

CZĘŚĆ II.

PRAWA KARDYNALNE

ARTYKUŁ I.

1. KRólestwo Polskie i Wielkie Xięstwo Litewskie ze wszystkiemi Xięstwami, Województwami, Ziemiami, i Powiatami, z których iest złożone ina potym składać się będzie, według Praw im służących, w iedno i nierozdzielne ciało, iak iest spoione, tak bydź ma na zawsze Rzecząpospolitą nierozdzielną, wolną i nikomu nie podległą, którey Władza Naywyższa i Prawodawcza zamyka się w Seymie, maiącym na czele Króla, w składzie z Senatu i Stanu Rycerskiego, który to Seym prawnie zebrany, sam Prawa dla Narodu stanowić iest mocen, i tym tylko Prawom, które Seym postanowi, Naród posłuszeństwo iest winien; Sam tylko Seym Podatki na potrzeby Publiczne uchwalać, i uchwalonemi rozrządzać, Seym tylko Woysko ku powszechney obronie sobie iedynie wierne, i podległe utrzymywać, ono do posłuszeństwa Władzy, którą nad tymże Woyskiem ustanowi obwiązywać: Seym Woyny wypowiadać, pokóy i wszelkie Traktaty zawierać, Magistratury urządzać, i ulepszać, przeciąg tychże urzędowania oznaczać, osoby do Naywyższych Magistratur, osoby na Posłów wielkich wybierać, tudzież o sposobie wyboru onych stanowić mocen będzie. Nic przeto w Państwach Rzplitey za Prawo i Władzę Prawodawczą bydź nie ma poczytane, coby nie wypływało z wyraźney woli Rzplitey zgromadzoney na Seymach. Władza Prawodawcza od Władzy Wykonawczey będzie zawsze oddzielną, i dla tego Seymy nic same przez się exekwować nie mogą, tylko przez Magistratury. Zadna Wykonawcza Władza nikomu rozkazywać, i do wykonania rozkazów zniewalać, nie będzie mocna, czego Prawa nie rozkazują: nie będzie mogła pozwalać sobie i nikomu tego, czego zakazują Prawa, nie będzie zaniedbywać i zaniedbania dopuszczać w tym, co Prawa nakazują wykonywać.

ARTYKUŁ II.

Własność Praw Feudorum Rzeplitey, nigdy bydź nadwerężona nie może, i Władza Zwierzchnia Rzplitey nad takowemi Feudami wieczyście i nieodmiennie zachowana zostanie.

ARTYKUŁ III.

W tym Królestwie Polskim i Wielkim Xięstwie Litewskim, Wiara S. Katolicka Rzymska Oboyga Obrządków, ze wszystkiemi Prawami Kościołowi S. służącemi, wieczyście Panuiącą będzie, i tak się w Aktach Publicznych mianować ma.

ARTYKUŁ IV.

Przeyście od Kościoła Rzymskiego Katolickiego obu Obrządków, do iakiegokolwiek innego wyznania, zawsze za występek kryminalny poczytywane będzie. Sąd o to ma bydź w Trybunale *respectivè* Prowincyi, *ante omnes causas*, kara wygnania z Państw Rzeplitey; zachowuiąc w całości Prawo o Dyssydentach podług Konstytucyi 1775.

ARTYKUŁ V.

Królem Polskim i Wielkim Xiążęciem Litewskim, nie kto inny bydź może, iak szczególnie z urodzenia, lub powołania Katolik Rzymski, Królowa także Katoliczka Rzymska bydź powinna, a gdyby innego była wyznania, tedy pokądby do Wiary S. Katolickiey nie przystąpiła, koronowaną nie będzie.

ARTYKUŁ VI.

Wielkie Xięstwo Litewskie Unią z Koroną wieczyście spoione, według warunków swoich iedno ciało Rzeplitey składaiące, z tymże ciałem swoim nierozdzielnie zostawać będzie. Prawa zatym i Przywileie, a mianowicie te, z któremi do Rzplitey Prowincye przystąpiły, i osobom w nich mieszkaiącym służące, *legitime* nadane, i dotąd Urzędownie *valide* nie zadysputowane, w całości dotrzymane im będą. A nadto żeby na przyszły czas z Kancelaryy Narodowych, nic przeciwnego Prawom nie wychodziło, do WW. Kanclerzów Oboyga Narodów, pod obowiązkiem i Urzędu ich, i przysięgi, pilna baczność należeć będzie.

ARTYKUŁ VII.

Prawa Feodalne Xięstwa Kurlandyi i Semigalii do Rzeplitey Polskiey i W. X. Litt: w Roku 1569, oraz też Xięstwa Kurlandzkie i Semigalskie, *Circa Pacta subjectionis de A. 1561. & circa Formam Regiminis 1617.* bez żadney na wieczne czasy odmiany; Powiat Piltyński przy Prawach 1585. & *circa Formulam Regiminis de A.* 1617. i Konstytucyi 1768. wieczyście zachowane będą.

ARTYKUŁ VIII.

Nie będzie wolno iakieykolwiek bądź Władzy Kraiowey, a nawet Prawodawczey, czyli Publiczne, czyli iakiekolwiek zawierać umowy, o Cessye Kraiów i oderwanie ich od ciała Rzeplitey, a wszelkie takim sposobem oderwane, odstąpione, lub zamienione Kraie, iako należące do ciała Rzeplitey niewzruszenie należeć będą, zrobione zaś takowe Traktaty, i umowy, za niewiążące Rzplitą, owszem za żadne i nieważne poczytane; każdy w takowe umowy zdradnie wchodzący *pro Hoste Patriæ* deklarowany będzie.

AR-

ARTYKUŁ IX.

Wolne obieranie Królów podług opisów teraźnieyszego Seymu, w zupełney mocy swoiey zostanie.

ARTYKUŁ X.

Prawa Królów w Paktach Konwentach na teraźnieyszym Seymie opisane, tak ze strony Narodu dla Krola, iako przez Królów dla Narodu ściśle zachowane na wieczne czasy bydź powinny, i według nich Królowie Rzeplitey Polskiey wszytko świętobliwie uskutecznić, a Naród Królom posłuszeństwo iest winien. W przypadku, gdyby Królowie co z Praw Kardynalnych Rzplitey lub Paktów Konwentów zaprzysiężonych, przestąpili lub złamali, Rada Nieustaiąca w takim przypadku zwołać Seym Extraordynaryiny będzie powinna. Seymy Naród od posłuszeństwa Królowi wolnym ogłosić władzę mieć będą, większością sekretnych głosów, dwie części przeciwko trzeciey. Uszanowanie i cześć Dostoieństwu Królewskiemu Prawami Rzeplitey zdawna Konstytucyą 1609. i późnieyszemi warowane, w całości maią być zachowane.

ARTYKUŁ XI.

Wszyscy Obywatele Rzeplitey Stanu Szlacheckiego, i wszelkiey Kondycyi, niemniey także Cudzoziemce, Przybylce, i iakimkolwiek sposobem w Państwach Rzeplitey znayduiący się mieszkańcy, Prawem Kraiowym dotąd opisanym, i które napotym w Rzeplitey ustanowione i uchwalone będzie, zarówno sądzeni bydź maią, przez te Urzędy i Władze do których z Prawa Pospolitego należą Zarówno doznawać będą tey samey Praw opieki, i używać Prawa bezpieczeństwa osobistego i własności, iaka w powszechności każdemu iest dozwolona. Prawo iednak Stanu Szlacheckiego *Capacitatis* do honorów, godności i Urzędów Duchownych i Swieckich, samey tylko Szlachcie Kraiowey służyć ma; Biskupstwa zaś i Ministeria, szczególniey sama rodowita Kraiowa Szlachta posiadać będzie. Prawa równości w Stanie Szlacheckim zostawać będą nienaruszone, tak, iż tey równości żadne tytuły ćmić, ani w niczym uwłaczać nie będą mogły.

ARTYKUŁ XII.

Każdy Szlachcic, Mieszczanin, lub Cudzoziemiec osiadły, i Possesye w Kraiach Rzeplitey maiący, bez poprzedzaiącey w Sądzie konwikcyi, imany bydź nie ma; a Prawo: *Neminem captivabimus nisi Jure victum*, służyć mu zawsze będzie, wyłączywszy przypadki przestępstwa Prawami ostrzeżone.

ARTYKUŁ XIII.

Całość zwierzchności, i własności Stanu Szlacheckiego i Dziedzicom nad Dobrami Ziemskiemi, Dziedzicznemi i w nich Poddanemi, według Praw Statutowych nigdy odeymowana, ani zmnieyszana nie będzie. Prawo iednak *vitæ et necis*, nad Poddanym w ręku Dziedzica bydź nie ma, lecz Poddany Kryminał popełniaiący do Sądu przyzwoitego oddany, i za poprzedzaiącemi dowodami i odwodami sądzony bydź powinien: za zabicie Chłopa nie przypadkowe, ale rozmyślnie i dobrowolnie popełnione, za Delacyą czyiążkolwiek, w Sądzie przyzwoitym dowiedzione, kara śmierci nawet na Dziedzica rozciągniona będzie.

ARTYKUŁ XIV.

Libertas sentiendi, i Głos wolny na Seymikach Szlachcicowi każdemu, i na Seymie Seymuiącemu, nayuroczyściey zabezpiecza się,

podług Konstytucyi 1775. *sub titulo:* Obiaśnienie *Liberae vocis et oppressi Civis.* Pisma publiczne i druki, ku wywróceniu Religii lub Praw Kardynalnych, teraz ustanowionych, wolne nie będą.

ARTYKUŁ XV.

Urzędy wszelkie, Dostoieństwa, Godności Duchowne i Swieckie, za Przywileiami Królewskiemi chodzące, i Łaski Królewskie, z Prawa Królom do szafunku pozwolone, raz nadane, będą spokoynie od każdego dzierżone, nigdy pod żadnym pretextem ani na powrót odbierane, ani przez nikogo z nastąpieniem na Prawo cudze, uprafzane bydź nie mogą, chybaby komu Wyrokiem przyzwoitey Juryzdykcyi były odięte.

ARTYKUŁ XVI.

Prawa Kardynalne będą w Rzeplitey na wieki trwaiącemi, święte, stałe, niewzruszone, nigdy w niczym dotykane, nadwerężone i obrażone, bydź nie mogą. Zaden Seym, żadna władza, zgromadzenie ich odmieniać, nadwerężać, przeistaczać, tłómaczyć, i objaśnienie nad niemi przywłaszczać sobie nie będzie mogła, nawet za poprzedzaiącą iednomyślnością. Każdy członek Seymowy, obstaiący przy takowych Prawach, całą opiekę Praw, Rządu, Władzy i Mocy Kraiowey mieć będzie dla siebie. Łamiący zaś lub naruszaiący w iakimkolwiek Artykule, lub w naymnieyszey części Prawa Kardynalne, w całym Kraiu za burzyciela spokoyności, za zdraycę Oyczyzny ogłoszony zostanie, na czyiąkolwiek delacyą, w Sądach Seymowych sądzony, kryminalnie karany, sławę, życie i maiątek tracić będzie. Zadnych Gleytów i łaski, ani uwolnienia siebie od kary zyskować nie będzie mógł.

Naostatek, *Jus vetandi* Królowi Jmci z obowiązku przysięgi i Paktów Konwentów, co do utrzymania Praw Kardynalnych nadaie się; a ieśliby iakiekolwiek nadwerężenie którego Kardynalnego Prawa na Seymie nastąpiło, i gdyby w czasie Seymu tego żaden z Seymuiących, ani Król Prawa *Vetandi* nie użył; na ów czas zaraz po Seymie Król z Radą zwoła Seym Extraordynaryiny przez wydane Uniwersały, obwieści Obywatelów w Kraiu o zdarzeniu. A Seym zwołany zniszczywszy to, co Prawu Kardynalnemu ubliżało, toż Kardynalne Prawo w swe nazad kluby i moc przywróci. Choćby zaś Król zwołania Seymu nie chciał, Rada sama przez się, pod odpowiedzią z osób i przysięgi swoiey, dopełnić toż, i zwołać Seym obowiązana zostanie. Na takowym Seymie Extraordynaryinym, żadna inna materya bydź wprowadzona nie może, i Prawa stanowić w innych okolicznościach nie będzie się godziło.

PACTA CONVENTA

DLA KROLOW POLSKICH.

2. KRól Polski po uskutecznioney wedle Praw Elekcyi, przed koronacyą zaprzysięgać ma.

1mo. Król Polski powinien bydź z Urodzenia lub powołania, Wiary S. Katolickiey Rzymskiey, i onę nienaruszoną do ostatniego życia kresu dochowa. Ten obowiązek rozciąga się i do Królowey iego Małżonki, chcącey bydź korónowaną, i dopuszczoną do używania Prerogatyw i Przywileiów, do dostoyności Królowey podług dawnych Praw, i zwyczaiów przywiązanych, tak tey, z którąby śluby Małżeńskie Akt Elekcyi poprzedziły, iako i tey, którąby sobie po Elekcyi zaślubić pragnął.

Król

Król Jmć zaślubiać się nie może, iak tylko za poprzedzaiącym zezwoleniem i wiadomością Rzpltey na Seymie, lub Rady Nieustaiącey przy boku Jego w czasie między Seymem a Seymem trwaiącey.

Królowey przyzwoitego opatrzenia, Rzpta na Seymie obmyślić podług dawnych zwyczaiów nieomieszka.

Królowa w żadne rządy Rzpltey, w szafunki Przywileiów, Dostoieństw, lub Urzędów Kraiowych, pod żadnym pozorem wdawać się nie będzie.

Potomstwo Płci Męskiey z Króla Panuiącego w pierwszym stopniu będące, oddawane mieć będzie *supra aequalitatem* cześć, pierwszeństwo i uszanowanie, będzie mogło nawet znaydować się na Seymach, i zasiadać niżey Tronu przed Senatem, iednak bez prawa wotowania. Maiąc Przywiley *supra aequalitatem* co do Czci i Uszanowania, nie będzie mogło przywłaszczać sobie tych Praw, które iedynie służą Stanowi Szlacheckiemu *in aequalitate* do osiągnienia dostoieństw, urzędów, i nadgród kraiowych, ani równie mieszać się nie może do żadnych Rządów i Magistratur Rzpltey.

Potomstwo Króla Panuiącego oboiey Płci, żadnego Prawa do następstwa na Tron, to iest: Prawa Sukcessyi nadanego nie ma.

Krewni Królów poboczney linii, w równości Prawa z Stanem Szlacheckim uważani, więcey Prerogatyw nad Prawa tegoż Stanu i wolności używać nie będą.

Król za życia swoiego, nikogo za Następcę na Tron mianować nie może, proponowanego sobie Następcy wybierania, nie tylko nie popierać, ale nawet dopuszczać nie będzie.

Król nie będzie mogł wykupywać Dóbr Dziedzicznych na siebie, lub dzieci swoie, nadto co mu Prawem Paktów Konwentow iest dozwolono, a warunki około kupna tych Dóbr, ich spadku, rozrządzenia, aby od ciała Państw Rzpltey alienowanemi bydź nie mogły, wiernie i świątobliwie zachowa, następuiące:

Wolno będzie Królowi Jmci w Państwach Rzpltey na siebie, lub swoie potomstwo, kupować Dobra Ziemskie Dziedziczne, tak iednak, ażeby tych Dóbr szacunek i wartość dziesięć Milionów Złotych Polskich nieprzenosiły, i to nabycie za poprzedzaiącemi solennościami z Prawa i wiadomością Naywyższey Rady Nieustaiącey nastąpić ma.

Po śmierci Króla, Dobra takowe Dziedziczne Ziemskie, tylko na Sukcessorów Płci Męskiey spadać będą, i od całości Prawa i Państw Rzpltey nigdy oderwanemi bydź nie mogą.

Takowe Dobra Ziemskie Dziedziczne stawszy się własnością Króla, przez nabycie lub przez spadek Jego Potomków, nie będą wyięte z pod Prawa powszechnego, ani od znoszenia ciężarów i podatków równych, tudzież powinności, iakie Obywatele wszyscy dla Rzpltey znosić będą obowiązani.

Potomstwo Króla Płci Niewieściey, Braci nie maiące i ich Mężowie, ieśli indigenowani, Dobra Ziemskie dziedziczne posiadać mogą. Gdyby zaś też Córki w obce Kraie przeniosły się, lub ich Mężowie choćby indygenowani, na dostoieństwa Króla, Xiążęcia Udzielnego, Elektora w innych Państwach wyniesieni zostali; nie będą mogli na ów czas, posiadać dziedzictwa Dóbr Ziemskich, czyli nabytych, czyli spadkowych, ale te przez pobliższych krewnych, nakoniec dalszych, w Państwach Rzpltey zostaiących, spłacone bydź im powinny, i na tym spłaceniu przestawać maią; ieżeliby zaś nikt z Krewnych bliższych, lub dalekich do takowego spłacenia nie znalazł się, wtedy Dobra ich Ziemskie Dziedziczne, ze Skarbu Rzpltey i na rzecz Jey podług rzetelney onych wartości skupione i Obywatelom Rzpltey rozprzedane będą.

Równie Synowie Króla, maiący dobra swe Ziemſkie dziedziczne w Kraiu, gdyby w Państwach obcych doſtoieństwo Króla, Xiążęcia Udzielnego, Elektora przyięli, dobra ich Ziemſkie dziedziczne tymże ſpoſobem, iak dobra Córek Królewſkich będą na ſkupie.

Król Prawa Rzpltey ściśle dochowa i nayſzczególniey ſtrzedz będzie zawſze, ażeby prawa Kardynalne, w niczym naruſzone nie były; podług artykułu Praw tychże: *Neminem captivabimus, niſi jure victum*, żadnego obywatela oſiadłego, bez przekonania w Sądzie przyzwoitym imać, rozkazywać nie może i nie dopuści.

Mieć będzie przed oczyma Prawo szczególne: *Rex datus in ſubſidium oppreſſis*, i dla tego dopuſzczać nie będzie, ażeby pod opieką praw kraiowych mocnieyſzy słabſzego ucifkał.

Dóbr żadnych nikomu konfiſkować, ani honorów odbierać gwałtownie, nie dozwoli: chyba *poſt judicium, et convictionem*. Przeſtrzegać będzie, aby sprawiedliwość w kraiu, niczym przyćmiona nie była. W Juryzdykcyach przyzwoitych, i w żadnych Sądach, spraw iakichkolwiek liſtownemi inſtancyami, lub przez uſtne Oſób na to wybranych użycie, popierać nie będzie.

Aby Dekreta i wyroki Juryzdykcyi Kraiowych, miały swoię z prawa exekucyą, przeto ani reſkryptami kaſſować, ani pod żadnemi pozorami wſtrzymywać tychże nie będzie. Gleyty tylko przed Dekretami, *ad jure agendum* według dawnych Praw, nie więcey, iak na mieſięcy sześć, za decyzyą Rady Nieuſtaiącey, pod pieczęcią *reſpective* Narodu, wydawać ieſt mocen: A przeciwko Dekretom iuż zapadłym, żadnych gleytów, ani Reſkryptów wydawać nie będzie.

Na sądach Seymowych, Relacyinych, i Kurlandzkich, które na przepiſanych terminach za poprzedzaiącym obwieſzczeniem opuſzczane bydź nie maią, sprawy wſzyſtkie porządkiem, podług wpiſów w regeſtrach, żadnych Reiekt nie dozwalaiąc, przywoływane będą. Król podpis swóy do większości zdań ma ſtoſować: *paritatem votorum*, podług przekonania swego, decyzyą swą rozwiązywać ma Prawo. Dekret zaś, iaki wypadnie po przeczytaniu, poprawianym iuż bydź nie powinien, ale przez trzymaiącego Protokuł, w Protokuł wciągniony, ręką Referendarzów, w tymże Protokule podpiſany, ſtronom *in triduo* wydany bydź ma.

W rozdawaniu Doſtoieństw, Urzędów, i Miniſteriów, Król ma zachować prawa Kraiowe, prawa Prowincyów, i prawa Unii W. X. Litt: tudzież artykuł prawa Kardynalnego: nie może dawać dwom oſobom, z iednego imienia Miniſteryów.

Nie może konferować Biſkupſtw, i Miniſteryów, tylko rodowitey Szlachcie Polſkiey, i w Państwach Rzpltey oſiadłey.

Nie może używać pieczęci Gabinetowey i Pokoiowey, do żadnych spraw Rzpltey.

Nie może umnieyſzać, ani przyczyniać liczby Urzędów.

Przeſtrzegać będzie, aby równość Szlachecka w wydanych Przywileiach żadnemi tytułami Hrabiów, Margrabſtw, i Xiążęcemi przyćmiona nie była.

Nie dopuści, aby iakie opłaty pieniężne od Urzędów wymagane były, i tych sam żądać, i brać nie będzie.

Obywatel o przeſtępſtwo w tey mierze przekonany, *eo ipſo pro incapaci honorum et muniorum*, ma bydź rozumiany: i *ad cujusvis Nobilis inſtantiam* w Trybunałach Narodowych *respective* Prowincyi, sądzony i karany bydź powinien.

Jura Patronatûs na Biſkupſtwa, Opactwa, i Proboſtwa, Plebanie, i wſzelkiego gatunku beneficya Królewſkiey kollacyi, tudzież Prawo nominacyi na Kardynalſtwo, nienaruſzenie zachowa.

Prawa o nich do exekucyi przywiedzie: tym którzyby pominąwszy nadanie Królewskie, do beneficyów. wdzierać ważyli się, przykładem poprzednich Królów sprzeciwiać się będzie.

Prezenty przez Nayprzewielebnieyszego Xiążęcia Prymasa, za rekommendacyami Przewielebnych Biskupów pod czas bez-Królewia podawane, w całości zostawi, i za takiemi prezentami instytuowanych, zakłócać niepozwoli.

Prawa tolerancyi, i Prawa 1775. roku, Dyssydentom *liberum exercitium Religionis* waruiącego, naruszać niedopuści.

Kaduków żadnych na maiątki Duchowne, Ziemskie, Szlacheckie, Cudzoziemców, lub Mieyskie, wydawać nie będzie, chyba w ten czas gdyby krewnych do osmego pokolenia z linii tak Oyca, iak Matki niestawało podług Praw dawnych: i to nie wprzód takowy Przywiley ma bydź wydany, aż za Dekretem oczywistym właściwego Sądu dowiedzionym będzie, iż Sukcessorów krwie nie staie: i że maiątek ten, dla niedostatku Sukcessorów, Prawem szafunku, *ad jus Maiestaticum* należy: te zaś Przywileie Kaduka, i maiątek pod niego podpadaiący, nie komu innemu maią bydź dawane, iak tylko samey rodowitey Szlachcie Polskiey.

Woysk Cudzoziemskich w Państwa Koronne i W. X. Litt: wprowadzać, ani woien zaczepnych podnosić i prowadzić, ani Zołnierza Polskiego za granicę wyprowadzać bez wiadomości i zezwolenia Rzpltey niebędzie. A ieżeliby ktokolwiek, pod tytułem i na imie Królewskie, bez wiadomości Rzpltey, pod iakimkolwiek bądź pozorem, ludzi zaciągał, chociażby za listami przypowiedniemi; taki *pro infami, et perduelli, ac hoste Patriae* deklarowany bydź powinien.

Avulsa iednak od Państw Rzpltey *omni meliori modo*, według czasu i okoliczności, wspólnie z Rzecząpospolitą, z iak naylepszą dla niey korzyścią rekuperować będzie się starał: i nie tylko ze wszystkich stron wewnątrz i zewnątrz iey zaspokoienia szukać będzie, ale też żadney części od Kraiów Rzpltey oderwać niedopuści.

Pacta i przymierza z postronnemi Państwami i Monarchami zawarte, utwierdzać, i pokoy z niemi utrzymywać, całość Praw Rzpltey służących, nayszczególniey Praw Kardynalnych, iak nayprzezorniey zachować, i zabezpieczać przyrzecze.

W utrzymaniu Praw Kardynalnych, *jus vetandi* mieć będzie, i tych dotrzymać Narodowi iest winien.

Traktaty handlowe, pożyteczne dla Rzpltey z Sąsiedzkiemi Potencyami, *provisorie* z Radą Nieustaiącą układać będzie, i te do approbaty Rzpltey poda.

Posłów Wielkich z wyroków Seymowych wybranych, a mnieyszych i Rezydentów do cudzych Dworów i Kraiów, z Radą Nieustaiącą wyznaczonych, wedle potrzeby Rzpltey posyłać, i Instrukcye onym z tąż Radą przepisywać będzie.

Zachowa w tey mierze Prawa Narodowe, iżby Posłowie do obcych Dworów, z samey tylko Szlachty rodowitey Kraiowey i osiadłey w Państwach Rzpltey byli wysyłani, i aby Ci powracaiący w Radzie Nieustaiącey podług Prawa i zwyczaiów relacye czynili, iako podług daney sobie Instrukcyi sprawowali się.

Xiążąt Kurlandyi, i Semigallii, przy spokoynym Xięstwie i Possessyi, i wszystkich Praw używaniu, iako też Stan Szlachecki w tymże Xięstwie i Powiecie Piltyńskim, przy iego Prawach i Przywileiach: także Miasta w tymże Xięstwie, *juxta Pacta subjectionis, et formulam regiminis* zachowa.

Indygenaty i Nobilitacye, nie inaczey, tylko za wyrokiem Seymu, attenta pluralitate rekommenduiących Woiewództw, Ziem, i Powiatów dawać będzie.

Dwór stanowi Królewskiemu przystoyny z Narodu Polskiego i Litewskiego, Stanu Szlacheckiego, przykładem starodawnych zwyczaiów chować przyrzecze.

Cudzoziemców wszelkiey kondycyi ludzi, do rad w sprawach Rzeczypospolitey przypuszczać, ani im godności żadnych nad Prawo dawać będzie.

Prawa, Przywileie, i nadania dla Narodu Tatarskiego, w Państwach Rzpltey z dawna osiadłego, względem osiadłości ich, tudzież dyspozycyi Woiennych, które na usługę Rzpltey Konstytucyami są obwarowane, nienarufzenie zachowa.

Prawa Kardynalne, wieczyście trwałe, i odmienionemi bydź nigdy nie mogące, *materias Status*, słowem: wszystkie Prawa, wolności Narodowe, swobody wszelkich Osob i Urzędów, Przywileie i Ustawy Narodowe, wszystkim Stanom Swieckim, i Duchowieństwu, iakiegokolwiek bądź obrządku, niemniey Dyssydentom, Akademiom Krakowskiey i Wileńskiey, iako i Miastom Rzplte. słusznie należące, i prawnie nadane, dotrzyma i uskuteczni. Prawa wszystkie, które na Seymach umowione będą, trzymać i wcale chować we wszystkich ich Punktach, klauzulach, kondycyach, związkach, i obowiązkach, dopełniać: niemniey *literas confirmationis jurium et pactorum*, przykładem swych Poprzedników wydać przyrzecze: maiąc zawsze za naypierwszą, i wszystko przewyższaiącą powinność to, co pożytek i sławę Rzpltey, i Narodowi Polskiemu przynieść będzie mogło.

Przysięga Króla, i Pacta Conventa, na każdym Seymie przed zaczęciem wszystkich materyi, w obecności Stanów, głośno rzetelnemi słowy, i żadnego nieopuszczaiąc punktu i słowa, czytane bydź powinny: i każdemu Senatorowi i Posłowi, podług Prawa, ieżeliby wczym przez Króla niedotrzymane były, domówić się i dopomnieć wolno będzie. A ieżeliby przeciwko Paktom Konwentom, lub któremu Artykułowi z nich Król wykroczył, albo czego niewypełnił, tedy Obywatele Oboyga Narodów, od posłuszeństwa i wiary sobie powinney Królowi, będą wolni.

Pacta Conventa Królowie Polscy zaprzysięgać będą obowiązani, raz przy Elekcyi, a drugi raz przy Koronacyi, na Roty niżey wyrażone, iako dotrzymaią świątobliwie swoie obowiązki względem Narodu. Wzaiemnie zaś Naród przy Elekcyi Królów, zaprzysięże Prawa i Prerogatywy Krołowi służące: ażeby równo Król z Narodem do niewzruszenia nigdy Praw Kardynalnych Rzepltey, obowiązanym został.

Przysięga Królów Polskich po Obraniu, przed Koronacyą, na Pacta Conventa.

Król po obraniu swoim przed Koronacyą wykona przysięgę na Pacta Conventa w Kościele Warszawskim S. Jana, w przytomności Stanów, Narodu: którą Mu Prymas, lub w niebytności tegoż *primus ex Ordine* Biskup, w Radzie Nieustaiącey zasiadaiący, dyktować będzie:

„ Ego NN. Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prus-
„ siæ, Masoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ,
„ Livoniæ, Smolensciæ, Severiæ, Czerniechoviæque, Spondeo, &
„ sancte juro Deo Omnipotenti, ad hæc Sancta Christi Evangelia,
„ quod Pacta Conventa per Ordines Regni mihi data, in omnibus eo-
„ rum Articulis, Punctis, Clausulis, conditionibus, ita, ut nec spe-

ciali-

„ cialitas generalitati, nec generalitas ſpecialitati deroget, ſervabo, „ manutenebo, & adimplebo: atque ea omnia iteratô etiam in ſolemni „ Coronatione juramento confirmabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc „ Sancta JESU Chriſti Evangelia.

Przysięga Królów Polſkich przy Koronacyi.

„ Ego NN. Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ &c. &c. per o- „ mnes Regni Ordines utriusque Gentis, tam Poloniæ, quam Lithva- „ niæ, cæterarumque Provinciarum, Regno Poloniæ Magnoque Duca- „ tui Lithvaniæ annexarum & incorporatarum, communi conſenſu liberè „ electus, ſpondeo ac ſanctè juro DEO omnipotenti, ad hæc Sancta „ JESU Chriſti Evangelia: Quod jura Cardinalia Reipublicæ Poloniæ, „ insimul & Magni Ducatûs Lithvaniæ, fideliter in omnibus eorum Ar- „ ticulis ſervabo; nihilque ex iisdem juribus cardinalibus immutari sinam, „ ac omnia jura, libertates, immunitates, privilegia publica & privata, juri „ communi utriusque Gentis & libertatibus non contraria Ecclesiaſti- „ cas Dignitates, & ſæculares, Ecclesiis Catholicis, Romanis Prin- „ cipibus, Baronibus, Nobilibus, Civibus, Incolis & quibuslibet Perſo- „ nis, cujuscunque ſtatus & conditionis exiſtentibus, per Divos Præde- „ ceſsores meos Reges, & quoſcunque Principes Regni Poloniæ, & Ma- „ gni Ducatûs Lithvaniæ, præſertim veró: Casimirum Antiquum, Lu- „ dovicum Lois Nuncupatum, Vladislaum I. Jagelonem dictum, Fra- „ tremque Ejus Vitoldum, Magni Ducatûs Lithvaniæ Ducem: Vladisla- „ um II. Jagellonis Filium, Casimirum III. Jagelonidem, Joannem „ Albertum, Alexandrum, Sigismundum I. Sigismundum II. Augu- „ ſtum, Henricum, Stephanum, Sigismundum III. Vladislaum IV. Jo- „ annem Casimirum, Michaëlem, Joannem III. Auguſtum II. Auguſtum „ III. & Stanislaum Auguſtum, Reges Poloniæ, & Magnos Duces Li- „ thvaniæ, juſtè & legitimè datas, quæ congruunt cum pactis conven- „ tis, à Nobismet juratis, tum Pacta per Ordines Regni & Magni Du- „ catûs Lithvaniæ mihi tradita manutenebo, obſervabo, cuſtodiam, & „ adimplebo, in omnibus conditionibus, Articulis & punctis, in iisdem „ expreſsis: pacem quoque & tranquillitatem inter diſsidentes in Reli- „ gione Chriſtiana tuebor, manutenebo, nec ullo modo vel jurisdictio- „ ne Noſtra, vel Officiorum Noſtrorum, & Statuum quorumvis autho- „ ritate, quemquam affici, opprimique cauſa religionis permittam, „ nec ipſe afficiam, vel opprimam, ac ea, quœ in electione Noſtra Var- „ saviensi conſtituta ſunt, & quœ in conventione Coronationis conſti- „ tuentur manutenebo, iiſque ſatisfaciam. Omnia illicitè à Regno, „ Magnoque Ducatu Lithvaniæ, & Dominiis eorundem, quocunque mo- „ do alienata, vel bello, vel quovis alio modo diſtracta, ad proprietatem „ ejusdem Regni Poloniæ & Magni Ducatûs Lithvaniæ, pro poſse, ad „ mentem Pactorum Conventorum aggregabo, terminosque Regni, & „ Magni Ducatûs Lithvaniæ non minuam, ſed defendam, & potius fa- „ vente Deo, dilatare curabo. Juſtitiam omnibus incolis Regni, juxta „ jura publica, in omnibus Dominiis conſtituam, abſque omnibus dila- „ tionibus & prorogationibus adminiſtrabo, nullo etiam sangvinis Noſtri „ reſpectu habito. In diſpenſatione quoque diſtributivæ juſtitiæ non me „ alligabo ſolummodo ad affectum & propensionem naturalem ſangvinis, „ ſed ipſam benemeritorum rationem præ oculis & corde habebo; in „ diſponendis occurrentibus officiis & beneficiis Reipublicæ. Jus ve- „ tandi circa jura Cardinalia Reipublicœ Polonæ, & M. D. L. ſerva- „ bo: & quemvis ſese circa jura Cardinalia Regni, & Pacta Conventa „ opponentem, quoquomodo opprimi non permittam. Jure hoc autem

„ vetandi ad jura Cardinalia mihi à Republica concefso non abutar, „ neque illud ad alia quoque jura dilatabo. Etsi (quod absit) in ali- „ quo juramentum meum hocce violavero; tunc in eo cafu, ad mentem „ Conftitutionis 1609, Incolæ Regni, & M. D. L. à fide, & obedientia „ Nobis prœftanda difpenfantur. Sic me DEUS adjuvet, & hæc San- „ cta Chrifti Evangelia.

Przysięga Narodu na Seymie Coronationis, przez Senatorów, Ministrów, i Posłów Ziemskich.

Kanclerz na Seymie Coronationis w Izbie Seymowey przytomny *primus ex Ordine*, fam wpród przed Królem wykonawfzy Przysięgę, ktorą mu dyktować będzie Prymas, lub pierwfzy *ex Ordine* Bifkup, potym będzie słuchać przysięgi Senatorów i Posłów, podług następuiącey Roty: „ My Stany i Rady Pańftw Rzeczypofpolitey Oboyga Na- „ rodów, na teraźnieyfzy Seym *Coronationis* prawnie zwołane i zgro- „ madzone, przysięgamy Panu Bogu Wfzechmogącemu, w Tróycy „ Swiętey Jedynemu, i imieniem całego Narodu teraz i napotym zaręcza- „ my: iż żadnego narufzenia Praw Kardynalnych, ani wolności Rze- „ czypofpolitey niedopuściemy: Władzy, ani Przywileiów Królewfkich, „ w niczym powiękfzać, ani umnieyfzać niedozwolemy. Tak nam Pa- „ nie Boże dopomoż, i niewinna Syna Jego Męka.

MATERYE STATUS

Rozwiązaniu trzech Części Seymuiących przeciw czwartey podpadaiące

3. *1mo.* Porządek Seymowania i Seymikowania, który przez Konftytucyą na tym Seymie uftanowiony ieft. Termin czteroletni na Seymy Ordynaryine, które ośm Niedziel trwać maią; Seymy zaś Extraordynaryine, które w nagłych potrzebach zwołane będą, nie więcey nad dwa tygodnie trwać powinny.

2do. Powiękfzenie, lub odmiana Podatków raz uftanowionych, tudzież odmiana Taryff.

3tio. Pomnożenie lub umnieyfzenie Woyfka Rzeplitey raz uftanowionego.

4to. Wypowiedzenie Woyny i zawieranie wfzelkiego gatunku przymierza, Allianfów, Konnexyi, związków przyiaźni, lub handlów z pofstronnemi Potencyami.

5to. Nadawanie Indygenatów i Nobilitacyi z warunkiem, aby ten, który otrzyma Indygenat, wyprowadził Szlachectwo fwoie z ośmiu Herbów, czterech z Oyca, czterech z Matki, ieśliby chciał przypufzczonym bydź do Urzędów i Juryzdykcyi, i aby przynaymniey za dwakroć fto tysięcy Złotych Polfkich, Maiątek Dziedziczny w Kraiu nabył, oraz wierność Królowi i Rzeplitey zaprzysiągł.

6to. Redukcya, lub podwyżfzenie waloru wewnętrznego Kraiowey monety, odmiana iey ligi i kursu: zoftawuiąc Kommifsyi Skarbowey *referenter* do Rady Nieustaiącey potrzebną, w każdym czasie baczność, *in ordine* proporcyonowania waloru Monet Zagranicznych do Kraiowey.

7mo. Pomnożenie, lub umnieyfzenie tak w Koronie, iak w Litwie Władzy i Prerogatyw Miniftrów *Pacis et Belli*, iako też kreacya nowych Urzędów tak Koronnych i Litewfkich, iako Woiewódzkich i Powiatowych, a mianowicie Urzędów Sądowych i Sądów z pomnożeniem lub uięciem ich władzy.

8vo.

8vo. Wszystkie w tych Artykułach materye, iako w rzędzie materyi *Status* umieszczone, na żadnym Seymie traktowane, ani rozwiązane bydź nie mogą, tylko *per Turnum*, choćby *unanimitas* zachodziła, i to w głośnych wprzód, a potym sekretnych koniecznie kreskach. Decyzya będzie przy trzech częściach Seymuiących przeciwko czwartey.

9no. Prawa W. X. Litt: o ważności Dekretów oczywistych w Trybunale W. X. Litt: i ich Exekucyi, toż samo i w Koronie, tudzież o spokoyności Possessyi Oboyga Państw Rzeplitey Obywatelów, i bezpieczeństwie publicznym każdego, między materye ninieysze umieszczaią się. Dekreta Trybunałów Oboyga Prowincyi pod rozpoznanie Seymów podpadać nie będą. Dekreta zaś *Ultimarum Instantiarum* przed Deputacyami do Examinu wyznaczonemi od Seymu zaskarżone, dwóma częściami wotów sekretnych przeciwko trzeciey w Seymie, poznawane będą.

SEYMIKI W KORONIE

1mo.

Co do Mieysca Seymików.

4. *1mo.* Na każdy Seymik iedno Miasto, a w Mieście iedno mieysce do Seymikowania raz na zawsze przeznacza się.

2do. Gdyby przypadek iaki zniszczył Miasto, lub w nim mieysce Seymikom przeznaczone, Kommissya orządkowa, pod którey wydziałem to Miasto znaydować się będzie, doniesie o tym Radzie Nieustaiącey, i razem poda inne naywygodnieysze dla Seymików Miasto lub mieysce; Rada Nieustaiąca, tak podane sobie Miasto, lub mieysce oznaczy i obwieści za Uniwersałem Królewskim

3tio. To Miasto lub mieysce z przypadku tak oznaczone, służyć nie ma Seymikom tylko doczeźnie; Skoro bowiem mieysce dawnieysze zrestaurowane będzie, Komissya Mieyscowa Porządkowa doniesie o tym znowu Radzie Nieustaiącey, która obwieścić powinna za Uniwersałem Królewskim powrót Seymikom do dawnieyszego mieysca.

4to. Na śrzodku mieysca Seymikom przeznaczonego ma bydź Stół, i to będzie mieysce koła Porządkowego.

5to Przygotowanie mieysca Seymikowego do Porządku, iakim odtąd Seymiki odbywać się powinny, tudzież opatrzenie potrzeb wszelkich koła Porządkowego i Elekcyi przez wota sekretne, należeć ma do Kommissyi Mieyscowey Porządkowey, którey mierny na to wydatek, z szelężnego Kwitowego wyłożony, Obywatele powrócą przez dobrowolną składkę.

2do.

Co do czasu Seymikom przeznaczonego.

1mo. Seymikom Elekcyinym, Poselskim i Kommissarzów Porządkowych, tudzież Sędziów Ziemskich termin co lat 4ry, a Seymikom Deputackim co lat 2 naznacza się; Seymiki Gospodarskie zaraz po skończonych Deputackich odprawiać się maią. W przypadku śmierci na którego Sędziego, Kommissarza Porządkowego, Pisarza lub Regenta, bądź którego Urzędnika Elekcyinego, lub postąpienia na wyższy Urząd, na Seymikach Deputackich, Elekcya nastąpi na iego mieysce, a Sędzia tym czasem przez iednego z Komorników sposobem iako niżey będzie

 zastą-

zastąpiony. Seymiki Relacyine po Seymowe na pierwszych Seymikach Deputackich odbyte będą; wszystkim zaś takowym Seymikom dzień pierwszy Sierpnia Normalnym będzie.

2do. Elekcya Deputatów odbywać się będzie w ten sposób: na dwa następuiące Trybunały razem na iednych Seymikach Obywatele Sędziów Deputatów wybierać będą. Kandydaci do Funkcyi, osobno na ieden, osobno na drugi Trybunał podawać się powinni. Kandydat na iedney Liście położony, na drugą Listę podawać się nie może pod nieważnością iego Elekcyi: Elekcya na pierwszy Rok Deputatów następować ma sposobem wotów sekretnych, w Seymikach Poselskich opisanym; Elekcya zaś na Rok drugi Deputatów tym sposobem następować będzie; powinna bydź przynaymniey liczba Osób sześciu do Kandydacyi na iednego Deputata, i większa liczba ile bydź może, wolna będzie. Wezwani będą Obywatele do wotowania z Xięgi Ziemiańskiey porządkiem w Seymikach Poselskich przepisanym. Każdemu idącemu do wotowania, oddana będzie przez Marszałka Seymikowego Karta pół-arkuszowa z napisem Kandydatów do funkcyi. Każdy jawnie tę Kartę odbieraiący, poydzie do Stolika odlegle postawionego, na którym Kałamarz i pióra znaydować się będą, i podkreśli iednego lub dwóch Kandydatów, których chce mieć wybranych do Funkcyi Deputackiey, tę kartę sam złoży iawnie, i Marszałkowi odda złożoną, Marszałek odbierze: nie rozkładaiąc papieru położy na Stoliku przed sobą widocznie, i tak porządkiem wota odbierać będzie: Nikt za drugiego podkreślać nie może. Po zakończonym takim wotowaniu, natychmiast w obecności wszystkich takowe wota, nieruszaiąc ich i nieotwieraiąc, Marszałek złoży i zapieczętuie, tenże Marszałek, iako też wszyscy Assessorowie podpiszą, i pieczęcie swoie na Kopercie położą, z Seymiku Obywatele przeslą takową Pakę do Trybunału. Która na Reassumpcyi Trybunału złożona, przez ciąg iego nienaruszoną zostaiąc, na końcu to iest dnia 1. Augusta otworzona będzie; po iey otwarciu, Kandydaci pluralitatem maiący *respective* Woiewództw przez Trybunał kończący się, Deputatami na Trybunał następny ogłoszonemi będą, i to ogłoszenie w Aktach Trybunalskich umieszczone, w Gazety podane, i w Raporcie do Rady przesłane bydź powinno; Gdyby się trafiło, iżby ten umarł z Kandydatów, który miał naywięcey wotów, tedy ten, co po nim mieć będzie naywięcey, Deputatem ogłoszonym zostanie. Liczba na Trybunał Koronny Deputatów 15. Osób naznacza się, którzy na Seymikach, iak się opisało wybranemi będą z Woiewództw, tym sposobem, iż na ieden Rok pięć Woiewództw obiorą po dwóch Deputatów, a drugie pięć Woiewództw obiorą po iednym Deputacie. Na drugi Trybunał drugie pięć Woiewództw z Alternaty, które po iednemu na pierwszy Rok obierały, obiorą po dwóch Deputatów, a te Woiewództwa, które wprzód po dwóch obierały, obiorą iuż tylko po iednemu, i ta koley raz na zawsze zachowana bydź ma. Te zaś Woiewództwa na dwie Klassy w Koronie dzielić się będą tym sposobem:

1wsza Klassa.

Woiewództwo Krakowskie.
- - - Chełmskie.
- - - Włodzimierskie.
- - - Mazowieckie.
- - - Ciechanowskie.

Na 1wszy rok po dwóch, na 2gi po iednym przez podkreślanie.

2ga

173

2ga Klaſsa:

Woiewództwo Sandomierſkie
- - Wołyńſkie
- - Lubelſkie
- - Warszawſkie
- - Podlaſkie.

W pierwszym Roku po iednym, na drugi rok po dwóch wybierać będą Deputatów.

3tio: Każdy takowy Seymik w tym samym czasie i mieyscu tym Prawem sobie wyznaczonym, odprawiać się będzie, z mocy samego Prawa, choćby nawet i Uniwersałów nie było wydanych przez Króla i Radę na Seymiki.

3tio:

Co do czasu Seſsyów Seymikowych.

1mo: Seymiki tak na dniu pierwſzym, iako i naſtępnych dni Seſsye o godzinie 9tey z rana zaczynać maią.

2do: Przed zaczęciem Seymiku o godzinie w pół do dziewiątey we wszyſtkie Dzwony Kościołów mieyscowych Prezyduiący uderzyć każe: które dzwonienie trwać ma aż do godziny dziewiątey, a w przeciągu dzwonienia tego, Msza odprawiać się będzie dla Seymikuiących.

3tio: Seſsye Seymikowe trwać powinny do godziny 3ciey z południa wyiąwszy przypadek, gdyby się iednomyślnie zgodzono na prędsze solwowanie, powinna iednak dłużey trwać Seſsya, iak do trzeciey, gdyby tego dokończenie wotowania wyciągało.

4to: Seſsye nie mogą bydź solwowane na dłużey, iak na dzień naſtępny, w dni Swięte po odprawionym Nabożeńſtwie, Seſsya zaczynać się będzie.

4to.

Co do Osób mieysce i Głos na Seymikach maiących.

Mieyſce i Głos na Seymikach maią w Powiecie swoim:

1mo: Wſzyſcy Dziedzice Szlachta iakikolwiek z swego Dziedzictwa Ziemſkiego i z Poſseſsyi Dóbr ſwoich teyże natury, choćby *in potioritate* mianych, podatek do Skarbu Rzpltey opłacaiący; Poſseſsorowie Emfiteutyczni, tudzież za życia Rodziców ich Synowie nie wydzieleni lata przyzwoite maiący.

2do: Bracia rodzeni po Oycu dziedzictwo maiący ieſzcze nie dzielne.

3tio: Szlachta Zaſtawnicy Poſseſsorowie Dożywotni Dóbr Ziemſkich i Królewſkich, tudzież Arendowni Dzierżawce tegoż samego Woiewodztwa i Ziemi Rodacy, którzy z swych Poſseſsyów Ziemſkich opłacaią podatek do Skarbu Rzpltey.

4to W służbie Woyſkowey Szlachta będąca w własnych Ziemiach lub Powiatach, poſseſsye Prawem za doſtateczne uznane maiąca, w czasie pokoiu *respective* od Komend swych urlopowani.

5to: Każda poſseſsya w zwyż wyrażonych Punktach wyſzczególniona, rozumieć się ma za Prawną, gdy przed rokiem urzędownie nabyta i aktualnie posiadana będzie.

5to:

Co do Osób Głosu na Seymikach nie maiących.

Głoſu na Seymikach nie maią Szlachta:

1mo: Którzy nie będą mieli któreykolwiek aktualney posseſsyi w Prawie teraźnieyſzym o Seymikach wyſzczególnioney.

2do: Nie maiący lat 18. ſkończonych.

3tio: *Crimine notati* po Kondemnacie, lub infamii, lub Dekrecie choćby nieoſtatecznym, także i ci, którymby kondemnaty w sprawach Cywilnych zarzucano.

6to:

Kto może bydź Kandydatem do Elekcyi?

Kandydatem do Elekcyi będzie:

1mo: Do Urzędów Elekcyinych, a zatym wſzelkich funkcyi: Kto z dziedzicznych posseſsyów do Skarbu Rzepltey płaci podatku na rok 50. złotych: tudzież zaſtawnik, który 100. złotych podatku do Skarbu na rok płaci, nakoniec Emfiteutyczny Poſseſsor 1500. złotych na iednę ratę kwarty opłacaiący.

2do: Sześć lat wysłużonych w Woyſku Rzpltey daią toż samo Prawo do Funkcyi każdemu Zołnierzowi, iak gdyby Urząd Ziemſki przez lat 4ry, lub Kommiſsarza Porządkowego odbył. Lecz z Woyſkowych Osób Szlachta w aktualney służbie będąca, poſseſsye dziedziczne maiąca, po wysłużeniu oſobiſtym lat sześciu w Woyſku Rzepltey, póki w służbie Woyſkowey zoſtaią, do funkcyi Poſelſkiey tylko, a nie żadney Sądowey obrani bydź mogą; Oprócz tego, Prawo do wſzelkich funkcyi Rzpltey mieć będą Woyſkowi, Ci którzy iuż funkcyą Publiczną odbyli, to ieſt: Poſelſką, w Radzie Nieuſtaiącey i w Kommiſsyach Rządowych; z Woyſkowych Sztabs-Officyerowie *inclusive* do Pułkownika, którzy iuż lat 6. wysłużyli. Cywilno-Woyſkowe Urzędy, Rotmiſtrzowſtwa Kawaleryi Narodowey w artykuły powyżſze liczyć się nie będą.

7mo:

Nie może bydź obranym:

1mo: Kto nie ieſt obecnym na Seymiku.

2do: Kto nie ma lat 23. ſkończonych.

3tio: Kto ani razu nie był na funkcyi Publiczney, albo ieſzcze nie był Kommiſsarzem Porządkowym przez zupełne lat 4.

4to: Kto nie ieſt uwolniony *a Scartabellatu.*

5to: Na kim w sprawie Cywilney zarzucona ieſt Kondemnata, lub zoſtaie pod Proceſsem Kryminalnym, po infamii, Kondemnacie, lub Dekrecie choćby zaocznym.

8vo:

Co do porządku początkowego Seymików.

1mo: Dniem pierwey przed czasem Seymikom z Prawa oznaczonym, Kommendy Woyſk Rzpltey uſtąpić powinny z Miaſta Seymikom przeznaczonego, i nie pierwey do niego powrócić, aż po ſkończonych Seymikach: co się nie ma ściągać do Miaſta Rezydencyi Krolewſkiey, do Fortec Rzpltey, i do Prezydyów Trybunalſkich.

W czasie zaś i mieyſcu przez Prawo teraźnieyſze oznaczonym, Senatorowie, Urzędnicy Narodowi i mieyſcowi, Kommiſsarze Porządkowi, bywsi Posłowie i Deputaci, nakoniec Obywatele Rangi Woyſkowey wyżſzego Sztabu zasiędą w koło ſtołu poſtawionego na śrzodku mieyſca Seymikowego, i tym sposobem zrobią koło porządkowe.

2do: Senator mieyſcowy pierwſzy w porządku, lub w niebytności Senatora, Urzędnik pierwſzy Woiewodzki w porządku Seymik zagaiać i Prezydować będzie, w niebytności zaś Ich nayſtarſzy Obywatel z czasu odbytey funkcyi Poſelſkiey lub Deputackiey, Seymik zagaiać i Prezydować będzie.

3tio: Gdyby który z tych obecnie przytomny w mieyſcu Seymikowania, Seymiku zagaiać niechciał, w mieyſcu i czasie z Prawa naznaczonym, albo gdyby sam był Kandydatem do Funkcyi lub Urzędu w zamiarze Elekcyi będącego; w tedy pierwſzy po nim z porządku podług Prawa Seymik zagaiać i Prezydować będzie.

4to: Po zagaieniu Uniwerſał na Seymiki czytany będzie.

5to: Kommiſsya Porządkowa odda Xięgę Ziemiańſką do rąk Prezyduiącego, we wſzyſtkich Aktach Woiewodztwa znayduiącą się, która się przez Seym teraźnieyſzy approbuie.

9no:

Co do Elekcyi Marszałka Seymikowego i Assessorów.

1mo: Po ułatwieniu trudności w Artykule 8tym umieſzczonych, Prezyduiący przyſtąpi do Elekcyi nieodwłocznie Marſzałka Seymikowego i sześciu Aſseſsorów, tym spoſobem:

2do: Marſzałek Seymikowy i Aſseſsorowie wybierani będą z Oſob w kole Porządkowym zasiadaących, wyiąwſzy Senatorów i Kandydatów.

3tio: Spoſob Elekcyi tychże ieſt naſtępny: Na ſtole koła Porządkowego, poſtawione będzie naczynie z gory otwor maiące, i suknem okryte, w to naczynie Prezyduiący włoży tyle gałek, ile będzie w Kole Porządkowym Osob takich, których Prawo wybierać pozwala na Marszałka Seymikowego i Aſseſsorów; między temi gałkami, które wszyſtkie iedney wielkości i kształtu bydź powinny, siedm będzie odmiennego koloru: Prezyduiący czytać będzie koleyno Imiona Osób Koła Porządkowego według Prawa spisane, oprócz Imion i Nazwiſk podaiących się na Kandydatów, a w tym czasie Dziecię ciągnąć będzie Gałki z wyż rzeczonego Naczynia. Na każde przeczytane Imie, wyciągniona gałka biała będzie *Nullitatis*; odmiennego zaś Gałka koloru, pierwsza Marszałka Seymikowego oznaczy, inne zaś 6 sześciu Assessorów, tym porządkiem zasiadaiących, iakim one wyciągnione będą: w przypadku gdyby Osób w Kole Porządkowym znayduiących się, tak mała liczba pozoſtała, iżby dwoie tyle nad liczbę obrać się maiących Marszałka i Aſseſsorów nie znaydowało się, na ten czas Ziemie po 6. Osob z pośrzodka swych Obywatelów na Kandydatów wybiorą, i tych tak do Laſki, iako i na Aſseſsorów podadzą.

4to: Wybrani Marszałek Seymikowy i Aſseſsorowie wykonaią przysięgę przed Prezyduiącym na Rotę niżey przepisaną.

5to: Gdyby Marszałek Seymikowy w Kole dla słabości zdrowia nie mógł odbywać powinności Prawem sobie przepisanych: wtedy pierwszy w porządku Aſseſsor mieysce iego zaſtąpi.

10mo:

Co do sposobu, oraz Porządku Elekcyi i Wotów Sekretnych.

1mo: Seymikuiący wszyscy na Parafie podzieleni, wyiąwſzy Osoby w Kole porządkowym umieszczone, otaczać będą Koło porządkowe, czego dozierać maią nayniżsi z porządku Urzędnicy mieyscowi.

2do: Z Kandydatów, ktoryby odstępował swey pretensyi, oświadczyć to ma na pismie, które Seymikowemu Marszałkowi odda; lecz po rozpoczętey Elekcyi przez Wotowanie iuż niewolno będzie żadnemu odstępować z Kandydatów swey pretensyi.

3tio: Marszałek Seymikowy przeczy a głosno regestr Kandydatów do przypadaiącey Elekcyi z wyrażeniem tych, którzy albo z mocy Prawa od Kandydacyi są oddaleni, albo sami dobrowolnie pretensyi swey zrzekli się.

4to: Tak przeczytawszy Regestr pozostałych Kandydatów, głosno zapytywać się będzie po trzykroć, o zgodę na każdego z osóbna Kandydata, na którego iednomyślna zgoda nastąpi, tego z Assessorami zakonnotuie, a Ci pierwszeństwo przed obranemi większością głosów maiąc, iednomyślnością wybrani, w kolei z Urzędu będą w Laudum zapisani; gdyby zaś iednomyślney nie było zgody na którego z Kandydatów, w tenczas na żądanie choćby iednego z Seymikuiących, oświadczone na piśmie, i do rąk Marszałka Seymikowego oddane, przystąpić Seymik powinien do Elekcyi *per vota secreta* na tych tylko Kandydatów, na których iednomyślna nie nastąpiła zgoda.

IIIiio:

Sposób i Porządek Elekcyi.

1mo: Marszałek koła Porządkowego rozda osobne Regestra, stosownie do liczby Assessorów z wypisaniem w nich Kandydatów do Elekcyi podaiących się, na ktorych sam pierwszy Marszalek dawszy Wotum swoie, potym koleyno wzywać będzie iednego po drugim do Wotowania, naprzod z Assessorów, następnie z całego koła porządkowego.

2do: Gdy tak wotowanie Osob koła porządkowego dokończone zostanie, ieden z Assessorów wezmie Xięgę Ziemiańską przez Kommissyą Porządkową sporządzoną, i z niey czytaiąc w porządku Parafii Imiona Obywatelów każdego z kolei bez opuszczenia, iednego po drugim zapisywać będzie na listę in Ordine do Wotowania obecnych, i tych wzywać będzie do wotowania.

3tio: Gdyby w czasie, kiedy Assessor z Xięgi Ziemiańskiey do wotowania wzywać będzie, ktory z Seymikuiących z porządku wezwany do wotowania niestanął, w tedy pomienioney kolei swoiey, późniey wotować iuż Prawa *irremissibiliter* mieć nie będzie, i na drugiego Kandydata wotowania Prawo utraci.

4to: W ciągu Wotowania obiekcye czynione bydź maią, ieśli iakie będą przeciwko zabieraiącemu się do Wotowania, które Marszałek Seymikowy nieodwłocznie z Assessorami *pluralitate* rozwiązywać będzie według wyższego Prawa, co do nie maiących głosu na Seymikach.

5to: Zarzut niepossessyonalności, lub niedostateczney według Prawa Possesyi, rozwiązany będzie dowodem Xięgi Ziemiańskiey, tak co do samey Possesyi, iako też co do gatunku i wielości oney.

6to: Po skończonym zupełnym wotowaniu, Marszałek Seymikowy z Assessorami ułożą Regestr Wotów na każdego Kandydata przypadłych, naprzód położy tego, który ma naywięcy wotów, po nim tego ktorego liczba wotów iest naybliższa liczbie pierwszego, i tak wszystkich koleyno. Regestr takowy z Assessorami podpisze, głośno przeczyta, i obrane większością osoby, na mieysce Elekcyine ogłosi; a naprzód maiącego Wotów naywięcey, na pierwsze mieysce Elekcyine: po nim naywięcey maiącego wotów, i tak daley aż do liczby mieysc, w zamiarze Elekcyi będących.

7mo:

7mo. Gdyby na których z Kandydatów do Elekcyi podanych równość Wotów wypadła, w ówczas wrzucone będą dwie gałki w Wazon odmiennego koloru, ieden kolor iednego, drugi kolor drugiego Kandydata oznaczaiące, z których gałka przez dziecie losem wyciągniona, oznaczy Kandydata obranego.

8vo. Każdemu z Kandydatów wolno bydź bliskim świadkiem całego tego obrządku Elekcyi.

9no. Żadnemu z Kandydatów nie wolno będzie odstępować komu innemu przypadłych na siebie wotów.

10mo. Ten sposob i porządek Elekcyi, służyć będzie na Seymikach do wszelkich funkcyy i Urzędów Elekcyinych.

11mo Dowodem obranych Osób na funkcye i Urzędy będzie Laudum, które Marszałek Seymikowy wraz z Assessorami podpisać winien, i do Akt Kancellaryi oddać; Akt Elekcyi Posłow i ich Instrukcya w jednym Laudum zawarte będą. Osoby obrane maią być umieszczone w Laudum porządkiem wyżey opisanym.

12mo. Regestr tych Osob Seymikuiących, które przy wotowaniu Assessorowie zapisywali, Marszałek z Assessorami podpisze, i do Akt Kancellaryi odda.

13tio Obrani Deputaci, Urzędnicy, oraz Kommissarze Porządkowi, wykonaią nieodwłocznie w mieyscu Elekcyi przysięgę na Rotę sobie przepisaną.

12mo:

Co do Instrukcyi i Ugody na nię.

1mo. W czasie odbywanych Elekcyi, Prezyduiący, który zagaiał Seymik z Senatorami przytomnemi i Urzędnikami, ktorzy Assessorami nie są, Instrukcye *proiective* dla Posłów przygotuią. Tak zebrane Osoby, naprzód roztrząsać będą propozycye od Króla za zdaniem Rady przy Boku Jego na Seymik przysłane, tudzież proiekta na Seym, oraz Dezyderya swego Woiewództwa

2do. Po skończoney Elekcyi Posłów, Proiekt Instrukcyi na Seymiku przeczytany będzie.

3tio. Gdyby na którą część Instrukcyi iednomyślna nie zachodziła zgoda, Marszałek Seymikowy z Assessorami poda na piśmie propozycyą ogół iedney materyi obeymuiącą: takowey materyi do Instrukcyi przyięcie, lub odrzucenie, decydowane będzie w tym sposobie: Rozdzielą się Obywatele za każdą propozycyą na dwie strony *affirmativè* na prawą, a *negativè* na lewą stronę; Marszałek z Assessorami *pluralitatem* Osób przeliczy, i która strona większą liczbę mieć będzie, tey propozycya utrzymać się powinna, i zapisaną będzie za przyiętą, lub odrzuconą. Marszałek *pluralitatem* zapisawszy, wiele na którą stronę, wraz z Assessorami ogłosi; Prezyduiący zaś, który Seymiki zagaił, a w niebytności iego, Marszałek Seymikowy *paritatem votorum* rozwiązywać będzie.

4to. Na propozycye od Króla i Rady przy Boku Jego, Instrukcya dla Posłów, temi słowy zapisana bydź ma: *Na punkt NN. Posłowie affirmative*, lub ieśli Proiekt przyięty nie będzie, *negative zdanie swoie na Seymie dać maią.* A ieżeli będzie uznany za potrzebny dodatek iaki do którego punktu, ten w Instrukcyi umieszczony bydź ma przy tymże punkcie.

13tio.

Co do Seymików Gospodarskich.

1mo. Na Seymiku Gospodarskim Obywatele Seymikuiący radzić maią o potrzebie Woiewództwa swego, a w uradzonym celu, zlecać będą Kommissyi Porządkowey przygotowanie Proiektów do Instrukcyi.

2do. Na tymże Seymiku taż Kommissya poda obrachunek, z powierzonych zawiadywaniu swoiemu Funduszów szczególnych, na potrzeby Woiewództwa, Ziemi lub Powiatu iedynie przeznaczonych.

3tio. Nie będzie godziło się żadnych Milicyi formować, składek i opłat na Obywatelów nakładać, chyba na reprezentacyą Kommissyi Porządkowey, i na utrzymanie wewnętrznego porządku Woiewództwa, lub Ziemi, które to składki ustanowić się maiące, nie mogą bydź decydowane *unanimitate*, ale koniecznie *pluralitate votorum secretorum salva approbatione* Rady przy Boku J. K. Mci.

14to:

Co do Seymików Relacyinych.

Na Seymiku Relacyinym, który nazaiutrz po przepisanym Seymiku Deputackim, po Seymie przypadaiącym odprawiać się będzie, Posłowie uczynią Relacyą o całym Dziele Seymu: naprzód, co do Prawodawctwa, potym, co do Dezyderyów swoiego Woiewództwa w Instrukcyi umieszczonych, wyiąwszy Seymiki Relacyine, po Seymie Elekcyinym Króla, które w sześć Niedziel po zakończonym tymże Seymie maią bydź złożone.

15to:

Co do nieważności Seymików w całym Dziele lub Części.

1mo:

Nieważnemi Seymiki z całym Dziełem swoim i skutkiem będą.

1mo. Seymik który odprawiać się będzie nie w Mieście, albo nie w mieyscu Prawem przeznaczonym, lub za Rezolucyą Rady podług teraźnieyszego Prawa, tym czasowie determinowanym.

2do. Seymik, na którym Prezydować będzie kto inny, a nie ten komu z mocy Prawa teraźnieyszego prezydować na Seymiku należy.

3tio. Na którym obranie Marszałka Seymikowego, i Assessorów nie według Prawa nastąpi.

4to. Na którym nie będzie dopuszczona Elekcya, i wotowanie sposobem w Prawie teraźnieyszym opisanym, mimo oświadczonego i podanego na piśmie żądania Marszałkowi Seymikowemu.

2do:

Dzieło Seymiku w części tylo nie ważne będzie, ilekroć Obywatel nie maiący Prawa podawać się będzie do funkcyi iakiey, lub Urzędu; wszelako na ten Urząd, lub funkcyą obrany zostanie.

16to:

Co do Kar w przestępstwach przeciwko Seymikóm.

1mo. Przestępstwa te, które Seymik nie ważnym robią z całym iego Dziełem, co się tycze funkcyi Poselskiey, należeć maią do Rugow

gow Seymowych; ieśli ſię zaś tyczą innych Funkcyi Urzędów Elekcyinych, wtedy należeć będą do Trybunału, do którego zarzucaiący nieważność Seymiku, powinien pozwać winnych, a Trybunał takową ſprawę rozſądzić ma z Regeſtru *Incarceratorum*.

2do: Za wſzyſtkie takowe przeſtępſtwa niſzczące Seymik z całym iego Dziełem i ſkutkiem, naſtępne przepiſuią ſię kary; na przewodców gwałtu puł roku wieży *in fundo*, i odſądzenie *ab omni activitate* na zawſze: na wſpólników zaś, wieża górna, lub ſuſpenſa *ab omni activitate*, co do czaſu *secundum qualitatem delicti*.

3tio: Gdyby prezyduiący Marſzałek, lub Aſseſsorowie przeſtąpili w Punkcie którymkolwiek Prawem sobie przepiſane obowiązki, każdy z nich karany bydź ma w Trybunale dwónaſto tygodniami wieży górney, i dwoma tysiącami Złotych na rzecz Delatora, sądzeni zaś także bydź maią *ante omnes causas*.

4to: Oddzielnie w Sądach Ziemſkich Mieyſcowych, gdzie się ten uczynek popełnił, z Regeſtru *Incarceratorium salva Appellatione* do Trybunału *a definitione* każdy sądzony będzie. *1mo:* Ktoby milicyą, lub kupą zbroyną gwałt Seymikowi uczynił, karany będzie pół rokiem wieży *in fundo*, i odſądzeniem *ab omni activitate* na zawsze. *2do*: Ktoby wprowadził Milicyą, lub kupę zbroyną do gwałtu w porę Seymików, karany będzie wieżą gorną półroku i zapłaceniem Złotych sześciu tysięcy na rzecz Delatora. *3tio:* Ktoby w mieyſcu i czasie Seymikowania dobył Szablę zaczepnie, choćby bez żadnego ranienia, karany będzie dwónaſtą tygodniami wieży gorney, i dwoma tysiącami Złotych na rzecz Delatora. A gdyby kto był raniony, tedy tak raniony ieśli nie w obronie, iako i pierwſzy dobywaiący Szablę, kryminalnie dwonaſto Niedziel wieży *in fundo* karani bydź maią.

4to: Ktobykolwiek do mieyſca Seymików na czas tychże Seymików sprowadzał Obywatelów, głoſu na tychże Seymikach nie maiących, tych przywodcy i wſpólnicy iakiegokolwiek gwałtu, półrokiem wieży górney i sześciu tysięcy Złotych na rzecz Delatora każdy z osobna karani bydź maią. *5to:* Ktobykolwiek głoſu niemaiący na Seymikach według Prawa, albo niemogący bydź Kandydatem do Funkcyi i Urzędów, gwałtownie wdzierał się, czy do wotowania, czy do Kandydacyi, karany będzie sześcią Niedzielami wieży gorney, i dwoma tysiącami Złotych. *6to:* Ktoby z Bronią ogniſtą przyſzedł do mieysca Seymikowego na czas Seymików, karany będzie dwónaſtą Niedzielami wieży *in fundo*. *7mo:* Tak wota zakupuiący, iako i przekupiony, karani bydź maią odſądzeniem *ab omni activitate* na zawſze. *8vo:* Woyſkowi iako Obywatele na Seymiku znayduiący się, równym karom, iak Cywilni, ulegać będą, zbroyno na Seymiki naſtępuiący, ma podpadać oprócz wyż wymienionych kar, za uczynek osobney karze utraty Rangi swoiey, i kaſsacyi przez Kommiſsyą Woyſkową, *ante omnes causas* wymierzyć się powinną. *9no:* Delator każdy w swoiey sprawie i krzywdzie, mieć będzie nieograniczoną moc z Prawa czynienia w Sądzie przyzwoitym; chcący pozywać winnego o przeſtępſtwo iakie przeciw Seymikom popełnione; powinien bydź osiadły w tym Woiewództwie, w którym to przeſtępſtwo popełnione zoſtało; Delator zaś uſtronny powinien mieć *pignus sufficiens* wyrównywaiące przepiſaney karze na przeſtępſtwo, które zadaie; złożyć powinien Manifeſt u Sądu przez sześć Szlachty Poſseſsyonatów przytomnych Seymikuiących podpisany, naydaley w dwanaście dni po ſkończonych Seymikach zrobiony. Niedowodzący, podlega równey karze, iaka ieſt przepiſana na zadane przeſtępſtwo, a nadto powróci ſtronie wſzyſtkie koſzta Prawne.

E 2 5to.

5to: Porządek Seymików, i wſzelkie onych obrządki, iak są w Prawie teraźnieyſzym opiſane, iedynym prawidłem Seymikowania będą: do którego szczególnych a nieopisanych ninieyſzym Prewem obrządków, odmieniać, ani przydawać pod żadnym pretextem nie wolno. Wſzyſtkie zaś Prawa o Seymikach poprzednie, a Prawem teraźnieyſzym nie obięte, znoſzą się i za nie byłe deklaruią się.

Rota Przysięgi Marszałka Seymikowego i Assessorów.

„ Ja NN. Panu Bogu Wſzechmogącemu w Tróycy Swiętey Jedyne-
„ mu przysięgam na to: iż Urząd móy Marszałka Seymikowego (lub
„ Aſseſsora) podług Prawa sprawować będę, w rozwiązywaniu Obiek-
„ cyi sprawiedliwość zachowam, i wszelkie obowiązki Urzędu tego
„ Prawem przepiſane, tak, iak gdyby wſzyſtkie co do słowa wypi-
„ ſane i przezemnie w tey przysiędze wymienione były, posłuſznie,
„ wiernie, i pilnie dokonam, nieuwodząc się ani przyiaźnią, ani nie-
„ chęcią, ani datkiem, ani nadzieią, ani boiaźnią. Tak mi Panie Bo-
„ że dopomoż i niewinna Syna Jego Męka.

Przysięga dla Deputatów.

„ Ja N N. Przysięgam Panu Bogu Wſzechmogącemu w Trócy
„ Swiętey Jedynemu, iż Wota na Seymiku na mnie dawane, ani prze-
„ zemnie, ani przez kogożkolwiek za moią wiadomością, datkiem, lub
„ obietnicą wymagane nie były, a na Sądzie Trybunalſkim zasiadaiąc,
„ podług prawa pisanego i dowodów ſtron wykonywaiąc toż Prawo,
„ a nie według upodobania one tłumacząc, maiąc samego Boga przed
„ oczyma, sprawiedliwie sądzić, ſtron roſprawy, i sporów pilnie słu-
„ chać będę, bez żadnego względu na bogatego i ubogiego, przyia-
„ ciela i nieprzyiaciela, Obywatela i przychodnia, przyiaźnią, ani
„ też nienawiścią, łaſką, ani nadgrodą, promocyą lub obietnicą, gro-
„ źbą, ani inſtancyą uſtną, lub liſtowną od kogożkolwiek uczynioną,
„ uwodzić się nie dam. Podarunków iakichkolwiek i od kogożkolwiek mnie
„ samemu, lub przez subordynowane oſoby, tak teraz w przeciągu
„ Funkcyi, iako i po ſkończoney, z przyczyny teyże obiecanych,
„ nie wezmę, i owſzem ofiaruiącego mi korrupcyą, wydać obowiązu-
„ ię się. Transaktów w czasie trwaiącey Funkcyi, ani przez siebie
„ ani przez subordynowane osoby, zawierać nie będę; sekretu Izby
„ w żaden spoſob nie wydam, praktyk wſzelkich w każdych sprawach
„ czynić i z kimkolwiek, ani rady dawać nie będę, ale podług prze-
„ pisów Trybunałowi uczynionych sprawować się i zachować ſtarać się
„ będę, a w obieraniu Marſzałka, dependencyi od nikogo mieć nie bę-
„ dę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego Męka.

SEYMIKI W. X. LITEWSKIEGO

Co do Mieysca Seymików.

5. *1mo:* Na każdy Seymik iedno Miaſto, a w Mieście iedno mieysce do Seymikowania raz na zawſze przeznacza się.

2do: Gdyby przypadek iaki zniſzczył Miaſto, lub w nim mieyſce Seymikom przeznaczone, Kommiſsya Porządkowa tego Powiatu, doniesie o tym Radzie Nieuſtaiącey, i razem poda inne naywygodnieyſze dla Seymików Miaſto lub mieyſce, Rada Nieuſtaiąca tak podane

sobie

sobie Miasto lub mieysce oznaczy, i obwieści za Uniwersałem Królewskim.

5tio: To Miasto lub mieysce tak oznaczone służyć nie ma Seymikom tylko doczeſnie, ſkoro bowiem mieysce dawnieysze zreſtaurowane będzie, Kommiſsya Mieyſcowa Porządkowa doniesie o tym znowu Radzie Nieuſtaiącey, która obwieścić powinna za Uniwerſałem Królewſkim powrót Seymików do dawnieyſzego mieyſca.

4to: Na śrzodku mieyſca Seymikom przeznaczonego ma bydź Stół, i to będzie mieyſce Koła porządkowego.

5to: Przygotowanie mieyſca Seymikowego do przypadku w iakim odtąd Seymiki odbywać się powinny, tudzież opatrzenie potrzeb wſzelkich do Koła porządkowego i Elekcyi przez Wota sekretne, należeć ma do Kommiſsyi Mieyſcowey Porząkowey, którey mierny na to wydatek z szeleżnego, kwitowego wyłożony, Obywatele powrócą przez dobrowolną ſkładkę.

6to: Ponieważ po swych Powiatach w Miaſtach Stołecznych nie małego koſztu budowle na Sądy, Seymiki, Kancellarye, Wieże i więzienia potrzebne wymagaią, przeto wolno będzie tymże nowym Powiatom *per Laudum* na Seymiku Składkę z Dymu uczynić, do czego za pierwſzą rekwizycyą nowego Powiatu, w równym na Dymy rozkładzie, i ten Powiat ma się przyłożyć, od którego nowy oddzielony zoſtał, za doniesieniem iednak układu tego Radzie Nieuſtaiącey, która ten układ nazad Powiatowi do exekucyi prześle. Dozor zaś tych ſkładek i Expens z onych do Kommiſsyi Porządkowey należeć ma, która na Seymikach z tego funduſzu ma się kalkulować.

Że zaś wſzyſtkie Lauda w celu partykularnym uchwalone ſą zniesione, więc i teraz zakazuią się nawet i te, które dotąd pod imieniem Poſelſzczyzny w Woiewodztwie Nowogrodzkim praktykowały się, ile dobrowolnie przez Posłów Nowogrodzkich zrzeczone, na zawſze uchylamy.

2do:

Co do czasu Seymikom przeznaczonego.

1mo: Seymikom Elekcyinym Poſelſkim i Kommiſsarzów Porządkowych, tudzież Sędziów Ziemſkich termin co lat 4. a Seymikom Deputackim co rok naznaczaiąc, Seymiki Gospodarſkie zaraz po ſkończonych Deputackich odprawiać się maią. Seymiki Relacyine po Seymie na pierwſzych Seymikach Deputackich odbyte będą.

2do: Elekcye Deputatów będą w pierwſzy Poniedziałek po Nayświętſzey Panie Gromniczney, Poſelſkie Seymiki 16. Augusta, a Urzędy wakuiące w Powiecie, aby zwłoki nie cierpiały, na tych lub tamtych Seymikach obierane bydź powinny.

3tio: Deputaci tą koleią i w tey liczbie, iak teraźnieyſzego Seymu Prawem pod Artykułem Trybunałów przepiſano, maią bydź wybierani.

4to: Każdy takowy Seymik w tym samym czasie i mieyſcu, tym Prawem sobie wyznaczonym odprawiać się będzie z mocy samego Prawa, choćby nawet i Uniwerſałów wydanych nie było przez Króla i Radę, na Seymiki.

3tio:

Co do czasu Sessyów Seymikowych.

1mo: Seymiki tak na dniu pierwſzym, iako i naſtępne Seſsye o godzinie 9tey z rana zaczynać się maią.

2do: Przed zaczęciem Seymiku każdego dnia o godzinie w pół do dziewiątey we wszyſtkie dzwony Kościołów będących mieyscowych, Prezydujący uderzyć każe, które dzwonienie trwać ma aż do godziny dziewiątey, a w przeciągu dzwonienia tego, odprawiać się będzie Msza Swięta dla Seymikuiących.

3tio: Seſsye Seymikowe trwać powinny do godziny 3ciey z Południa, wyiąwſzy przypadek, gdyby się iednomyślnie zgodzono na prędsze solwowanie. Powinna iednak dłużey trwać Seſsya, iak do trzeciey, gdyby tego dokończenie wotowania wyciągało.

4to: Seſsye nie mogą bydź solwowane dłużey, iak na dzień naſtępny, w dni Swięte po odprawionym Nabożeńſtwie, Seſsya zaczynać się będzie.

4to:

Co do Osób Mieysce i Głos na Seymikach maiących.

Mieyſce i Głos na Seymikach maią w Powiecie swoim.

1mo: Wſzyſcy Dziedzice Szlachta, iakikolwiek z swego Dziedzictwa Ziemſkiego, i z poſseſsyi Dóbr swoich teyże natury, choćby *in potioritate* mianych, podatek do Skarbu Rzpltey opłacaiący, Poſsesorowie Emfiteutyczni, tudzież za życia Rodziców ich Synowie niewydzieleni, lata przyzwoite maiący.

2do: Bracia rodzeni po Oycu Dziedzictwo maiący, ieſzcze niepodzieleni.

3tio: Szlachta Zaſtawnicy i Poſseſsorowie dożywotni, którzy z Poſseſsyów opłacaią podatek do Rzpltey.

4to: W służbie Woyſkowey Szlachta będąca, poſseſsye w właſnych Ziemiach, lub Powiatach Prawem za doſtateczne uznane, maiąca, w czasie pokoiu, *respectivè* od swoich Komend urlopowani.

5to: Każda poſseſsya w wyż wyrażonych Punktach wyſzczególniona rozumieć się ma za prawną, gdy przed rokiem urzędownie nabyta, i aktualnie posiadana będzie.

5to:

Co do Osób Głosu na Seymikach nie maiących.

Głoſu na Seymikach nie maią Szlachta:

1mo: Którzy nie będą mieli któreykolwiek aktualney poſseſsyi w Prawie teraźnieyſzym o Seymikach wyſzczególnioney.

2do: Nie maiący lat 18. ſkończonych.

3tio: *Crimine notati* po Kondemnacie, lub Dekrecie, choćby nieoſtatecznym, także i ci, którymby kondemnaty w sprawach Cywilnych otrzymane zarzucano, ſtoſownie do opiſu w tym punkcie pod Trybunałem.

6to:

Kto może bydź Kandydatem do Elekcyi.

1mo: Kandydatem do Elekcyinych Urzędów i wſzelkich funkcyi będzie, kto tylko ma Dziedziczną Poſseſsyą, a z niey iakikolwiek opłaca podatek do Skarbu Rzepltey. A zaś Zaſtawnicy, Staroſtowie, Emfiteuci, i Dożywotnicy płacący podatku na rok Złotych Polſkich pięćdziesiąt, mogą bydź Kandydatami do Urzędów Elekcyinych.

2do:

2do: Z Woyskowych Szlachta w aktualney służbie będąca, Possessye Dziedziczne maiąca, po wysłużeniu osobistym lat sześciu w Woysku Rzpltey, do Funkcyi tylko Poselskiey obrani bydź mogą, pod który obowiązek do wyboru na rzeczoną Funkcyą nie maią podpadać ci, którzy iuż Funkcyą Publiczną odbyli, to iest: Poselską, w Radzie Nieustaiącey, Deputacką i w Kommissyach Rządowych.

7mo:

Nie może bydź Obranym.

1mo: Kto nie iest obecnym na Seymiku.
2do: Kto nie ma lat 23. skończonych.
3tio: Kto nie iest uwolniony *a Scartabellatu.*
4to: Na kim w sprawie Cywilney zarzucona iest Kondemnata, stosownie do opisu pod Trybunałem.

8vo:

Co do porządku początkowego Seymików.

1mo: Dniem pierwey przed czasem Seymikow z Prawa oznaczonym, Kommendy Woysk Rzpltey ustąpić powinny z Miasta Seymikom przeznaczonego, i nie pierwey do niego powrócić, aż po skończonych Seymikach: co się nie ma ściągać do Miast Rezydencyi Krolewskiey, do Fortec Rzpltey, i do Prezydyòw Trybunalskich.

2do: W czasie i mieyscu przez Prawo teraźnieysze dla Seymików oznaczonym, Senatorowie, Urzędnicy Narodowi i mieyscowi, Kommissarze Gospodarscy, Exposłowie, Exdeputaci, nakoniec Obywatele Rangi Woyskowey wyższego Sztabu zasiędą w koło stołu postawionego na środku mieysca Seymikowego, i tym sposobem zrobią koło porządkowe.

3tio: Senator mieyscowy pierwszy w porządku, lub, w niebytności Senatora, mieyscowy Urzędnik pierwszy w porządku Seymik zagaiać i Prezydować będzie, w niebytnosci zaś Ich Obywatel naystarszy w wieku Seymik zagaiać i Prezydować będzie.

4to: Gdyby który z tych obecnie przytomny w mieyscu Seymikowania, Seymiku zagaiać niechciał, w mieyscu i czasie z Prawa naznaczonym, albo gdyby sam był Kandydatem do Funkcyi lub Urzędu w zamiarze Elekcyi będącego; w tedy pierwszy po nim z porządku podług Prawa Seymik zagaiać i Prezydować będzie, a gdyby zacząwszy Seymik zachorował, tedy z kolei Urzędnik prezydencyą zastąpi.

5to: Po zagaieniu Uniwersał na Seymiki czytany będzie.

6to: Kommissya Porządkowa odda Xięgę Ziemiańską do rąk Prezyduiącego, we wszystkich Aktach znayduiącą się, która się przez Seym teraźnieyszy approbuie.

9no:

Co do Elekcyi Marszałka Seymikowego i Assessorów.

1mo: Prezyduiący pierwszy w porządku podług powyższego Prawa przepisów, będzie oraz Marszałkiem Seymikowym.

2do: Marszałek Seymikowy po odbytych Rugach Osòb Koła porządkowego i Kandydatów, przystąpi nieodwłócznie do Elekcyi sześciu Assessorów, wykonawszy wprzód Przysięgę według Roty sobie przepisaney.

3tio: Sposob Elekcyi tychże iest następny:

Na ftole koła Porządkowego, poftawione będzie naczynie z gory otwor maiące, i suknem okryte, w to naczynie włoży Prezyduiący tyle gałek, ile będzie w Kole Porządkowym Osob takich, których Prawo wybierać pozwala za Afsefsorów; między temi gałkami, które wszyftkie iedney wielkości i kształtu bydź powinny, sześć będzie odmiennego koloru: Prezyduiący czytać będzie koleyno Imiona Osób Koła Porządkowego według Prawa spisane, a w tym czasie Dziecię ciągnąć będzie Gałkę z wyż rzeczonego naczynia. Na każde przeczytane Imie, wyciągniona gałka biała będzie *Nullitatis*; odmiennego zaś gałka koloru pierwsza wyciągniona, pierwfszego Afsefsora, inne zaś pięć, pięciu z kolei Afsefsorów oznaczą, którzy tym spofobem wybrani, wykonaią Przysięgę Rotą niżey przepifaną.

10mo:

Co do sposobu, oraz Porządku Elekcyi i Wotów Sekretnych.

1mo: Seymikuiący wszyscy na Parafie podzieleni, wyiąwfzy Osoby w Kole porządkowym umieszczone, otaczać będą Koło porządkowe, czego dozierać maią Kommifsarze Porządkowi w tym czasie Kadencyą Sądzący.

2do: Z Kandydatów, któryby odftępował swey pretensyi, oświadczyć to ma na pismie, które Marszałkowi Seymikowemu odda; lecz po rozpoczętey Elekcyi przez Wotowanie iuż niewolno będzie żadnemu z Kandydatów odftępować swey pretensyi.

3tio: Marszałek Seymikowy przeczyta głosno regeftr Kandydatów do przypadaiącey Elekcyi z wyrażeniem tych, którzy albo z mocy Prawa od Kandydacyi są oddaleni, albo sami dobrowolnie pretensyi swey zrzekli się.

4to: Tak przeczytawszy Regeftr pozoftałych Kandydatów, głosno zapytywać się będzie po trzykroć, o zgodę na każdego z osóbna Kandydata, na którego iednomyślna zgoda naftąpi, tego z Afsefsorami zakonnotuie, a Ci pierwszeńftwo przed obranemi większością głosów maiąc, w zasiadaniu swych Urzędów koley między sobą zachowaią; gdyby zaś iednomyślney nie było zgody na którego z Kandydatów, w tenczas na żądanie choćby iednego z Seymikuiących, oświadczone na piśmie, i do rąk Marfzałka Seymikowego oddane, przyftąpić Seymik powinien do Elekcyi *per vota secreta* na tych tylko Kandydatów, na których iednomyślna nie naftąpiła zgoda.

11mo:

Sposób i Porządek Elekcyi.

1mo: Na śrzodku ftołu, przy którym się uformuie koło porządkowe, będzie poftawiony Wazon przedzielony iedną przegrodą, na górze maiący dwa otwory, z karteczką przy iednym otworze *affirmative*, a przy drugim *negative*: w dole z dwoma szufladami, i przykryty suknem, przy którym Wazonie będzie siedział ieden Afsefor z gałkami, i będzie dawać po iedney, każdemu przyftępuiącemu do wotowania.

2do: Marszałek koła porządkowego każdemu Afsefsorowi rozda Regeftr Kandydatów do Elekcyi podaiących się, i wymieni głośno pierwfszego Kandydata, na którego sam pierwfszy Marfzałek wziąwfszy gałkę u Afsefsora da wotum swoie, wrzucaiąc gałkę do Wazonu, *Affirmative* lub *Negative*, a powróciwfszy na mieyfce swoie, wzywać

będzie

będzie do Wotowania koleyno iednego po drugim, naprzod z Afsefsorów, naftępnie z całego koła porządkowego, którzy tym porządkiem wezwani, będą wotować na Kandydata biorąc gałki u Afsefsora, i wrzucaiąc ie do Wazonu; po fkończonym wotowaniu Ofob koła porządkowego, ieden z Afsefsorów wezmie Xięgę Ziemiańfką przez Kommissyą sporządzoną, i z niey czytaiąc porządkiem Parafiów Imiona i Przezwifka Seymikuiących, każdego z kolei bez opufzczenia, iednego po drugim do Wotowania wezwie; z których każdy wezwany wotować będzie tym spofobem, iak wyżey dla Marfzałka i Afseforów przepifano. Inni zaś Afsefsorowie każdy na ofóbnym papierze zapifywać będą Imiona i Przezwifka wfzyftkich Wotuiących, zachowuiąc ten porządek iakim wezwani wotowali.

3tio: Gdyby w czasie, kiedy Afsefsor z Xięgi Ziemiańfkiey do wotowania wzywać będzie, ktory z Seymikuiących z porządku wezwany do wotowania nieftanął, w tedy po ominioney kolei swoiey, pòźniey wotować iuż Prawa mieć nie będzie.

4to: W ciągu Wotowania obiekcye czynione bydź maią, ieśli iakie będą przeciwko zabieraiącemu się do Wotowania, ktòre Marszałek Seymikowy z Afsefsorami nieodwłocznie rozwiązywać będzie, według wyżfzego Prawa, co do nie maiących głosu na Seymikach. Zarzut niepofsefsyonalności, lub niedoftateczney według Prawa Pofsefyi, rozwiązanym będzie dowodem Xięgi Ziemiańfkiey, tak co do samey Pofsefyi, iako też do gatunku i wielości oney.

5to: Po fkończonym zupełnym wotowaniu na pierwfzego Kandydata, Marszałek Seymikowy z Afsefsorami otworzy Wazon, i przeliczą gałki z ofobna *affirmative*, ofobno *negative*, i zapifzą, wiele było *affirmative*, a wiele *negative*. Summę zaś ogólną gałek zniosłfzy, zkonfrontuią z liczbą wotuiących, a przez Afsefsorów zapifanych; ieśliby więcey pokazało się gałek nad liczbę wotuiących, w takim zdarzeniu wotowanie nie będzie ważne, i na nowo maią wotować na tegoż Kandydata.

6to Po fkończonym wotowaniu na pierwfzego Kandydata, Marszałek ogłosi wotowanie na drugiego, który będzie naftępować, i takim porządkiem one odbędzie, iak ieft opifano o pierwfzym. A tak fkończywfzy wotowanie na wfzyftkich Kandydatów, Marfzałek Seymikowy z Afsefsorami ułożą Regeftr Wotów na każdego Kandydata przypadłych, naprzòd położy tego, ktòry ma naywięcy wotòw, po nim tego ktòrego liczba wotòw ieft naybliżfza liczbie wotów pierwfzego, i tak wszyftkich koleyno. Regeftr takowy z Afsefsorami podpifze, głośno przeczyta, i obrane większością osoby, na mieyfca Elekcyine ogłosi; a naprzòd maiącego Wotòw naywięcey, na pierwfze mieyfce Elekcyine: po nim naywięcey maiącego wotòw, i tak daley aż do liczby mieyfc, w zamiarze Elekcyi będących.

7mo. Gdyby na których z Kandydatów do Elekcyi podanych równość Wotów wypadła, w owczas pierwfzeńftwo z kolei ten zaftąpi kto ieft na iakim Urzędzie.

8vo. Kandydat i żaden Obywatel nie będąc wezwany do wotowania, zbliżać się do Wazonu nie ma.

9no. Zadnemu z Kandydatów nie wolno będzie odftępować komu innemu przypadłych na fiebie wotów.

10mo. Ten fpofob i porządek Elekcyi, fłużyć będzie na Seymikach do wfzelkich funkcyy i Urzędów Elekcyinych.

11mo Dowodem obranych Ofób na funkcye i Urzędy będzie Laudum, ktòre Marfzałek Seymikowy wraz z Affefsorami podpifać winien, i do Akt Kancellaryi oddać; Akt Elekcyi Posłow i ich Inftrukcya

kcya w jednym Laudum zawarte będą. Osoby obrane maią być umieszczone w Laudum porządkiem wyżey opisanym Urzędów.

12mo. Regestr tych Osob Seymikuiących, które przy wotowaniu Assessorowie zapisywali, Marszałek z Assessorami podpisze, i do Akt Kancellaryi odda. Wszyscy ci Obywatele maiący wotować na Seymikach, którzy na pierwszego Kandydata wotowali, wotować na każdego Kandydata są obowiązani, i nikt Szlachtę zatrzymywać, i onych niepuszczać do Obrad Seymikowych pod żadnym pretextem niepowinien, a taki zatrzymywaniem Szlachty wykraczaiący na lat dwie *ab omni activitate* suspendowany bydź ma. Elekcye zaś w swoim walcrze zostaną.

13tio. Obrani Deputaci, Urzędnicy, oraz Kommissarze Porządkowi, wykonaią nieodwłocznie w mieyscu Elekcyi przysięgę na Rotę sobie przepisaną.

12mo:

Co do Instrukcyi i Ugody na nię.

1mo. W czasie odbywanych Elekcyi, Prezyduiący, który zagaiał Seymik z Senatorami przytomnemi i Urzędnikami, którzy Assessorami nie są, Instrukcye *proiective* dla Posłów przygotuią. Tak zebrane Osoby, naprzód roztrząsać będą propozycye od Króla za zdaniem Rady przy Boku Jego na Seymik przysłane, tudzież proiekta do Prawa, oraz Dezyderya swego Woiewództwa.

2do. Po skończoney Elekcyi Posłów, Proiekt Instrukcyi na Seymiku przeczytany będzie.

3tio. Gdyby na którą część Instrukcyi iednomyślna nie zachodziła zgoda, Marszałek Seymikowy z Assessorami poda na piśmie propozycyą ogół iedney materyi obeymuiącą: takowey materyi do Instrukcyi przyięcie, lub odrzucenie, przez sekretne wota decydowane będzie w tym sposobie: Przy Stole koła porządkowego tuż przy mieyscu, które Marszałek Seymikowy zasiada, stać będzie naczynie, które podzielone bydź ma przegrodą wewnątrz na dwie połowy: z których iedna czarno pomalowana będzie z napisem *negativè*, druga biała, z napisem *affirmativè*, z przedniey strony naczynia tego u dołu ma bydź dwoie zamczystych drzwiczek, iedne do czarney, drugie do białey połowy, z teyże strony u góry będzie otwór, do którego włożona ręka rzucić może gałkę do czarney lub białey połowy; naczynie to wewnątrz ma bydź suknem wybite. Gałki do wotowania będą wszystkie iedney wielkości, kształtu i koloru, liczba zaś ich odpowiadać będzie liczbie Seymikuiących w Powiecie.

Naczynie Elekcyine publicznie otwarte, i próżne okazane, zamknięte zostanie, klucz od iednych Drzwiczek będzie przy Marszałku Seymikowym, od drugich przy ostatnim Assessorze z porządku.

4to. Gdy wotowanie *in ordine* tey propozycyi porządkiem przez Marszałka, Assessorów, i Koło Porządkowe odbędzie się, dalsze wotowanie z Księgi Ziemiańskiey nastąpi, z którey ieden z Assessorów w porządku Parafii Imiona Seymikuiących każdego po kolei, nieopuszczaiąc żadnego, czytać będzie, drugi Assessor każdemu wotować przystępuiącemu, dawać ma iednę gałkę w mieyscu, gdzie stoi naczynie do wotowania; inni zaś Assessorowie podług powyższego opisu, każdy na osobnym papierze zapisywać będą Imiona wszystkich wotuiących, w tym porządku iak wezwani byli.

5to. Gdy tak wſzyſcy z Seymikuiących według Prawa, wota ſwoie na propozycyą zakończą, Marſzałek Seymikowy z Aſseſsorami przeliczą z ołobna gałki *affirmative*, i oſobno *negative*, a potym Marſzałek przy ogłoſzeniu większości zdań, za, lub przeciwko propozycyi, o którey rzecz, przyięcie do Inſtrukcyi, lub odrzucenie ogłosi, Prezyduiący zaś, który Seymiki zagaiał, a w niebytności iego, toż mieyſce zaſtępuiący, *paritatem votorum* rozwiązywać będzie.

6to. Na propozycye od Króla i Rady przy Boku Jego Nieuſtaiącey, Instrukcya dla Posłów, temi słowy zapiſana bydź ma: Na punkt NN. Posłowie *affirmative*, lub ieśli Proiekt przyięty nie będzie, *negative* zdanie ſwoie na Seymie dać maią, a ieśli będzie uznany za potrzebny dodatek iaki do którego punktu, ten w Inſtrukcyi umieſzczony bydź ma przy tymże punkcie.

13tio.

Co do Seymików Gospodarskich.

1mo. Na Seymiku Goſpodarskim Obywatele Seymikuiący radzić maią o potrzebie Województwa, Ziemi, lub Powiatu ſwego, a w uradzonym celu, zlecać będą Kommiſsyi Porządkowey, przygotowanie Proiektów do Inſtrukcyi.

2do. Na tymże Seymiku taż Kommiſsya poda obrachunek, z powierzonych zawiadywaniu ſwoiemu Funduſzów ſzczególnych, na potrzeby Województwa, Ziemi lub Powiatu iedynie przeznaczonych.

3tio. Nie będzie się godziło żadnych Milicyi formować, ſkładek i opłat na Obywatelów nakładać, chyba na reprezentacyą Kommiſsyi Porządkowey, na utrzymanie wewnętrznego porządku Województwa, lub Ziemi, które to ſkładki uſtanawiać się maiące, nie mogą bydź decydowane *unanimitate*, ale koniecznie *pluralitate votorum secretorum*, *salva approbatione* Rady przy Boku J. K. Mci.

14to:

Co do Seymików Relacyinych.

Na Seymiku Relacyinym, który nazaiutrz po przepiſanym Seymiku Deputackim, po Seymie przypadaiącym odprawiać się będzie, Posłowie uczynią Relacyą o całym Dziele Seymu: naprzód, co do Prawodawctwa, potym, co do Dezyderyów ſwoiego Województwa w Inſtrukcyi umieſzczonych, wyiąwſzy Seymiki Relacyine, po Seymie Elekcyinym Króla, które w ſześć Niedziel po zakończonym Seymie maią bydź ſkładane.

15to:

Co do nieważności Seymików w całym Dziele lub Części.

1mo:

Nieważnemi Seymiki z całym Dziełem ſwoim i ſkutkiem będą.

1mo. Seymik który odprawiać się będzie nie w Mieście, albo nie w mieyſcu Prawem wyznaczonym, lub za Rezolucyą Rady podług teraźnieyſzego Prawa, tym czasowie determinowanym.

2do. Seymik, na którym Prezydować będzie kto inny, a nie ten, komu z mocy Prawa teraźnieyſzego prezydować na Seymiku należy.

3tio. Na którym obranie Aſseſsorów nie według Prawa naſtapi.

4to. Na którym nie będzie dopuszczona Elekcya, i wotowanie sposobem w teraźnieyszym Prawie opisanym, mimo oświadczonego i podanego na piśmie żądania Marszałkowi Seymikowemu.

2do:

Dzieło Seymiku w części tylo nie ważne będzie, ilekroć Obywatel nie maiący Prawa podawać się będzie do funkcyi iakiey, lub Urzędu; wszelako na ten Urząd, lub funkcyą obrany będzie.

16to:

Co do Kar w przestępstwach przeciwko Seymikóm.

1mo. Przestępstwa te, które Seymik nie ważnym robią z całym iego Dziełem, co się tycze funkcyi Poselskiey, należeć maią do Rugow Poselskich, a Deputackiey na Rugach Trybunalskich, ieśli się zaś tyczą innych Funkcyi Urzędów Elekcyinych, wtedy należeć będą do Trybunału, do którego zarzucaiący nieważność Seymiku, powinien pozwać winnych, a Trybunał takową sprawę rozsądzić ma *ante omnes causas.*

2do: Za wszystkie takowe przestępstwa niszczące Seymik z całym iego Dziełem i skutkiem, następuiące przepisuią się kary; na przywodców gwałtu puł roku wieży *in fundo*, i odsądzenie *ab omni activitate* na zawsze: na wspólników zaś, wieża górna, lub suspensa *ab omni activitate*, na czas *secundum qualitatem delicti.*

3tio: Gdyby prezyduiący Marszałek, lub Assessorowie przestąpili w Punkcie którymkolwiek Prawem sobie przepisane obowiązki, każdy z nich karany bydź ma w Trybunale dwónasto tygodniami wieży górney, i dwoma tysiącami Złotych na rzecz Delatora, sądzeni zaś także bydź maią *ante omnes causas.*

4to: Oddzielnie w Sądach Ziemskich tego Woiewodztwa, gdzie się ten uczynek popełnił, z Regestru Taktowego *salva Appellatione* do Trybunału każdy sądzony będzie. *1mo:* Ktoby milicyą, lub kupą zbroyną gwałt Seymikowi uczynił, karany będzie pół rokiem wieży *in fundo*, i odsądzeniem *ab omni activitate* na zawsze. *2do*: Ktoby wprowadził Milicyą, lub kupę zbroyną do gwałtu w porę Seymików, karany będzie wieżą gorną półroku i zapłaceniem Złotych sześciu tysięcy na rzecz Delatora. *3tio:* Ktoby w mieyscu i czasie Seymikowania dobył Szablę zaczepnie, choćby bez żadnego ranienia, karany będzie dwónastą tygodniami wieży gorney, i dwoma tysiącami Złotych na rzecz Delatora. A gdyby kto był raniony, tedy tak raniony ieśli nie w obronie, iako i pierwszy dobywaiący Szabli; kryminalnie 12. Niedziel wieży *in fundo* karani bydź maią. *4to:* Ktobykolwiek do mieysca Seymików na czas tychże Seymików sprowadzał Obywatelów własnego, czyli obcego Woiewodtwa, głosu na tychże Seymikach nie maiących, a spokoyność i porządek Seymikowania, bądź groźbą, bądź czynem mieszaiących, przywodzcy i wspólnicy półrokiem wieży górney i sześciu tysięcy Złotych na rzecz Delatora, każdy z osobna karani bydź maią. *5to:* Ktobykolwiek niemaiący głosu na Seymikach według Prawa, albo nie mogący bydź Kandydatem do Funkcyi i Urzędów, do wotowania gwałtownie wdzierał się, lub do Kandydacyi, karany będzie sześcią Niedzielami wieży gorney. *6to:* Ktoby z Bronią ognistą przyszedł do mieysca Seymikowego na czas Seymików, karany będzie dwónastą Niedzielami wieży *in fundo.* *7mo:* Tak wota zakupuiący, iako i przekupiony, karani bydź maią odsądzeniem *ab omni activitate*

łate na zawſze. 8vo: Woyſkowy zaś, któregokolwiek z wymienionych przeſtępſtw dopuſzczaiący się, ma ieſzcze podpadać, oprócz wyż wymienionych kar, karze Rangi swoiey kaſsacyi przez Kommiſsyą Woyſkową, *ante omnes causas* wymierzyć się powinną. 9no: Delator chcący pozywać winnego o przeſtępſtwo iakie przeciw Seymikom popełnione, powinien bydź osiadły w tym Powiecie, w którym to przeſtępſtwo popełnionym będzie, powinien mieć *pignus sufficiens* wyrównywaiące przepiſaney karze na przeſtępſtwo, które zadaie; złożyć powinien u Sądu Manifeſt przez sześciu Szlachty Poſseſsyonatów przytomnych Seymikuiących podpisany. Niedowodzący podlega równey karze, iaka ieſt przepiſana na zadane przeſtępſtwo, a nadto powróci ſtronie wſzyſtkie koſzta Prawne.

Porządek Seymików, i wſzelkie onych obrządki, iak są w Prawie teraźnieyſzym opiſane, iedynym prawidłem Seymikowania będą: do którego szczególnych a nieopisanych ninieyſzym Prawem obrządków, odmieniać, ani przydawać pod żadnym pretextem nie wolno. Wſzyſtkie zaś Prawa o Seymikach poprzednie, a Prawem teraźnieyſzym nie obięte, znoſzą się i za nie byłe deklaruią się.

Rota Przysięgi Marszałka Seymikowego i Assessorów.

„ Ja NN. Panu Bogu Wſzechmogącemu w Tróycy Swiętey Jedyne-
„ mu przysięgam na to: iż Urząd móy Marszałka Seymikowego (lub
„ Aſseſsora) podług Prawa sprawować będę, w rozwiązywaniu Obiek-
„ cyi sprawiedliwość zachowam, i wszelkie obowiązki Urzędu tego
„ Prawem przepiſane, tak, iakby wſzyſtkie co do słowa wypi-
„ ſane i przezemnie w tey przysiędze wymienione były, posłuſznie,
„ pilnie i wiernie dokonam, nieuwodząc się ani przyiaźnią, ani nie-
„ chęcią, ani datkiem, ani nadzieią, ani boiaźnią. Tak mi Panie Bo-
„ że dopomoż i niewinna Syna Jego Męka.

Przysięga dla Deputatów.

„ Ja N. N. Przysięgam Panu Bogu Wſzechmogącemu w Trócy
„ Swiętey Jedynemu, iż na tych Sądach Trybunalſkich, wedle Boga
„ sprawiedliwie, wedle Prawa Statutu Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego,
„ Konſtytucyi Trybunalſkich, według żałoby, i odporu ſtron nic nie
„ przykładaiąc, ani uymuiąc, będę sądził, zeznania i zapisy przyi-
„ mować będę, zasiadać na tych Sądach z boiaźnią bożą, nieſolguiąc
„ wyſokim i podłym ſtanom, na doſtoynościach i Urzędach siedzącym;
„ na bogatego, ani na ubogiego, na przyiaciela, krewnego, zachowałe-
„ na Kollegę swego, ani na dobrodzieyſtwo żadney oſoby, na nieprzy-
„ iaciela na tutecznego, ani na gościa nie patrząc, nie z przyiaźni, nie
„ z waśni, nie z boiaźni, ani za posuły i dary, sam przez się, ani przez
„ żadną Osobę ich nie biorąc, ani spodziewaiąc się na potym darów i
„ nadgrody, i podarków żadnych, anī miaſto pamiętnego przeſądu, a
„ zgoła naymniey nad Konſtytucyą brać nie mam i Kollegom swoim te-
„ go niepomagać; nie radziłem też nikomu w sprawach, na te Sądy po
„ obraniu moim na nie, i radzić nie będę pokim ieſt Sędzią, nie boiąc
„ się kaźni, pomſty, i pogróżek, ale samego Boga, i iego sprawiedli-
„ wości, i Prawo poſpolite, i sumnienie przed oczyma maiąc, praktyk
„ żadnych z nikim w tych Sądach czynić niemam, rady ani przeſtrogi
„ dawać, i taiemnic z Izby Sądowey rewelować nie będę, a tych Są-
„ dów wſzelakiemi zabawami swemi nieomieſzkiwać, krom wielkiey pra-
„ wdziwey i obłożney choroby mey, albo właſney gwałtowney potrze-

„ by, i że za żadną praktyką gwoli komu, albo swey sprawie, na te Są-
„ dy nie wstąpiłem, iak o to sprawiedliwie przysięgam, tak mi Panie
„ Boże pomoż w Tróycy S. Jedyny, a ieżeli niesprawiedliwie, Boże
„ mnie ubiy, na duszy i na ciele.

SEYMY.

SEYM ORDYNARYINY.

6. SEym Ordynaryiny Rzplitey maiący na czele swym Króla, składa się z Senatu, i Stanu Rycerskiego. Stan Rycerski w Seymie z Posłów na Seymikach obranych. Seym poprzedzać będą Uniwersały Króla w Radzie Nieustaiącey, a choćby i Uniwersały wydane nie były, Seym Ordynaryiny co lat 4ry w czasie Prawem raz na zawsze wyznaczonym zaczynać się będzie.

Mieysce Seymom Ordynaryinym przez alternatę, dwa razy w Warszawie, trzeci raz w Grodnie naznacza się. Seym Ordynaryiny trwać będzie przez ośm tygodni, to iest od dnia 1. Października do ostatniego Listopada, licząc *inclusive* dzień zaczęcia, i ukończenia Seymu, a gdy Swięto Uroczyste w dzien 1wszy 8bra przypadnie, Seym w takowym przypadku nazaiutrz zaczynać się będzie.

Porządek Seymowania odtąd na zawsze następuiący w Seymach ma bydź zachowany.

Nie będzie odtąd dwu Izb osobnych, iak dotąd bywało, Senatorskiey i Poselskiey, lecz obadwa te Stany, w iedney Izbie Seymowey, razem zgromadzać się, naradzać, Seymować, i Prawa wspólnie dla Narodu uchwalać będą.

Izba Seymowa bydź powinna urządzona w ten sposób: iżby dla Senatorów w pośrzodku po obudwoch stronach Krzesła postawione były w tey liczbie Senatorów, iaka iest teraz przepisaną. Ministrowie zaś mieć będą także Krzesła po Senatorach na przeciw Tronu: Posłowie po za Krzesłami Senatorów *respective* każdego Woiewództwa: ławki zamknięte i przedzielone, oznaczone Herbem i napisem Woiewództwa. Arbitrowie mieć będą zrobione ławki w tyle Ministrów na przeciw Tronu w sposób Amfiteatru, tak iednak oddzielone, iżby osobne maiąc weyście kommunikacyi co do weyścia z Izbą Seymową nie miały. Lecz tak oraz urządzone, ażeby w nich siedzący, co się dzieie w Izbie Seymowey, słyszeć i wygodnie widzieć mogli.

Nie będzie się godziło odtąd nikomu na Seymach, prócz Senatu i Posłów wchodzić do Izby Seymowey, ani cisnąć się pod iakim bądź pozorem na Sessye, lub wciskać się pod pretextem assystencyi Tronu, którą zaymować tylko będą w Seymie przy Tronie Urzędnicy Wielcy Koronni, i Litewscy przysięgli. Generał przy Boku Króla Amplojowany za Tronem, dwoch Szambelanów, ieden Sekretarz Gabinetowy, dwoch Adiutantów, dwoch Dworzan, i dwoch Paziów Królewskich, prócz zaś tych wymienionych Osób, dla Assystencyi Tronu, iako i służby Króla Jmci, nikt więcey pod surową karą, ani wchodzić, ani w Izbie znaydować się nie może. Mieysce Marszałka Seymowego będzie w pośrzodku między Ministrami W tyle zaś z boku za Marszałkiem Seymowym, Stół i mieysce Baryerą otoczone, dla Sekretarza i Kancellaryi Seymowey, tudzież dla układania i formowania Propozycyów do decyzyi podawać się maiących. Obmyślone będzie mieysce przez Marszałków Narodowych, dla postawienia Stolików i Wazonów, któreby zawsze stały w Izbie Seymowey dla wotowania, około którego naywiększa ostrożność, iaka tylko bydź może, opatrzona bydź powinna.

Na trzy dni przez zaczęciem Seymu, Marſzałkowie Narodowi, lub który z nich znaydować się będzie, otworzyć każą Izbę Seymową, i opatrzyć iey bezpieczeńſtwo, umieścić każą w tey Izbie i otworzyć Akta Kancellaryi Seymowey pod ſtrażą i dozorem Piſarza Sądów Seymowych, tudzież dwoch przysięgłych Subalternów z ramienia ſwego przydanych, każą poczynić w teyże Kancellaryi potrzebne przygotowania do Seymu, tak co do Protokułów, iako też w zebraniu Proiektów od Magiſtratur Kraiowych do decyzyi Seymu przyiść maiących, dla podawania i odbierania Laudów, od Posłów z Woiewództw wybranych i zapiſywania onych w Xięgę, czyli Protokuł na to ſporządzony, dla przyimowania i odbierania wſzyſtkich obiekcyi, przeciwko Senatorom, Miniſtrom i Posłom, *in ordine* Rugow, za poprzedzaiącym Autentycznym zaświadczeniem, każdemu ſkładaiącemu czy to Laudum wybrania ſwego, czy też dowody obiekcyi *in ordine* tamowania *activitatis*, niemniey dla odbierania i przyimowania ogólnego Raportu, Tabell, i Rachunków, które Magiſtratury i Dykaſterya Kraiowe zdawać maią ze ſwego Urzędowania w Seymie, do których examinu przeyrzenia, weryfikacyi i roztrząśnienia, Deputacye późniey w Seymie wyznaczone będą. Do tey Kancellaryi dla zamieſzczania i zapiſania w Protokuł Senatorowie i Posłowie, przypadkiem choroby złożeni, przeſyłać będą doniesienia, o takowych przypadkach, dla których na zaczęcie Seymu ziechać nie mogli.

Obrani z Woiewództw Posłowie, za przybyciem do mieyſca Seymu, ſkładać będą w Kancellaryi Seymowey Lauda, każdy z ſwego Seymiku, z którego zoſtał obranym, które w Protokuł zapiſane, i w Extraktach, w Kancellaryi zachowane zoſtaną. Do dnia także zaczęcia Seymu, w teyże Kancellaryi maią bydź ſkładane wſzelkie obiekcye, ieżeliby iakie przeciw nieważności Seymików Poselſkich, lub Proceſsa i zarzuty, tamować maiące *activitatem* Senatorom, Miniſtrom, lub Posłom, znaydowały się, które Kancellarya w oſobny na to ſporządzony Protokuł, z wyrażeniem od kogo podane ſą, zapiſywać będzie. Obiekcye te maią bydź podawane na piſmie do Kancellaryi z podpiſem podaiącego; te zaś są naprzykład: Manifeſt przeciwko nieprzyzwoitey Elekcyi Posła, nieważności w części lub całego Seymiku, z dowodami do tego przyłączonemi: Kondemnaty prawnie otrzymane: Dekreta oczywiſte lub zaoczne w Sprawach Kryminalnych, w zarzucie Kryminalnym Osobę do ſkładu Seymu należącą obwiniaiące. Każdy ſkładaiący takową Obiekcyą, odbierać będzie zaświadczenie Extraktem, z Protokułu wyięte, na te Papiery, które złożył: powrócone mu zaś będą po ſkończonych Rugach, lub ułatwioney przez ugodę obiekcyi, za podpiſem Rewerſalnym w Protokule na ich odebranie.

Zarzucanie obiekcyi czynić się może albo oſobiście przez ſtrony ſame, albo przez Plenipotenta ſzczególnie na to umocowanego, albo *juris quaeſitora*, maiącego Urzędowną Ceſsyą długu z Proceſsem.

Zarzucaiący Proceſsem zakwitowanym, lub prawnie przez Dekret zniesionym, Senatorowi, Miniſtrowi, czy Posłowi, podpadać będzie karze złł: 3,000. i 12. tygodni Wieży w Sądzie Ziemſkim mieyſcowym, gdzie się Seym odprawuie, *ante omnes cauſas* rozciągnąć się maiącey. W dzień zaczęcia Seymu, Senatorowie, Miniſtrowie i Posłowie, zgromadzą się na Pokoie Królewſkie, gdzie będąc Posłowie prezentowani przez Marſzałków Narodowych, wraz z Królem udadzą się wſzyſcy do Kościoła; po odprawionym zwykłym Nabożeńſtwie, Król Jmć wróci się na Pokoie, Senat zaś, Miniſterium i Posłowie, udadzą się do Izby Seymowey, gdzie Senatorowie w Krzesłach, a Posłowie w ławkach ſwoich Woiewództw mieyſca zabiorą,

Marszałek Narodowy zabierze głos i przeczyta Listę Senatorów, Ministrów, na Seym zgromadzonych, oraz oznaymi, ieżeli iakie od których nie przytomnych są doniesienia w Kancellaryi, o przypadkach dla iakich na Seym przybydź niemogli, doniesie oraz o obiekcyach, iakie? od kogo? i przeciw komu z Senatu i Ministrów są podane, *in ordine* Rugów. Czytana będzie zaraz Lista Posłów, porządkiem Woiewództw, w Protokule z podanych Laudów zapisana, z wymienieniem obiekcyi, ieżeliby przeciwko któremu Laudum lub Posłowi, iaka zachodziła; natychmiast Senat i Ministeryum ustąpią z Izby Seymowey, Marszałek starey Laski, ieśliby nie był Senatorem, a w tym przypadku lub gdyby nie znaydował się, tedy pierwszy Poseł z Prowincyi, w którey Laska zostawała, zagai, ustąpić Arbitrom rozkaże i do Rugów przystąpi.

W czasie ułatwiania Rugów, żadne głosy zabierane, ani dopuszczane bydź niemogą; czynione zaś bydź powinny w przytomności stron tak obiekcye czyniący, iak i z niey usprawiedliwiaiący się, sekretnemi wotami: *paritatem votorum* w Rugach Senatorskich Król, w Poselskich Marszałek Starey Laski rozwiąże.

Jak tylko Rugi Poselskię ułatwionemi zostaną, Senat i Ministeryum do Izby Seymowey powróci, i sposobem tym samym, w przytomności Posłów, Rugi swoie ułatwi. W czasie odbywaiących się Rugów tak Poselskich, iak i Senatu, każdy na swym mieyscu znaydować się powinien, i ruszać się z mieysca, wychodzić, lub przechadzać się nikomu wolno nie będzie.

Senator, Minister, i Poseł większością głosów od obiekcyi nieuwolniony, głosu w Seymie mieć nie będzie. Jeżeli obiekcya z Processu, do póty tylko *activitatem* mieć nie może, póki się w sprawie Kryminalney przez Dekret przyzwoitey Juryzdykcyi, a w sprawie Cywilney lub przez Dekret, lub Kwit od strony nieoczyści.

Senator, Minister i Poseł pod obiekcyą zostaiący, chorobą złożony, i na Rugach w początku Seymu znaydować się niemogący dla przypadku choroby, za przybyciem później na Seym, ma wykonać przysięgę przed Aktami Ziemskiemi w mieyscu Seymu na prawdziwy przypadek choroby, a gdy złoży Extrakt takowey przysięgi w Kancellaryi Seymu, mieć będzie Prawo oczyszczenia się przez wota sekretne sposobem wyżey opisanym, od obiekcyi na Rugach przeciw niemu złożoney, za obwieszczeniem strony zarzucaiącey, lub iey Plenipotenta na to umocowanego.

Po skończonych Rugach Poselskich i Senatorskich, Osoby z Posłów wszystkie maiące Prawo Kandydacyi do Laski Seymowey, wolność mieć będą natychmiast w Izbie Seymowey podać się za Kandydatów przez zapisanie się w Protokuł osobno na to sporządzony, z którego Marszełek starey Laski, lub mieysce Jego zastępuiący, przeczyta Regestr takowych wszystkich Kandydatów, a po przeczytaniu, choćby na którego z Kandydatów mogła bydź głośna iednomyślność, wszelako ta nic znaczyć nie może, ale stan Rycerski do sekretnych Wotów przystąpi tym sposobem: Marszałek Starey Laski wezwie *ex ordine per turnum* Woiewodztw, Posłów do wotowania na Marszałka Seymowego sekretnemi wotami bez dopuszczenia głosów, które na ten czas nikomu zabierać niewolno będzie. Postawione będzie naczynie w Izbie wielkie, wezwani zostaną *ex ordine* Woiewodztw Posłowie po iednemu do wotowania, każdemu do takowego wotowania idącemu, dawana będzie karta drukowana Kandydatów, Stęplem Skarbowym oznaczona, z którą przystąpiwszy wotuiący do Stolika, który osobno postawiony będzie, tak, aby podkreślaiący od nikogo nie był widzianym,

nym, podkreśli nazwisko Kandydata, ktorego chce mieć Marszałkiem, a zwinąwszy takową kartę w Wazon wrzuci, i kto z Kandydatów więcey wotów za sobą mieć będzie, ten Marszałkiem Seymowym ogłoszonym zostanie.

W przypadku rowności wotów na Marszałka Seymowego, gałka pierwey wyciągniona losem przez Dziecie, podług determinowanego koloru, na Kandydata, rozwiąże *paritatem*, i ten, ktorego gałka wprzod wyciągniona zostanie, Marszałkiem ogłoszony będzie.

Do rewizyi wotów na Marszałka Seymowego, procz Marszałka starey Laski, Marszałkowie Narodowi, Podskarbi pod ten czas w Kommissyi Skarbowey Prezyduiący, 2. Senatorow pierwszych po iednym z każdey Prowincyi, i po 2. także z Prowincyi Posłow, z tych Woiewodztw, ktore w kolei następuią po Woiewodztwach, z ktorych Senatorowie do tey rewizyi należeć będą: Jeden Poseł pierwszy z iednego Woiewodztwa, drugi pierwszy z drugiego Woiewodztwa z Korony, toż samo z Prowincyi W. X. Litt: Pierwszeństwo Posła uważa się tak, iak iest w Laudum zapisany.

Pod czas Elekcyi Marszałka Seymowego, Senat i Posłowie na mieyscach swoich znaydować się powinni, a wzywani Posłowie, po iednemu tylko do wotowania przystępować i po włożeniu wotum, na mieysca powracać powinni.

Elekcya Marszałka po Rugach skończonych ma następować bez przerwy, i Sessya ani odłożoną, ani przerwaną bydź nie może, poki Elekcya Marszałka zakończoną, i z niey *ex pluralitate* wotów zrewidowanych Marszałek Seymowy ogłoszony nie będzie.

Takowe wszystkie początkowe obrządki Seymu, koniecznie w przeciągu trzech dni skończone bydź powinny, i w Dyaryusz wiernie zapisane.

Gdy iuż Marszałek Seymowy z Stanu Rycerskiego będzie obrany i ogłoszony, całe Ministerium uda się do Króla, wzywaiąc J. K. Mci Imieniem obudwoch Stanów do Izby Seymowey: Za przybyciem Króla i w puszczeniem Arbitrów, na mieysca w Izbie dla nich oznaczone, Marszałek Seymowy przed obecnym Królem wykona przysięgę podług Roty niżey położoney.

Przysięgły Marszałek Seymowy zabierze głos Imieniem Stanu Rycerskiego: potym Senat, Ministerium, i Posłowie porządkiem Woiewództw *ex turno*, przystąpią do ucałowania ręki Królewskiey.

Marszałek Seymowy wyznaczy Sekretarza Seymowego, którym ma bydź Szlachcic rodowity, i osiadły w tey Prowincyi, z której Marszałek obrany; wyznaczony Sekretarz natychmiast przysięgę wykona na Rotę w teraźnieyszym Prawie przepisaną.

Czytane bydź powinny zaraz przez iednego z Sekretarzów, Referendarzów, lub Pisarzów Narodowych, Prawa Kardynalne, *Pacta Conventa*, i Materye Status, z wolnym do nich przez Seymuiących domówieniem się. Następnie czytane bydź powinny propozycye od Tronu.

Rozdane będą każdemu z Seymuiących drukowane Proiekta przed Seymem od Magistratur do Rady złożone, a przez nię na Seymiki rozesłane, i do Seymu podane.

Król z Senatu, a Marszałek Seymowy z Stanu Rycerskiego nominować będzie naprzód Deputowanych do Konstytucyi, porządkiem zaś Magistratur Deputowanych do Examinu onychże.

Liczba Deputowanych bydź ma do każdey z osobna Magistratury, tak, iako i do Konstytucyi po dwie Osób z Senatu, a po 4. z Stanu Rycerskiego.

Do Examinu Rady, Osoby tak z Senatu, jak i Stanu Rycerskiego w takieyże samey liczbie, sekretnemi wotami przez podkreślanie Osób na Liście, na ten koniec wydrukowaney, wybrane będą pierwey, nim Król i Marszałek Osoby do examinu innych Magistratur nominować będzie.

Każda Deputacya do examinu wyznaczona, wykona przysięgę w Stanach podług przepisaney poniżey Roty. Marszałek Seymowy oznaczy Sessye Prowincyalne dla Elekcyi Sędziów Seymowych, na których nieodwłocznie Sędziowie Seymowi w iednym dniu obrani będą, i nazaiutrz do Seymu podani, przysięgę w Seymie wykonaią: potym zaraz w Seymie nastąpią Elekcye Konsyliarzów do Rady, tudzież Kommissarzów do Kommissyów Rządowych z porządku swego przypadaiących: którzy wszyscy w liczbie, obowiązkach, podług osobnego opisu każdey *respective* Magistraturze służących, wybrani, Urzędowanie swoie zaczną zaraz po wykonaney przysiędze, a dotąd dawni Konsyliarze Rady, Kommissarze i Sędziowie Seymowi, choćby i w czasie Seymu zaczetego, swoie Urzędowanie sprawować będą.

Każda Elekcya tak do Rady, iako i Kommissyów Narodowych następuiącym odprawi się sposobem.

Sekretarz Seymowy dwa razy tyle exemplarzów Regestru Kandydatów wydrukować każe, ile się ich podało do Laski Seymowego Marszałka, do trzeciego dnia od zaczętego Seymu *inclusivè*. Regestr Kandydatów ma bydź drukowany dla Obudwoch Prowincyi wspólnie, żeby dwoieniem Elekcyi czas próżno zabierany niebył; Jedne Listy trzema dniami przed każdą Elekcyą przez pierwszego z przytomnych Sekretarzów, Referendarzów, lub Pisarzów Narodowych, końcem Deliberacyi rozdane będą, zaczynaiąc od Króla, pomiędzy przytomnych Senatorów, a przez Kancellaryą Seymową pomiędzy Posłów; obrządek ten zachowywany bydź ma zawsze, przy każdym rozdawaniu Proiektów, Konstytucyi, relacyi, i wszelkiego gatunku Papierów, Izbę Seymową urzędownie zatrudniać powinnych. Drugie Listy czyli Regestra Kandydatów, w każdym z osobna gatunku, staraniem tegoż Sekretarza Seymowego *immediatè* przed każdą Elekcyą w Kommissyi Skarbowey, lub przez Delegowanych od niey zastęplowane, pod liczbą i Pieczęcią maią bydź powierzone pierwszemu z przytomnych Sekretarzów, Referendarzów lub Pisarzów Narodowych.

Gdy nadeydzie czas Elekcyi, Marszałkowie Narodowi wzywać będą przytomnych Senatorów koleią, a Marszałek Seymowy Posłów koleią Województw, pierwszy *ex ordine* Sekretarz, Referendarz, lub Pisarz Narodowy przytomny, każdemu idącemu do wotowania odda do rąk stęplowany Regestr Kandydatów, końcem dopilnowania i zaświadczenia, iako się ich niepokazało więcey użytych, niżeli rozdanych. Zaświadczenie to stać się ma przez powrócenie Kommissy Skarbowey, lub iey Delegowanym Regestrow Stęplowanych nieużytych, które złączone z liczbą do wotowania użytych, wynosić maią liczbę, iaka w Kommissyi Skarbowey lub w iey Delegowanych Stęplowana była, i Urzędnikowi Narodowemu powierzona, czego dowody maią bydź zapisane w Xięgach Kommissyi Skarbowey. Każdy wotuiący na Stoliku zasłonionym od widoku, podkreśli na Regestrze tyle Kandydatów, iaka liczba podług gatunku Elekcyi z prawa iest potrzebna, i tenże Regestr zwinąwszy, do Wazonu stoiącego na stole w Izbie Seymowey na środku, od strony Marszałka Seymowego, publicznie włoży. Po odbytych wotach, Król nominować będzie dwoch Examinatorów z Senatu, a Marszałek Seymowy 4. z Stanu Rycerskiego, w równey liczbie Oboyga

ga Prowincyi, ktòrzy natychmiaſt wykonaią przysięgę na Rotę niżey znayduiącą się.

Examinatorowie otworzywszy na publicznym widoku naczynie Elekcyine, podzielą naprzòd Regeſtra Stęplowane, na faſcykuły po Dziesięć w każdy układaiąc, i liczbę znalezionych ogłoſzą dla dopatrzenia się czy zgadza się z liczbą rozdanych; więkſza liczba znalezionych w naczyniu Elekcyinym nad rozdane, czyni Elekcyą nie legalną i powtòrzenia potrzebuie. Przeglądać potym będą wſzyſtkie Regeſtra Kandydatów, doſtrzegaiąc czy są podkreślane podług Prawa: ktòrykolwiek znalazłby się opiſowi Prawa każdey wſzczególności Elekcyi przeciwny, Examinatorowie natychmiast deklarować będą takowy Regeſtr za nieważny i odrzucony. Podług tych Regeſtrów zgodnie podpiſanych do przerachowania liczby wotów przyſtąpią, a ktòrzy z Kandydatòw będą mieli więkſzość głoſòw, natychmiaſt w obecności Kròla przez pierwſzego *ex ordine* Examinatora, ogłoſzonemi do Funkcyi, do ktòrey wybierani będą, zoſtaną. *Paritatem votorum* Krol rozwiązywać będzie. Elekcya iednego dnia niezakończona, naſtępuiących dni kontynuowaną bydź może, zapewniwſzy bezpieczeńſtwo Wazonu trzema zamkami, od ktòrych klucze, ieden ma bydź oddany Kròlowi, drugi pierwſzemu *ex ordine* Marſzałkowi Narodowemu, trzeci Marſzałkowi Seymowemu, i trzema Pieczęciami: pierwſzą Krolewſką, drugą pierwſzego *ex ordine* Marſzałka Narodowego, trzecią Marſzałka Seymowego; Gdyby czas wyſtarczył, dwie Elekcye iednego dnia mogą bydź odbyte.

Seſsye Prowincyalne końcem wſpòlnego Senatorów, Miniſtròw i Posłòw iedney Prowincyi naradzenia się o ſzczegòlnych ſwoiey Prowincyi potrzebach, i przygotowania się na Seſsye Seymowe, zbierać się mogą w każdym czasie wolnym od godzin Seymowych na mieyſce, ktòre każda Prowincya tym końcem na początku Seymu ſobie raz na zawſze obierze. Na Seſsyach Prowincyalnych pierwſzy *in ordine* Senator prezydować ma, i żądaiącym Głoſy rozdawać z wolnym Seſsyi Prowincyalney złożeniem, w przypadkach extraordynaryinych za poprzedzaiącym obwieſzczeniem. W każdey Prowincyi ieden z Posłòw do trzymania Protokułu na Seſsyach Prowincyalnych obrany będzie.

Nim Delegowani do Examinowania Rady, i Magiſtratur Rządowych, Relacyą danego ſobie zlecenia do Stanòw Seymuiących przyniosą: Posłowie Rzplitey u poſtronnych Dworòw, w mieyſcu Seymu przytomni, wezwani bydź maią do zdania Seymuiącym Stanom ſprawy z ſwych Poſelſtw, a ieśli znayduiący się od poſtronnych Dworòw Miniſtrowie żądać będą od Stanòw Rzplitey audyencyi, takowa im dana będzie w umòwionym przez Marſzałkòw Ceremoniale. Po czym przeczytane propozycye od Tronu, Proiekta od Rady, i od Magiſtratur Kraiowych przygotowane, złącznie wſzyſtkie podane, ułatwiane bydź powinny, Proiekta od Posłòw, w ſtoſunku do toczącey się materyi podawane, czytane natychmiaſt bydź powinny, a iako nie będzie się godziło żadnemu Senatorowi, Miniſtrowi i Posłowi, w iednym Proiekcie, wiele rożnego gatunku materyi umieſzczać, tak tym bardziey ſtrzedz się tego należy w Proiektach. Dla tego Proiekta, po przeczytaniu onych w Izbie Seymowey, do Deputacyi Konſtytucyiney oddawane będą, i przez Deputacyą, za umòwieniem się z podaiącym one Senatorem, lub Posłem, albo w ieden Proiekt złączone, albo podług gatunkòw materyi, na kilka Proiektów podzielone bydź maią.

Uformowany będzie Protokuł, czyli Xięga przy Deputowanych, w ktòrym zapisywane będą Proiekta w każdym dniu podawane, z rozklaſsyfikowaniem materyi, i rozgatunkowaniem Proiektu, ktòre codzien-

nie przez Marſzałka i Deputowanych podpiſywane będą. Proiekta w iednym dniu podane, w drugim drukowane rozdane, w trzecim dopiero decydowane bydź mogą.

Odtąd nie będą Prawa piſane na kartkach rozrzuconych, ale będzie oprawna Xięga, czyli Protokuł, którą Marſzałkowie Narodowi z Kanclerzami, Marſzałkiem Stanu Rycerſkiego i Deputowanemi do Konſtytucyi, wprzód przeyrzą, karty w niey przeliczą, zanumeruią, ſznurkiem iednakowym przeciągną, przypieczętuią i podpiſzą, który Proiekt na Seymie w Izbie zamieni się w Prawo, ten natychmiaſt podpiſany będzie przez Marſzałka i Deputowanych, i nieodſtępnie w Xięgę tę, czyſto wpiſany. Data każdey Seſsyi w tym Protokule w przytomności Marſzałka i Deputowanych zapiſywana będzie. W tey Xiędze zapadłe Prawo, Marſzałek i Deputowani wſzyſcy podpiſzą, i czytanie iego z Protokułu w Izbie powtórzą. Extrakty z Xięgi do Oblaty Marſzałek z dwoma Deputowanemi, i Sekretarz Seymowy podpiſywać może. Na końcu zaś Seymu Król Xięgę takową i Miniſtrowie przytomni podpiſzą, i do Archivum Koronnego złożona będzie.

Aby materye Rządowe, równym wydziałem czaſu, mogły bydź expedyowane, zachowana będzie koley między materyami, i Proiektami od Rady podanemi, od Edukacyinych zaczynaiąc, a kończąc na Skarbowych tak, żeby po ukończonym Proiekcie iedney Magiſtratury, Proiekt naſtępuiącey Magiſtratury był brany, prócz Zagranicznych, które w każdym czasie brane bydź mogą i powinny. Proiekt zawieraiący kilka Kategoryi, ale w iednym rodzaiu, naprzykład: Policyi, Woyſka, lub Skarbu, w ogule przyięty, lub odrzucony bydź może.

Proiekt z deliberacyi wyſzły, iednomyślnością nie przyięty, do wotowania podany będzie. Uformowana zoſtanie propozycya do takowego Proiektu, wraz przez Marſzałków Narodowego i Seymowego ułożona, i w Izbie głośno przeczytana; Ale wolno będzie każdemu z Seymuiących podawać także propozycye, obok propozycyi od Marſzałków podaney, którą propozycyą Stany przyimą iednomyślnością, lub większością zdań, ta Marſzałkowi Narodowemu pierwſzemu *ex ordine*, na ów czas w Izbie Seymowey przytomnemu, ma bydź oddana i czytana od Tronu, przez pierwſzego z przytomnych Sekretarzów, Referendarzów, lub Piſarzów Narodowych. W przypadku wielości propozycyi, Deputacya do Konſtytucyi wyznaczona, z takowego ogułu, iednę, lub dwie propozycye wiernie ułoży, i *in ordine Turni* poda. Wotować będą *ex Turno* Senatorowie i Miniſtrowie, którym *respective* Prowincyi Marſzałkowie Narodowi Koronni, lub Litewſcy głosy dawać będą, przeczytana będzie powtórnie taż ſama propozycya przez Sekretarza Seymowego dla Stanu Rycerſkiego, na którą wotować będą, Posłowie *ex Turno* porządkiem Woiewodztw. Każdemu z Seymuiących wolno żądać przeczytania ſobie w kolei wotowania przed decyzyą propozycyi, lub chcieć mieć podaną do czytania, co mu odmówione bydź nie powinno. Propozycye odwotowane przez przytomnego Marſzałka Narodowego, pierwſzego w porządku w dwoch kopiach maią bydź podpiſane, z których iedna w Xięgę osobną włożona, a druga do Archivum Laſki Marſzałkowſtiey, przez pomienionego Urzędnika Narodowego oddawane bydź powinny. Marszałek Narodowy wota głośne Senatu i Sekretarz, lub Pisarz, albo Referendarz, a Poſelſkie Marszałek Seymowy i dwóch Deputowanych z Stanu Rycerſkiego notować będą. Extrakt z Protokułu, propozycyi i Liczby wotów głośnych zapiſanych, z podpiſem *respective* Marſzałków i Sekretarzy, powinien bydź każdemu rekwiruiącemu wydany. Propozycyą

cyą i liczbę wotów, odbieraiący ie i notuiący podpiſywać maią po ſkończonym głośnym wotowaniu.

Każdy Seymuiący Senator, Miniſter i Poſeł w czaſie Turni, na swoim mieyſcu znaydować ſię powinien. Gdyby kto z Seymuiących w porządku Turni w czaſie wotowania w Seymie obecnym nie był, gdy go koley w turnowaniu ominie, iuż na tę propozycyą do wotowania wracać ſię Prawa mieć nie będzie.

Po odbytym wotowaniu głośnym, i ogłoſzeniu większości wotów Senatu przez Urzędników Narodowych, a przez Marſzałka Seymowego wotów z Stanu Rycerſkiego, naſtępować powinno koniecznie wotowanie sekretne z Prawa, choćby nikt z Seymuiących onego nie żądał, które odbywać się ma przez gałki. Przyſtępować będą do wotowania po iednemu Senatorowie, Miniſtrowie, i Posłowie z kolei i z porządku, z tą różnicą, iż Senatorów do sekretnego wotowania wzywaią porządkiem Marſzałkowie Narodowi *respectivè* Prowincyi, a ieden z Sekretarzów, Referendarzów, lub Piſarzów Narodowych, każdemu przyſtępuiącemu do wotowania, gałkę iednę publicznie oddawać będzie; z Stanu zaś Rycerſkiego, Marſzałek Seymowy wzywać będzie Posłów porządkiem Województw, z których każdemu Sekretarz Seymowy publicznie gałkę iednę odda, którą idący do wotowania odbierze, i w Wazon *affirmative*, lub *negative* iak mu się podobać będzie, wrzuci. Zachowana będzie naywiękſza oſtrożność co do Wazonu. W przód nim ſię wotowanie zacznie, będzie publicznie zrewidowany, i przez Marszałków Narodowych i Seymowego zapieczętowany. Gdyby w naczyniu Elekcyinym znalazło ſię więcey gałek nad rozdane, w takowym przypadku całe wotowanie sekretne ieſt nieważne, i powtórzenia potrzebuie; Sekretarze, Narodowy i Seymowy zapisywać będą liczbę gałek na Liście drukowaney, komu oddana, dla konfrontacyi ich liczby, po tym odwotowaniu. Po ſkończonym wotowaniu sekretnym, Marſzałek Seymowy i z nim Deputowani do Konſtytucyi do rewizyi gałek przyſtąpią, większość wotów *pro affirmativa* lub *negativa*, Marſzałek ogłosi, *paritatem votorum*, ieśli ſię zdarzy, Król zdaniem swoim rozwiąże, a Marſzalek Seymowy z Deputowanemi, Proiekt iako iuż udecydowany podpiſze, i w Xięgi Prawa umieści, i w dni trzy do Oblaty poda. W dwa tygodnie naypóźniey po swym wyznaczeniu, Delegowani do Examinowania Rady i Magiſtratur Rządowych przynieść powinni Relacyą dopełnionych przez siebie Examinów, którym po zakończeniu zaczętey materyi, Marſzałek Seymowy do dawania koleią głoſów przyſtąpić powinien, i z których ten tylko Relacyą czytać winien będzie, który Protokuł trzymał.

Każda Deputacya przed zaczęciem Relacyi, też Relacyą wydrukowaną koſztem Skarbu publicznego Seymuiącym rozda. Marſzałek Rady przy Marſzałku Seymowym po lewey ręce, a Kommiſsarze od Magiſtratur Rządowych Delegowani, po Posłach mieyſce w osóbney ławce mieć maią, którym głos przez Marſzałka Seymowego, odmówionym bydź nie może, ile razy tłumaczenia ſię w materyi do każdego *respectivè* Urzędowania należącey potrzeba wyciągać, lub Delegowani głoſu żądać będą.

Przy Relacyi winna Deputacya examinuiąca każda podać zdania swoie, tak na przypadki przez ſiebie doſtrzeżone, iako na zaſkarżenia od Obywatelów zanieſione, i podpiſami ich ſtwierdzone, bądź na Magiſtraturę, bądź też na Oſoby w niey zaſiadaiące, tudzież ułożyć Proiekt do kwitu, który na każdym Seymie dany bydź ma, tak Radzie, iako i każdey Magiſtraturze, w tym wypiſać Remanent, lub Deceſs, i okoliczności w Examinie doſtrzeżone, ſkład cały, lub szczególne O-

soby obwiniaiące, z podaniem pod wyrok niecdwłoczny Sądów Seymowych, składu całego, lub Osoby szczególne obwinione, ieżeliby tego ważność przestępstwa wyciągała.

W czasie dawania Relacyów z Examinu Rady i Magistratur Rządowych, wolno każdemu z Posłów Proiekta podawać w postrzeżonych potrzebach Rady i Magistratur wszelkich Rządowych, albo w upatrzonych ich wadach.

Sessye Seymowe w każdym Seymie zaczynać się powinny od godziny dziesiątey z rana, i trwać do trzeciey z południa, w każdym dniu bez przerwy, wyiąwszy dni święte, w niebytności Króla, zawcześnieysze Sessyi zaczęcie przed dziesiątą z rana, lub późnieysze iey złożenie, iak o godzinie drugiey z południa, Marszałek, czyli Laskę na iego mieyscu podnoszący w Sądach Seymowych odpowie, i karze odsądzenia od Funkcyi, i *ab omni activitate*, na delacyą któregokolwiek Senatora lub Posła podpadnie; i to, coby na takowey Sessyi ustanowione było, w Xiędze Prawa mieysca nie ma, i za Prawo w tymże Seymie uznane bydź nie może. Gdyby Marszałek Seymowy o godzinie 10. z rana na Sessyi nie był, zachorował, lub umarł, pierwszy w kolei Poseł z Prowincyi, w którey iest Laska, onęż podnosić ma, i obowiązek Marszałka dopełniać. Jeżeliby *Turnus* przed godziną trzecią po południu nie był zaczęty, Sessya kończyć się ma: i decyzya potym iuż żadna na tey Sessyi następować nie będzie. Gdyby zaś *Turnus* przed godziną trzecią zaczął się, kończony bydź powinien. *In Turno* nikt z Seymuiących od wotowania wymawiać się nie ma, z zawieszeniem swego zdania: a kto będzie wotować głośno, od sekretnego wotowania oddalać się nie powinien, chyba w przypadku słabości. *In turno* z kolei tylko każdy wotować powinien; po przeyściu zaś kolei iuż wotować nie może: podobnież wotować nie może sekretnie, kto nie wotował głosno: *Extra Turnum* nikomu bez danego głosu mówić, ani *interlocutorie* przymawiać się nie wolno. Nie będzie się zaś nikomu godziło *in Turno* mówić, tylko do materyi decyduiącey się, nie wolno wnosić w głosach Proiektów, ani przytaczać materyi pobocznych.

Przed zaczęciem *Turni*, dawane będą głosy Senatorom, Ministrom przez Marszałków Narodowych, Posłom przez Marszałka Seymowego, w rozdawaniu głosów Marszałkowie zachowaią koley Prowincyów Koronney i Litewskiey.

Porządek w Izbie Seymowey, i zachowanie ściśle Prawa o Porządku Seymowania: dostrzeganie, oraz sprostowanie nieporządku, będzie obowiązkiem Urzędu Marszałków Narodowych.

Wolny głos, wolne *Arbitrium* w Decyzyach Prawem Kardynalnym warowany, nayuroczyściey przestrzegany ma bydź w Seymach. Ale wszelako każdy głos obelżywy, szkaluiący, mieysca w Seymie nie ma, i za takową obelgę w Sądach Seymowych na Delacyą Instygatorów Narodowych, sądzony podług miary występku, i karany będzie.

Każde Prawo zapadłe, powinno bydź datowane i w Xięgę Prawa, iak wyżey wprowadzone. Prawo żadne na Seymie, na którym ustanowione było, znoszonym, ani odmienionym bydź nie może, ani ta materya drugi raz wnoszona, która raz odrzucona była. Król, ile razy przymówienia się widzieć będzie potrzebę, za wezwaniem Ministeryi do Tronu, mówić przed wszystkiemi ma Prawo. Ile razy na Sessyi Seymu przytomnym bydźby nie mógł, Seym podług opisów swoich odbywany bydź ma: ale przed podpisaniem Konstytucyi w Xiędze Prawa przez Delegowanych od Izby Seymowey, iednego z Senatu za wezwaniem przez pierwszego z Marszałków Narodowych, i po iednym

z Ry-

z Rycerskiego Stanu z Oboyga Prowincyi za wezwaniem przez Marszałka Seymowego, o zapadłey woli Seymuiących, uwiadomionym bydź ma.

W materyi Praw Kardynalnych *Ius vetandi* Król na Seymie odtąd mieć będzie, wypadłą *paritatem votorum* sam obecny w materyach prostey większości podpadaiących, prawnie rozwiązywać mocen będzie.

Na tydzień przed końcem Seymu żadnych nowych Proiektów podawać nie będzie się godziło. Trzema dniami przed końcem Seymu, czytane będą na tym Seymie zapadłe Konstytucye, i konfrontowane ostatni raz, z Xięgą Prawa.

Ostatniego dnia Seymu, Król i Ministrowie przytomni Xięgę Prawa podpiszą: Marszałek Seymowy pożegna Króla od Stanów, Kanclerz zaś Imieniem Krolewskim, wezwie wszystkich Seymuiących do ucałowania ręki Królewskiey.

Seym zakończy się Dziękczynieniem Bugu w Farnym Kościele przez *Te Deum Laudamus*.

Nazaiutrz po skończonym Seymie, Marszałek Seymowy wraz z Deputowanemi do Konstytucyi stawiwszy się przed Aktami Publicznemi, gdzie się Seym odprawiał, oblatowane Prawa przeczyta i zkonfrontuie.

Zebrane Prawa w iednę Xięgę i wydrukowane, do wszystkich Aktów Publicznych Kommissye Skarbowe wspólnie, kosztem Publicznym roześlą, i aby w przeciągu czterech tygodni doszły do Województw i Ziem, też Kommissye Skarbowe obowiązane będą, i kwity na odesłane odbiorą, i w Archiwum swoim złożą; każdemu z Seymuiących ieden Exemplarz ma bydź darmo oddany.

Rota przysięgi dla Marszałka Seymowego.

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy Swiętey Jedynemu, iako na zniesienie któregokolwiek z Praw Kardynalnych żadnego Proiektu nie przyimę, do żadney propozycyi nie przystąpię, *Turnum* nie dam, a tym bardziey Konstytucyi, którekolwiek z nich znoszącey, pod żadnym pozorem niepodpiszę, w przypadku, gdybym dostrzegł Prawo Kardynalne Rzplitey złamane, przez oppozycyą Prawem pozwoloną, nawet sam ieden obstawać będę. Wota rzetelnie liczyć i konnotować będę, Proiekta i Propozycye od Seymuiących podawane, zaraz przyimować będę. Prawo o porządku Seymowania za obowiązki dla mnie przepisane ściśle dochowam, Konstytucyi, którаby *in materiis Status* większością trzech części przeciwko czwartey, a w innych materyach prostą większością głosów ustanowiona nie była, w Xięgę Prawa nie przyimę i nie podpiszę. Przyiętą zaś Konstytucyą przy sobie zatrzymywać nie będę, ale tę natychmiast do Xięgi Prawa oddam, i wpisać wiernie nakażę. A każdą Konstytucyą we trzy dni po iey ustanowieniu, końcem ogłoszenia powszechności, do Akt Publicznych oddam, i we wszystkich powinnościach do Urzędowania moiego przywiązanych, według Boga, Prawa i sumienia sprawować się będę. Tak mi Panie Boże dopomoż.

Rota Przysięgi dla Sekretarza Seymowego.

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy Swiętey Jedynemu, na to: iż wszelkie Proiekta, tak, iak napisane będą, nic nie przydaiąc, ani opuszczaiąc, wiernie czytać będę.

„ Przestrzegać będę, ażeby Proiekta wszelkie do druku padane, wiernie i bez naymnieyszey odmiany podawane były, i takie z druku wychodziły. Konstytucye przyięte i udecydowane natychmiast mi podane, ażeby w niczym poprawiane, lub odmieniane nie były, a w Xięgę Prawa, aby wiernie wpisywane zostały, doglądać będę, i każde przypadki Marszałkowi i wszystkim Deputowanym doniosę. Rekwiruiącym wypisu Konstytucyi nawet przed oblatą, tenże wiernie wydawać będę, i wszystkie obowiązki Prawem mi przepisane, ściśle zachowam. Tak mi Panie Boże dopomoż.

Rota Przysięgi dla Deputowanych do Konstytucyi.

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S. Jedynemu, iż żadney Konstytucyi Prawom Kardynalnym przeciwney nie podpiszę: równie iak innych, któreby podług swych gatunków, i opisów, prostą większością Głosów, lub większością trzech części przeciwko czwartey, w materyach *Statûs* ustanowione nie były, tudzież doglądać będę, aby Prawa ustanowione bez żadney odmiany w Xięgę Prawa wiernie wpisywane były. Tak mi Panie Boże dopomoż.

Rota Przysięgi dla Deputowanych do Rady.

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S Jedynemu, iako będąc Deputowanym do examinowania czynności, Rady, wszystkie tey Rady Działania na każdey z osobna Sessyi w każdym Departamencie pilnie roztrząsać i wiernie opisywać będę, i cokolwiek Prawu przeciwnego, lub nad moc Prawem teyże Radzie pozwoloną przywłaszczonego postrzegę, albo iakietylko na przeciw teyże Radzie odbiorę zażalenia, to wszystko Stanom Seymuiącym wiernie doniosę, nie uwodząc się w tey całey na mnie od Stanów włożoney posłudze, ani datkiem, ani obietnicą, ani respektem, ani boiaźnią, ani przyiaźnią, ani nienawiścią, ani faworem, ani nadzieią, ale tylko Boga samego, Prawo i sprawiedliwość przed oczyma mieć będę. Tak mi Panie Boże dopomoż.

Rota Przysięgi dla Deputowanych do Kommissyi Edukacyiney.

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Tróycy S. Jedynemu, iako pilnie, uważnie i rzetelnie Percepty i Expensa przeyrzę: przeyrzane adnotować będę, a w rozrządzeniu teyże Kommissyi iakie się mogą znaleść pożytki lub uszczerbki, iakie na przeciwko teyże Kommissyi zażalenia odbiorę, takie wiernie nic nie opuszczaiąc ani przydaiąc, Stanom Rzeplitey doniosę: niemniey, czyli sposób Edukacyi Młodzi, stosownie do uszanowania Wiary S. Katolickiey, do dobrych obyczaiów i Sentymentów Obywatelskich przez Kommissyą iest przepisany, dochodzić będę, i zdanie moie podług Boga, Praw i sprawiedliwości, do Proiektu zaświadczenia i Kwitu dla teyże Kommissyi dawać będę. Tak mi Panie Boże dopomoż.

Rota Przysięgi dla Deputowanych do Kommissyi Policyi.

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S. Jedynemu, iako pilnie, uważnie i rzetelnie Percepty i Expensa do

„ Kom-

„ Kommisſyi Policyi należące przeyrzę, przeyrzane adnotować bę-
„ dę, a w rozrządzeniu teyże Kommisſyi, iakie ſię mogą znaleść po-
„ żytki, lub uſzczerbki, iakie przeciwko teyże Kommisſyi zażalenia
„ odbiorę, takie wiernie nic nieopuſzczaiąc, ani przydaiąc Stanom
„ Rzpltey doniosę i zdanie moie podług Boga, Prawa i sprawiedliwo-
„ ści, do Proiektu zaświadczenia i Kwitu dla teyże Kommisſyi da-
„ wać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż.

Rota Przysięgi dla Deputowanych do Kommissyi Woyſkowey.

„ Ja N. Przyſięgam Panu Bogu Wſzechmogącemu w Troycy S.
„ Jedynemu, iako pilnie, uważnie i rzetelnie wſzelkie czynności i
„ Ordynanſe Kommisſyi Woyſkowey i Jey Dyſpozycye, Luſtracye i
„ Likwidacye, oraz rozrządzenia Summ do niey wchodzących, exa-
„ minować i adnotować będę, a w rozrządzeniu teyże Kommisſyi,
„ iakie ſię mogą znaleść pożytki, lub uſzczerbki, iakie na przeciwko tey-
„ że Kommisſyi zażalenia dowody odbiorę, takie wiernie, nic nie o-
„ puſzczaiąc, Stanom Rzpltey doniosę, i zdanie moie, podług Bo-
„ ga, Prawa i sprawiedliwości do Proiektu zaświadczenia i Kwitu dla
„ teyże Kommisſyi dawać będę. Tak mi Panie Boże dopomoż.

Rota Przysięgi dla Deputowanych do Kommissyi Skarbowey.

„ Ja N. Przyſięgam Panu Bogu Wſzechmogącemu w Tróycy S.
„ Jedynemu, iako pilnie, uważnie i rzetelnie Percepty i Expenſa Skar-
„ bowe, examinować, z Prawem konfrontować, Decesſa ieśliby ſię ia-
„ kie znalazły, dochodzić, i to wszyſtko adnotować będę, a w rozrzą-
„ dzeniu teyże Kommisſyi, iakie ſię znaleść mogą przeciwko teyże
„ Kommisſyi zażalenia i podane mi będą; takie wiernie nic nie opu-
„ ſzczaiąc ani przydaiąc, Stanom Rzeczypoſpolitey doniosę i zdanie
„ moie podług Boga, Prawa i sprawiedliwości do Proiektu zaświadcze-
„ nia i Kwitu dla teyże Kommisſyi dawać będę. Tak mi Panie Boże
„ dopomoż.

Rota Przysięgi dla Examinatorów do Wotów.

„ Ja N. Przyſięgam Panu Bogu Wſzechmogącemu w Tróycy S.
„ Jedynemu, iż Deputowanym będąc do examinowania Kreſek w Ele-
„ kcyi N. wierność zachowam, w examinowaniu Regeſtrów, rachowa-
„ niu kreſek i ogłoſzeniu *pluralitatis*, według opiſu Prawa sprawo-
„ wać ſię będę. Tak mi Panie Boże dopomoż.

Seym Extra-Ordynaryiny.

Seym Extra-ordynaryiny w swym ſkładzie, powadze, Prawach, opiſach i obrządkach w niczym ſię różnić nie będzie od Seymu Ordynaryinego, prócz naſtępuiących szczegułów.

1mo: Seym Extraordynaryiny może bydź w każdym czaſie i mieyscu przez Uniwerſał Króla za zdaniem Rady wyznaczonym.

2do: Między datą Uniwerſału a Seymikami, i znowu między Seymikami i Seymem po dwa tygodnie czaſu ma bydź oznaczone.

3tio: Seym Extraordynaryiny trwać nie może dłużey nad dwa tygodnie.

4to: Na Seymie Extraordynaryinym nie ma bydź traktowana inna żadna materya, tylko ta szczególnie, która w Uniwerſale Króla za

zdaniem Rady wyrażona i ogłoszona będzie, pod nieważnością Prawa w inney materyi zapadłego.

Seym Elekcyiny Królów Polskich.

Po zeyściu Króla Panuiącego, naydaley w tydzień, Prymas Korony Polskiey i W. X. Litt: za zdaniem Rady, a w przypadku choroby, lub śmierci Prymasa, lub nieprzytomności, Prezyduiący w Radzie wraz z Radą Uniwersałem swoim Narodowi ogłosi o dopełnionym z wyroku Naywyższego porządku natury przez śmierć Króla Panuiącego, i wraz oznaczy w ośmiu Niedzielach termin Seymikom *in ordine* obrania Posłów na Seym *Electionis*. Wybor Posłów na Seym Elekcyiny w potróyney liczbie na Seymikach prosto sekretnemi wotami następować będzie. Od czasu Seymikom oznaczonego, Seym *Electionis* w sześć tygodni zaczynać się będzie; i Seym ten cały *semotis Arbitris* odprawiać się powinien.

Za ziechaniem się Senatorów i Posłów do Warszawy, ten sam obrządek w Seymie ma się zachować, iak w Seymie Ordynaryinym wyżey opisanym.

Deputowani do Konstytucyi z Senatu i Stanu Rycerskiego, tudzież Deputowani do examinować się maiących wotów, sekretnemi wotami wybranemi będą. *Paritatem* Deputowanych Prymas, lub w nieprzytomności iego *primus ex Ordine* Prezyduiący w Radzie rozwiązywać będzie.

Liczba Osób do examinowania wotów bydź powinna po dwóch Senatorów, po dwóch Ministrów i po ośmiu Posłów z Prowincyi, to iest równa liczba z Korony i Litwy.

Po skończoney Elekcyi Deputowanych, Prymas lub pierwszy *ex Ordine* Senator Prezyduiący w Radzie, przeczytać każe Uniwersał wydany do Woiewództw o śmierci Króla, i sam Tron Polski za wakuiący ustnie ogłosi. Przełoży oraz potrzebę przystąpienia do wybrania Następcy Króla Polskiego i W. X. Lit: poda natychmiast Regestr Kandydatów do Korony w ręce Marszałków Narodowych i Seymowego: który Marszałkowie Narodowi, Senatowi, a Marszałek Seymowy Stanowi Rycerskiemu za Rewersem każdego rozda. Czas podawania się Kandydatów do Korony zamierzony będzie tylko do dnia zaczęcia się Seymu Elekcyinego.

W tydzień po rozdaniu, który Senatorom i Posłom do deliberacyi tak ważnego Dzieła zostawiony będzie, nie wchodząc w żadne czynności, które inne Seymy zatrudniać powinny, ani dozwalaiąc iakichkolwiek Głosów Senatowi lub Stanowi Rycerskiemu, Pierwszy przytomny Sekretarz, Referendarz lub Pisarz Narodowy tenże Regestr podaiących się Kandydatów, ale iuż z powyżey w Seymach Ordynaryinych opisaną ostróżnością Stępla, rozda Senatorom i Posłom, *in Ordine* wotowania sekretnego w opisach i obrządku, iaki do zachowania w Elekcyach Dykasteryów Seymom Ordynaryinym iest przepisany. Gdyby *paritas Votorum* nastąpiła, na ów czas nie wychodząc z Izby powtórnemi sekretnemi wotami podług Opisu Prawa *paritas* między Kandydatami rozwiązana bydź ma, powtarzaiąc wota *in casu paritatis* tyle razy, ile razy *paritas* wypadnie.

Kandydat nie ma się znaydowac na Elekcyi, ani w Mieście Seymu *Electionis* odprawuiącego się.

Prymas i Marszałek Narodowy ogłoszą z Senatu iednego Biskupa i iednego Senatora z każdey Prowincyi, a Marszałek Seymowy po sześciu Posłów z każdey Prowincyi sekretnemi wotami do tego wy-

branych

branych, do traktowania o Artykuły nowe do Instrukcyi, przydanie Punktów, któreby się zdały Narodowi dla przyszłego Króla w Paktach Konwentach przydać; Do uwiadomienia o zapadłey Elekcyi nowo obranego Regnanta, kummunikowania mu Paktów Konwentów, i Praw Kardynalnych, tudzież umówienia się z nim lub z umocowanemi od Niego Plenipotencyaryuszami, o czas Koronacyi, która nay-poźniey we dwanaście Niedziel od zapadłey Elekcyi nastąpić powinna w Warszawie, podług obrządku w czasie, na Koronacyi N. Stanisława Augusta zachowanego.

Jeżeliby z okazyi śmierci Króla extraordynaryine wypadły potrzeby zaradzenia nieodwłocznego wymagaiące, po zapadłey Elekcyi Seym rezolwować ie może, w przeciągu dwu tygodniowym: który materyom takowym rozwiązania potrzebuiącym naznacza się, wotuiąc sposobem dla ordynaryinych Seymów przepisanym: z warunkiem, aby *in materiis Status* była większość wotów przy trzech częściach Seymuiących, przeciwko czwartey. Gdyby zaś chodziło o naruszenie któregokolwiek z Praw Kardynalnych, które bydź nigdy wzruszone niemogą, a żadna z Seymuiących nie zachodziła oppozycya, Konstytucya takowa ważną i legalną bydź nie może bez Króla, który po Koronacyi do zachowania Paktów Konwentów zaprzysiężonych obowiązany, oppozycyą swoią, do którey Go przysięga i Prawo koniecznie wiąże, oświadczyć powinien. W niedostatku materyi, którémiby się Seym ten, nie dłużey iednak iak w przeciągu sześciu Niedziel zatrudnić mógł, pod temi samemi Posłami limitowany bydź ma do tygodnia przed Koronacyą, do którey, aby były czynione zwyczaynie potrzebne przygotowania, tak co do uroczystości Koronacyi Króla, iako i bezpieczeństwa pod czas teyże, ma wyiść od limituiącego się Seymu do Magistratur Rządowych zalecenie.

Na Seym Koronacyi z tychże samych Posłów zebrany, Deputowani do Paktów Konwentów przyniosą Punkta tychże Paktów Konwentów przez siebie ułożone Seymowi, *in ordine* approbacyi lub reprobacyi, po których udecydowaniu, wezwany obrany Król, Rotą w Paktach Konwentach położoną, w przytomności Stanów Narodu w Kościele Warszawskim S. Jana, Przysięgę wykona, którą mu Prymas, lub pierwszy *ex ordine* Biskup w Radzie zasiadaiący dyktować będzie.

Akt uroczysty Koronacyi i wzaiemnego zaprzysiężenia Króla Narodowi, i Narodu Królowi, stosownie do Praw i ułożonego przez Marszałków Narodowych, podług czasu i okoliczności Ceremoniału, nastąpi.

W tymże samym czasie i nierozdzielnie ma bydź Koronowana Królowa, ieżeli Król mieć będzie Zonę, i ta Religii będzie Katolickiey Rzymskiey.

Po uzupełnieniu Koronacyi, iuż dla odbycia rozmaitych przy wstąpieniu na Tron Aktów, iuż dla zaradzenia nieprzewidzianym, a wszelako wyniknąć mogącym potrzebom, bynaymniey w czynności Ordynaryinym Seymom właściwe i przepisane nie wdaiąc się, czas dwu niedzielny do Seymowania naznacza się.

Porządek Seymów, wszelkie ich obrządki i opisy, tak, iak są w teraźnieyszym Prawie, w całey rozległości przepisane, iedynym odtąd prawidłem Seymowania na zawsze będą, które całe Prawo teraźnieysze o Seymach, w rzędzie *materiarum Status* umieszcza się, a wszelkie inne Prawa o porządku Seymowania dawniey ustanowione, tudzież Seymy Konwokacyine, Kaptur i Koronacyine uchylaią się.

A.

PORZĄDEK SENATU Y MINISTERII.

Xiążę Prymas Korony Polskiey i Wgo X. Litt: Arcy-Biskup.
Czterech Biskupów w Koronie.
Czterech W. X. Litt:
Arcy-Biskup Metropolita Ruski do Obu Prowincyi należy.

SENAT SWIECKI y MINISTROWIE.

Woiewodowie.

Kasztelan Krakowski.
Woiewoda Krakowski.
- - Wileński.
- - Sandomirski.
Kasztelan Wileński.
Woiewoda Trocki.
Kasztelan Trocki.
Woiewoda Zmudzki.
- - Wołyński.
- - Chełmski.
- - Włodzimirski.
- - Lubelski.
- - Nowogrodzki.
- - Mazowiecki.
- - Warszawski.
- - Ciechanowski.
- - Podlaski.
- - Merecki.
- - Brzeski Litewski.
- - Grodzieński.
- - Brasławski.

Ministrowie.

Marszałkowie Wielcy O. N.
Hetmani Wielcy O. N.
Kanclerze WW. O. N.
Podkanclerze O. N.
Podskarbiowie WW. O. N.
Marszałkowie Nadworni O: N.
Hetmani Polni O. N.
Podskarbiowie Nadworni O. N.

Kasztelanowie:

Kasztelan Sandomirski.
- - Zmudzki.
- - Wołyński.
- - Chełmski.
- - Włodzimirski.
- - Lubelski.
- - Nowogrodzki.
- - Mazowiecki.
- - Warszawski.
- - Ciechanowski.
- - Podlaski.
- - Merecki.
- - Brzeski Litt:
- - Grodzieński.
- - Brasławski.

Warunek.

Mieysce Senatorom Smoleńskim teraźnieyszym Prawem na Mereckich przemienionym do życia, póki Senatorami Mereckiemi będą, lub na inne postąpią, przed Nowogrodzkiemi tak, iak dotąd Smoleńscy zasiadali zapewniamy, a po ich śmierci, lub postąpieniu do innych Krzeseł, po nich następuiący w porządku powyższym iako Mereckie Woiewództwo położone, zasiadać będą.

B.

Rota Przysięgi dla wszystkich Ministrów.

„ Ja NN. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy „ S. Jedynemu, iż z udziału Łaski powołany do Urzędu Ministra „ Rzeplitey, w Godności NN. Nayiaśnieyszemu Królowi Jmci N. „ wiernym w doradzaniu, a Stanom Zgromadzonym, na czele Króla „ maiącym w Seymie, posłusznym będę, wszystkie Prawa przez „ Seym nadane, i na przyszłość uchwalonemi bydź mogące, a szczególnie

" golnie obowiązki do Urzędu moiego przywiązane wyłuszczaiące, w " brzmieniu wyrazów i bez dopuszczania się żadnego tłumaczenia ściśle zachowam, we wszystkim tak co się tycze Rządu iako też Sądu, " w Naywyższym Prawodawstwie Seymowym, w Magistraturach i " Juryzdykcyach, w których, bądź z Urzędu, bądź z wyznaczenia u- " mieszczonym iestem, albo będę, podług Boga, Prawa, Sumnienia, " sprawiedliwości i Praw przepisanych, radzić, rezolwować, albo Sądzić bez żadney prywaty, lecz iedynie dobro Rzpltey, Króla, współ- " Obywatelów, i czystą sprawiedliwość w celu maiąc zachowam się. " Tak mi Panie Boże dopomoż &c.

SĄDY SEYMOWE.

7. Sądy Seymowe składać się będą z Osób: z Senatu sześciu Senatorów, wybranych po trzech z każdey Prowincyi, między któremi ma bydź ieden z Senatu Duchownego i dwóch Swieckich, dwóch Ministrów z pomiędzy Marszałków i Kanclerzów Narodowych, tak iednak wybranych, aby z iedney Prowincyi Marszałek, z drugiey Kanclerz byli wybrani, w czym Prowincye porozumieć się powinny. Z Stanu Rycerskiego wybiorą Posłowie na Sessyach Prowincyalnych, z pomiędzy siebie po ośm Osób z Prowincyi. Umieszczenie w iakieykolwiek Magistraturze Rządowey do wyboru na Sędziego Seymowego przeszkodą bydź nie ma, z warunkiem: aby na Sądach nie zasiadał, ile kroć razy toczyłaby się sprawa składu iego Magistratury, lub Osób w oney umieszczonych dotykaiąca się. Przysięgę wypełnią w Izbie Seymowey przed Królem, Rotą niżey wyszczególnioną; Komplet będzie z Osób dwunastu, Kadencyi dwie w Roku, iedna 1go Pazdziernika, druga 1go Maia. Skład Sędziów na dwie części będzie podzielony, w równym rozkładzie na dwie Prowincye, do każdey Prowincyi; Przytomni z drugiego składu Sędziowie, i na Sądach zasiadaiący, Prawo maią wotowania.

Sedzia Seymowy, któryby zawołany przez Radę. w czasie Kadencyi swoiey nie ziechał, lub na mieysce swoie innego Kolegi swoiey Prowincyi nieuprosił, karze 1,000. Złotych do Kassy Szpitalney, za wyrokiem tychże Sądów podpadać powinien, wyiąwszy prawdziwą chorobę, którą iuramentem na następney Kadencyi swoiey ewinkować ma: równie za ostrzeżeniem Rady, Sędziowie Seymowi w przypadku nienaydowania się wpisów w Regestrach, od ziechania na tę Kadencyą wolnemi będą.

Dobrodzieystwo Suspensy zasiadaiącemu na swoiey Kadencyi Sędziemu Seymowemu w sprawach osobistości wyciągaiących, żadne służyć nie może; a przysięgę przed Aktami w mieyscu Sądów Seymowych Juryzdykcye nakazywać będą; gdyby zaś przeciwko któremu Sędziemu przyszła sprawa przed Sąd Seymowy: na ten czas Sędzia ów zasiadać nie ma, równie iak i w przypadku zadanego, a przez Sąd uznanego wspólnictwa, oraz gdyby obwiniona w Sądzie Seymowym Osoba excypowała przy gruntownych dowodach, Sędziego.

Po ufundowaniu Juryzdykcyi Sądów Seymowych, Ordynacyą tychże Sądów ułożą, iednego z pośrzód siebie Sędziego, do utrzymania Sentencyonarza, głośną iednomyślnością, lub większością wotów sekretnych obiorą, Kancellaryą Sądową urządzą, i zaraz nieodstępnie Sprawy, ieżeli się iakie znayduią sądzić będą, iednę po drugiey wedle porządku wpisów uczynionych stosownie do Spraw przez Seym, lub przez Radę odesłanych, aż do zupełnego wszystkich Spraw ukończenia: Pisarzem Sądów Seymowych, będzie Pisarz Ziemski mieyscowy.

Do składu Sądów Seymowych, należą Referendarze Narodowi, których obowiązkiem będzie treść wszystkich wniosków, dowodów i odwodów od stron czynionych, Sądowi Seymowemu na Ustępie wiernie i dokładnie przekładać, oraz wypadaiące z treści rzeczy konkluzye, czyli propozycye do decyzyi Sądowey na piśmie *consultive* podawać, a gdyby Referendarza nie było, Sekretarze, lub Pisarze tego obowiązku dopełnią.

Nieosiadły Delator powinien mieć kaucyą za sobą dostateczną, gdyby tey nie miał, powinien poddać się w areszt, i z aresztu zarzutu dowodzić. Niedowodzący zarzutu, *pœnæ talionis* podpada, równie iak i osiadły.

Sprawy odesłane *Criminis Status* od Seymu i Rady, sądzone będą na Delacyą Instygatorów Narodowych. Sprawy zaś na delacyą doniesione Radzie, również sądzone będą w Sądach Seymowych. Delator kaucyą dostateczną, lub osiadłość w Kraiu maiący, lub się w areszt podaiący, ma podać Notę Radzie, która nie może odmowić zwołania Sądów Seymowych, pod odpowiedzią w Seymie.

Pozwy do tego Sądu pod pieczęcią Koronną w Koronie, a Litewską w Litwie, sześcią tygodniami przed terminem wydawane, na Dobrach osiadłego, lub do rąk nie osiadłego kładzione, w Aktach pozwanego właściwych zeznane bydź powinny.

Jeden Regestr w Sądach Seymowych na sprawy oznaczamy.

Crimen læsæ Majestatis opisany Konstytucyą 1588. Roku, *Crimen Perduellionis* zamyka się w Artykułach tych: Gdyby kto czynił bunty przeciw Rzpltey, gdyby się kto porozumiewał z iey nieprzyiacielem ku iey szkodzie: gdyby kto wyiawiał taiemnice Rzpltey i iey nieprzyiacielowi powierzał one, gdyby Zamek, Fortecę, lub część Kraiu iaką poddał przez umowę, gdyby kto od dworów Zagranicznych korrupcye brał, końcem zdrady Oyczyzny, gdyby kto dla Zagranicznych Potencyi ludzi werbował, gwałtem onych brał, przemawiał, przekupował, z Kraiu wyprowadzał, lub zaprzedawał, gdyby kto mocy i protekcyi Zagraniczney na pognębienie Obywatela używał, także gdyby ktokolwiek otaczał mieysce Seymowe Woyskiem, Milicyą, lub kupą zbroyną do nakłonienia lub zgwałcenia woli Seymuiących, tamował wniyścia do Izby, lub wyiścia z Izby Seymowey, ktokolwiekby w mieyscu i czasie Sessyi Seymowey z bronią ognistą był postrzeżony, albo oręża choćby bez ranienia, i zaboystwa zaczepnie dobył, lub złośliwie uderzył.

W ordynaryinym Regestrze umieszczone maią bydź Sprawy z zalecenia Seymu lub Rady, z występku w Magistraturach Rządowych, tudzież Sądach *ultimæ Instantiæ* zasiadaiącym, tudzież Sprawy w Konstytucyi 1775. roku pod tytułem Obiaśnienie *Liberæ vocis et oppressi Civis* wyiaśnione.

Sprawy *Criminum læsæ Majestatis et perduellionis*, na pierwszym terminie, nawet *in Contumaciam* Aktora, lub Pozwanego, a sprawy na delacyą Osób po iedney Kondemnacie, na drugiey Kadencyi ostatecznie sądzone bydź maią.

Suspensy żadne ani dylacye, tak dla Aktora iako Pozwanego, dopuszczone nie będą, oprócz dylacyi prawdziwey choroby, która Dylacya nie dłużey, iak do 3. Miesięcy ma bydź dozwolona. Ten któryby żądał *Dilationem Infirmitatis*, ma złożyć świadectwo Medyków świadomych, i zesłać dwóch Swiadków osiadłych w Kraiu, do zaprzysiężenia o tym, iako nie zmyśloną chorobą złożony; sam zaś po upłynionym czasie z Prawa dozwolonym, stawić się powinien Pod upadkiem w Sprawie.

Inkwizycye w Sądach Seymowych, przez dwóch Sędziów Ziemskich, na oznaczonym Kondescensyi terminie i mieyscu, wyprowadzone będą.

Kie-

Kiedykolwiek podana wprzód *Consultive* od Referendarzów Konkluzya, czyli Propozycya do wotowania, iednomyślnością, lub większością głosów przyięta nie będzie, w ów czas Propozycye do wotowania, każdemu Sędziemu formować iest wolno: które ieśli zgodnie przyięte nie będą, większością głośnych, a potym koniecznie sekretnych wotów załatwione zostaną, a ile takowych Decyzyy na propozycye wypadnie, wszystkie notowane bydź powinny.

Przy ferowaniu ostatecznego wyroku, wota sekretne po głośnych, choćby o nie nikt nie prosił, nawet choćby Sprawa *in Contumaciam* toczyła się, dawane bydź maią, w przypadku *paritatis votorum* sekretne kreski powtórzone będą, która gdyby się takowym powtórzeniem nie odmieniła, rezolucya *paritatis* przy Prezyduiącym zostawać będzie; W przypadku zaś dwoistey *Paritatis votorum*, w materyi takiey, któraby karę śmierci za sobą pociągała, na ten czas kara śmierci, na inną karę zamienioną będzie.

Po pierwszym każdey Sprawy wprowadzeniu do póki się nie skończy, ciż sami, a nie inni Sędziowie, co od początku wprowadzoney Sprawy siedzieli, *active* decydować maią, i żaden z nich pod iakimkolwiek pretextem, oprócz prawdziwey choroby do zupełnego rozsądzenia i ostatecznego ogłoszenia wyroku, pod karami *de corruptione Judicis* odstąpić nie powinien.

Gdy Sąd zacznię wotować, Sessya solwowana bydź nie może, i Sędziowie wszyscy sentencye większością głosów wypadłe, podpisać w Sentencyonarzu maią, wyroki zaś naypoźniey w 8. dni po podpisaney ostateczney Sentencyi wygotowane, w przytomności i komplecie tychże samych Sędziów, którzy sądzili, *apertâ stubâ* czytane będą: a po przeczytanym wyroku, który nigdy wzruszonym bydź nie może, i iednego Sędziego oppozycya mocna będzie zatamować odmianę iego; strona przecież każda może natychmiast illacyą wnosić co do punktu tylko opuszczonego, którą Sąd sekretnemi kreskami odrzuci, lub rozwiąże: drugiego, lub trzeciego dnia po przeczytanym Dekręcie, illacyi słuchać niewolno.

W Sądach tych stawać będą mieli wolność Patronowie w wyższych Subselliach przysięgli, swoie Indukty, dowody, odwody i konkluzye przeczytawszy przed Sądem, *in scripto* z podpisami swemi do Sądu podawać będą, a w każdym razie, gdzie Prawo przywiodą, one *in extenso* produkować powinni w Sądzie, te zaś Patronów *in rescripto* podawania przez dwóch pierwszych *ex Senatorio & Equestri Ordine* Sędziów podpisane, na zawsze w Aktach Sądów Seymowych zostawać będą.

Akta Sądów Seymowych w Kancellaryi Ziemstwa, Królewskiey zwyczayney Rezydencyi chowane będą. Pisarz Ziemski mieyscowy Protokuły w porządku utrzymywać, i Extrakta Dekretów Koronnych, Koronną; a Litewskich Litewską Pieczęcią autentykowane, z korektą swoią, niemniey podanych *in scripto* przez Patronów Indukt i Konkluzyi każdemu rekwiruiącemu wydać ma.

Rota Przysięgi dla Sędziów Seymowych.

„ Ja NN. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S.
„ Jedynemu, iż będąc wyznaczony do rozsądzenia Spraw Sądom Sey-
„ mowym poleconych, też Sprawy podług Boga, Prawa, sprawiedli-
„ wości, i dowodów sądzić będę, żadnemi względami, przyiaźnią, lub
„ nienawiścią uwodzić się nie będę; na przyiaciela, bogatego, lub
„ ubogiego względu żadnego mieć nie będę, darów żadnych i obietnic

„ na przytłumienie ſprawiedliwości nie przyimę, i we wſzyſtkim ſą„ dzeniu moim, Boga, Prawa, i ſprawiedliwość, za naypierwſzy cel „ ſądzenia mego mieć będę: tak mi Panie Boże dopomoż, i niewinna „ Męka Chryſtuſa Pana.

RADA NIEUSTAIĄCA

ARTYKUŁ I.

8. RAda Nieuſtaiąca na Seymie 1775. na mieyſce *Senatus Consiliorum* uſtanowiona, ſkładać się będzie z Króla iako z Głowy Narodu, z Senatu i z Osób Stanu Rycerſkiego. Liczba Oſób tę Radę przy Królu ſkładać maiących, będzie naſtępuiąca: Biſkupów dwoch (z pomiędzy których Prymas co 4ry lata bydź, a co 4ry wakować powinien) Senatorów Swieckich czterech, Miniſtrów czterech, po iednemu z każdey Juryzdykcyi Rzeplitey, i z Stanu Rycerſkiego Oſób 14, z których ieden Marſzałkiem Rady obrany będzie. A tak wſzyſtkich odtąd Konſyliarzów Rady będzie liczba 24. Stosuiąc tę liczbę do ścieśnionych Rzeplitey Granic i uſzczuplonych iey dochodów: tak z Biſkupów, iako i Senatorów, Miniſtrów i Stanu Rycerſkiego, równa liczba względnie Prowincyow Koronney i Litewſkiey zachować się ma. Sekretarz Rady, z liczby Sekretarzów, Referendarzów, Piſarzów Narodowych i Kuſtoſza Koronnego, ma bydź wybrany ſpoſobem o Elekcyach Konſyliarzy opiſanym; a do Konſyliarſtwa Rady, ieden tylko z Urzędników Koronnych i Litewſkich może bydź *eligibilis*, oprócz tych, którzy obrani będą za Sekretarzów, ieden do Rady, a drugi do Departamentu Intereſsów Cudzoziemſkich. *Te Osoby co lat cztery na Seymach Ordynaryinych pluralitate per vota ſecreta* obierane będą ſpoſobem o Elekcyach, pod tytułem: *Seymy ordynaryine* opisanym.

1mo. Senatorowie i Miniſtrowie ſą *Candidati Nati*: Oſoby zaś z Sanu Rycerſkiego udawać się maią do Marſzałka zeſzłego Seymu, lub mieyſce iego zaſtępuiącego, w oſtatnich trzech dniach przed Seymem w Oſobach ſwoich lub przez Memoryały z podpiſem ręki właſney z Pieczęcią.

2do. Po obraniu Marſzałka Seymowego i po odbytych Ceremoniach w Prawie teraźnieyſzym o Seymie Ordynaryinym przepiſanych, czytany będzie publicznie w czasie determinowanym Regeſtr drukowany Kandydatów, Senatorów i Miniſtrów, czytać będzie ieden z Sekretarzów, Referendarzów, lub Piſarzów Narodowych: Oſoby zaś z Stanu Rycerſkiego czytać będzie Sekretarz Seymowy.

3tio. Nikt od Kandydacyi nie będzie mógł bydź wyłączonym, ktokolwiek okaże kondycye i potrzebne właſności do tego Urzędu. A gdyby kogo odrzucono, Sekretarze WW. Referendarze, lub Piſarze Narodowi, któryby z nich takowy Regeſtr układał, za Senatorów i Miniſtrów, a Marſzałek Seymowy za Oſoby z Stanu Rycerſkiego na tymże Seymie ſprawić się będą powinni, a przekonani o opuſzczenie umyślne, od funkcyi oddaleni będą.

4to. Aby bydź domieſzczonym do Urzędu Konſyliarza Rady Nieuſtaiącey, dla Stanu Rycerſkiego kondycye ſą te: że zasiadał w iedney z piąciu Juryzdykcyi Rzeplitey, to ieſt: Edukacyiney, Policyiney, Aſseſsorſkiey, Woyſkowey i Skarbowey; albo że był Deputatem na Trybunał, lub raz Posłem na Seym, lub też Posłem za Granicę: *z tych zaś wszystkich każdey Possesſyą dziedziczną w Kraiach Rzplitey, i lat 24. ſkończonych mieć powinien.* Dwie Oſoby iedne-

iednego Domu i Przezwiska nie mogą, iako członki iednego stanu zasiadać w Radzie, iako to: dwòch Senatorów, lub też Konsyliarzów z Stanu Rycerskiego, ale iedna z każdego Stanu bydź może.

5to: Regestr Kandydatów drukowany tegoż samego dnia, którego był czytany, oddany będzie *ad deliberandum* każdemu Seym składaiących. Nazaiutrz każdy z Seymuiących tylu w Regestrze podkreśli, ile potrzeba Osób do Rady, a to *per vota secreta*, podkreślaiąc Imiona Kandydatów w Regestrze drukowanym wyrażonych. Potrzeba koniecznie, aby każdy z obieraiących tylu na Regestrze nowym drukowanym podkreślił, ile potrzeba Osób do Rady i tego gatunku, iaki iest wyżey opisany.

LICZBA OSOB DO RADY.

Z Prowincyi Koronney.

1. Biskup.
2. Ministrów.
2. Senatorów Swieckich.
8. Z Stanu Rycerskiego.

13. *Osób*

Z Prowincyi W. X. Litewskiego.

1. Biskup.
2. Ministrów.
2. Senatorów Swieckich.
6. Z Stanu Rycerskiego.

11. *Osób.*

A gdy na przyszłych Seymach Rada następna obierana będzie, potrzeba, aby pomiędzy podkreślanemi z dawney Rady pozostało do przyszłey Konsyliarzy ośmiu, to iest· Senatorów dwóch, Ministrów dwóch, i z Stanu Rycerskiego czterech, dwóch z Korony, a dwóch z Litwy. Każdy regestr w którym nie będzie zachowana ta reguła mniey lub więcey podkreślonych Osób, niżeli liczba onych oznacza, za nieważny miany będzie, i przez Deputowanych odrzucony.

Wybrani pod czas Seymu do Rady, wprzód niźli przystąpią do pełnienia swoiey Funkcyi, wykonaią na Seymie przysięgę następuiącą:

„ Ja NN. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu &c. iako wier-
„ ny będę Nayiaśnieyszemu Królowi Jegomości NN. Panu memu Mi-
„ łościwemu i Rzeczypospolitey Polskiey, że w sprawowaniu moiey
„ Funkcyi Konsyliarstwa Rady Nieustuiącey czynić będę dokładnie to
„ wszystko, cokolwiek Prawa ustanowione o Radzie Nieustaiącey wy-
„ pełniać każą, żadnemi datkami, obietnicami, ani prośbami, czyli
„ groźbami uwodzić się nie będę: Dependencyi w zdaniach moich od
„ nikogo mieć nie będę; ale podług Prawa i sprawiedliwości ku nay-
„ lepszemu Dobru Oyczyzny moiey postępować sobie będę, cobym
„ zaś wiedział, lub widział ku Dobru, lub ze szkodą Oyczyzny moiey,
„ J. K. Mci P. M. Miłł: i iego Radzie wiernie donieść, i podług mo-
„ żności moiey ku odwróceniu złego radzić będę; Sekreta, ktore mi
„ od J. K. Mci i Rady Jego powierzone będą, nikomu nie wyiawię.
„ Tak mi Panie Boże dopomoż, i niewinna Syna Jego Męka.

O Pensyach,

Prymas, Biſkupi i Miniſtrowie maiąc dochody do swoich Urzędów przywiązane, nie będą brali penſyi. Dla innych zaś Konſyliarzòw Rady, gdy przez wzgląd uſzczuplonych Rzpltey dochodów pomnieyszoną bydź musi, przeto Senatorowie Swieccy Koronni i Litewſcy, każdy na rok brać będzie po Złotych 7500. Marſzałek Rady na rok 15,000. Złł: tenże podczas Rezydencyi swoiey w Warſzawie, wartę z Woyſka Koronnego 15. ludzi i Unter-Officyera mieć będzie. Konsyliarze z Stanu Rycerſkiego będą mieć każdy na Rok po złł: 7500. Sekretarz Rady także na rok 7500 mieć będzie.

Funkcye, Powinności, Prerogatywy Osób Radę Nieuſtaiącą ſkładaiących.

Król, iako głowa Narodu i Reprezentuiący Powagę Rzeczypoſpolitey będzie miał moc wydawania Uniwerſałów według Prawa, na Seymy Ordynaryine, zaſięgaiąc zawſze zdania Rady Nieuſtaiącey w materyach, które na Seymie traktowane będą. Zwoływać także będzie Seymy Extraordynaryine uznawſzy ich potrzebę za zdaniem Rady, którey żądaniu i więkſzości Król sprzeciwiać ſię nie będzie mogł. A gdyby Król wydaniu takowemu sprzeciwiał ſię, wtedy i Rada Nieuſtaiąca sama uczynić to będzie mocna, a takowy Uniwerſał równą moc mieć będzie, iak gdyby od Króla był wydany.

Wſzyſtkie Prawa, Konſtytucye Seymowe, Dekreta, Przywileie, i Akta publiczne pod Imieniem Królewſkim wychodzić będą, iak ſię dotąd praktykowało. Podpiſywać będzie Expedycye ułożone na Radzie: niemogąc ich odmówić, ieżeli więkſzość głoſów tak decydowała.

Dawać będzie Audyencye Ambaſsadorom, Miniſtrom, Posłom i Rezydentom Cudzoziemſkim, nic czynić i kończyć nie mogąc, iak tylko za powierzeniem ſię Radzie i zdaniem oneyże *pluralitate votorum*. Król obierać i przywileiować będzie Biſkupów, Woiewodów, Kasztelanów i Miniſtròw, iednego z dwóch Kandydatów *per vota secreta* od Rady Nieuſtaiącey obranych. Prócz wyż wyrażonego Artykułu w ręku samego Króla zoſtanie szafunek wſzelkich Urzędów Duchownych i Swieckich bez naymnieyſzego zmnieyſzania, wyiąwſzy tylko Kommiſsarzów Policyinych, Woyſkowych, Aſsesſorſkich, Skarbowych i Edukacyinych, których odtąd Elekcya do Seymu należeć będzie.

Gdyby zaś który z Przewielebnych Biſkupów żądał sobie za życia swego Koadiutora, Król mu do tego pozwolenia nie da, chyba za zdaniem Rady, czyli *per unanimitatem*, czyli *per pluralitatem votorum* do wyboru Osoby.

Co się tycze konferowania Szarż Woyſkowych, Patentowania Oſficyerów Regimentów Gwardyi: Artykuły te przy opisie Kommiſsyi Woyſkowey znayduią ſię. W czaſie Bez-królewia, Rada sama przez ſię mieć będzie exekucyą Prawa. Prymas pod czas przypadaiącey alternaty Funkcyi swoiey, powinien przynaymniey przez sześć Mieſięcy w Roku znaydować ſię przy Radzie. Reaſsumuiąc dawne Prawa w czaſie Bez królewia Prerogatywie Prymaſów służące, tenże w Radzie Prezydować będzie, choćby na ten czas w Radzie z Prawa niezaſiadał, a w niebytności iego, lub śmierci *primus ex ordine* Biſkup na ten czas w Radzie obecny, mieyſce iego zaſtąpi. Akta wſzyſtkie publiczne, i Uniwerſały na Seym Elekcyiny pod Jego Imieniem wychodzić będą.

Rada Nieustaiąca przy swoiey mocy i powadze zostaiąc, utrzyma w swoiey formie zwyczayney Trybunały i wszystkie Juryzdykcye Rzeczypospolitey: Kapturom więcey podnosić i stanowić się nie dozwoli: Sądy Seymowe, choćby żadney sprawy nie było, zwoła, i gotowe w komplecie zawsze utrzyma, Woyskiem bezpieczeństwo granic, tak iako i wewnętrzne Rzeplitey, zabezpieczy i opatrzy. Trybunały i Juryzdykcye wszelkie Rzeplitey Kraiowe, aby nie przerwanie w czasie Bezkrólewia w swym ciągu i Kadencyach odbywały się, naypilniey zaleci pod animadwersyą Rady: Tytuł na ten czas do wydawania Pozwów będzie: *My Panowie Rady, Korony i W. X. Litt:*

Prymas nadto przypisywać Jmie swoie będzie pod podpis Króla do wszelkich Expedycyi Rady, gdy z alternaty w niey się znaydować będzie: a w niebytności Królewskiey, lub pod czas Bez-królewia dwie kreski mieć będzie, dla decydowania w przypadku *paritatis*, w nieprzytomności zaś Prymasa, pierwszy Senator przytomny w Radzie, te wszystkie powinności wykona.

Marszałek z Stanu Rycerskiego.

Marszałek z Stanu Rycerskiego w Radzie Nieustaiącey, maiąc pierwsze mieysce w Rzędzie Stanu Rycerskiego, będzie miał także mieysce przed wszystkiemi Urzędnikami Oboyga Narodów, i tytuł Wielmożnego.

Co cztery lata na Seymie Ordynaryinym zachowuiąc alternatę Prowincyi, obierany będzie *per vota secreta*, sposobem o Elekcyi Osób Radnych opisanym. Senator, ani Minister Marszałkiem bydź nie może, chybaby wprzód swóy Urząd złożył. Przysięgę publicznie na Seymie wykona, podług Roty następuiącey.

„ Ja NN. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, iako wierny „ będę Nayiaśnieyszemu Królowi Jegomości NN. Panu Memu Miłościwemu, i Rzeplitey Polskiey: i że w sprawowaniu funkcyi Marszałka Rady Nieustaiącey czynić będę dokładnie to wszystko, cokolwiek „ Prawo ustanowienia oneyże opiewa, że w moich radach, wotach i zdaniach Prawo pisane, sprawiedliwość i naywiększe Dobro Oyczyzny „ będą moim prawidłem, którego dla prośby, lub pogróżki, ani dla „ datku, ani dla obietnic iakichkolwiek, przez przyiaźń, nieprzyiaźń, „ lub inną iaką korrupcyą, albo względy osobiste, nigdy nie odstąpię; „ że dependencyi w zdaniach moich od nikogo mieć nie będę, że sekretu nienaruszenie dotrzymam, w tym wszystkim, cokolwiek uradzono będzie, lub czyniono, wyciągaiącego utaienia i zamilczenia, „ na któreykolwiek Sessyi Radney, oraz że wierność zachowam w „ rachowaniu kresek, i ogłaszaniu *pluralitatis*. &c.

Marszałek Stanu Rycerskiego w Radzie, nie będzie mógł bydź Marszałkiem, ani Posłem na Seym, ani też Marszałkiem w Radzie powtórnie, aż po upłynieniu lat ośmiu od skończenia funkcyi swoiey. Konsyliarzem zaś bydź może w drugim wyborze Osób do Rady, ieżeli w pierwszym prosto wszedł na Urząd Marszałka Rady. Będzie mógł tak, iak każdy z Osób Radnych wymieniać nie zachowanie Praw przez kogożkolwiek, i przekładać na Radzie interessa zachodzące. Do Marszałka, iakoteż i każdego z Rady utrzymanie Prerogatyw Stanów, osobliwiey zaś do Kanclerza zasiadaiącego i Marszałka Rady, porządne trzymanie Protokułów należy. Będzie mógł, iak każdy z Osób Radnych, podawać Kandydatów na Officyalistów Rady Nieustaiącey: którzy zgodnie przyięci, lub też obrani *pluralitate votorum* zostaną. Kanclerz i Marszałek Rady, równie i każdy Konsyliarz przestrzegać

N 2 będą,

będą, aby ciż pełnili swoię usługę i powinność, wstawiaiąc się za niemi do Rady o nadgrody, lub ukarania podług zasług, lub wykroczenia onychże.

Marszałek w Radzie rozdawać głosy Osobom Stanu Rycerskiego: wyimować gałki z naczynia, lub kartki przy Deputowanych, iednym przez Króla z Senatu, a dwoch *ex Equestri ordine* przez Marszałka Rady mianowanych, ogłaszać *pluralitatem* będzie.

Pieczęć iedna z Herbami Oboyga Narodów Rady, przy Kanclerzu na ten czas zasiadaiącym zostawać ma, a *in casu* nieprzytomności Kanclerza, oddana będzie Marszałkowi Stanu Rycerskiego.

Marszałek przypisywać się będzie we wszystkich Expedycyach i Rezolucyach Rady pod podpisami Królewskim i Prymasowskim w iego alternacie, lub w niebytności onego pod podpisem pierwszego *in ordine* Senatora.

W przypadku niebytności Marszałka, mieysce jego zastąpi *primus ex ordine* tey Prowincyi, z którey iest obrany. A gdyby umarł, tedy z liczby Konsyliarzy, *respective* Prowincyi *pluralitate votorum secretorum* na Radzie wybrany będzie. Na mieysce zaś postępuiącego na ten Urząd Konsyliarza, Rada do wyboru nowego Konsyliarza przystąpi, a to z liczby tych Kandydatów, *respective* Prowincyi, którzy do Elekcyi podali się na Seymie zeszłym.

Na Seymach Ordynaryinych mieysce mieć będzie w Senacie po lewey ręce Marszałka Seymowego, a po oddaniu usprawiedliwienia swego, wraz z Osobami dawney Rady Stanu Rycerskiego wychodzić ma.

Gdyby przestępował Władzy swoiey granice, równie iak i każdy z Konsyliarzów, Rada zapozwać ich każe na Sądy Seymowe, sposobem w Prawie opisanym.

Sekretarz Rady w Radzie *vocem informativam* mieć będzie.

Oddawać będzie bez opłaty żądaiącym w Extraktach rezolucye i odpowiedzi Rady, i na tych wszystkich przypisywać się będzie. Odbierać będzie od Sekretarzów Departamentowych dependuiących od niego co do Rapportów, też Rapporta, a to w celu informowania o tym wszystkim Rady, co *respective* z którego Departamentu na Sessyi Rady rezolwowanym bydź ma, to wszystko w Dzienniku ręką własną konnotować, do wiadomości Rady podawać, i w Protokuł wszystkich czynności i Decyzyi Rady uformowany, Pisarzowi Kancellaryi Radney przenieść, i wpisać natychmiast po skończoney Sessyi Rady rozkaże.

Tenże Sekretarz Rady donieść będzie powinien teyże Radzie, cokolwiek przyidzie do iego wiadomości szkodliwego dla Rzeplitey, lub też co wiedzieć będzie pożytecznego *Bono Publico*.

Do Kancellaryi Radney osoby zdatne do pełnienia obowiązków teyże Kancellaryi dobierze, i o dobranych Radzie doniesie: Ordynacyą teyże Kancellaryi ułoży, i Pisarzowi dozor poleci.

In casu śmierci iego lub na wyższy Urząd postąpienia, Rada Nieustaiąca z Urzędników Narodowych, to iest Sekretarzów, Referendarzów, Pisarzów lub Kustosza Koronnego, *pluralitate votorum secretorum* innego na mieysce onegoż obierze: w przypadku zaś słabości lub niebytności tymczasowey bądź Sekretarza Rady, bądź Sekretarza Interessów zagranicznych, ieden drugiego zastępować powinien.

Osoba Aktami i Archiwum Rady zawiaduiąca, przez Radę *pluralitate votorum* obierana będzie: iako i inni Officyaliści niżey wyrażeni: Archiwista od całey Rady dependować ma, i znaydować się codziennie w mieyscu Archiwi dla odbierania od Sekretarza Rady potrzebnych informacyi.

Sekre-

Sekretarz Rady, wykona na Seymie po obraniu swoim Przysięgę Rotą następną:

„ Ja NN. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, &c. iż będę „ wierny Nayiaśn: Królowi Jmci NN. Panu memu Mił: i Rzpltey Pol„ skiey, i że w sprawowaniu moiey Funkcyi Sekretarza Rady czynić „ będę dokładnie to wszystko, cokolwiek Prawo oneyże ustanawia i o„ piewa, iż w moich radach Prawo pisane, sprawiedliwość i naywię„ ksze Dobro Oyczyzny będą prawidłem moim, którego dla prośby, „ lub pogrożki, ani dla datku, ani dla obietnic iakichkolwiek, przez „ przyiaźń lub nieprzyiaźń, lub inną iaką korrupcyą, albo względy o„ sobiste nigdy nie odstąpię, że sekretu nienaruszenie dotrzymam w „ tym wszystkim, cokolwiek uradzono będzie lub uczyniono, wycią„ gaiącego utaienia lub zamilczenia na któreykolwiek Sessyi Radney; „ nie powierzę i nie wydam nikomu Papierów mnie oddanych, i w „ Archivum złożonych bez pozwolenia Rady, tak mi Panie Boże do„ pomoż &c.

Instygator Narodowy zostaiąc przy dawnych Prawach i obowiązkach, do Rady na ten czas wchodzić ma, gdy od niey zawołany będzie, od którey to Rady Nieustaiącey dependować powinien.

Przysięga Jego taka:

„ Ja NN. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, &c. iako „ wierny będę Nayiaśnieyszemu Królowi Jmci NN. Panu memu Miło„ ściwemu i Rzpltey Polskiey, że w sprawowaniu Funkcyi Instygatora, „ czynić będę dokładnie to wszystko, cokolwiek Prawo opiewa: Pra„ wa pisane, sprawiedliwość i naywiększe dobró Oyczyzny będą mo„ im Prawidłem, którego dla prośby, lub pogrożki ani dla datku lub „ obietnic iakichkolwiek, przez przyiaźń, nieprzyiaźń, lub inną kor„ rupcyą, lub względy osobiste nigdy nieodstąpię, i że na żadną par„ tykularną Instancyą, ale tylko za zleceniem Rady *ex munere Offi-* „ *cii mei* pozywać będę: że sekretu nienaruszenie dotrzymam w tym „ wszystkim, cokolwiek będzie powierzono, że przestrzegać i donosić „ będę Radzie o czym kolwiek dowiem się, że się knuie przeciwnego Rzą„ dowi, spokoyności i bezpieczeństwu publicznemu, tak mi Panie Bo„ że dopomóż &c.

Ustanowienie Sekretarzów, tudzież Kancellaryy Departamentowych, w których wszyscy Szlachta rodowita Narodowa bydź powinna, iakoteż opisanie obowiązków tych Osób, Ordynacyi Rady i *respective* każdego Departamentu zostawia się, których liczba do potrzeby istotney ułożona bydź powinna.

Tłumacze Języków będą w dependencyi od Rady, szczególnie zaś od Departamentu Cudzoziemskich Interesów.

Osoby w Radzie zasiadaiące, w żadnym Sądzie Suspensami *ex quo* Konsyliarz zasłaniać się nie będą: ale pozwani *ex re* partykularnych interessów swoich, przez Plenipotenta sprawić się maią. Gdyby w sprawie zapozwanego Konsyliarza Jurament wypadać miał, tedy po wykonanie iego tam, gdzie Król z Radą znaydować się będzie, odesłany bydź ma. Który Jurament przez Dekret naznaczony na terminie w tymże Dekrecie wyrażonym, wykonać powinien. A gdyby w sprawie kryminalney zasłużył na ukaranie, tedy to podług praw i gatunku przewinienia, nieuważaiąc na Funkcyą iego, ma bydź rozciągnione. W sprawach zaś osobistego wykroczenia, gdyby kara na Konsyliarza sądzoną bydź miała, tę karę niezasłaniaiąc się Funkcyą swoią, dopełniać ma. Toż samo w sprawach *Juris* Dekret na Konsylia-

syliarza pod czas Funkcyi iego wypadły, we wſzyſtkim uſkuteczniony bydź powinien. Kondemnaty otrzymane i prezentowane wprzód, nim Konsyliarz Rady obrany przyſięgę wykona, będą mu przeszkadzać do Funkcyi. Ale po przyſiędze, kiedy iuż będzie w Urzędowaniu swoim, żadna Kondemnata exkludować go od zaſiadania w Radzie, nie będzie mogła.

Gdyby która Osoba przytomna, lub nieprzytomna wybrana za Konsyliarza na Seymie, niechciała ſię podiąć tey Funkcyi, powinna ſię determinować w przeciągu czasu Seymowego, po którym terminie Rada *in pleno*, przyſtąpi do Elekcyi dwóch Kandydatów z tego Stanu i Prowincyi, z którey był nieakceptuiący Funkcyą, a Król iednego z dwóch wybierze.

ARTYKUŁ II.

Ułożenie, Podział, Porządek odprawowania się Rady Nieustaiącey.

Rada Nieuſtaiąca podzielona będzie na sześć Departamentów.

1. Edukacyi Narodowey.
2. Intereſsów Zagranicznych.
3. Policyi czyli dobrego w Kraiu Porządku.
4. Woyſkowy.
5. Sprawiedliwości.
6. Skarbowy.

Po cztery, z wyboru dwudzieſtu czterech Osób, Król nominować będzie do każdego Departamentu. Prymas w Departamencie Edukacyi, a Oſoby *in Ministerio* zoſtaiące, pierwſzeńſtwo mieć będą w Departamentach do Ich Urzędu należących; a gdy zaydą iakowe zaſkarżenia przeciwko nim, na ten czas powinni się oddalić z Seſsyi Radney, iako nie maiący w tym razie *vocem decisivam*: Co ſię ma ſtoſować i do inſzych Konſyliarzów Rady, którzy w intereſsach do Rady przychodzących, a Ich Osób tyczących ſię, *vocem* tylko *repraesentativam* mieć mogąc, z Izby także Radney w czasie decyzyi wyiść powinni. W Departamencie sprawiedliwości Biſkup pierwsze mieyſce zaſtąpi. Te więc po Departamentach wyznaczone pierwſze Osoby odbierać będą Memoryały, Noty, Proiekta, i Rapporta Departamentów swoich tyczące ſię: One w komplecie dwóch roztrząsać i rozważać, a treść z onych Kancellaryi *respective* swoiey wyciągać kazawſzy, przydaiąc przy każdey z osóbna materyi swoię opinią, to wszyſtko do Rady *in pleno* podawać będą.

Opinie te przez iednego z Konsyliarzy *respectivè* Departamentu, lub Sekretarza Rady głośno czytane, kiedy na teyże Radzie *in pleno* przyięte i decydowane będą, zamienią ſię w Rezolucye Rady, lub też ieżeli tego potrzeba wymagać będzie, do należytego Departamentu, po dokładnieyſzą i powtórną informacyą odesłane zoſtaną. Nikt z Osób wchodzących w Radę, nie będzie ſię mógł opponować podpisaniu Przywileiów, Rezolucyi i wſzelkich Dzieł *pluralitate votorum* decydowanych, w przypadku zaś gdyby Król, pierwſzy z Senatorów, i Marszałek Rady podpiſać niechcieli, na ten czas każdy z ſkładaiących Radę, za ſiebie podpiſze, których podpiſów większość na samym Akcie wyrażona, ważnym go uczyni.

Rada *in pleno* zgromadzać ſię będzie podług potrzeby w przytomności Króla, ieżeli ſię zechce znaydować, na iego mieyscu Prymas w alternacie swoiey, a w niebytności onego, pierwſzy *in Ordine* Senator prezydować będzie. Seſsye Rady dwa razy na tydzień być powiny

winny ordynaryine; prócz tych, kiedy tego potrzeba wyciągać będzie, extraordynaryine bydź mogą.

Konfyliarze Rady obowiązani fą ninieyfzym Prawem do rocznego mieszkania w mieyfcu Rady, pod czas Funkcyi fwoiey, i do znaydowania się regularnie na Sesyach teyże Rady, oprócz przypadku prawdziwey choroby, zaświadczeniem Medyka dowiedzioney. Aby iednak tym Prawem koniecznie do rocznego mieszkania w mieyfcu Rady, Konsyliarzów obowiązek mógł im bydź dogodny, uczynią między fobą w początkach zaczynaiącey się Rady, takowe ułożenie i podział, aby przez fześć Miesięcy fzesnaftu z Konfyliarzy ciągiem było na mieyfcu Rady, dla niezerwania w żaden fpofób kompletu dwunaftu ofób, rekwirowanego tym Prawem do Sefsyi Radnych. Na drugie zaś półrocze, podobnie fzesnaftu Konfyliarzy niezawodnie w mieyfcu Rady bydź powinno: a którzy z takowey kolei i układu do rocznego siedzenia obowiązani będą, w naftępnych Urzędowania fwego latach, do całorocznego siedzenia nie będą obowiązani, aby tak koley wfzyftkich w rocznym dosiadywaniu w mieyscu Rady obefzła.

Gdyby zaś Prawu ninieyfzemu względem przytomności na Sefsyach Rady zadofyć nie czynili, będą pierwfzy raz rekwirowani Senatorowie *per primum ex ordine*, a Konfyliarze *Ordinis equeftris* przez Marfzałka Rdy: Drugi raz napomnieni przez Radę *in pleno* na piśmie: a trzeci raz oddaleni od fwey Funkcyi; A inny Konfyliarz obrany będzie natychmiaft *per vota secreta*, podług formy przepifaney *ex ordine* i Prowincyi, z której Konfyliarz był oddalony.

O pozwolenie oddalenia się na czas iaki, Konfyliarze Rady publicznie o to w Radzie *in pleno* prosić będą: a to pozwolenie tylko za większością głosów dawane będzie. Dłużey nad pozwolenie bawiący się, *ipso facto* tracić będą penfye fwoie do proporcyi czasu. Toż famo ma się rozumieć o tych, którzy mieszkaiąc w Warfzawie, nie będą przytomni na Sefsyach w dni wyznaczone: wyłączywfzy iednak osoby Miniftrów, publicznemi powinnościami zatrudnionych, lub prawdziwey choroby maiące zaświadczenie. Te pozaftałe penfye dzielone będą przy końcu Roku między osoby pilne w zasiadaniu i dopełnianiu fwoich powinności.

Żaden z Konsyliarzów Rady, pod iakimkolwiek bądź pretextem, nie będzie mógł złożyć fwey Funkcyi po przyięciu oney; wolno zaś iey nie akceptować, i o tym donieść J. K. Mci i Radzie Jego w czasie tymże Prawem po wyżey zamierzonym, żaden z tych, którzy w Radzie zasiadać będą, nie będzie mógł bydź wysłany za granicę w Poselftwach w przeciągu Funkcyi fwoiey.

Żaden tak ex Senatu, iakoteż ex Minifterio, tudzież z Stanu Rycerfkiego, niemogąc się znaydować na Seymikach Poselfkich i Deputackich nie tylko w mieyfcach, ale nawet Miaftach na takowe obrady przez Prawo wyznaczonych: tudzież niemogąc bydź przytomnemi na Reafsumpcyach Trybunałów; przeto przez trakt Funkcyi fwoiey Konfyliarfkiey, żadney inney publiczney, prócz tych, które do Urzędu przywiązane, podeymować się i onych przyimować i obieranemi do nich bydź niemogą.

Przy zaczęciu Sefsyi *in pleno* Rady, Król naprzód poda od Tronu Propozycye, iakie mu się zdawać będą, które zgodnemi głosy, lub gdy zgoda nie naftąpi *pluralitate* decydowane będą. Ilekroć zaś Król Jmć znaydować się na Radzie nie zechce, tedy Prymas w czasie alternaty fwoiey, lub na iego mieyfce pierwfzy *in ordine* te, iako wyżey, czynności wypełni, i te materye równymże kfztałtem decydowane będą. Potym Marfzałek Stanu Rycerfkiego i każdy z Konfyliarzów ma

wolność proponowania to, co będzie sądził potrzebnego. Kiedy Król na Radzie nie będzie obecny, pierwszy *in ordine* Senator z Marszałkiem Stanu Rycerskiego Imieniem Rady, powinni będą czynić doniesienie o wszystkim J. K. Mości. Po którym odebranym Król przyda materyom decydowanym swoie dwie kreski na pismie, ieżeli mu się podoba: i te takiey wagi będą, iak gdyby przytomny na Sessyi one dawał. A gdyby przyłożyć ich niemiał aż do następuiącey Sessyi, tedy rozolucya w materyi iuż decydowaney przez większość głosów w nieprzytomności Króla zostaie ważną, iak była udecydowaną; *a in casu paritatis* na ten czas *primus in ordine* Prezyduiący, rezolwować powinien *paritatem* przydaniem drugiey kreski.

Gdyby oddalenie się Króla na czas z mieysca Rady potrzebnym przez Radę *pluralitate* uznane było; na ten czas Rada powinna się udać i przenieść tam, gdzie się Król znaydować będzie. Lecz gdy wyiazd Królewski z woli tylo własney nastąpi, w tym przypadku wybieranie Kandydatów i szafunek Urzędów zawieszone będą do dwóch Miesięcy, i na ten czas ieden z wyznaczonych od Departamentu interessów Cudzoziemskich powinien będzie iechać za Dworem Królewskim i znaydować się wszędzie; ażeby tym sposobem kommunikacya i ciąg nieprzerwany interessów Króla z Radą był zachowany. Gdyby Król w dwoch Miesiącach niepowrócił, Rada na Urzędy, sama nominować będzie Osoby.

Memoryały w Materyach publicznych do Władzy *Consilii permanentis* należących, mogą bydź podawane każdemu z Osób Radę składaiących, nawet i Sekretarzowi teyże, w materyach zaś partykularnych, tylko przez Osobę, którą interes dotycze, podawane bydź mogą. Kto z Konsyliarzów przyimie Memoryał, powinien na nim położyć swoie przezwisko i odesłać go do Sekretarza Rady, a ten odeśle do tego Departamentu, do którego z interessu należeć będzie. Gdyby zaś kto z Konsyliarzy maiąc do siebie oddany Memoryał, widział, że wielkiey wagi zamyka interess, o którymby niebawnie Radę *in pleno* uwiadomić potrzeba, przy przezwisku swoim na tymże Memoryale położonym, przypisać powinien: *Ten Memoryał nie cierpi zwłoki*. Gdyby zaś w Memoryale była materya sekretu potrzebuiąca, i do samey Rady naprzód wiadomości należąca, tedy ten, komu był oddany, bez odsyłania onegoż do Sekretarza, sam go na Radzie złożyć powinien.

W Materyach do rezolucyi przychodzących, gdyby zasiadaiący w Radzie zgodzić się niemogli, na ten czas Marszałek Rady, lub Minister w Radzie zasiadaiący, pierwszy *ex ordine* głosy Senatorom rozda, a Marszałek Stanu Rycerskiego Osobom tegoż Stanu, z których z naywiększą pilnością większość głosów zebrana będzie.

Głosy i zdania zaczynać się będą z dołu, *ex ordine* siedzących Konsyliarzów. Większość głosów dwoiaka bydź może, to iest: *per vota secreta*, albo *ex turno* głośnym słowem pozwalam, lub niepozwalam, które głosy wpisywane będą ręką każdego, który ie mieć będzie w Protokuł oprawiony.

Turnus nie będzie mógł mieć mieysca *in pleno*, tylko w zupełnym komplecie Konsyliarzów dwunastu oznaczonym w Prawie teraźnieyszym, i niżeli do niego przyidzie, Marszałek Rady powinien się pytać zgromadzonych, ieżeli na materyą traktowaną zachodzi zgoda? Odpowiedź: *Zgoda*, oznaczać będzie iednomyślność, lecz gdyby się kto opierał i prosił o turnum, na ten czas głosami wotować będą. Wolno będzie wziąść do następney Sessyi *ad deliberandum* każdą propozycyą,

pozycyą, lecz gdyby materya była pilna do rozwiązania, Sessya extraordynaryina nazaiutrz, lub we dwa dni złożoną będzie.

Turnus raz zaczęty trwać ma bez przerwania, aż poki materya o ktorą rzecz iest, ostatecznie decydowana nie będzie; *Konsyliarzowi żadnemu z mieysca swego na ten czas wychodzić nie będzie wolno.* Reflexye iednak *ante turnum* pozwolone każdemu Konsyliarzowi raz ieden przed zaczęciem kresek; wotow sekretnych nie można odmowić nikomu z zasiadaiących we wszystkich materyach: w następuiących zaś punktach koniecznie sekretne wota bez głośnych raz tylko po uczynionych reflexyach, sposobem wyżey opisanym dawane bydź maią.

1mo: W obieraniu do wakansów w Radzie Nieustaiącey zostawionych.

2do: W expensach Skarbu Rzeplitey extraordynaryinych Prawem nieoznaczonych, z których żaden z Konsyliarzów przez czas Funkcyi swoiey żadney gratyfikacyi brać nie ma. *Ani oney Rada komużkolwiek, ani nawet Subalternom swoim wyznaczać nie będzie mocna.*

3tio: W materyach *Criminis læsæ Majestatis*, *Criminum Status*, wzruszenia spokoyności publiczney, iako i Ziazdów Prawami zakazanych.

Wota sekretne odbierane bydź powinny z naywiększą ostrożnością, i ażeby onymże ziednać zupełną wiarę i uroczystość potrzebną, postawiony będzie w rogu Sali Stoł, osłoniony firankami wysokiemi, człowieka wysokość zasłaniaiącemi, które będą odsuwać się dla wniścia, na którym stać będzie naczynie wewnątrz suknem wyścielane dwoma otwarciami z napisami na iedney stronie *affirmative*, na drugiey *negative*, gdzie gałki puszczać będą. Te otwarcia tey będą przestronności, żeby tylko gałkę, a nie rękę obiąc mogły: przytym to naczyinie będzie miało przykrycie na zawiasach zamykaiące się, od którego klucz położony będzie na stole w Radzie aż do końca wotowania, i nie wprzód wzięty, aż gałki przyidzie rachować Marszałek Minister i Marszałek Stanu Rycerskiego, w przytomności zgromadzonych przewrócone będzie z gory na doł to naczynie otwarte dla pokazania, że iest próżne, i dopiero postawione będzie na Stole, i zaraz zapieczętowane lakiem przez obudwóch Marszałków i firankami zapuszczone. Potym Sekretarz Radny rozdawać będzie gałki z Kości słoniowey tym wszystkim, którzy w Radzie *vocem decisivam* maią. A tak każdy podług porządku z mieysca swoiego przystąpi do Stołu, i podniosłszy rękę, pokaże Zgromadzonym, że tylko iednę gałkę trzyma, i włoży onę w iedno z dwóch otwarcie, pozwalaiąc, lub niepozwalaiąc, iak mu się podoba i sumnienie własne dyktuie: a tym sposobem, ani sam drugich, iak wotuią, widzieć, ani też widzianym być nie może.

W przypadku wielości konkurrentów do wakansów, Sekretarz Rady rozda wszystkim zasiadaiącym karteczki iedną ręką pisane i na iednym kolorowym Papierze przez Radę wybranym, z Imionami i przezwiskami konkurentów: każdy z nich włoży w naczynie przygotowane karteczkę z Imieniem i przezwiskiem dwóch Kandydatów, a drugie natychmiast spali, i na ten koniec przygotowana będzie nie daleko Sali Radney Miednica i świeca zapalona. Ilekroć *paritas votorum* przyidzie, przy Królu decyzya zostanie. Y ażeby każdy mogł starać się, i otrzymać wakanse Radzie zostawione, ktokolwiek do nich ubiegać się, lub kogo innego promowować zechce, ma wyrazić prośbę swoię na piśmie.

Prócz tego zaś wolno będzie każdemu z zasiadaiacych proponować iednę Osobę Radną, a gdyby ta z Stanu Rycerskiego będąc, na stopień Senatorski postąpiła, mieysce iednak swoie w Radzie do czasu iey skończenia, iako z Stanu Rycerskiego wybrana, zasiadać będzie. Po skończonym wotowaniu sekretnym, Marszałek Stanu Rycer-

skiego wspólnie z Marszałkiem Ministrem odpieczętowawszy każdy swoię Pieczęć, otworzą naczynie, i porachowawszy Gałki lub Bilety z iednym Senatorem i dwoma Osobami z Stanu Rycerskiego, przystąpią do pomiarkowania onychże, i uznania dokładności w policzeniu wotów: Nakoniec Stanu Rycerskiego Marszałek, przeczytawszy głośno Imiona Kandydatów z liczbą wotów każdemu służących, ogłosi *pluralitatem*, toż samo uczyni z wotami w Materyi przez gałki decydowaney, którą to *pluralitatem* natychmiast w Protokule Sekretarz zapisze.

W nieprzytomności Królewskiey pierwszy *in ordine* wyznaczać będzie Sessye, ale odmówić nie może zwołania onychże, ile razy który z zasiadaiących przełoży mu potrzebę, roztrząsania materyi wielkiey wagi.

Wszystkie Expedycye Rady wychodzić będą z tą Aryngą = My Król za zdaniem Rady Nieustaiącey.

Na Seymie Ordynaryinym z Rady, która Funkcyą swoię skończyć ma, Marszałek i Delegowani z Stanu Rycerskiego, po iednym z każdego Departamentu powinni mieć mieysce oznaczone w Izbie Seymowey, dla dania Sprawy i Rachunku z swego Urzędowania, dla obiaśnienia w przypadkach Seymu, tudzież dla odpowiedzenia na skargi, ieżeli się iakie znaydą, i dla odebrania publicznego zaświadczenia.

Osoby z Senatu i Ministerium Radę składaiące, mieysce swoie mieć będą w Senacie. Senat zaś i Ministerium będą zasiadali podług zwyczaiu dawnieyszego; Osoby zaś z Stanu Rycerskiego z Rady Delegowane po Posłach Ziemskich ulokowane będą.

W przypadku śmierci którey Osoby z Konsyliarzy w Radzie zasiadaiącey, zawakowane mieysce w czasie nieodwłocznym ma bydź osadzone obraniem na nie Osoby, sposobem wyżey opisanym *per vota secreta*, to iest z pomiędzy Biskupów i Senatorów Swieckich, z liczby których był zmarły.

Gdyby który z Ministrów miał umrzeć, następca iego będzie z pomiędzy Kollegów zmarłego tegoż Ministerium, lub nowo na wakuiący Urząd wybrany. Z Stanu Rycerskiego zaś z teyże Prowincyi z pomiędzy dawniey podanych na Seymie obrany bydź ma.

A gdyby pod czas Seymu wyciągała potrzeba, ażeby który Konsyliarz Stanu Rycerskiego był obowiązany mówić dla usprawiedliwienia Rady Nieustaiącey, lub explikowania iey Rezolucyi, prosić będzie tak, iak Posłowie Marszałka Seymowego o głos, który mu odmowiony bydź nie powinien.

ARTYKUŁ III.

Władza, Powaga i Powinności Rady Nieustaiącey.

Aby Rada Nieustaiąca po Seymuiącey z Królem Rzeczypospolitey Magistratura, na czele swoim Maiestat Królewski zawsze maiąca, czczą i bezskuteczną w czynnościach swoich nie zostawała, owszem między Seymem a Seymem porządek w Państwach Rzeczypospolitey, spokoyność wewnętrzną i zewnętrzną, tudzież Exekucyą Praw utrzymywała, i do Dobra powszechnego zmierzaiące Proiekta między Seymem a Seymem gotowała, i tym sposobem o Dobru Powszechnym zaradzała; Władza i moc teyto Radzie przy Boku Króla, między Seymem a Seymem, mocą ninieyszey Ustawy nadaie się: Chcąc po teyże Radzie, ażeby wraz z Krolem nie wdaiąc się w żadnym naymnieyszym przypadku w Prawodawctwo, ani w moc Sądową, lub też tłumaczenie Prawa, nakazywała wszystkim Jurysdykcyom Rzpltey tam, gdzie będzie z Prawa należało, a maiąc *vim legis executivam* pilnowała,

wała, iżby wszystkie Prawa Kraiowe miały swoię niezawodną Exekucyą. Taż Rada będąc Władzą Dozorczą nad składem i zbiorem powszechnym Interessów Publicznych, tak zagranicznych, iakoteż wewnętrznych w Kraiu, powinna ie rezolwować podług opisu Praw sobie służących, według teraźnieyszey Ustawy.

Niemaiąc sama mocy tłumaczenia Prawa, ale tylko rezolucyi wydawania na fundamencie Prawa, żadnych tłumaczeń pod pretextem oboiętności tego to Prawa, ani Juryzdykcyom Sądowniczym, ani komużkolwiek niedozwoli.

Może, i powinna Rada nakazywać exekucyą Prawa wszelkim Urzędom, i Juryzdykcyom. Wszystkie Ministerya, Juryzdykcye, rezolucyi Listów napominalnych i Rekwizycyonalnych od niey wypadłych, iak nayzupełniey słuchać powinni będą. Żadney zaś sobie władzy i Zwierzchności prywatney nad Obywatelami, co się dotycze Osób i maiątków, oprócz ich Urzędu, przywłaszczać niema.

Pilnować będzie, aby Trybunały i wszelkie Urzędy Sądownicze w Komplecie i w Kadencyach swoich z Prawa przepisanych, odbywały się, i prędką stronom przychodzącym po rozsądzenie wymierzały sprawiedliwość.

A gdyby w tey mierze o przewinienie przekonane będąc, listów Króla za zdaniem Rady upominalnych niesłuchać ważyły się, Rada ma moc rozciągnienia na Osoby z Urzędu niesłuchaiące, kary *Suspensionis ab Officio* do przyszłego Seymu: którego mieysce gdyby kompletu niebyło, Subdelegat zastąpi. Niepodlegaią iednak karze *suspensionis ab Officio* żadni Sędziowie, bądź z sentencyi, bądź z wyroków swoich sądowych.

Rada wydawać będzie Assygnacye do zapłacenia z funduszu na Extra-Expens Rady oznaczonego, w przypadkach extraordynaryinych, *per vota secreta*, podług przepisu Prawa.

Odbierać będzie wszystkie Proiekta dla Kraiu pożyteczne, które będą na fundamencie Prawa, i zgadzaiące się z nim: te rezolwować będzie według Prawa, które zaś za pożyteczne osądzi, te na pierwszym Seymie do decyzyi Stanów poda.

Układać będzie Proiekta użyteczne Kraiowi, które poda do decyzyi Seymowi.

Wysyłać będzie Ministrów mnieyszych do Dworów Cudzoziemskich, podług wyboru i Nominacyi Osób od Króla do tego wyznaczonych. Rada zaś dawać im będzie Instrukcye potrzebne i rezolwować ich doniesienia.

Odbierać będzie relacye od tychże Posłów, między Seymem, i te Seymowi podawać. Nominowanych i wysłanych przez siebie Posłów rewokować.

Senatorowie, Ministrowie, i Osoby w Magistraturach Naywyższych zasiadaiące, bez zezwolenia Rady Nieustaiącey oddalać się za granice nie mogą.

Przy wakowaniu Urzędów (prócz tych, które szczególnie do szafunku Królewskiego należą, lub do obierania przez Obywatelów po Woiewództwach) Rada przyiąwszy wszystkich Konkurrentów, i przez Sekretarza swego publicznym czytaniem onych ogłosiwszy, dwoch Kandydatów obierze *per vota secreta* wyżey opisanym sposobem.

Nakoniec będzie miała naywiększą baczność, na zachowanie Soiuszów i Traktatów Rzeplitey, bezpieczeństwa zewnętrznego, i wewnętrznego w Kraiu.

ARTYKUŁ IV.

Granice, Szala i Określenie Władzy Rady Nieustaiącey.

Rada niebędzie mogła nic stanowić i czynić w materyach należących do mocy Stanów Zgromadzonych na Seymach, nic przeciwko Swobodom i Prerogatywom iakimkolwiek prawnie nadanym. Nie powinna sobie przywłaszczać mocy Prawodawczey, ani sądzącey, tłumaczenia Prawa, ani wdawać się w materye samym Seymom zostawione, które decydować, wyraźnie iest iey zabroniono.

A w czymbykolwiek Osoby przestępstwo Prawa postrzegły, i uciśnienia siebie, lub kogożkolwiek przez Radę Nieustaiącą doświadczyły: na każdy następuiący Seym o to wszystko zaskarżenie na Radę zanieść mogą, przez przełożenie na Pismie St nom Seymuiącym Rzplitey tego wszystkiego, w czym Rada Nieustaiąca granice władzy i mocy swoiey przestąpiła; które to zażalenia tak o rezolucye, listy napominalne i rekwizycyonalne Rady *inter materias simplici pluralitate ad decidendum* na Seymach *subjectas*, policzone bydź maią. Osoby Rady przestępuiące granice swoiey władzy, sądzone na Seymie przez Sądy Seymowe, iako *pro crimine Status* i podług Prawa ukarane będą.

Powaga Rady trwać będzie w przeciągu czterech lat nieprzerwanie, choćby Seymy extraordynaryine zachodziły; i na Seymie ordynaryinym póty, póki nowa podług wyższego przepisu na iey mieysce wybrana nie będzie, która to Rada zaraz po swoim wybraniu nawet pod czas Seymu urzędowanie swoie zacznie, dawnieysza kończąca się powinna będzie pokazać na Seymie opisanie, i dać sprawę z całego swego Urzędowania.

W przypadkach, w których niemasz Prawa wyraźnego, Rada przygotuie Proiekta do Seymu, w takowych okolicznościach, i one w Uniwersałach zwołuiących na Seym wyrazi.

USTANOWIENIE DEPARTAMENTOW w RADZIE NIEUST:

Departament Edukacyi Narodowey.

Ponieważ Prawem teraźnieyszego Seymu dozor nad Edukacyą Narodową, Radzie powierzony został, a z tego powierzenia wypada mieć naywiększą baczność i troskliwość o dalsze coraz rozkrzewianie się i utrzymanie użytecznych Nauk w Kraiach Rzplitey, oczyszczonych od wszelkiego Ducha nowości i zarazy Rządowi każdemu szkodliwey; przeto Departamentu Edukacyinego w Radzie, obowiązkiem będzie, zasięgać dokładney informacyi z Rapportów od Kommissyi Edukacyiney Oboyga Narodów, o tym wszystkim, co się ściąga do Religii, cnoty, karności i porządku Osób w Akademiach i Szkołach Publicznych, nauczaiących i uczących się, wiedzieć oraz o stanie całości Funduszów na Edukacyą młodzi destynowanych, dochodach, wydatkach, lub zaległościach onychże. O tym wszystkim Radzie *in pleno* donosić, oraz iey rezolucye, tudzież Proiekta ku ulepszeniu Edukacyi Kraiowey do teyże Rady podawane, Kommissyi Edukacyiney w celu użycia onych przesyłać.

Departament Interessów Cudzoziemskich.

Ten Departament przy Królu składać będzie Kanclerz Narodowy i Marszałek Rady.

A o-

A oprócz powinności w opisie władzy i Powagi Rady nadanych, będzie miał nadto moc negocyowania i traktowania z Zagranicznemi Potencyami, i składania Konferencyi z Ministrami tychże Dworów przy Królu i Rzeczypospolitey rezyduiącemi, oraz tymczasowych i potocznych dla bezpieczeństwa i spokoyności Kraiu wynikaiących potrzeb załatwiania. Traktatów handlowych pożytecznych dla Kraiu *proiective* układania, Takowe zaś Traktaty, w przytomności Króla przez całą Radę konkludowane bydź maią. Utrzymywać będzie, ciągłą korrespondencyą z Ministrami Rzpltey i Konsulami u Dworów Zagranicznych, i gdzieby szło o iaki krok publiczny, iako to: o Listy przez J. K. Mość do Mocarstw Zagranicznych, o Interessa Rzeczpospolitą dotykaiące, w przypadkach, które będą wyciągały Not, Memoryałów i Deklaracyi, tenże Departament roztrząsnąwszy materyą, poda ią na piśmie Radzie do rezolucyi. Instrukcye także dla wysłanych od Rzpltey za granicę, będą układane w tym Departamencie, a podawane Radzie do decyzyi. Y we wszystkich razach, gdzie tylko będzie szło o informacyą Ministrów Polskich za granicę wysłanych, w ordynaryinym biegu Interessów, pierwszeństwo w tym Departamencie trzymaiący, po wysłuchaniu informacyi każdego z Członków onego *resultatum* ułoży. Tenże Departament będzie nadto pilnować i dopominać się zachowania Traktatów, dawać Opiekę wszystkim Interessom politycznym i handlowym Rzpltey, niemniey każdego w szczególności Obywatela z innemi Narodami. Donosić Radzie *in pleno* o stanie tego wszystkiego i stanie negocyacyi z Państwami Zagranicznemi. Będzie utrzymywać wydatki summy wyznaczoney przez Seym na potrzebę Interessów Zagranicznych, z których rachunek, naprzód *in pleno*, potym przed Deputowanemi z Seymu do examinowania Rady zdawać będzie.

Sekretarz tego Departamentu będzie ieden z Sekretarzów, Pisarzów, lub Referendarzów Narodowych, ten przez Króla wezwany bydź powinien; który będzie miał tylko *vocem informativam* i pod którego dozorem będzie Expedycya Interessów Cudzoziemskich.

Tenże Sekretarz o każdey Expedycyi pod adressem Jego przychodzącey donosić, i onę w Departamencie okazać winien. Responsów także na te expedycye, bez pokazania ich w Departamencie i approbacyi przez niego dawać nie będzie, o co Departament traktować i rezolwować będzie, to notować i podług tego czynności swoie regulować ma. Czytać na Sessyach będzie Expedycye przychodzące, i gdy deliberowano na nich będzie odpisywać, Sekretarz deliberata notować, i podług nich Expedycye układać będzie powinien. Wszyscy Subalterni do tego Departamentu należący, od J. K. Mci wybierani będą. Ten Sekretarz wykona przysięgę na Rotę następuiącą.

„Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S. Jedy-
„ nemu, iako Nayiaśn: Królowi Jmci N. Panu memu Miłościwemu i Rze-
„ czypospolitey na Urzędzie Sekretarza Departamentu Interessów
„ Cudzoziemskich w Radzie Nieustaiącey zupełnie wiernym będę, ża-
„ dney expedycyi Departamentu nie zataię, ale o każdey pod adres-
„ sem moim przychodzącey, do tego Departamentu należącey, w
„ nim, że doniosę i onęż pokażę. Responsów także na też Expedy-
„ cye bez pokazania ich w Departamencie i decyzyi tegoż dawać i
„ expedyować nie będę, a co ten Departament traktować i rezolwo-
„ wać będzie, to w Protokule wiernie zapisywać, i podług tego czyn-
„ ności moie regulować mam, wszystkie expedycye przychodzące w
„ Departamencie czytać będę, i żadney bez deliberacyi nad nią De-

„ partamentu i rezolucyi tegoż nie zrobię, a to wſzyſtko w czym „ Departamentu deliberacya, lub rezolucya wypadnie, w Protokule „ wiernie i punktualnie zapisywać nie zaniedbam, sekretu *in detrimentum Reipublicæ* nie wydam, zgoła na tey funkcyi Sekretarſkiey tak ſię sprawować obowiązuię, iak mi sumnienie, poczciwość „ i dobre Obywatelſtwo dyktować będzie. Tak mi Panie Boże dopomoż i niewinna Męka Syna Jego.

Departament Policyi:

W Departamencie Policyi Marſzałek Narodowy do Rady Nieuſtaiącey wybrany (a w Kommiſsyi Policyiney nie mogący razem zaſiadać) ma trzymać pierwſzeńſtwo.

Ten Departament odbierać będzie co Mieſiąc Raporta od Kommiſsyi Policyiney z wſzyſtkich Urządzeń i czynności oney, które tak względem bezpieczeńſtwa, spokoyności i wygod ogòlnych, co ſię tycze całego Kraiu, iakoteż szczegolnych ściągaiących się do Miaſt Rzeczypospolitey wolnych, władzy i dozorowi teyże Kommiſsyi Prawem są polecone. Też Rapporta ieżeli są dokładne przezierać, a w niedokładności poprawę i wyiaśnienie onych zlecać ma moc i powinien, za uczynioną wprzòd o tym Radzie *in pleno* Informacyą.

Dozierać, aby Kommiſsya tak Policyina, iako i Juryzdykcya Marſzałkow pod Bokiem Kròla dopełniały to wszyſtko, co im Prawem oneż uſtawiaiącym, przepiſano.

Odbierać zaſkarżenia na te Juryzdykcye o przeſtępſtwa i nie zachowanie w tey mierze Prawa, oraz o wykroczenia onych Urzędowe. Też zaſkarżenia Radzie *in pleno* donoſić. Rezolucye i Zalecenia teyże przesyłać: a w przypadku sprzeciwienia się onym, Radę informować będzie.

Gdyby Departament uznał potrzebę kommunikacyi Protokułu Kommiſsyi Policyiney dla informacyi Rady *in pleno*; takowy Protokuł na ten czas za przysłaną Urzędową o to przez Departament z woli Ra-Rady rekwizycyą, ma bydź kommunikowany.

Departament Woyſkowy.

Departament ten w Radzie, w którym ieden z Hetmanów Narodowych w Kommiſsyi Woyſkowey nie zasiadaiący ma mieć pierwſzeńſtwo, odbierać będzie rachunki Woyſkowe w każdey Racie. Rapporta także Mieſięczne od Kommiſsyi Woyſkowey O. N. dla przeyrzenia ſię w nich, tak względem Stanu porządku płacy wykommenderowania Woyſka Rzeczypospolitey, gdyby tego Kommiſsya potrzebę iaką widziała, donioslſzy wprzód o niey Radzie, iakoteż względem urządzeń i czynności bezpieczeńſtwa wewnętrznego i zewnętrznego teyże Kommiſsyi. Rapportòw takowych dokładności regularnie pilnować, czynności i urządzenia niedokładne postrzegać, poprawę lub wyiaśnienie onych, ſtoſownie do nakazu Prawa zaleci.

Rezolucye Rady *in pleno*, tudzież wſzyſtkie zalecenia i rekwizycye teyże do Kommiſsyi przeſyłać, oraz uſkutecznienie onych doglądać będzie, a wprzypadku nieposłuſzeńſtwa onym i przeſtąpienia granic w Urzędowaniu teyże Kommiſsyi, gdyby Departament lub Obywatel Memoryałem Kommiſsyą zaſkarżył, Departament o tym Radzie doniesie. Wreście, co ſię tycze ſtoſunku Kommiſsyi Woyſkowey, z Departamentem Rady; ten w opiſie Kommiſsyi Woyſkowey zamyka ſię.

Depar-

Departament Sprawiedliwości.

Departament Sprawiedliwości niemogąc się wdawać podług Prawa w żadną moc Sądową. ani też tłumaczenie Praw, będzie miał *pro objecto* materye następuiące.

Examinować będzie wszystkie Memoryały i Skargi Obywatelów, iakoteż odpowiedzi z iedney i drugiey strony, które do Rady zaniesione będą z powodu przestępstwa Prawa przez Magistratury i wszelkie Juryzdykcye Sądownicze: Takowe Memoryały podawać ma Radzie *in pleno*, która rezolucye swoie wydawać będzie stosownie do Prawa, niewdaiąc się w Legislacyą, ani tłumaczenie Praw, ani w moc Sądową.

Będzie miał baczność, aby wszelkie Juryzdykcye Sądowe w komplecie i Kadencyach Prawem opisanych odbywały się, i aby sprawiedliwość nikomu opóźnioną, lub odmówioną nie była.

Odbierać będzie Rapporta wszelkie Sądowe od tychże Juryzdykcyy, tak wyższey, iako niższey Instancyi, i Trybunałów. Te Rapporta roztrząsać, niedokładności i niezachowane Prawa postrzegać, i o tym wszystkim Radę *in pleno* informować będzie.

Co się ściąga do Rapportów, Sygillat wszystkich, Przywileiów z Kancellaryów Kanclerskich, te Rapporta prosto do Rady oddawane będą.

Kanclerz i Podkanclerzy Narodowi w pieczętowaniu Przywileiów, w szafunku od wyboru Rady zależącym, trudności czynić nie mogą: równie iak w expedyowaniu pism wszelkich, interessów zagranicznych tyczących się, które w Radzie decydowane będą.

W tych wszystkich przypadkach, gdzie dotąd Kanclerze przy Prawie względem pieczętowania Przywileiów uczynic mogli Królowi remonstracye, toż samo uczynić na pismie Radzie i do Aktów publicznych podać powinni. A gdyby Rada przy swoiey rezolucyi na pismie wydaney przestawała, Kanclerze Przywileie zapieczętowane wydać obowiązani będą.

Departament Skarbowy.

Odbierać będzie od Kommissyy Skarbowych O. N. Rapporta Stanu Kassy co Miesiąc: Rachunki zaś z percepty generalney do Skarbu Rzeczypospolitey przychodzącey i expensy co trzy Miesiące. Rapporta zaś Sądowe z każdey Kadencyi Sądowey.

Dokładną mieć będzie baczność, ażeby tak percepta realnie wpływała do Skarbu, iako i expensa podług Prawa dopełnioną była. Niemniey odbierać będzie Rapporta od Kommissyów Skarbowych O. N. o czynnościach Ekonomicznych onychże. Także Memoryały i Proiekta do Dobra publicznego ściągaiące się, mianowicie do handlu i pomnożenia dochodów. A takowe Kommissyom Skarbowym O. N. z woli Rady *in pleno* kommunikować i zdania onych zasięgać będzie. Nadto wydawać będzie dyspozycye na zapłacenie z funduszu przez Rzplitą na expensa extraordynaryine naznaczonego podług Rady decyzyi, tudzież za rekwizycyami Departamentu Woyskowego na Woysko, które Komissye O. N. wypłacać, i w regestra expens wciągać powinni. Utrzymywać nadto będzie generalny Protokuł, i Bilans dochodów i expens Skarbów Oboyga Narodów.

Tak ułożone, i opisane Departamenta w Radzie, gdyby Kommissye Rządowe w przypadku dostrzeżonego przestąpienia granic obowiązków swoich Prawem przepisanych, upomnienia w tey mierze do Rady na fundamencie Prawa wydanego, i z tymże Prawem zgodne-

go słuchać niechciały, iako *Crimen Status* popełniaiące, na Sądy Seymowe zapozwane zostaną.

KOMMISSYA EDUKACYINA OBOYGA NARODOW.

9. Biorąc pod opiekę i Straż Rządu Kraiowego wychowanie, i Instrukcyą Młodzi Narodowey, wzrost i doskonalenie wszelkiego rodzaiu Nauk i umieiętności Kraiowi i społeczności pożytecznych, usilność i talenta Ludzi około Nauk pracuiących, całość i prawe użycie funduszów na ten koniec przeznaczonych, Kommissyą Edukacyiną Prawem Roku 1775 i 1776. ustanowioną potwierdzamy, i tę przy Władzy Rządowey i Sądowniczey, wedle następuiących opisów zachowuiemy.

1mo. Kommissya Edukacyina zawsze pod Prezydencyą Nayprzew: Xięcia Prymasa zostawać ma. Składać się będzie z dziesięciu osób wybierać się maiących na Seymie, z pomiędzy Kandydatów, których My Król dwudziestu, Stanom podawać będziemy; Urząd ich trwać ma lat ośm.

2do. Elekcya Kommissarzy odprawiać się będzie przez wota sekretne podkreśleniem, z podanych od Nas Króla Kandydatów Osób dziesięciu, zostawiwszy trzech przynaymniey Kommissarzy dawnego składu.

3tio. Kommissarze Edukacyini, w innych Magistraturach Rzeczypospolitey zasiadać mogą.

4to. W przypadku wydarzonego wakansu przed czasem Elekcyi, My Król Kommissarzy nominować będziemy, z liczby tych, którzy byli Kandydatami na Seymie.

5to. Wybrani Kommissarze wykonaią na Seymie Przysięgę i w sześć dni po Elekcyi Sessye swoie rozpoczną. Nieprzysięgli na Seymie wypełnią Przysięgę w zgromadzonym Komplecie Kommissyi.

6to. Oszczędzaiąc Fundusz Edukacyiny znacznie uszczuplony, i na rozległe koszta przeznaczony, Kommissarze Edukacyini żadney pensyi ze Skarbu Publicznego brać nie będą; lecz chwalebnym przykładem od ustanowienia Kommissyi dotąd zachowanym, poszukiwać będą nadgrody swych prac i starań, w wdzięczności Narodu za tak ważną dla niego usługę.

7mo. Będzie czterech Assessorów, których Kommissya wybierze, z tych ieden będzie Sekretarzem do Korrespondencyi Zagranicznych z Akademiami; tym Kommissya obowiązki i Sessye opisze, Assessor na Sekretarza do Korrespondencyi Zagranicznych użyty, zależeć ma na ten raz od nominacyi Nas Króla.

Urząd Assessorów trwać ma lat cztery, i potwierdzeni nadal bydź mogą. Ci Assessorowie mieć będą na Sessyach Kommissyi *Vocem informativam & consultivam.*

Rektor zaś każdy Szkoły Główney, ile razy znaydować się będzie na Sessyach Kommissyinych, zasiadać na nich będzie *cum voce informativa* & *consultiva*, a na Sessyach Assessorskich może prezydować.

8vo. Kommissya mieć będzie iednego Sekretarza do zapisywania wszelkich rezolucyi Spraw swoich Ekonomicznych i Rządowych. Sekretarzowi Ekonomicznemu do pomocy przydany będzie Protokulista, i dwoch Kancellarzystów; tąż Kommissya mieć będzie dwoch Kassyerów, iednego w Koronie w Warszawie, drugiego w Litwie w Mieście Wilnie. Na Officyalistę Kassyera do Litwy obierać ma odtąd Obywatela Prowincyi Litewskiey, tych obowiązkiem będzie, utrzymywać Kassę Edukacyiną i interessa iey tyczące się, iednego Pisarza Sądowego, iedne-

iednego Archiwiftę, iednego Plenipotenta Sądowego, i Inftygatora Sądowego, przydawfzy każdemu z tych Officyaliftów (prócz Inftygatora i Plenipotenta) iednego do pomocy Subalterna, a dwoch do Archivum. Tak Afsefsorów, Officyaliftów, iak i Subalternów, Kommissya obowiązki przepifze.

9no: Kommifsarze Edukacyini w żadnym Sądzie Sufpenfy brać nie mogą, a w przypadku potrzeby wykonania osobiftey przyfięgi, wszelkie Juryzdykcye odsyłać ich będą na mieysce odprawuiącey się Kommifsyi.

10mo: Zaden Kommifsarz odtąd w czasie swego w Kommifsyi zasiadania, nie może żadnych summ Edukacyinych na swe Dobra zaciągać, Dobr żadnych Fundufzu Edukacyinego kupować, zamieniać, brać w Pofsefsyą dożywotnią, Emphiteutyczną, Zaftawną, lub arendowną, nie może po fkończonym Urzędzie od tych, którzy za iego Urzędowania w Kommifsyi Prawo do iakieykolwiek Pofsefsyi, Summ, lub Dobr Edukacyinych otrzymali, tegoż Prawa nabywać, pod nieważnością wfzelkich Tranzakcyi i Kontraktów, niemoże żadnych mieyfc i Urzędów z Fundufzu Edukacyinego płatnych, Beneficyów Kościelnych, do tegoż fundufzu przywiązanych, pod iakimkolwiek pretextem i pozorem otrzymywać. Gdyby zaś Ofoba wysłużona w ftanie Nauczycielfkim, była kiedy wybrana na Urząd Kommifsarza Edukacyi Narodowey, niema przez to utracać Prawa do swey emerytury i pensyi do niey przywiązaney.

ROZDZIAŁ I.

Władza Rządowa Kommissyi co do Instrukcyi Publiczney Zgromadzeń, Osób i co do Funduszu Edukacyinego.

1mo: *Universitates*, czyli Szkoły Główne, i Akademie, wszyftkie Kollegia, Szkoły, Konwikty, Penfye, Burfe, i Borkarnie, wfzyftkie budynki i uftanowienia publiczne, do Nauk i Inftrukcyi służące, wfzyftkie Ofoby w nich rządzące, uczące i uczące się, wszyftkie Zgromadzenia pod iakimkolwiek nazwifkiem w Kraiach Rzpltey Inftrukcyą Młodzi Narodowey zaięte, Szkoły Parafialne, do Zwierzchności i pieczy Kommifsyi Edukacyiney należeć będą.

2do: Niewolno Kommifsyi miefzać się do prywatney w Domach Obywatelfkich Edukacyi.

3tio: Chcąc aby Szkoły Narodowe miały pewne i ftałe prawidła swego poftępowania, stanowiemy: iż Statut Kommifsyi Edukacyiney Oboyga Narodów Szkołom co do Nauk i rządu wewnętrznego przepisany, a z kilkonaftoletniego doświadczenia poprawiony, ieszcze raz ma bydź przez Kommifsyą Edukacyiną przeyrzany, dla uczynienia w nim odmian i popraw, ieżeli iakie za potrzebne uzna, i Nam Królowi w Radzie Nieuftaiącey do approbacyi podany bydź ma, po którey otrzymaney approbacyi przepify tegoż Statutu za niewzrufzone mieć chcemy, i samego tylko Seymu odmianie podpadać mogące, a tym czafem ninieyfze urządzenia w Statucie Kommifsyi Edukacyiney Oboyga Narodów opifane, exekucyą swoię mieć mogą.

4to: Szkoły Głowne, Koronna w Krakowie, a Litewfka w Wilnie trwale zachowane będą i ftofować się maią zupełnie do uftanowienia w powyżfzym Artykule wyrażonego.

5to: Wfzyftkie Prawa, Przywileie i Prerogatywy od Królów poprzedników Nafzych, Kazimierza Wielkiego, Władysława Jagiełły

Zygmunta pierwszego, Zygmunta Augusta, Stefana Batorego i od innych, Akademii Krakowskiey i Wileńskiey nadane, co do prerogatyw w mocy swoiey i exekucyi, w Koronie i w Litwie, utrzymane i zachowane mieć chcemy, w czymby nie ubliżały ninieyszemu Prawu i przepisanym podług niego Ustawom Kommissyi, zapobiegaiąc wszelkiey na zawsze wątpliwości i przeszkodom w rządzie Edukacyinym, we wszystkich Prawach i Przywileiach, bądź Szkołom Głównym, bądź iakiegokolwiek nazwiska Instytucyom Edukacyinym, Swieckim i Zakonnym, od początku Nauk wprowadzonych do Korony i Litwy, nadanych, to wszystko znosiemy i uchylamy, coby się sprzeciwiało ninieyszemu Prawu o Kommissyi Edukacyiney lub Jey Ustawom i urządzeniom, które względem Edukacyi i Instrukcyi Narodowey, za zniesieniem się z Radą, stanowić ma władzę.

6to: Prawa zaś Kanclerskie i Konserwatorskie Biskupom, Krakowskiemu i Wileńskiemu w tych Przywileiach nadane, na Kommissyą Edukacyiną przenosiemy, żadney inney pośrzedniczey nad Akademiami nie przypuszczaiąc władzy i pieczy, prócz Kommissyi Edukacyiney.

7mo: Ktokolwiek dopełni warunków przepisanych w Przywileiu Zygmunta pierwszego roku 1535. i złoży zaświadczenie Szkoły Głowney w Kommissyi Edukacyi po skończonym biegu swych prac lat szesnastu w Szkole Głowney, lub lat dwudziestu w stanie Nauczycielstwa Publicznego, Kommissya Edukacyina przełoży tę rzecz Nam Królowi w Radzie, za którey decyzyą otrzyma Dyploma *Nobilitationis* na siebie i swych Potomków, bez opłaty stępla i Pieczęci.

8vo: Związek między Szkołami Głownemi, i Szkołami po Woiewodztwach i Ziemiach, co do porządku i Instrukcyi Publiczney Kommissya ustanowi.

9no: Sama tylko Kommissya Edukacyina władzę mieć będzie otwierać, i przenosić wszelkie, iakiegokolwiek nazwiska Szkoły, Szkółki, i pensye oboiey płci w Kraiach Rzpltey, za uznaniem przez Nas Króla w Radzie wraz z Kommissyą Edukacyiną potrzeby takowey odmiany, lub przeniesienia.

10mo: Nikt w Kraiach Rzepltey żadney Szkoły Publiczney, żadney Nauki instytucyi i kursu „ żadney praktyki w sztuce Lekarskiey i Cerulliczey rozpocząć, farmacyi otworzyć, nie może, bez Examinu i zaświadczenia Kommissyi Edukacyiney, co do Nauk tylko, bez których dowodów Kommissya Policyi rzeczoney praktyki pozwolić nikomu nie powinna.

11mo: Przeznaczamy dla Akademiów Narodowych dwa Szpitale na experyencye Medycyny i Chirurgii, ieden w Krakowie na Wesołey pod tytułem S. Łazarza z iego fundufszami, drugi w Wilnie, iuż w części przez Kommissyą Edukacyiną zafundowany, i iey kosztem nadal względnie na oszczędność wydatków utrzymywać się maiący; które to Szpitale pod dozorem Akademiów, a Zwierzchnim Rządem Kommissyi Edukacyi zostawać będą, i od Kommissyi Policyi wyięte zostaną. Rachunek ścisły przed Kommissyą Edukacyiną Akademie z wszystkich dochodów i wydatków na Szpitale, zdawać będą obowiązane, a Szkoły Medycyny i Chirurgii potrzebne i użyteczne z tych Nauk dla Kraiu doświadczenia, do Kommissyi Policyi przesyłać będą, którym to Lekarzom, Chirurgom i Aptekarzom, zniosłszy się Kommissya Edukacyina z Kommissyą Policyi przepiszą pewne urządzenia, ściągaiące się do ich założenia, dozoru i doświadczeń, i to wszystko co z tego zrzódła dla Kraiu użytecznego i potrzebnego bydź osądzi.

12do:

12mo. Układ w Roku 1784. od Rady Nieustaiący Szkole główney Krakowskiey podany, o Instrukcyą w Medycynie, Chirurgii, i sztuce Połogowey Uczniów z Miast naszych wolnych wysyłanych, i kosztem tychże Miast przy Akademii utrzymywanych w exekucyi zachowany, i do wszystkich Miast Naszych Litewskich, w podobnych obowiązkach względem Szkoły głowney Wileńskiey rozciągniony, mieć chcemy, a Kommissya Edukacyina zaleci Szkołom głównym uskutecznić Instytucyą Uczniów Medycyny i Chirurgii, ze wszystkich Miast Wolnych Rzeplitey maiących się do Szkół głównych posyłać, i tychże kosztem utrzymywać, których liczbę Kommissya Policyi urządzi, rozkładaiąc ich na Miasta po iednym, dwoch i więcey, podług potrzeby przez tęż Kommissyą Policyi uznaney, i Tabelle na ten koniec ułożone, za zniesieniem się z Kommissyą Edukacyiną Szkołom głównym prześle. Oznaczonych składek dla wspomnionych Uczniów łatwy sposób przesyłania obmyśli. Osoby zaś użyte do odbierania i wydawania tychże składek, obowiązane będą dawać corocznie Rachunek osobom na to od Kommissyi Policyi wyznaczonym, a to w porządku ogólnego zdania sprawy przed Delegowanemi z Seymu do Examinu teyże Magistratury. Rzeczeni Uczniowie po skończonym kursie nauk swoich i praktyce w Szpitalach doktorowani, a przynaymniey w początkach tey Instytucyi Patentowani w Szkołach głównych, do swoich gniazdowych Miast powracać, i w nich osiadać maią, a naymniey sześć lat tamtemu mieysccu wysługiwać się w obrębach zdatności swoiey Patentowaniem Szkół Głównych zaświadczoney, będą obowiązani. Wolno będzie Dziedzicom za umówioną pensyą wysyłać z Dóbr swoich uczniów do tychże Nauk.

13tio. Prócz Osób Stanu Nauczycielskiego, mocna będzie Kommissya wezwać inne Osoby Duchowne z Xięży Swieckich, za zniesieniem się z ich Biskupami, lub Zakonnych, i iakichkolwiek Zgromadzeń, za zniesieniem się z ich Przełożonemi, do posługi Nauczycielskiey, Kaznodzieyskiey, lub inney do tegoż celu zmierzaiącey w Szkołach Narodowych, i też Osoby wezwane, we wszystkim, co się ściąga do Edukacyi Publiczney, Kommissyi będą posłusznemi.

14to. Prawo Daktorowania i promocyi na rożne stopnie w Naukach Szkołom głownym z Przywileiów służące, i tylko na Osoby Religii Panuiącey pozwolone, na Osoby iakiegokolwiek wyznania i Religii, prócz Nauk Moralnych, Teologii i Prawa Kościelnego, rozciągnione mieć chcemy.

15to. Do Rektorstw i Katedr, oraz rownych tym obowiązkom w Szkołach głownych, tudzież do Przełożeństw po wszystkich Szkołach od Kommissyi Edukacyiney Patenta dawane bydź maią, do kresu w Ordynacyi przez Kommissyą opisać się mianey.

16to. Wizyty ordynaryine i extraordynaryine do Szkół Głownych z grona swoiego, a do Woiewódzkich, Parafialnych, i iakiegokolwiek nazwiska i wyznania, Kommissya Edukacyina wysyłać będzie podług swego urządzenia.

17mo. Zapobiegaiąc wszelkim nieprzyzwoitościom, z łatwego Młodzi bez należytych świadectw przyimowania do posług Kancellaryi i różnych Funkcyi, przy Magistraturach, Juryzdykcyach, i Subseliach, oraz chcąc pomnożyć pobudki do cnotliwego sprawowania się i nabywania Nauk użytecznych, a pragnąc, aby pierwszy wstęp do usług Oyczyzny zapewniał dla niey godnych z obyczaiów i oświecenia Officyalistów i Urzędnikow, stanowiemy; aby do rzeczonych mieysc żaden bez należytego o dobrych obyczaiach i nauce zaświadczenia, przyimowanym niebył, i przeto ten, ktory publiczną w Kraiach Rzplitey

brał Edukacyą, zaświadczenie, albo od Kommissyi Edukacyiney albo od Szkolney Zwierzchności okazać powinien, który zaś prywatną miał w domu edukacyą, od Kommissyi Porządkowey za wezwaniem do wspólnego podpisu przełożonego Szkół naybliższych, ktòrzy potrzebną w tey mierze wiadomość zasięgną, podpisane zaświadczenie przynosić powinien, a te atteftata w Aktach przyimuiącey Magiftratury, wciągnione bydź maią.

18vo. Zgromadzenia Zakonne, Szkoły publiczne uczące, lub prywatne Nauki Edukacyi utrzymuiące, oboiey płci, dla Dzieci także płci oboyga, pod rozrządzenie Kommissyi, co do Nauk oddaiemy, i do posłuszeństwa co się tycze tylko Nauk, Kommissyi obowiązuiemy. Wszyftkie Zakony i Klasztory, iako obowiązane z Ustaw swoich do oświecenia i nauczania ludu, tak będą odtąd obowiązane przyiąć Instytucye Kommissyi Edukacyiney, do nauczenia Pospòlstwa i Ludu Wieyskiego, czytania, pisania, i początkowych Nauk Moralnych, stosownie do potrzeby tegoż ludu, i takowe Nauki do pewnego stopnia dla nich opisze, i stosownie do tego Xiążki przesyłać będzie, zniòsłszy się o to wszyftko *cum loci Ordinariis*, z ktòremi Concordata nieodwłocznie pokończyć ma Kommissya.

19no. Prócz Edukacyi Moralney i Instrukcyi, należy mieć baczność i na Edukacyą Fizyczną, któraby układała młodego człowieka do Rycerskich dzieł, i zręcznego obrotu, do czego służyć ma naywięcey musztra, i inne ćwiczenia, zręczność i siłę daiące: przeto Kommissya Edukacyina zaleci te ćwiczenia wszyskkim Szkołom, i obmyśli wykonania ich sposób.

20mo. Wszyftkie summy Funduszu Edukacyinego na dobrach zapisane, i lokowane, iako długi Ewikcyonalne naypierwsze, żadney straty i umnieyszenia nigdy ponieść niemogące, opłatę procentu od summ wszelkich, tudzież z Dóbr Poiezuickich na Possessyą Emfiteutyczną na mocy Prawa 1775 i 1776. na cztery i pòł procentu rozdanych, odtąd po pięć od sta *nulla attenta calamitate* determinuiemy; wzaiemnie rzeczonym Possessorom Dóbr Poiezuickich pozwalamy z nich podnosić Kapitały i Kommissyi Edukacyiney odbierać, i na innych dobrach lokować; a dla ocalenia Funduszu Edukacyi, summy po części na zawodnych lokacyach umieszczone, tudzież iż zapisane ewikcye przez odpadnienie teraz Kraiów, a z niemi Dóbr, oderwane, tudzież iż przez nabycie Dóbr za Kapitały pomnożyć się może Fundusz dla Edukacyi Kraiowey: Kommissya Edukacyi zbierze takowe summy, i Tabellę onych Radzie poda, za którey decyzyą Kapitały podniesione, obròci i przeniesie na kupno Dóbr, które potym Szlachcie *per Emphiteusim*, albo na długoletnie arendy przez licytacyą w całkowitey intracie, z warunkami z Prawa przepisanemi rozdawać będzie.

21mo. Summy z Dóbr zdięte, w każdey *respective* Prowincyi, zkąd podniesione zostały, ulokowane bydź maią. Ktokolwiek posiadaiący dobra Edukacyine, ewikcyą za siebie podał na Dobrach, ktòre teraz w kordon odpadły, dla ubezpieczenia Funduszu Edukacyinego, Kommissya Edukacyina takowe ewikcye przeyrzy, oraz dziedzicom wszyftkim dyplomatycznym zaleci, ażeby natomiast ewikcyą na Dobrach w Polszcze będących, okazali. Pozwolono także mieć będą ewiktorowie w Polszcze dobra maiący, którzy za Possessorów dóbr uprzywileiowanych w kordon odpadłych ewikcye ręczyli, reklamować takowe ewikcye: niewprzód iednak, aż retenta z dóbr zaległe, do Skarbu Edukacyi opłacone zostaną.

22do.

22do. Zalecamy Kommifsyi Edukacyiney, ażeby wfzelkie dobra, fummy, i inne fundufze Szkoły Główney Akademii Krakowfkiey, iey Koloniów, Burs, Borkarń, w taki fpofób urządziła, iaki uzna niezawodny w dochodach, a nayłatwieyfzy w adminiftrowaniu, i przecinaiący wfzelkie odrywania się od iftotnych obowiązków pracy około edukacyi i inftrukcyi Narodowey, z których dochód, iak z innych dóbr Edukacyinych, przez delatę odbierany bydź ma: Zoftawi iednak iednę Wiofkę pod Krakowem leżącą Łobzów, do wielkorządów Krakowfkich należącą, przez Nas Króla do życia nafzego *Universitati Cracoviensi* oddaną, odtąd na zawfze Szkole główney inkorporuiemy, podług dyploma od Nas Króla wydać się maiącego. Dla Szkoły także Główney Wileńfkiey, Wieś zwana Wierzby, lub inna około Wilna wakuiąca Królewfzczyzna, pięć tysięcy złotych roczney intraty nieprzenofząca, ma bydź przeznaczona, i dyplomatem od Nas Króla wydanym, wiecznemi czasy na Edukacyą inkorporowana. Takiemi Wiofkami fame Szkoły Główne, immediate maią zarządzać, a to dla czynienia różnych doświadczeń, rolniczych, ogrodowych, i innych Fizycznych, ku rozfzerzeniu wiadomości i użytków Ludzkich, z obowiązkiem oddania rachunku przed Kommifsyą Edukacyiną: inne wfzelkie dochody do Kafs Szkół Głównych dotąd wchodzące, do dyfpozycyi Szkół Głównych należeć odtąd nie będą mogły, tylko podług Tabelli ukazuiącey potrzebę wydatków, przez Kommifsyą approbowaney i podpifaney; co się ma rozumieć nawet o dochodach z dobr, i wfzelkich fundufzów ofobnych Szkoły główney Krokowfkiey, iey własnych, tudzież z innych iakichkolwiek fundufzów, któreby Szkoły Główne w czasie pozyfkały: te wfzyftkie Kommifsya Edukacyina w mafsę dochodów Edukacyi zbierze: a to, co było zdawna fundufzem Akademiów, nie na inny cel, iak tylko na opatrzenie w Akademii nauk obracać będzie: ze wfzelkich zaś dochodów i wydatków ściśle rachować się co rok, przed Kommifsyą Edukacyiną, też Szkoły Główne obiedwie będą obowiązane.

23tio. Fundacyą pobożną Ur: Jana Lipnickiego Prawem Seymu 1647. potwierdzoną, i chwalebny iey zamiar na zaftąpienie ubogich rolników w podatku, do fwego przeznaczenia zwracamy, i Prawem ninieyfzym potwierdzamy: Prawo zaś i Sancita 1775. Roku, Fundusz ten dla prywatnych osób odwracaiące, zupełnie znosiemy i uchylamy. Procent od fummy do Kafsy Edukacyiney fkładany będzie, i fposobem podatku Skarbowego przez delatę exekwowanym. A Rada przepifze fpób dopełnienia zamiaru pobożnego Fundatora, lub też dla ubogich poddanych na lepfzy ich pożytek, prowent od takowego fundufzu *salvo calculo* urządzi, i kapitał na pewnych dobrach umieści, lub do pierwfzego źrzódła powróci.

Fundacyą także Bidzińfkich, w Roku 1699. Seymem approbawaną, pod dozór Kommifsyi Edukacyiney oddaiemy: Y ażeby kapitał ftotysięcy złotych Polfkich, na pewney lokacyi był ubezpieczony, Kommifsya Edukacyi doglądać będzie obowiązaną: a prowent od takowego kapitału, dopełniaiąc myśl pobożną Fundatora, Rada Nieuftaiąca na opatrzenie Szpitalów *salvo calculo* przed Seymem, obracać i rozrządzać będzie.

24to. Adminiftracyą dochodów z fundufzu Po-Jezuickiego, i Akademiów profto do Kafsy Edukacyiney wchodzących, i z innych, któreby się na potym do teyże Kafsy przyłączyły, tak urządzi, ażeby wpływ był łatwy, dogodny Obywatelom opłacaiącym należytość fundufzową, a fkład pieniędzy bezpieczny.

25to. Z powodu zmnieyſzonego znacznie funduſzu Edukacyinego, Kommiſsya Edukacyi nieoglądaiąc się na przeſzłość, uczyni układ ogólny penſyy, i wydatków, tak na Kommiſsyą Edukacyiną, Officyaliſtów iey, i Subalternów, iako też względem Katedr Akademickich, i penſyi Profeſsorów aktualnie pracuiących, wezmie oraz także śrzodki, iakie ku potrzebie nauk, a pożytkowi dla Kraiu z oſzczędnością naydogodnieyſze uważać będzie.

26to. W Akademiach obudwoch, założy Katedrę *Artis Veterinariæ*, czyli ſztuki leczenia bydląt, na którą przeznaczy pewną corocznie ſummę *salvo calculo*, tudzież dla Nauczycielów Metallorologii, Mineralogii i Chimii, na podróże po Kraiu Profeſsorów, dla doświadczenia Wód, Kruſzców, Soli, i. t. d. a pożyteczne ich poſtrzeżenia ku pożytkowi roztrząsać, i Radzie Nieuſtaiącey podawać będzie.

27mo. Taż Kommiſsya Edukacyina założy w Mieście Stołecznym Warſzawie, Szkołę pryncypalną handlu, na wzór Szkół Zagranicznych, zdatnych i doſkonałych w tey nauce, z zagranicy Profeſsorów ſprowadzi, mieyſce Nauk, Xięgi, i opatrzenie dla takowych nauk kursu oznaczy, i wſpólnie z Radą Nieuſtaiącą, ſtoſowne do takowych nauk przepiſy ułoży.

28vo. Gdy oprócz nauki Prawa, uſtanowioney przy Szkołach Głównych, byłoby z użytkiem powſzechnieyſzym, aby Katedra Prawa Natury, politycznego i powſzechnego otworzona była w Lublinie, mieyſcu, gdzie Młódź ma ſpoſobność praktyki tegoż Prawa, aby tamże i w Teoryi onego była wydoſkonalona; przetoż ieżeli fundusz Edukacyiny okaże się wyſtarczaiącym, zalecamy Kommiſsyi Edukacyiney kurs lekcyi publicznych Prawa tamże otworzyć, dla wſzyſtkich w liczbie Paleſtry Osób znayduiących się, i do niey przychodzących, tudzież wſzelkich Osób naukę praw posiadać chcących: takowy kurs nauki Prawa, w godziny od Seſsyi Sądowych wolne, przepiſany bydź ma. A wſzyſcy co do takowych nauk, ulegać będą inſtytucyi Kommiſsyi Edukacyiney, przez Radę potwierdzoney. Wſzyscy zaś doſkonalący się w nauce Prawa po odbytym kursie, brać będą zaświadczenia od Kommiſsyi Edukacyiney, które maiąc pierwſzemi będą we wſzyſtkich Dykaſteryach w rzędzie Paleſtry, a do osiągnienia funkcyów i Urzędów Sędziowſkich połowę tylko potrzebować będą czasu; iak inni powſzechnie Obywatele maią go do tychże Urzędów, i funkcyów Deputackich zamierzony. Po upłynieniu zaś odtąd lat 4. ci tylko w liczbie Paleſtry Trybunału, i Naywyżſzych Magiſtratur znaydować się mogą, którzyby zaświadczenia o wiadomości Prawa Pospolitego od Komiſsyi Edukacyiney okazali. Toż ſamo do Akademii Wileńſkiey, i Trybunału Litewſkiego, ma bydź ſtoſowano.

29no. Gdy Nauka Wiary, ważnieyſzym ieſt Artykułem dla Kraiu, i oświecenia w nim ludu, przeto Kommiſsya Edukacyina ſtarać się będzie o utrzymanie Katedr Teologicznych, i względem tych opatrzenia i koſztu Nauczycielów, oraz obmyślenia funduſzu na nich, odtąd z dochodów Edukacyinych, iako niedoſtarczaiących, podiętemi bydź niemogące, z gorliwemi Paſterzami dzisieyſzemi, a mianowicie dyecezyów Krakowſkiey i Wileńſkiey iak nayrychley ułoży się; ſposób i dozor takowych nauk ku pożytkowi powſzechnemu wſpólnie opiſze, i pod approbatę Rady poda.

30mo. Corocznie Kommiſsya Tabellę Percepty, i Expenſy, oraz dokładny Raport o Naukach, Nauczycielach, i Uczniach, Radzie Nieuſtaiącey oddawać będzie. Cokolwiekby nadto było pozoſtałości z oſzczędzenia wydatków, to Kommiſsya wreſzcie obróci na pomnożenie Konwiktów ubogich Studentów po Województwach: które tak

Kommissya ustanowi, ażeby Młódź Szlachecka tylko prawdziwie uboga, mogła mieć swoie utrzymanie i Edukacyą: a Konwikty żeby Kommissya po mieyscach tańszych lokowała przy Szkołach Woiewodzkich. Z ubogich zaś Uczniów osoby zdatnieysze, posyłane będą na wyższe Nauki do Konwiktów przy Akademii będących.

31mo: Szkółkę Parafialną S. Benona w Mieście Warszawie z opatrywaniem wiktu, i odzieży, Sierot ubogich dzieci rozmaitego stanu, dotąd z iałmużn po większey części przykładnie i chwalebnie utrzymywaną, pod opiekę Komissyi Edukacyiney oddaiemy; i z funduszu Edukacyi po 1,200 złotych dotąd przykładaną kwotę niedostarczaiącą, do 4,000. zł: Pol: na ten pobożny i użyteczny zamiar przeznaczamy.

32do: Fundacye Miast na Edukacyą Kommissya przeyrzy, rozrządzi, stosownie do stanu i wieku dzisieyszego, w Bursach, Borkarniach Akademii Krakowskiey, i indziey znayduiące się, myśl Fundatorów ile możności do skutku przywiedzie, i ieżeli Fundusze te na ubogie dzieci stanu Mieyskiego są przeznaczone, uczniów Mieyskich ubogich w proporcyą na tychże Funduszach mieścić będzie, zrzeczenie się Miasta Wilna *Jurium Patronatus*, i innych Miast na rzecz Akademii, celem pomnożenia edukacyi ludu Mieyskiego, i wszelkie inne składki, Kommissya Edukacyina przeyrzy: i cokolwiek z dobrem powszechnym, i pożytkiem Kraiu zgodnym bydź znaydzie, mieć będzie władzę to na zawsze ułożyć i postanowić, za approbatą Rady Nieustaiącey.

33tio: Kommissya Edukacyina, w Ordynacyi swoiey wymierzy dla osób w posługach Edukacyi pracuiących, czas do emerytury, przeyrzy listę Emerytów, tęż rozklassyfikuie, ex-Jezuitów Duchownych tylko, podług Prawa 1775 do pensyi po-Jezuickiey emerytalney prawo maiących, a do Kollegiów Kordonami nieoderwanych przywiązanych, przy pensyach emerytalnych zachowa tych tylko, którzy innych Funduszów, lub beneficyow Kościelnych nie posiadaią, ani Pensyy, lub iakiego innego sposobu do życia nie maią.

34to: Weyrzy także Kommissya Edukacyina w fundusze na Edukacyą poświęcone, a to dla zainformowania się, o konieczney tego potrzebie, mieć chcąc, aby wszystkie Zgromadzenia, *ex instituto* uczyć powinne, osobne swoie fundusze maiące, żeby one przed Kommissyą okazały, a nowemi wydatkami dla funduszu edukacyinego i tak uszczuplonego, niestawały się ciężarem.

35to: Kommissya Edukacyina wyciągnie i ułoży Tabellę dochodów Akademii Krakowskiey właściwych, ich użycie i wydatki na potrzebę tego zgromadzenia urządzi, i na ten koniec Kommissyą od siebie ześle na mieysce.

36to: Funduszów Duchownych na erekcyą i opłatę Katedr Akademii Krakowskiey inkorporowanych i nadanych, takie Kommissya urządzenie i umiarkowanie dla Stanu Duchownego uczyni, i Nam Królowi w Radzie do approbaty poda, iżby iedne były nadgrodą, i zastępowały pensye Professorów duchownych aktualnie uczących, drugie wysłużonych, czyli Emerytów w teyże Szkole Głowney. W tym celu wszystkich takowych beneficyów *jus Patronatus*, które dotąd Akademia Krakowska miała, na Kommissyą Edukacyiną przeniesione na zawsze mieć chcemy.

37mo: Kapitały drobne, i summy na Dobrach różnych zapisane, do Akademii Krakowskiey należące, w iednę massę zebrać, na kupno Dóbr, na dochod teyże Akademii zamienić, Kommissyi Edukacyiney zalecamy: tudzież Kamienice, Place, Grunta i Ogrody teyże Akademii własne od ich potrzeby zbywaiące, na ten sam koniec przez licytacyą przedane i obrócone mieć chcemy.

38vo: Wszystkie budynki, Biblioteka Rzpltey Załuskich, i inne Biblioteki pod rządem Kommissyi zostawione, Collegia i Domy na zamieszkania Professorów, i Osob w Akademiach i Szkołach pracuiących, wszystkie Burse i mieszkania ubogich Studentów, od kwaterunku Woyskowego, i wszelkich nań składek i opłatat, od zakładów Magazynowych dla Woyska, i od wszelkiego obcego ich przeznaczenia użycia, wyimuiemy i uwalniamy: Domy edukacyi poświęcone, toż samo bezpieczeństwo, co mieysca Sądowe mieć będą.

39no: Wolno będzie każdemu Fundusze nowe na dobro nauk i instytucyi Kraiowey czynić, które od Kommissyi Edukacyiney przyięte, i przez Radę Nieustaiącą potwierdzone, innego Prawa na ich bezpieczeństwo potrzebować nie będą, ale wieczyście należeć maią do opieki Prawa i Rządu, równey innym Funduszom Edukacyinym, a w ich dozorze, użyciu i szafunku, wola Fundatorów ma bydź wiernie w naypóznieyszych czasach dopełniona.

40mo: W żadnym przypadku Kaduki na maiątki osob stanu Nauczycielskiego wydawane bydź nie mogą, a wszelki maiątek po Osobach tego powołania zmarłych bez Testamentu, i bez Sukcessorów, stanie się funduszem Edukacyinym do opieki Kommissyi należącym, i przywiązanym temu Zgromadzeniu, w którym Osoba zmarła imie Fundatora nosić maiąca, naydłużey pracowała, a temu Zgromadzeniu na upewnienie takowego funduszu na zawsze, My Król Dyploma Nasze bez opłaty Stępla i Kancellaryi, wydać przyrzekamy, i pod rozrządzenie Kommissyi Edukacyiney oddaiemy.

Biblioteka Rzeczypospolitey Załuskich zwana.

Bibliotekę Rzpltey Załuskich zwaną, Prawem roku 1775 pod rząd i opiekę Kommissyi Edukacyi oddaną, pod dozorem, rządem i staraniem teyże Kommissyi Edukacyi zostawuiemy. A że szczegolnieysze prace w dozorze takiey wagi oddzielney potrzebuią straży i pilności, z tych więc względów ustanowienie osobnego Kuratora nad tąż Biblioteką, za nieodbitą uznaiemy potrzebę, a chcąc za tak kosztowny dar dla Rzeczyospolitey uczyniony, Domowi Załuskich okazać wdzięczność, stanowiemy: żeby zawsze ieden z Imienia tegoż był uprzywileiowanym od Królów Polskich Kuratorem, tę posługę dla dobra publicznego odbywać ofiaruiącym się: a iako całą Bibliotekę pod dozor Zwierzchni Kommissyi Edukacyiney oddaiemy, tak zalecamy teyże Kommissyi, aby ta dla tegoż Kuratora obowiązki przepisała, które on i wiernie pełnić i ścisły z czynności swoich rachunek przed tąż Kommissyą zdawać winien będzie. Dla powiększenia zaś Bibliotek publicznych, zalecamy aby Drukarnie wszystkie drukuiące nowe dzieła, w Koronie, każdego Dzieła po dwa exemplarze do Biblioteki Rpltey Załuskich w Warszawie, a w Litwie po dwa Exemplarze do Biblioteki Szkoły Głowney w Wilnie oddawali. Czego pilny dozór w oddawaniu tych Xiąg Kommissyi Edukacyi zalecamy, a w przypadku przeciwieństwa, Kommissya Edukacyina z Kommissyą Policyi znosić się będzie.

ROZDZIAŁ II.

Władza Sądowa Kommissyi Edukacyiney.

1mo: Komissya Edukacyina mieć będzie iak dotąd Władzę Sądową *supremae et ultimae Instantiae* do sądzenia spraw o fundusz Edukacyiny, o zgwałcenie bezpieczeństwa, lub znieważenie Osób Kommissyi, Assessorów, Officyalistów, w mieyscu i czasie ich Urzędowania, o naru-

o naruſzenie Praw Akademiom i Oſobom Stanu Nauczycielſkiego służących, tudzież wſzyſtkich ſpraw Osób Szkolnych, władzy ſwoiey podległych, od Sądów Szkół Głównych przez appellacyą do Kommiſsyi zaniesionych, i o zaniedbanie obowiązków, tak Osób ſkładaiących Szkoły Główne, iako i niżſzych Zgromadzeń, niemniey o całość Bibliotek i Xiąg.

2do. Wſzyſtkie Oſoby ſtanu Nauczycielſkiego wraz z uczniami pod Artykułami powyżſzemi wzmiankowane, iak są obowiązane dopełniać wſzelkich Uſtaw i urządzeń Kommiſsyi, tak należeć będą do Juryzdykcyi, opieki i Sądów teyże Kommiſsyi, co do karności obyczaiów, porządku, i ſwych obowiązków. W takowych iednak Sprawach wprzód *in prima inſtantia* przed Sądami Szkół Głównych maią bydź ſądzeni.

3tio. Zadna z wyż rzeczonych Osób, i iakiegokolwiek powołania, nie może się wyłamywać pod żadnym pozorem z pod Juryzdykcyi Kommiſsyi Edukacyiney, ani od obowiązków oddalać, póki się nie ſprawi z obwinionych poſtępków ſwoich, i nie będzie uwolniona od Kommiſsyi.

4to. Zadna Juryzdykcya Swiecka i Duchowna w rodzaiach przeſtępſtw Nauczycielſkich, rzeczonych Osòb pociągać do siebie nie będzie mogła; Sprawy zaś kryminalne do Sądów ordynaryinych takowym ſprawom właściwych, przez Kommiſsyą Edukacyiną maią bydź odſyłane.

5to. Oſoby Patentowane od Kommiſsyi Edukacyiney do Rektorſtw i Katedr, oraz ròwnych tym obowiązków w Szkołach Głównych, tudzież Patentowane do Przełożeńſtw po wſzyſtkich Szkołach, oraz za rezolucyą Kommiſsyi użyte do ſunkcyów na Officyaliſtòw, nie mogą bydź oddalone od ſwoich obowiązków, tylko drogą Sądu w Kommiſsyi Edukacyiney.

6to. Oſoba nawet nie patentowana w ſtanie Nauczycielſkim, oſkarżona, ma prawo domagać się Sądu, chybaby przypadek publicznego zgorſzenia wyciągał prędſzego zawieſzenia teyże Osoby od Urzędu: do rozeznania Sądowego, ktòre w porządku przyzwoitym nieodwłocznie ma naſtąpić.

7mo. Sądy Szkół Głównych będą Sądami *primæ Instantiæ* dla wſzyſtkich Osòb rządzących, uczących, i uczących się, lub iakiekolwiek posługi ſprawuiących w Szkołach Głównych, i Szkołach ich dozorowi poruczonych. Szkoły Główne do odlegleyſzych Szkół, z mocą ſądzenia delegować mogą. Zadna z rzeczonych Osób Szkolnych w ſprawie ſwoiey do Sądów Kommiſsyi udawać się nie może, tylko przez appellacyą od Sądów Szkòł Glòwnych, w tych przypadkach, ktòre ordynacyi będą pozwolone. Gdyby atoli ſzło o pokrzywdzenie funduſzu Edukacyinego przez Osobę Szkolną, na ten czas ſprawa proſto do Sądòw Kommiſsyi należeć będzie.

8vo. Jak Kommiſsya bez Sądu nie może nikomu naruſzać danych Patentów, i zaręczeń w Uſtawach opiſanych, tak nikt bez wiedzy teyże od obowiązków Edukacyinych oddalać się nie może, niedopełniwſzy ich do kresu ſobie zamierzonego pod odpowiedzią w Sądach Kommiſsyi Edukacyiney, podług ſtopniów przepiſanych.

9no. Aſseſsorowie, Officyaliści, Subalterni, i inni na posługach Kommiſsyi Edukacyiney będący, co do obowiązków tylko funkcyi ich, to ieſt: *ex re male gesti Officii* do Sądòw Kommiſsyi Edukacyiney należeć będą.

10mo. Władzę Sądowniczą *ultimæ Instantiæ* w dawnych Przywileiach oznaczoną dla Szkół Głównych, niemniey iakiekolwiek inne Zwierzchnictwo wpływ *ad Universitates* maiące, na Komiſsyą Edukacyi-

ną z całą iey obſzernością przenosiemy. *Jus Patronatus* do wſzelkich Beneficiów Szkołom Głównym służące, odtąd do ſamey tylko Kommiſsyi Edukacyiney należeć przyznaiemy, które ona podług wymiaru Emerytury od siebie ułożonego Osobom Duchownym ze Stanu Nauczycielſkiego, bądź w Szkołach Głównych, bądź po innych Zgromadzeniach Nauczycielſkich Akademickich wysłużonym nadawać będzie.

11mo. Sądy Szkół Głównych podług Ordynacyi, którą Kommiſsya Edukacyina przepiſze, do wſzelkich obowiązków Osób, nie zaś do funduſzów, ani odmian w układach Edukacyi i Inſtrukcyi, ściągać się maią.

12mo. Wſzyſtkie dochody funduſzu Edukacyinego z Dóbr, ſumm kapitalnych, nadań i zapiſów, albo proſto do Kaſsy Kommiſsyi, albo do Kaſsy iakiego Zgromadzenia Edukacyinego wpływaiące, a na terminie przez Poſseſsorów nie wypłacone, windykowane będą, iak Podatki Publiczne, ſpoſobem dla Kommiſsyi Skarbowey przepiſanym. Za podaną od Kaſsy delatą dochodu, Kommiſsya Edukacyina wyda nieodwłocznie Rekwizycyą do Kommiſsyi Woyſkowey, o pomoc i Exekucyą Woyſkową, do ſekweſtru Dóbr funduſzowych, lub do Extenuacyi Dóbr Ewikcyinych, a Kommiſsya Woyſkowa za każdą Kommiſsyi Edukacyiney Rekwizycyą, takową pomoc i Exekucyą winna będzie doſtawić. Co się tycze Dóbr Akademii Krakowſkiey odtąd pod dozor i Rząd Kommiſsyi Edukacyiney właściwie oddanych, Kommiſsya w Urządzeniu zachowa Poſseſsorów Arendownych przy ich opiſach Kontraktów z Akademią zawartych do ich expiracyi; Poſseſsorów zaś Dóbr Akademii w Roku 1784. inkorporowanych, tak Dyplomatycznych dawnieyſzych z nadania ſamey Kommiſsyi, iako i tych, co póżniey po odpadnieniu pierwſzych Emfiteutów nadania wieczyſtey Poſseſsyi przez *plus* Offerencyą uzyſkali, i Prawa ſwoie iuż komu innemu odſtąpili, które im Seymem dzisieyſzym mianowicie nie są uchylone, zachowa przy ich Prawach i nabyciach wieczyſtey P.ſseſsyi na zawſze, lecz winni będą dopełnić te kondycye i warunki, iakie Prawo 1775. i 1776. R. oſtrzegło. Inne zaś Dobra Akademii, które dotąd ieſzcze nikomu Prawem wieczyſtey Poſseſsyi wypuſzczone nie były, chociaż dawnieyſzą rezolucyą przeſzłey Kommiſsyi Edukacyiney, przeznaczone ſą na Czynsz wieczyſty, które ſama dotąd Akademia adminiſtrowała, iuż nikomu na Dziedzictwo oddane bydź nie mogą, lecz Kontraktami czasowemi, naydłużey na lat 12. Kontraktuiącym z warunkami, iakie Kommiſsya ułoży, przez licytacyą wypuſzczane bydź maią. Wszyſtkie zaległości i intraty z Dóbr, i procenta od ſumm kapitalnych Po-Jezuickich Akademiczych, do Kaſsy Kommiſsyi Edukacyiney należące, wſzyscy dłużnicy obowiązani będą Prawem ninieyſzym, ażeby też zaległości odtąd w przeciągu do dnia oſtatniego Miesiąca Marca 1794. Roku do Kaſsy Kommiſsyi Edukacyiney opłacili, oprócz regularney Raty Trzech-Królſkiey, którą na terminie opłacić będą obowiązani; ktoby w czasie teraz oznaczonym nie uiścił się, i dwie Raty z Dóbr zaległe zatrzymał, takowe Dobra przez *plus* Offerencyą komu innemu oddane, a ſummy kapitalne podniesione będą, a dezolacya Dóbr i zaległy procent na Dobrach Ewikcyinych poſzukiwane będą.

13tio. Sprawy zaś Funduſzów Edukacyinych ſkrzywdzonych, tudzież o niedoſtateczność, lub niepewność Ewikcyi Funduszowi Edukacyinemu na Dobrach iakich zapiſaney, drogą ordynaryiną proceſsu w Sądach Kommiſsyi Edukacyiney oſtatecznie ſądzone bydź maią.

14to. Gdyby Poſseſsor Dóbr Funduſzowych przed naſtąpieniem drugiey Raty tychże Dóbr z ſekweſtru nie uwolnił, od Poſseſsyi ſwoiey odpa-

odpada. Dezolacya i zaległy prowent z Dóbr Funduszowych na Dobrach Ewikcyinych poszukiwany bydź ma.

15to: Gdyby Dobra Ewikcyine znalezione były w Tradycyi w czasie zesłaney exekucyi do wybrania długu Edukacyinego, Possessor dobra w tradycyi trzymaiący, należytość Edukacyiną, iako dług Skarbu Publicznego, a tym samym pierwszy przed innemi długami, za Dziedzica zastąpi, i wlewek na tęż sobie ustąpioną summę z strony funduszu Edukacyinego otrzyma, od czego Possessor Tradycyiny wzbraniać się nie może, pod odpowiedzią w Sądach Kommissyi.

16to: Wszelka ewokacya w sprawach należących do Kommissyi Edukacyiney, lub Szkół Głownych przez kogożkolwiek czyniona, ma bydź na powrot do tychże Sądów zwrócona, pod rygorem kar za Ewokacyą oznaczonych, i w Sądach Kommissyi Edukacyiney poszukiwać się maiących.

17mo: Do wszelkich Dekretów *executionis* Kommissyi Edukacyiney, iakoteż do Dekretów Szkół Głównych nieappellowanych, lub od appellacyi wyłączonych, *brachium Militare* zapewniamy, i wszelkie Juryzdykcye Ziemskie, rekwirowane na piśmie od Rektorów, z przesłaniem Dekretu, pomoc Woyskową wyznaczać będą.

18vo: Kommissya dawną Ordynacyą Sądów swoich, w czymby ta potrzebowała odmiany i dodatku, poprawi, tudzież Ordynacyą Sądów Szkół Głównych stosownie do Praw onychże ułoży, i obiedwie Nam Królowi w Radzie do approbacyi i podpisu poda.

19no: Akta Kommissyi Edukacyiney Rządowe, Ekonomiczne, i Sądowe, powagę i wiarę we wszystkich Sądach i Magistraturach mieć powinny. Akta także Sądowe Szkół Głównych, iako Akta publiczne we wszystkim z Sądami i Aktami *primarum Instantiarum* w Koronie i Litwie porównywamy.

Porządek postępowania Kommissyi.

1mo: Sessye Kommissyi Edukacyiney składane będą w Mieście Rezydencyi Naszey Królewskiey, dzielić się będą na Sessye *Ekonomiczne* w materyach Instrukcyi Publiczney i Funduszu, i na Sessye *Sądowe*. Komplet na Sessyach Ekonomicznych składać się będzie naymniey z trzech, Komplet zaś Sessyi Sądowych naymniey z pięciu Kommissarzy.

2do: Wszystkie Rezolucye i Dekreta gdzieby iednomyślność niezachodziła, stanowione będą większością zdań przez wota sekretne, w przypadku *paritatis*, Prezyduiący przydaną kreską równość zdań rozwiąże. Wolno iest każdemu Kommissarzowi rozpis swóy w Protokule zapisać, te iednak rozpisy tamować nie będą mogły decyzyi większością wotów zapadłych.

3tio: Kommissya ułoży sobie porządek Sessyi Ekonomicznych, tak aby w każdym czasie potrzebna do kompletu liczba Kommissarzy znaydowała się, i Sessya za obwieszczeniem Prezesa, lub w iego nieprzytomności pierwszego z porządku Kommissarza złożona bydź mogła, i aby żadna materya decyzyi potrzebuiąca spóźnienia niecierpiała, każdy Kommissarz w przypadkach, które naglemi osądzi, żądać może złożenia Sessyi.

4to: Chcąc dzielić prace i starania Mężów około dobra Edukacyi pracuiących, My Król ile razy Nam się podobać będzie, na Sessyach Ekonomicznych i Rządowych Kommissyi znaydować się będziemy.

5to: Wszystkie Rapporta, Memoryały, Reprezentacye i opinie Szkół Głównych do Kommissyi podawane, w porządku przez Sekretarza Ekonomicznego utrzymywane, i w Protokule notowane bydź ma-

 ią.

ią. Extrakty wſzelkich Rezolucyi Ekonomicznych z pieczęcią Kommiſsyi i podpiſem Sekretarza Ekonomicznego ; Extrakty zaś wſzelkich Dekretów i Pism Sądowych, z Pieczęcią Kommiſsyi i podpiſem Piſarza Sądowego, wychodzić maią.

6to: Pieczęć Kommiſsyi Edukacyi Narodowey będzie Orzeł z Pogonią, a w śrzodku Herb Nas Króla, z napiſem w około: *Collegium Præfectorum Publicæ Institutioni.*

Obowiązki Kommissyi względem Seymu.

1mo: Kommiſsya na każdym Seymie Ordynaryinym wydrukować każe Tabellę całego przychodu do Kaſsy swoiey wpłynionego ze wſzelkiemi szczegułami i remanentami, a mianowicie Szkół Głównych, z których każdy kwitami uſprawiedliwiony bydź powinien, oraz Tabellę wydatku, i tę przed Deputacyą od Seymu wyznaczoną uſprawiedliwi.

2do: Zda sprawę przed Deputacyą ze wſzyſtkich swoich czynów i rezolucyi, Rapport o ſtanie Inſtrukcyi Kraiowey uczyni, i o ſkutku Edukacyi uwiadomi.

3tio: Wſzyſtkie Oſoby i Zgromadzenia władzy Kommiſsyi podległe, zażalenia swoie przeciwko Kommiſsyi podawać mogą do Deputacyi Seymowey, a ta w Relacyi swoiey takowe zażalenia wydrukować i wyłożyć powinna Seymowi.

4to: Gdy czyny Kommiſsyi będą zgodne z Prawem, Seym da iey kwit, z oznaczeniem Remanentu funduſzowego.

5to: Rozpiſy w czynach nagannych Kommiſsyi, uſprawiedliwiać będą Kommiſsarzy, którzy ſię w tych czynach rozpiſali.

Stosunek Kommissyi z Radą, i z Magistraturami Rządowemi.

1mo: Kommiſsya Edukacyina winna Nam Królowi w Radzie każdego roku Rapport dawać o wſzelkich czynach ſwoich, o ſtanie Inſtrukcyi Kraiowey i iey poſtępku, o Oſobach szczególniey przez swe prace i talenta zaleconych: na wſzelkie Naſze zapytania odpowiadać na piśmie: wſzelkie konferencye z Oſobami od Nas w Radzie wyznaczonemi odbywać: niedopuſzczać się żadney odmiany w porządku i układzie Szkół, bez poprzedzaiącey Naſzey Rezolucyi i zezwolenia: Proiekta na Seym w Materyach Inſtrukcyi Publiczney, lub funduſzu Edukacyinego od ſiebie przygotowane, Nam wprzód udzielać i przekładać.

2do: Niewdaiąc się do obiektu innych Magiſtratur, Kommiſsya żądać może od nich konferencyi i znieſienia się wſpólnego; i wzaiemnie inne Magiſtratury, nie mieſzaiąc się do intereſsów Edukacyinych, żądać mogą konferencyi, i porozumienia się od Kommiſsyi Edukacyiney. Propozycya o to z podpiſem Prezyduiącego podana, odmówiona bydź niemoże. Układy wypadaiące z takowego porozumienia się w Protokułach ſtron obudwóch zapiſane, i Nam Królowi do Departamentu Edukacyi w Radzie Nieuſtaiącey donieſione bydź maią. W przypadku niemożności porozumienia się, Kommiſsya Edukacyina do Nas Króla w Radzie udać się powinna, po rozwiązanie toczącego się sporu lub wątpliwości.

3tio: Kommiſsye Porządkowe niewdaiąc ſię w żadne materye władzy Kommiſsyi Edukacyiney powierzone, donosić iey tylko powinny o wſzelkich Funduſzach na Edukacyą, pod iakimkolwiek nazwiſkiem przeznaczonych, ukrytych, lub zaniedbanych, donosić także (ieśli takowe mieć będą od Kommiſsyi zalecenia) czyli Urządzenia Kommiſsyi

missyi po Szkołach Głównych i Woiewodzkich są dopełnione, równie iako i wszelkie zlecenia od Kommissyi Edukacyiney do siebie przysłane dopełniać.

KOMMISSYA POLICYI.

ARTYKUŁ I.

10. Kommissya Policyi końcem utrzymywania powszechnego w Kraiach Rzplitey porządku, tak co do bezpieczeństwa i spokoyności, iako i co do wygody publiczney ustanowiona, składać się ma z Marszałków Narodowych (wyiąwszy obranego do Rady Nieustaiącey) z iednego Senatora, i pięciu Kommissarzy z Stanu Rycerskiego na Seymie Ordynaryinym, sposobem w opisie tegoż Seymu wyszczególnionym, co lat 4ry wybierać się maiących, swego wyboru ustępować, lub zrzekać się w przeciągu Urzędowania swego, pod żadnym pozorem niemogących. Nie przysięgły na Seymie, na tęż samą Rotę co w Seymie, w zgromadzonym komplecie Kommissyi Policyi przysięgę wypełni.

Obrany na Kommissarza Policyi bydź nie może, kto przed rokiem niemiał niewątpliwey dziedziczney Possessyi, z któreyby Podatek do Skarbu Rzplitey opłacał, kto choć raz w całkowitym przeciągu nie odbył funkcyi publiczney Poselskiey, Deputackiey, lub w Kommissyi Porządkowey, ktoby zasiadał w inney iakieykolwiek Magistraturze Kraiowey, prócz w Sądach Seymowych, lub aktualnie służbą Woyskową był obowiązany, także kto niema lat 24. skończonych.

Wysłużone lat 15. bez przerwy w usługach Policyi na stopniu Pisarza Kommissyi, Regenta, Sekretarza, i Kassyera Policyinego, poczytane bydź maią za odbycie funkcyi publiczney, z tym warunkiem: że Officyalista Policyiny na iakąkolwiek funkcyą publiczną idący, *eo ipso* od funkcyi Policyiney, i pensyi odpada.

Komplet ze trzech składać się: a Pisarz Policyi, *vocem consultivam* tylko mieć będzie.

W nieprzytomności Marszałków Narodowych, Prezydować będzie pierwszy *ex ordine* Kommissarz.

Marszałek Narodowy Wielki Koronny po wytrąceniu czwartey części mieć będzie pensyi 45,000. Nadworny 30,000. Przez sześć Miesięcy w Roku w Kommissyi Policyi, wyiąwszy chorobę, zasiadać powinni. Gdyby zaś który z Marszałków Narodowych w Policyi zasiadaiący, nie był obecny w przeciągu roku na Sessyach Kommissyi przez czas sześcio-Miesięczny, w Ordynacyi Kommissyi sobie przepisany; wtedy pensya iego Ministrowska, za ten czas, który niedosiedzi do sześciu Miesięcy w Roku, w Skarbie zostawać ma. Marszałkowi Narodowemu trzymaiącemu Juryzdykcyę w czasie i Mieście Rezydencyi Króla, przytomność na Sądach swoiey Juryzdykcyi, za przytomność na Sessyach Policyi uważana bydź ma.

Kommissarze mieć będą ze Skarbu po złł: Poll: 7,500. każdy z nich przynaymniey po sześć Miesięcy w Roku zasiadać obowiązany: dla czego przy zaczęciu Kommissyi, zasiadaiący ułożą między sobą porządek, żeby przez cały Rok Komplet był nieprzerwanie utrzymany. Któryby zaś zupełnych sześciu Miesięcy zasiadania uchybił, wyiąwszy przypadek choroby, którey rzetelność nad Miesiąc zaprzysięże przed Kommissyą na pierwszey Sessyi, temu w proporcyi część Pensyi przez Kommissyą potrącona, między zasiadaiących nad czas sześcio Miesięczny Kommissarzy podzielona będzie. A gdyby kto z Kommissarzy,

Komplet na początku Kommissyi przez Ordynacyą ułożony tak, aby go nigdy niebrakło, zerwał, karze odsądzenia podpadać będzie. W przypadku śmierci, lub odsądzenia, naywięcey kresek w elekcyi do Policyi między Kandydatami, na ostatnim Seymie maiący, następować ma.

Do składu Kommissyi Policyi należy Pisarz z pensyą roczną 7.500 złł: Poll. Który z obowiązku swego Urzędu zasiadać ma na Sessyi *cum voce consultiva:* trzymać Protokuł Kommissyi, mieć zwierzchni dozor Kancellaryi i Archiwi Kommissyi, w Sądach Kommissyi pióro trzymać, i Dekreta pisać: ma mieć Kopiistów dwoch, dwoch Regentów, pod zwierzchnictwem Pisarza, ieden ma bydz Sądowy, drugi Ekonomiczny, każdy mieć będzie po dwoch Kopiistów. Sekretarz Generalny ieden, z iednym Kopiistą. Plenipotent ieden, z iednym Kopiistą; Archiwista ieden. Intendentów Prowincyonalnych pięciu podług wydziałów przez Kommissyą Policyi wyznaczyć się maięcych. Instygator ieden. Architekt z dwoma Kopiistami. Geometra z iednym Kopiistą. Kassyer z dwoma Kopiistami. Urzędy te za iednomyślnym lub większością głosów przez zasiadaiących w Policyi wyborem, od Urzędów Juryzdykcyi Marszałkowskiey oddzielne, ze Skarbu publicznego, podług oznaczenia na Liście Cywilney płatne, będą dożywotnie, nikomu ustąpione, ani przedane bydź niemogą; Dobrowolna którego kolwiek z nich rezygnacya na pismie uczyniona, podaną Kommissyi bydź ma, i w Protokuł wraz z rezolucyą Kommissyi wpisaną. A iakie względem każdego obowiązków urządzenia, Instrukcye, lub Ordynacye wyda Kommissya, takim podlegać, i one dopełniać każdy obowiązany będzie.

ARTYKUŁ II.

Władza Kommissyi Policyi rozciąga się na Kray cały w ogule, nikogo nie wyłączaiąc: w niektórych Artykułach z mocą exekucyi, w niektórych w sposobie ostrzeżenia i oświecenia, z zupełną zaś mocą rozkazania i exekwowania swoich urządzeń, w Miastach wolnych Rzeczypospolitey.

Władza i obowiązki Kommissyi Policyi z mocą Exekucyi oczywistą, iednak Sądową, i stosowną do Praw Kardynalnych, z warunkiem względem Osób Obywatelskich każdego stanu possessyą maiących, iż mieszkania ich od szpiegowania wszelkiego gatunku wolne bydź powinny, na Kray cały ogólne, są następuiące:

1mo. Czuwanie na wszelkie bunty, rozruchy, zabóystwa, gwałty, między któremi ma się liczyć przeymowanie i rozpieczętowanie Listów na Poczcie, i zmyślanie Pieczęci; na pewność i regularność Poczt Konnych i wozowych, nie wdaiąc się bynaymniey w rozrządzenia ich wewnętrzne, iako Urzędowi udzielnemu od J. K. Mci iedynie zawisłemu, podległe, aby sprawiedliwość równie i wzaiemnie wymierzana była, dla zarządzaiących Pocztami, i Poczt używaiących, dla czego, gdy Poczta od Obywatela, lub Cudzoziemca ukrzywdzoną zostanie, a nie znaydzie sprawiedliwości w Sądzie mieyscowym, nawzaiem, gdy Obywatel czyli Cudzoziemiec ukrzywdzony nieznaydzie satysfakcyi, ani od Zwierzchności Pocztowey, ani od Sądu mieyscowego, który w odległości Kommissyi Porządkowey, lub Sądu Mieyskiego, Possessorowie mieysca przez siebie, lub swoich Namiestników, dopełniać obowiązani będą, strony szukać sprawiedliwości maią u Kommissyi Policyi

2do. Czuwanie na obyczayność powszechną, tak w uszanowaniu Religii S. Katolickiey Rzymskiey Panuiącey, iak w zachowaniu Prawami

wami obostrzoney względem innych Religiy tolerancyi, pilnować zatym będzie, aby wolność pisania i drukowania stosownie do Praw Kardynalnych, w przyzwoitych utrzymana była granicach, która to baczność i do Xiąg z zagranicy sprowadzanych po składach Xięgarskich i Drukarskich, rozciągać się ma.

3tio: Doglądanie iak nayściśleysze tego wszystkiego, co należy do zachowania i pewności zdrowia ludzkiego: zaradzenie wczesne potrzebom Kraiu i klęskom, od głodu, ognia i powodzi: zapobieganie szkodom i zarazie powietrza na ludzi i bydło: utrzymanie korrespondencyi handlowych: przedsębranie i układanie specyfikacyi na ułatwienie produktów: mianie względu na szkodę i pożytek, z inwekty i ewekty wynikaiące: zakładanie handlu w Miastach, stosownie do potrzeby mieysca i rolnictwa, i w oneż potrzebnych rzemiosł wprowadzanie.

4to: Ułożenie i utrzymanie w całym Kraiu iednostayności miar i wag; których stosunek do miar i wag Zagranicznych opisany i wydrukowany, tylekroć ile potrzeba, w Kraiu publikowany bydź ma.

5to: Baczność na spławy Rzek, i zabezpieczenie lądów od zalewów i ruiny, w czym z Kommissyą Skarbową znosić się będzie tak: aby za wspólnym umówieniem się o potrzebie zaradzenia, koszt potrzebny Kommissya Skarbowa dostarczyła, dozór zaś tego i exekucya, do Kommissyi Policyi należały.

6to: Troskliwość i usilne wynaydowanie środków, na danie ratunku ubóstwu, niedołężney starości, kalectwa i nędzę cierpiącym; dla czego zniosłszy się z Zwierzchnością Duchowną i Zwierzchnością Edukacyi Narodowey, względem Szpitalów Akademickich, zaleci niebawnie wszystkim bez wyłączenia zarządzaiącym fundufzami Szpitalnemi i Miłosiernemi, bądź to w Miastach wolnych, i iakiegokolwiek gatunku Dobrach Królewskich, bądź Dziedzicznych Szlacheckich i Duchownych, lub iakieykolwiek inney natury położonemi, od których i Szpitale Warszawskie wszelkiey natury, wyłączone bydź nie maią, aby ciż iak naydokładnieyszy stan tychże funduszów Rapportem dokładnym do Kommissyi Policyi przesyłali, z których taż Kommissya rozpoznawszy istotę i własność funduszów, przedsięwezmie iak nayskutecznieysze środki, aby ile możności do myśli Fundatorów rozdysponowane, ku rychłemu według swego przeznaczenia uskutecznieniu, użytemi zostały. Aby zaś włóczęgi i próżniaki chwalebney do łączenia się w czynach miłosierdzia skwapliwości natrętnym żebractwem nie umnieyszały, robić mogących, Kommissya Policyi albo sama pod bokiem swoim, albo przez Kommissye Porządkowe, gdzie indziey chwytać i do Fabryk, lub innych iakichkolwiek wyżywienie im zapewnić mogących robot, do Poddaństwa iednak ich nie przyniewalaiąc, używać i obracać niezaniedba. Gdyby zaś kto zarządzaiący funduszami Szpitalnemi i miłosierdzia, nakazanego Rapportu podać w czasie swoim uporczywie wzbraniał się, lub tenże falszywie z utaieniem dochodu przesłał, taki bez względu na stan i kondycyą, do Sądu Kommissyi Policyi, lub Kommissyów Porządkowych zapozwany, karze nieochybney i surowey podpadnie; dla skutecznieyszego zaś w tey mierze zaradzenia, wolno będzie Kommissyi Policyi, za zniesieniem się z władzą Duchowną, tudzież dołożeniem się Dziedziców mieyscowych, połączyć fundusze Szpitalne, i miłosierdzia w iednym Mieście, lub Wsi będące; nie będzie im wszelako wolno, tychże funduszów z iednego Miasta lub Wsi, przenosić do drugiego.

ARTYKUŁ III.

Obowiązki Kommissyi Policyi na ogut Kraiu, w sposobie ostrzeżenia, oświecenia, lub porozumienia się.

1mo: Ułożenie i zachowanie porządku względem Lekarzów i Lekarſtw, Chirurgów, Cyrulików, Aptekarzów, Aptek, sztuki Babienia, Uczniów na naukę sztuki Lekarſkiey wysłanych, zasięgaiąc w tym wſzyſtkim dokładney wiadomości od Kommiſsyów Porządkowych i Magiſtratów Miaſt, a znoſząc się z Zwierzchnością Edukacyiną.

2do: Dawanie dobroczynney pomocy w rozmaitych przypadkach poſpolitych i szczególnych, w zdarzeniach pożarów, powodzi, gwałtownych wichrów, zarazy na bydło.

3tio: Dochodzenie i powzięcie wiadomości z Rapportów Kommiſsyów Porządkowych i Miaſt, o ludności, urodzaiach, Iarmarkach, Targach, obfitości i cenie rozmaitych produktów, towarów i rękodzieł, w różnych mieyſcach, przeſzkodach, lub pomocach w Rolnictwie, handlu i Rzemiosłach, o zwyczaynych i niezwyczanych chorobach, i zarazach na ludzi i bydło, o zwyczaiach wſzelkich, zdrowiu, lub powodzeniu powſzechnemu przeciwnych, o zdroiach, wodach mineralnych, ich ſkutkach i wygodzie w ich używaniu, o kruſzczach, i innych kopalniach, do zdrowia, handlu, rękodzieł, lub innych w życiu ludzkim użytków zdatnych i potrzebnych.

4to: Uciąźliwości właścicielów gruntów, i upadek w rolnictwie z wybierania dziesięcin w snopie i ziarnie w Kraiach Rzpltey, Kommiſsya Policyi tak ułożyć ſtarać się będzie, ażeby znioſſzy się *cum Collegio Episcoporum* dziesięciny snopkowe, lub zbożowe w ziarnie, na pieniężne mierne opłaty, zamienione zoſtały: które to ułożenie w celu exekucyi onego, Kommiſsya Policyi, Porządkowym Kommiſsyom zaleci.

5to: Odbieranie dokładnych doniesień od Kommiſsyów Porządkowych, względem miernego i równego ułożenia opłaty dla Plebanów od Chrztu, Slubów i Pogrzebów; a za zniesieniem się w tey mierze z Biſkupami, nieodmienną raz na zawſze taxę ułoży, i onę przez Kommiſsye Porządkowe publikować nakaże.

6to: Za porozumieniem się z Kommiſsyą Skarbową, wprowadzenie i uporządzenie tego wſzyſtkiego, co ſtanowić może wygodę powſzechną i szczególną w Kraiu, przez obfitość i tanność rzeczy do życia potrzebnych, przez rozmnożenie Rękodzieł, przez użycie dozoru i pilności w wydoſkonaleniu tychże w fabrykach Kraiowych, przez łatwość w robotach, zamiarach, przeyściach, przez wolność przedaży Produktów, uchylenie Monopoliów, uleplzenie traktów publicznych, utrzymanie w ochędoſtwie Domów zaiezdnych gościnnych, szynkownych, traktyerniów, ku wygodzie, zdrowiu i zabawie poſpolitey służących.

ARTYKUŁ IV.

Władza Kommissyi Policyi co do Miast wolnych Rzpltey i wszelkiego gatunku Włości Królewskich z mocą rozkazania i exekucyi.

1mo: Gdy do szczególnieyſzego dozoru i Rządu Kommiſsyi Policyi oddane są Miaſta wolne Rzpltey, i wſzelkie pod tym imieniem i tey natury Włości i Wsie, prócz pilney baczności, aby to wſzyſtko,

co się znayduie pod opisami dla Kraiu ogólnemi, szczególniey i silniey, bo z mocą rozkazania i exekucyi w tychże Miastach i Włościach uskuteczniono było; Kommissya Policyi zaraz po ufundowaniu Juryzdykcyi swoiey, co po zakończonym teraźnieyszym Seymie nastąpić powinno, nakaże Lustracyą wszystkich Miast Rzpltey, a w nich wszelkich mieysc do dozoru Policyi należących, wszelkich funduszów, dochodów, remanentów w kasach Mieyskich zaległemi bydź powinnych (w czym odebrane po Departamencie przez Kommissyą Policyi Archivum, i w nim przygotowany do podania Seymowi Rapport, i póżnieysze urządzenia użyteczną bydź mogą pomocą) także i składek na różne obiekta Policyi przeznaczonych, wszystkich urządzeń, zwyczaiów, i porządków dotąd zaprowadzonych, wszystkich budynków tak publicznych iako i partykularnych, a mianowicie Więzieniów, które według potrzeby, i według planty od Kommissyi Policyi wydaney, w całym Kraiu zakładać wygodne i obszerne Kommissyom Porządkowym i Urzędom Mieyskim zaleci, wszystkich naostatek Mieszkańców z klassyfikacyą aktualney ludności z oddziałem Chrześcian od Zydowstwa, słowem we wszystkich stosunkach, poweźmie doskonałą wiadomość stanu i potrzeb Mieyskich, a cokolwiek zaraz poprawić, lub ustanowić w nich będzie mogła, nie odwłocznie rozrządzi.

2do: Dawać baczność będzie, na wszelkie takowe w Miastach rzemiosła i roboty, które bez szczególney ostrożności mogłyby bydź albo zdrowiu szkodliwe, albo maiątkowi Mieszkańców niebezpieczeństwem grożące, iako to: Kuźnie, Browary, Rzeźnice, Jatki, Mydlarnie, Garbarnie, Piece Gancarskie, składy Prochów, Oleiów, pośrzód Budynków, albo Mieszkaniów znayduiące się.

3tio: Pilnować będzie sprawiedliwości nie tylko w miarach i wagach, ale też w gatunku i cenie rzeczy i Towarów, a to za porozumieniem i zniesieniem się z Magistratem, zniesie lub urządzi wszystkie koszta i trudności w przyimowaniu do Cechów przez Prawo nieuchylonych, oraz wszelkie zwyczaie i uchwały Cechów przemysłowi i pospolitey korzyści przeciwne, daiąc wolność przedaży roboty i przemysłu, mimo Przywileiów Cechowych, ilekroć potrzeba i niedostatek publiczny wyciągać tego będzie.

4to: Ani Kommissyi Policyi, ani Miastom nie będzie wolno bez pozwolenia Rzpltey alienować Dóbr i wszystkich funduszów Miastom dla porządku i wygody onym nadanych: owszem Kommissya ściśle doglądać ma, aby wszelkie takowe Dobra i fundusze Mieyskie, arendowane były przez Licytacyą za poprzedzaiącym 6. Niedzielnym Urzędownym obwieszczeniem, przez Magistraty pod dozorem Urzędników Policyi, a dochody w nich nigdy na prywatną, lecz zawsze na publiczną Miast potrzebę, wygodę i ozdobę były obracane. A iako Kommissya przed Seymem, tak Miasta i każdy zarządzaiący iakimkolwiek funduszem, na obiekta Policyi przeznaczonym, przed Kommissyą ściśle rachować się będą.

5to: Przestrzegać będzie Kommissya, ażeby odtąd żadne Miasta długów niezaciągały, Dóbr nie zastawiały, danin, opłat, akcyz, ani na rzeczy, ani na towary, ani na Osoby przybywaiące, lub znayduiące się w Mieście nie nakładały, Domów i Placów, które są własnością publiczną na powiększenie dochodów prywatnych nie obracały: w przypadku iednak konieczney expensy na Prawo lub inne wydatki, za uznaniem słuszności przełożenia, Kommissya Policyi *salvo calculo* pozwolić może, użyć dochodów publicznych, lub na składkę dobrowolną, która wszystkich zarówno dotykać powinna: Wyiąwszy iednak tak nagłe przypadki wydatku w Miastach głównych, iżby tak rychło niemo-

żna było dołożyć się w tym Kommissyi Policyi (iednak równie pod odpowiedzią Osób Magistratu pod ten czas będącego) o czym natychmiast raport bydź powinien Kommissyi Policyi uczyniony.

6to: Długi dotąd od Miast zaciągnione i winne, Kommissya obrachuie, a śrzodki, które znosząc się z Miastami obmyśli dla spłacenia onych, Seymowi przez Radę Nieustaiącą do uwagi poda. A gdyby kto nieprawnie Dobra lub iakiekolwiek użytki Miastom nadane posiadał, Kommissya dopomoże Miastom do prędszego odzyskania w Sądzie przyzwoitym, o składkach zaś dobrowolnych, przyczynach i celu onych, zawsze Kommissya przez Zwierzchność Mieyską uwiadomioną będzie.

7mo: Dla spokoyności i bezpieczeństwa Obywatelów Mieyskich, Kommissya Policyi baczność mieć będzie, aby Woyska przechodzące, lub stoiące w Miastach, żadney krzywdy, szkody lub uciemiężenia nie czyniły, aby w kwaterach lub opłacie za nie, żaden Obywatel nierównością ciężaru nie był uciśniony, a te kwatery lub opłaty za nie, nigdy na domy Publiczne, lecz tylko na szczególne Obywatelów, przez Zwierzchność Mieyską naznaczane były.

8vo: Szczególnieyszym zaś będzie obowiązkiem Kommissyi Policyi obmyślać i podać do wykonania w Miastach przyzwoite śrzodki dla oddalenia i uniknienia pożarów, lub gwałtownych powodzi, dla prędkiego i skutecznego ratunku zniszczonych Miast, Domów, i Osób w takowych przypadkach; dla tego oprócz dozoru, aby wszystkie Miasta miały dostateczne porządki ogniowe, dla sporządzenia których, dozwolić może Magistratom użycia dochodów Mieyskich i dopilnowania, aby wszyscy iakieykolwiek bądź kondycyi i stanu Obywatele, Duchowni i Swieccy, iakkolwiek Possessye swe w Miastach maiący, szczególnie w każdym Domu porządki ogniowe, w dobrym stanie utrzymywali, i wyszłym od Policyi Urządzeniom, tak co się tycze porządku i bezpieczeństwa od ognia, iako i innych kategoryi ogół Miast Wolnych Rzpltey obeymuiących, między niemi założenie kass Publicznych ogniowych i ratunkowych licząc, posłusznemi byli. W prowenta iednak Dziedziców tychże possessyi wdawać się nie maią.

9no: Z dozorem nad spokoynością i bezpieczeństwem Miast Wolnych Rzpltey i Possessyi wszelkich w nich będących, szczególnie co do spokoyności i bezpieczeństwa, łącząc staranie o zaprowadzenie do nich wygody powszechney, Kommissya Policyi dopilnuie, iżby były porządne bruki, ochędostwo ulic, przeniesienie Cmentarzów za Miasta, za zniesieniem się z Zwierzchnością Duchowną, całość i ozdoba Domów i Budynków tak Publicznych, iako i prywatnych, podniesienie, lub zniesienie zapadłych także starych Murów, placow pustych, a to iak nayprędzey, ieżeli są Publiczne, ieżeli zaś prywatne, znosząc się z Właścicielami, i naznaczaiąc im za poprzedzaiącą rewizyą, i decyzyą Magistratu czas naybliższy, po którego upłynieniu takowe mieysca przedać przez Licytacyą, i pieniądze Właścicielom oddać nakaże. Teyże Kommissyi Policyi staraniem będzie stawianie Bram wiazdowych do Miast, obwodów tychże Miast, mostów, bicia tam, grobel, rowów, wystawienie łatwych i pewnych Portów rzecznych, znosząc się z Kommissyą Skarbową, oświecenie Ulic w nocach, zwłaszcza zimowych i ciemnych, porządek i ochędostwo w Kaffenhauzach, Garkuchniach, Austeryach, Karczmach, Rynkach, Ratuszach, Placach publicznych, Ulicach, słowem wszystko, co do ozdoby i łatwego znalezienia potrzeb i osłodzeń życia należy, a to za powzięciem informacyi od Magistratów.

10mo. Nie naruszaiąc w niczym dawnych Praw, zwyczaiów, i urządzeń Juryzdykcyi Marszałkowskiey, którą ninieyszym Prawem z iey Artykułami, stosownie iednak do Praw Roku 1766. 1768. i 1776. względem przybierania Assessorów do spraw kryminalnych *in toto* zachowuiemy, w Mieście i czasie Rezydencyi Króla, gdzie te wszystkie dopiero wymienione Artykuły (wyiąwszy Szpitale i kalkulacyą Magistratu z Dochodów swych oddzielnych, obiektu Policyi bynaymniey niedotyczących się, i nigdy poprzedniczo do Juryzdykcyi Marszałkowskiey nie należących, a przez Magistrat teyże Rezydencyi Królewskiey sprawowanych, tudzież rozpoznanie spraw o długi wszelkie, z Possessyi i użytków w Mieście mianych, Przywileie, Sukcessye, Tranzakcye, i Granice, o Dobra w Miastach sytuowane, i wszelkie pretensye między Mieszczanami, które do Sądów Zadwornych drogą appellacyi należeć maią) pod dozor i zarządzenie teyże Juryzdykcyi Marszałkowskiey, od Kommissyi Policyi oddzielnie, w okręgu mili iedney od rogatek poddaią się; a względem sądzenia Spraw Policyi, mianowicie prędkiey wymagaiących rezolucyi, Marszałkowie Narodowi Ordynacyą stosowną, i do zamiaru Prawa na teraźnieyszym Seymie stanowionego zbliżoną, opiszą. Zachowuiąc oraz przy opisach, i zwyczaiach swoich Kommissyą Brukową, iako związek nierozdzielny z Policyą maiącą, względem Miasta Warszawy ustanowioną, i Marszałkom Narodowym przez Prawo oddaną, w którey dwie Osoby z Magistratu tegoż Miasta *cum voce decisiva* zasiadać mogą. Tey zaś Kommissyi Ordynacye, tak iuż zaszłe, iako i następnie urządzić się maiące, Prawu Publicznemu nie przeciwne, aby skuteczną miały exekucyą, Marszałkom Narodowym zaleca się. W Miastach zaś wszystkich Rzplitey, wszelkie składki, opłaty, pod iakimkolwiek bądź nazwiskiem, tudzież intraty z widowisk, zabaw publicznych, Spektaklów rozmaitych, obrócone bydź maią na użytek publiczny Miasta, i zostawać pod zarządzeniem Miast i dozorem Kommissyi Policyi. W Mieście Warszawie, urządzenie intrat, iako i z widowisk podług Praw 1775 i 1776. do Kommissyi Brukowey przywiązanych, Marszałkowi Narodowemu zastrzega się.

ARTYKUŁ V.

Co do Władzy Sądowey Kommissyi Policyi.

Do Sądów Kommissyi Policyi należeć będą Sprawy następuiące:

1mo. O wszelkie w Miastach wolnych Rzeplitey Fundusze i Dochody, na obiekta Policyi Miast destynowane, nie wdaiąc się w sprawy innego rodzaiu rozpoznania własności gruntowych i Przywileiów Funduszowych, do Sądów właściwych Juryzdykcyi Assessorskich, lub Ziemskich należących.

2do. O zataienie percept, nierzetelność, lub niedokładność wydatków i rachunków, z tychże publicznych dochodów i funduszów, lub ich użycie bez wiedzy Kommissyi Policyi.

3tio. O niezachowanie przepisów Prawa Licytacyy z wolnym nakazaniem drugich, bez mocy iednak zmnieyszenia dochodów pierwey okazanych.

4to. O nieposłuszeństwo Kommissyi Porządkowych i Zwierzchności Mieyskich, na rezolucye, dyspozycye, i rozrządzenia Kommissyi Policyi, oraz Urzędników i Dozorców exekwuiących iey dyspozycye i rozrządzenia.

5to. O zgwałcenie bezpieczeństwa Juryzdykcyi Kommissyi, Osób Kommissarzów, Urzędników, Officyalistów, i Dozorców Policyi w mieyscach, gdzie z Urzędu znaydować się będą.

6to. O niezachowanie Kommissyi rozporządzeń, względem iednostayności Miar i Wag.

7mo. O przestępstwa Urzędników, Officyalistów, Dozorców i Sług Policyi. Oraz wszystkie sprawy z opisu tegó Prawa pod Sąd Kommissyi podpadłe, takoż przez appellacye albo rezolucye, czyli zaskarżenia od pierwszych Instancyi Policyinych przychodzące.

8vo. Żadnych innych Spraw Kommissya Policyi sądzić nie będzie mogła, chociażby się kto poddał dobrowolnie pod iey Sąd. Jako zaś sprawy iey do sądzenia oddane, prędkiey potrzebuią decyzyi, przeto tak w pierwszey Instancyi Kommissyów Porządkowych, iako i w drugiey swoiey, używane bydź niemaią zwyczayne w innych Sądowniczych Magistraturach Indukty i Repliki, lecz iedynie wszystko kończyć się ma przez Memoryały, z kommunikacyą Urzędowną tychże Memoryałów, i odpisów na nie, tudzież Indagacyi przysięgnych, ieżeliby rzecz nie była obiaśniona dowodami na piśmie, co w mieyscu, naydaley w przeciągu trzech dni, w Kraiu zaś naydaley w czterech tygodniach, ma bydź uskutecznionym.

9no. Wszystkie te sprawy powyższemi punktami wyszczególnione, w Sądzie Kommissyi prosto sądzone bydź mogą. W prywatne zaś sprawy i interessa, między Obywatelem a Obywatelem, pod żadnym pretextem Kommissya Policyi wdawać się nie będzie. Inne zaś gatunki spraw wydarzyć się mogące, przechodzić maią przez pierwszą Instancyą Sądów właściwych Kommissyów Porządkowych i Mieyskich, które razem i za Urzędy exekucyine w Kommissyi Policyi używane bydź mogą.

10mo. W tych Sądach Policyi pierwszey Instancyi ostatecznie i bez dopuszczenia appellacyi, sądzone bydź maią tylko sprawy nieprzenoszące złotych trzysta wartości, a kary złotych pięćdziesiąt, lub trzy dni więzienia; w większych zaś sprawach appellacya dopuszczona bydź powinna do Kommissyi Policyi, którey wyroki będą iuż ostateczne. A prócz wydatków prawnych dla stron przyznawać się maiących, wszelkie kary pieniężne, nigdy na zysk sądzących sprawy Policyi przysądzane bydź niemogą, lecz do Kassy ogólney Policyi na potrzeby publiczne (a nigdy na żadne gratyfikacye) składane bydź powinny.

11mo. Tak w pierwszey, iako i w ostatniey Instancyi Kommissyi Policyi, sprawy sądzone bydź maią zawsze na Instancyą donoszącego w instancyi Dozorcy; lub ną instancyą czyli doniesienie Dozorców Policyi w oznaczonych *respectivè* do ich dozoru wydziałach, w przypadkach zaś przestępstwa Urzędników i Dozorców Policyi, każdy Possessyonat może bydź ich Delatorem do Kommissyi Policyi.

12mo. Wyroki Ekonomiczne, i Sądowe odtąd z zapisaniem w tychże terminu exekucyi wydawać się maiące, w przypadku gwałtowney oppozycyi exekwowane będą przez pomoc Woyskową.

13tio. Gdy wszystkie więzienia publiczne, Domy poprawy, i tym podobne z ich funduszami zostawać będą pod dozorem i Rządem Kommissyi Policyi, prócz Miasta Rezydencyi Królewskiey, gdzie Kommissya Policyi z Juryzdykcyą Marszałkowską względem urządzenia podobnych Domów, i więzieniów porozumieć się powinna. Przeto każda Juryzdykcya, Sąd, Zwierzchność, każdego z władzy swoiey na więzienie osądzonego, oddawać ma w ręce Urzędników Policyi, którzy osadzą go podług oznaczenia, maiącego im się oddać wraz z wyrokiem autentycznym na więzienie go skazuiącym.

ARTY-

ARTYKUŁ VI.

Porządek postępowania Kommiſsyi.

1mo: Kommiſsya Policyi odbywać będzie ſwe Seſsye cztery razy na tydzień, wyiąwſzy dni Swięte (prócz nagłey potrzeby za obwieſzczeniem Prezyduiącego) mieyſce iey będzie osobne od Sądu i Kancellaryi Marſzałkowſkiey: Seſsye zawſze zaczynać się maią o godzinie 10. zrana.

2do. Kommiſsya naſamprzód ułoży Ordynacyą Sądową i Ekonomiczną, a ta ma bydź dla niey nieodmiennym w poſtępowaniu prawidłem. Nad opis Ordynacyi nic czynić nie będzie się godziło.

3tio: Kommiſsya dla porządku, podzieli ſwe Seſsye na Ekonomiczne i Sądowe: ułoży podział materyi, i tych dozor pomiędzy Oſoby zasiadaiące rozdzieli. Gdyby iednak w dni Sądowości przeznaczone, nic do ſądzenia nie przypadało, lub nagłey Ekonomiczney rezolucyi okazała się potrzeba; Ekonomiczna odbywać się może.

4to: Nie będzie mogła Kommiſsya Policyi ſama przez się exekwować, ale odſyłać rezolucye ſwoie po exekucyą do Kommiſsyów Porządkowych, co do Miaſt i Wsiów dziedzicznych: a do Magiſtratów Mieyſkich, co do Miaſt Wolnych Rzplitey. Odebrane z Rapportów oſtrzeżenia i dyſpozycye przez Kommiſsye Porządkowe i Zwierzchności, *projectivè*, a w nagłych przypadkach *provisoriè* czynione, czytać na Seſsyach, roztrząſać, odmieniać, lub wcale uchylać według Uſtaw Rzplitey i prawideł rzetelney potrzeby, lub korzyści publiczney, nieodwłocznie powinna.

W czym, aby pewnym i wzaiemnym ſkładem zgodny poſtępowania ſposòb o doſkonałości działania zapewnił, tak dla Kommiſsyòw Porządkowych, iak i dla Zwierzchności Mieyſkich, Ordynacyą dokładną i wſzelkie wątpliwości i trudności ułatwiaiącą ułoży, i do ich wiadomości podać niezaniedba.

5to: Wſzelkie decyzye i rezolucye Kommiſsyi iednomyślnością, lub większością zdań, ſtanowione bydź maią. Ròwność zdań Prezyduiący rozwiązywać będzie. W Sądach po głośnych zdaniach, ſekretne kreſki iść mogą, gdyby który Kommiſsarz ich żądał: w innych zaś wſzyſtkich rezolucyach i decyzyach, ſekretne kreſki mieyſca nie maią, ale każdy decyduiący zapiſać powinien na naſtępney Seſsyi w Sentencyonarzu rozpis, czyli zdanie ſwoie, różne od większości zdań w Kommiſsyi zapadłych.

6to. Dwa będą w Kommiſsyi Sentencyonarze, ieden Sądowy, drugi Ekonomiczny, w pierwſzym każda decyzya Sądowa, w drugim wſzyſtkie inne rezolucye, i czynności Kommiſsyi zapiſane będą. Takowe Sentencyonarze maią bydź utrzymywane przez dwoch Kommiſsarzòw, a wſzyſcy ſkładaiący Kommiſsyą *cum voto deciſivo* przytomni, podpiſywać one będą codziennie; nie podpiſuiący się w Sentencyonarzu, a przytomny, rozumiany bydź ma za zgadzaiącego się z zapadłą rezolucyą, i ſam tylko rozpis podług poprzedniczego Artykułu uczyniony, ròżne zdanie od większości, zaświadczać będzie. Oddzielnie od Sentencyonarza utrzymywane będą dwa Protokuły, w iednym z nich *vota* i rezolucye, w drugim Dekreta wpisywane bydź maią *per extensum.* Prezyduiący podpiſywać one będzie, nie wprzód iednak, aż po dokładney onych konfrontacyi z decyzyami i rezolucyami w Sentencyonarzach zapiſanemi, do takowych Protokułów wpiſane maią bydź Dekreta naypoźniey w dni ośm od czasu wypadłey, a w Sentencyonarzu zapiſaney decyzyi, lub rezolucyi, w przypadku uchy-

uchybienia przepisu tego, Pisarz, iako rządzący Kancelleryą, odpowie Kommissyi, iako i za to, gdyby Protokuł Dekretowy nie był zgodny z Sentencyonarzem.

7mo: Wszelkie Urządzenia, Uniwersały, Obwieszczenia, Ostrzeżenia, Nakazy i Noty, wychodzić z Kommissyi będą pod Imieniem: = My Marszałkowie i Kommissarze Policyi N. N. = wyiąwszy mieysce Rezydencyi Królewskiey, gdzie wszelkie Urządzenia, i Obwieszczenia pod imieniem Marszałka Juryzdykcyą pod bokiem Królewskim trzymaiącego wychodzić maią. Wszelkie Urządzenia Policyi, przez iednego z Marszałków Narodowych podpisywane bydź maią, który gdyby podpisu odmówił, albo przytomnym niebył, pierwszy z porządku Kommissarz podpisze, wszelkie inne dyspozycye, rezolucye, Instrukcye extraktem wydawane bydź maią. Nikt zaś nie będzie mógł tamować i bronić publikowania wszelkich Uniwersałów, i Urządzeń, które Kommissya wydawać będzie, owszem na Poczcie bezpłatnie przyimowane i niezwłocznie rozwiezione, we wszystkich Aktach Kommissyów Porządkowych i Mieyskich, darmo zaoblatowane, i we wszystkich Kościołach z Ambon, gdy o to rekwizycya zaydzie, ogłaszane, i do Drzwi Kościelnych przybiiane bydź maią. Pieczęć Kommissyi Policyi zawieraiąca Herb Prowincyi, i Króla Panuiącego z napisem w koło: = Kommissya Policyi N. N. = przykładana będzie do wszystkich wychodzących Aktów Policyi i Extraktów.

8vo: Wszelkie Memoryały, a oddzielnie Rapporta numerowane bydź maią, na których to Memoryałach i Rapportach ieden z Kommissarzów dzień podania onych, i dzień uczynionych na nie rezolucyi, zapisywać będzie. Takowe Memoryały i Rapporta, Kommissya porządkiem daty podania ułatwiać będzie, te iednak, któreby prędszey i rychleyszey wymagały rezolucyi, choćby późniey podane były, pierwey rezolwowane bydź mogą, nie inaczey iednak, iak za zgodą większości głosów Kommissyi.

9no: Summa 20,000. złotych na fundusz coroczny extra-ordynaryinych, i nieprzewidzianych potrzeb, wyznaczona będzie, z którego Kommissya Policyi danemi do Skarbu Publicznego Assygnacyami, większością wotów sekretnych otrzymanemi, użyć będzie mocna. Nie będzie wolno gratyfikacyi żadnych wyznaczać.

ARTYKUŁ VII.

Co do powinności i stosunku Kommissyi Policyi względem Seymu.

1mo: Kommissyi powinnością będzie na każdym Seymie Ordynaryinym; *1mo:* Zdawać sprawę z wszelkich czynności, tudzież z przychodów i rozchodów dozorowi swemu poruczonych, a to przed Deputacyą tym końcem z Seymu wyznaczoną, podług opisu w Rozdziale o Seymie, końcem iednak explikacyi w materyach Policyi tyczących się; wysyłać będzie Kommissya z pomiędzy siebie do Seymu dwoch Delegowanych, którzy zawsze między Posłami Ziemskiemi mogą się mieścić, i w rzeczonych Materyach głos zabierać. *2do:* Podawać Seymowi wydrukowaną Tabellę wszelkich przychodów, i rozchodów, tak iey Administracyi *immediate* powierzonych, iako i z funduszów publicznych iey opiece i dozorowi poleconych.

2do: Wolno będzie każdemu Obywatelowi do Deputacyi examinuiącey czynności Kommissyi, podawać na piśmie z podpisem ręki własney zarzuty i zażalenia swoie na Kommissyą, równie iak i na osobiste występki tych, ktorzy w Kommissyi zasiadaią.

3tio:

3tio: Gdyby z relacyi Deputowanych okazała się iaka czynność naganna, Seym podług okoliczności i gatunku przewinienia, albo całkowicie czynności takowey naganę w Kwicie umieści, albo rozrządzenie czyli rezolucyą skassuie, albo oskarżone Osoby Kommissyą składaiące, po rozsądzenie i ukaranie do Sądów Seymowych odesle.

ARTYKUŁ VIII.

Co do obowiązków i stosunku Kommissyi Policyi względem Rady Nieustaiącey.

1mo: Kommissya Policyi iest obowiązana wiernie i dokładnie przesyłać do Departamentu Policyi w Radzie Nieustaiącey Rapporta co kwartał Sądowe, a co Miesiąc Ekonomiczne, niemniey na każde zapytanie Rady, dawać dokładną odpowiedź i explikacyą, oraz informacyą w tym wszystkim, w czym uwiadomioną Rada bydź zechce, i to na pismie z podpisem przytomnych komplet składaiących.

2do: Taż Kommissya Policyi Proiekta w widokach do Urzędowania swego stosownych, przez siebie przygotowane, podawać ma 6. Niedzielami przed Seymem ordynaryinym Królowi i Radzie, aby w czasie przed Seymowym na Seymiki rozesłane, a w czasie Seymu czytane i rezolwowane zostały.

ARTYKUŁ IX.

Co do stosunku z innemi Rządowemi Rzplitey Magistraturami.

Kommissya Policyi tak, iak wszystkie inne Magistratury u każdey Rządowey Rzplitey Magistratury szukać może pomocy, informacyi i wzaiemnego zniesienia się, czy to przez wyznaczone do konferencyi z grona swego Osoby, czyli przez Notę, z dokładnym wyłożeniem rzeczy, o którą iść będzie; wzaiemnie na wszelkie do siebie od innych Rzplitey Magistratur przesyłane Noty, Kommissya Policyi powinna będzie bez zwłoki dawać prostą, iasną, i dokładną odpowiedź na pismie, nieodmawiaiąc w niczym potrzebney pomocy, iaka z Prawem i Władzą iey udzieloną, zgadzać się będzie.

Warunek dla Wielkiego Xięstwa Litewskiego, względem Kommissyi Policyi.

Kommissya Policyi w Wielkim Xięstwie Litewskim, która raz na zawsze w Mieście Wilnie utrzymywać się ma, Prawem powyżey przepisanym rządzić się będzie; a to, co o Marszałkach Koronnych w tymże Prawie powiedzianym iest, stosować się powinno, i do Marszałków Litewskich. Marszałkowie Narodowi Wielkiego Xięstwa Litewskiego w Mieście Wilnie *respectivè* stopniów swoich, tychże samych Prerogatyw Prawem przepisanych, co do tumultów i gwałtów używać maią, co Marszałkowie Koronni w Mieście Warszawie; pod bytność zaś Króla Jmci w Litwie, ieżeli Litewscy Marszałkowie są przytomni, nie Koronni, lecz Litewscy przy Prerogatywach Marszałkom służących, w Mieście Rezydencyonalnym Królewskim zostawać będą.

A.

Dyrekcya nad Szpitalami.

1mo. Kommiſsya Policyi maiąc wpływ do Kommiſsyów Porządkowych obwieści te, aby o wſzelkich funduſzach Szpitalnych, każda *respectivè* ſwey Juryzdykcyi zainformowały się, to ieſt: aby wſzyſtkich te funduſze posiadaiących obwieściły, papiery i dowody exyſtencyi, i lokalności złożyć przed sobą kazały, ściśle wyexaminowały, i do teyże Kommiſsyi *summariatim* doniosły.

2do: Kommiſsya Policyi rozróżni u siebie rzeczone funduſze, a które na ubogich mieyſcowych przy Kościele usługuiących są poczynione, takowe przy mieyſcu zoſtawiwſzy, utrzymywanie tylko ubogich do funduſzu ſtoſownych, i exekucyi iſtotney, Rapporta coroczne przed Kommiſsyami Porządkowemi mieyſcowemi ſkładać, a im do siebie przesyłać każe. Które zaś w celu wygody dobra powſzechnego są zrobione, te pod ſwoię Dyrekcyą wywindykuie i odbierze.

3tio: Tych wſzyſtkich funduſzów gotowych i w ſwey Kommiſsyi po wydanych przez Kommiſsye Porządkowe opiniach windykować mianych, ułoży Taryffę i w tey maſsę dochodów wſzyſtkich wyiaśni.

4to: Taż Kommiſya ureguluie wſzyſtkie Szpitale uſtanowiwſzy ſzczególniey Wizytatorów, czyli Prokuratorów w Miaſtach, Warſzawie, Krakowie i Wilnie, gdyż tam naylicznieyſze znayduią się funduſze, których Prokuratorów będzie obowiązkiem: Szpitale luſtrować, czynić we wſzyſtkich ſprawach o całość i adminiſtracyą tych funduſzów, rapportować Kommiſssyi Policyi o wſzelkich zdarzeniach, Dzienniki Rapportów utrzymywać, dyſpozycye od Kommiſsyi Policyi odbierać i do ſkutku przywodzić.

5to: Będzie mocna Kommiſsya Policyi, pomnieyſze ſumki i zapisy w większy kapitał gromadzić, Place po Miaſtach mnieyſze na wygodnieyſze zamieniać, Dobra zaś dla pewnieyſzego dochodu *in Emphyteusim* na lat 50. *per plus Offerentiam* rozrządzać.

6to: Kaſsa Kommiſsyi Policyi, lubo różne podziały w ſobie zawieraiącey, będzie atoli pod iednymże Kaſsyerem i Officyaliſtami Policyi, iednak ta kaſsa w ſwym przeznaczeniu bynaymniey zmieniana, lub do innych wydatków, prócz na ſamych ubogich mieszana bydź nie może.

7mo: Naoſtatek wſzyſtkie ſzczeguły urządzeń rzeczonemi funduſzami Szpitalnemi, na troſkliwą o dobro ludu czułość Kommiſsyi Policyi oddaiemy.

KOMMISSYA WOYSKOWA.

II. Kommissya Woyſkowa złożona będzie z ſześciu Kommiſarzy, w połowie z Cywilnych, między któremi ieden Senator, a w połowie z Woyſkowych, w którey i Urzędnicy Cywilno-Woyſkowi obieranemi bydź mogą; Rotmiſtrze Kawaleryi Narodowey za Cywilnych poczytani bydź maią, ta zaś w Koronie w Warſzawie, a w Litwie w Wilnie odprawiać się ma. Prócz zaś Kommiſsarzów na Seymie wybranych, będą wykommenderowani Sztabs Officyerowie po iednym z każdey Dywizyi, i Korpusu Artylleryi za Reprezentantów w teyże Kommiſsyi, a to iedynie dla zupełnieyſzey informacyi o potrzebach Woyſka.

Prezydencya przy Hetmanach, a w niebytności ich na Seſsyi przy pierwſzym z porządku Kommiſsarzu będzie.

Kom-

Komplet naymniey z 3ch składać się ma, w przypadku zaś *paritatis* Prezyduiący onę rozwiąże.

Rozpisy ieżeliby iakie trafić się miały, te albo na tey samey Sessyi, albo naydaley na następney zapisane bydź maią w Protokuł, z tą iednak ostróżnością unikaiąc odpowiedzi, aby ci, którzy się rozpisuią, *succincte* zaraz na teyże Sessyi treść rozpisu i *motiva* na piśmie podali i te *in extenso* nieprzydaiąc nic nowego, zapisali.

Pensyą dla każdego Kommissarza Woyskowego taką i z takiemi warunkami, iako Kommissarzom innych Kommissyów wyznaczamy.

Zachowuiąc w zupełney mocy Prawo 1776. względem fortragowania, zapobiegaiąc oraz, ażeby Dymmissye Officyerom, bez poprzedzaiącego wprzód wspólnego zakwitowania z Korpusami wydawane nie były, stanowiemy, iż tak podawania do Dymmissyów, iako też Fortragi na Szarże Officyerskie od Brygadyerów, Szeffów i Rotmistrzów przez Generałów Dywizyami Kommenderuiących do Kommissyi Woyskowey odsyłane, a przez tęż Kommissyą do Patentów J. K. Mci podawane będą, a takowe Patenta bez żadney zwłoki Kommissya Woyskowa forsztellować powinna, i pod żadnym pretextem forsztellacyi odmówić nie może.

Garnizon Warszawski dla bezpieczeństwa publicznego, i przyzwoitych assystencyi, nie mniey iak cztery tysiące determinuiemy, do którey liczby i Regimenta Litewskie w proporcyi od Kommissyi Woyskowey podaney, a przez Nas Króla i Rady determinowaney, do służby i dependencyi Garnizonowey, należeć będą.

Sposób Zołdu wypłacania dla Woyska w czterech Rathach determinuiemy.

Wreście Władze nad Woyskiem i obowiązki wszelkie Prawem roku 1776. Departamentowi Woyskowemu przepisane, dla Kommissyi w tym wszystkim, cokolwiek opisom Prawa Seymu teraźnieyszego nie iest przeciwne, za prawidło naznaczamy.

Stosunek teyże Kommissyi Woyskowey względem Rady Nieustaiącey i Departamentu Woyskowego taki, iak i innych Kommissyów Rządowych, mieć chcemy.

Regulamen Musztry i służby roku 1786. tudzież Proceder prawny i Artykuły Woyskowe, potwierdzamy.

A.

Wymiar Sprawiedliwości dla Woyska.

Gdy szczupłością dochodów Skarbu przyciśnieni zostaiemy do zmnieyszenia liczby Woyska, a przy takowym zmnieyszeniu uznaiemy rzeczą sprawiedliwą, ażeby wysługi każdego Zołnierza, strawione lata w Woysku, i kupno Rang na dobrey ugruntowane wierze, swoie sprawiedliwe nalazły względy, stanowiemy naprzód, że każdy bądź Officyer, Unter-Officyer i Gemeyn w Woysku Rzpltey aktualnie służący, Gażę wyznaczoną maiący do dnia reformy siebie w Zołdzie swoim zaspokoionym bydź powinien. Powtóre: Reformowany Unter-Officyer i Gemeyn bądź w Kawaleryi, bądź w Piechocie prócz Zołdu wysłużonego, Miesięczny ieszcze lenung i mundur wysłużony na pamiątkę nadgrody iego usług, dany mu bydź ma. Potrzecie: reformowani zaś wyższey i niższey Rangi Officyerowie, i ci którzy w kompucie dawniey Woyska Rzeczypospolitey aktualnie służąc, teraz umieszczonemi bydźby niemogli; w proporcyi Gaż swoich zaspokoionemi będą podług takowych prawideł. Pierwsza Klassa będzie tych, którzy lat 15. i więcey służąc, Prawem do zyskania wolności

sprzedaży Rang swoich za czteroletnią Gażę, iuż byli zabezpieczeni, iakoteż tych wszystkich, którzy choćby nie służąc lat Prawem przepisanych, aktualnie Rangi takowe w dobrey pokupowali wierze, a tak pierwsi lat 15. i więcey służący, iako drudzy, ktorzy aktualnie rangi swoie popłacili w czteroletniey Gaży Rangi swoiey zaspokoionemi będą. Druga klassa będzie tych: którzy lat dziesięć naymniey w Woysku służyli, i ci trzechletnią Gażę do rang swoich przywiązaną, spłaconą mieć będą: Jakoteż Ober-Officyerowie Rodacy istotnie Kraiowi, którzy będąc w aktualney słuzbie Zagraniczney, prawdziwym do Oyczyzny swey powodowani przywiązaniem, służbę Zagraniczną, przez chęć wysługi swemu Kraiowi winney, porzuciwszy, w służbę Rzpltey choć bez opłaty weszli. Jeżeliby nadal w tey służbie umieszczonemi bydź nie mogli, tedy ich Rangi, choćby i lat wyżey przepisanych niewysłużyli, przecież do teyże Klassy spłacenia należeć maią. Trzecia Klassa obeymować będzie tych, którzy naymniey lat pięć w Woysku służyli, a ci dwóchletnią Gażą kontentowani będą. Czwarta nareszcie Klassa naymnieyszą lat wysłużonych zamykaiąca liczbę, iednoroczną Gażą zaspokaiać nieumieszczonych Officyerów będzie. Ażeby zaś Towarzystwo i Namiestnicy Kawaleryi Narodowey i Pułków Przedniey Straży w dobrey wierze zaciągaiący się pod znaki Rzeczypospolitey, w maiątkach swych uszkodzonemi niezostali, będzie obowiązkiem Kommissyi Likwidacyiney, obrachować każdego Namiestnika i Towarzysza zreformowanego, nakład przy zaciągu zrobiony, i to, co od niego Skarbowi się należy od takowego nakładu odciągnąwszy, resztę należytości dla każdego do zapłacenia nieodwłocznego przyzna. Takowe zaś Urządzenie, że bez obmyślonego pewnego funduszu uskutecznione bydź nie może, zalecamy przeto Kommissyi Skarbu Koronnego, ażeby Żołd tey raty 7browey koniecznie Woysku był zapłacony, choćby zaciągnieniem summy tey potrzebie odpowiadaiącey. Na opłatę zaś summy z Rang zreformowanych wynikaiącey, tęż Kommissyą Skarbu Koronnego authoryzuiemy, do wynalezienia iak naydogodnieyszego, końcem uskutecznienia tego nieodwłocznego sposobu.

B.

Opisanie Rang w Kawaleryi Narodowey i Awansów.

Gdy porządek służby wymaga ustanowienia Rang w Kawaleryi Narodowey, stanowiemy: iżby wszystkie Szarże iednym stopniem wyższą miały Rangę w Woysku, to iest: Towarzysz i Namiestnik będzie miał Rangę w Woysku Chorążego, z tym iednak warunkiem, iż aktualny Chorąży w Woysku iako patentowany od Nas Króla, kommenderować niemi będzie, Chorąży będzie miał Rangę aktualną Podporucznika, Podporucznik aktualną Porucznika, Porucznik aktualną Rangę Kapitana, Maior będzie miał aktualną Podpułkownika, Vice Brygadyer będzie miał aktualną rangę Pułkownika. Kommendant Brygadyer będzie miał rangę Generał-Maiora, z tym warunkiem, aby szedł pod Kommendę Generałów Maiorów aktualnie amploiowanych, a do awansu na Generał-Maiorostwo amploiowane z Szeffami i Pułkownikami wszystkich Korpusów będzie należał.

C.

Urządzenie Gwardyów Naszych.

Gdy Regimenta Gwardyi Naszey zwane, do tych zwrócone są obrębów, w iakich przed Seymem ostatnim Rewolucyinym zostawały;

Przeto

Przeto lubo wyszczególnienia różne do tychże Regimentów ściągaiące się, są w ogóle padanego obięte Etatu, wszelako byle summa i Głowy w Etacie wyrażone, w niczym naruszone nie były, rozrządzenie iednak wewnętrzne zupełnie od Nas Krola należeć będzie, zawsze iednak wysługi Garnizonowe, i przez Gwardye Nasze pełnione bydź powinny. Względem zaś zreformowanych połowy Koni w Gwardyi Naszey Konney, dla szczupłości teraz Skarbu nastąpioney, przy pierwszey Skarbu sposobności, fundusz na tę reformę zwrócony bydź ma.

D.

Urzędy Strażnika i Obożnego Polnego, tudzież Plac-Pułkownika Kart Geograficznych.

Urzędy Strażnika i Obożnego tak w Koronie, iako i Litwie, między Urzędnikami Kraiowemi zachowuiemy, płacę iednak do tych Urzędów przywiązaną, uchylamy, waruiąc aby teraźnieysi tych Urzędów posiadacze, czteroletnią pensyą ze Skarbów Narodowych opłaconą mieli, również i Pułkownik Kart Geograficznych w rzędzie Officyalistów Woyskowych umieszczony, nadal uchylony bydź ma. Possessor zaś teraźnieyszy tey rangi czteroletnią Gażą ze Skarbu Koronnego ma bydź zaspokoiony. Urząd zaś Strażnika W. Litt. równie spłaceniu według reguły innych podlegać będzie.

E.

Przysięga ogólna Woyska.

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S. „ Jedynemu, iż Nayiaśn: Stanisławowi Augustowi Królowi Polskiemu, „ i Wielkiemu Xięciu Litewskiemu, oraz Nayiaśnieyszey Rzeczypo- „ spolitey, wiernym będę, iż wiernie, poczciwie i tak, iak przystoi „ na honor kochaiącego Zołnierza, służąc, w pełnieniu powinności mo- „ ich zachowam posłuszeństwo Naywyższey Władzy Woyskowey, któ- „ rą Rzplta do rządu, i władania Woyskiem swoim, przeznaczy i u- „ stanowi. Tak mi Panie Boże dopomóż &c.

F.

Wyznaczenie mieszkania dla Generała Kommenderuiącego w Garnizonie Warszawskim i Jego Kancellaryi.

Gdy porządek, bezpieczeństwo publiczne i ustawiczny dozór Kommendantowi Garnizonu Warszawskiego poruczony, wymaga tego, aby mieszkanie Jego i Kancellaryi było dogodne, i raz nazawsze każdemu wiadome, zlecamy Kommissyi Skarbu Koronnego, aby w Pałacu którymkolwiek Rzpltey wyznaczyła raz na zawsze wygodne mieszkanie, tak dla tegoż Kommendanta Garnizonu, iakoteż i dla iego Kancellaryi, a takowe wyznaczone mieszkanie, zawsze do Kommendy Garnizonowey Warszawskiey przywiązane będzie.

G.

Urządzenie względem Adiutantów i Fligel Adiutantów przy WW. Hetmanach i Generałach Emploiowanych będących.

Wielmożni Hetmani wybierać będą do boku swego z Korpusów Woyska, każdy *respectivè* swoiey Prowincyi na Adiutantów z Rangą aktualnych Podpułkowników, z Maiorów lub Podpułkowników, a na Fligiel Adiutantów z rangą Kapitanów z Poruczników, lub Kapitanów. Generałowie Artylleryi z Poruczników lub Kapitanów z Korpusu Artylleryi, Generałowie Leutenanci i Generałowie Maiorowie z Oberg i Subaltern Officyerów w aktualney służbie będących z Kawaleryi lub Piechoty, ci zaś Adiutanci zostaiąc przy boku WW. Hetmanów, Generałów Artylleryi, Generałów Leutenantów, i Generałów Maiorów, Maiorów z kolei starszeństwa w Korpusach *respectivè* swoich, z których wziętemi zostali, awansować maią. Adiutanci Hetmańscy zostawszy Pułkownikami, a Adiutanci Generałów Artylleryi, Generałów Leutenantów, i Generałów Maiorów, Maiorami, do swoich *respectivè* Korpusów i pełnienia obowiązków służby zwrócić się powinni będą. W każdym zaś razie zwrót tych Sztabs i Ober Officyerów na Adiutantów i Fligiel Adiutantów wybranych, do Korpusów, a wybór innych zupełnie do woli WW. Hetmanów i Generałów zawisł.

H.

Urządzenie Honorów Woyskowych dla WW. Hetmanów.

Gdy Chorągwie Węgierskie przy Buławach Wielkiey i Polney zdawna ustanowione, szczególnie dla przyzwoitey assystencyi, i wysługi będąc przeznaczone. w mieyscach przemieszkiwania WW. Hetmanów zawsze konsystowały, które ninieyszym Etatem na przyszłość się uchylaią, mieć chcemy: Aby Regimenta Piesze Hetmańskie w czasie pokoiu tak ulokowane zostały, iżby w mieyscach na przemieszkiwania od WW. Hetmanów dla siebie obranych, i dla powagi ich Urzędu, i przyzwoitey assystencyi, użyte bydź mogły, również i Kommendy z Pułków Lekkich gdyby tego WW. Hetmani żądać mieli. Wszystkie zaś w ogólności Garnizony i konsystencye Woysk Rzeczypospolitey przepisane Regulaminem 1786. roku, Honory, Warty i Ordynanse, Hetmanom czynić, i oddawać będą. Niemniey Rang Listy i zwykłe Rapporta miesięczne Hetmanom w Kraiu znayduiącym się, przesyłane bydź powinny.

I.

Urządzenie Generałów Leutnantów i Generałów Majorów w Woysku Koronnym.

Ponieważ tylekrotne nieszczęścia Kraiowe, widocznie Nas do zmnieyszenia liczby Woyska pociągaią; wypada również konieczna potrzeba zmnieyszenia liczby Generałów Leutnantów i Generał Maiorów Amploiowanych, i tych liczbę w Koronie do dwóch Generałów Leutnantów, a do czterech Generałów Maiorów, prócz Generała Leutenanta przy boku J. K. Mci Amploiowanego, determinuiemy. Ze zaś aktualna liczba Generałow Leutnantow i Generałow Maiorow iest bardzo znaczna, a w tey liczbie iedni są, ktorzy iuż zupełnie to oddaleniem się za granicę, to w zameldowaniu powinności Woyskowey zaniedbaniem, drudzy, ktorzy sami choć w Kraiu obecni od powin-

winności służbowey się usunęli, inni którzy dobrowolnie uwolnić się od ciężaru służby Woyſkowey pragną: Przeto Urządzenie dalszego Amploiowania w liczbie wyżey wyrażoney, władzy Woyſkowey zupełnie oddaiemy, z tych iednak zachowaniem prawideł: *1mo.* Tę Władzę Woyſkową na ten raz z wyżey wyrażonych przyczyn, od widoku ſtarſzeńſta Patentów uwalniamy. *2do.* Ci którzyby się ſami od służby wcale Woyſkowey uwolnić chcieli, i o to się zameldowali, ſpłacone Rangi ſwoie koniecznie mieć powinni. *3tio.* Ci zaś, którzyby nadal ieſzcze w służbie ochotę zoſtawać mieli, ci nie będąc teraz opłaconemi, ani Gaży nie biorąc, w ſtopniach zdarzonych, pierwſzemi *respectivè* swoich Patentow do Placów zawakowanych będą, i tak w Amploiowaniu z Gażą przywiązaną użyci w czasie bydź maią. Co i Litewſkiego Woyſka Generałom Leyt: i Generałom Majorom służyć ma.

K.

Odesłanie Urządzenia Etatów Woyskowych.

Odebrawſzy od Deputacyi do Formy Rządu wyznaczoney doniesienie, iż obadwa Etaty podług Prawa Seymu teraźnieyſzego, *proiective* przez WW. Hetmanów: W. Kor: Wielkiego i Polnego W. X. Litt: z naypilnieyszą gorliwoscią, pracą i dokładnością ułożone, ſą oddane teyże Deputacyi, która Etat przez W. Hetmana W. Koron: w urządzeniu wewnętrznym i Ekonomice, bliżey możności Skarbu Rzeczypospolitey, i łatwieyſzemu odpowiadaiący uſkutecznieniu znayduie, a widząc iż ſzczupłość czasu Obradom naſzym pozoſtałego z tą rozwagą, iakiey tak ważne dla Narodu, losu wſpół-Obywatelów i bezpieczeńſtwa Kraiu, wymaga dzieło, niewyſtarcza; Etaty takowe do Kommiſsyi Woyſkowych *reſpectivè* Oboyga Narodów odſyłamy, które to Kommiſsye *pro baſi*, co do urządzenia wewnętrznego i ſzczegułów płacy, Etat Koronny maiąc, Etatów takowych uregulowanie podług aktualney percepty Skarbu Rzplitey od rocznych Expenſów Cywilnych Prawem zatwierdzonych pozoſtałey, każda *respective* dla ſwego Narodu przedsięweźmie, a nawet z dozwoleniem zwinięcia Korpusów, ieżeli tego potrzeba niedoſtatku funduszu wyciągać będzie, i takowe Etaty finalnie udecydowane, Radzie Nieuſtaiącey do approbaty, i wyznaczenia ſtałey płacy podług aktualney Percepty Skarbu Rzplitey od Expens Cywilnych pozoſtałey, odesłać zalecamy, a te wszyſtkie zlecone od Nas obowiązki, iak nayrychley, pod odpowiedzią z Osób, uſkutecznione bydź maią.

L.

Deklaracya względem Rotmistrzów Kawaleryi Narodowey.

Ponieważ Brygady Kawaleryi Narodowey podług nowego Etatu z ſześciu tylko Chorągwi ſkładać się będą, i przeto tyleż Rotmiſtrzów z liczby dwunaſtu teraz będących, podług dawności Patentów utrzymuiąc, pozoſtałych z późnieyſzemi datami Patentu przy tytule Rotmiſtrzów, utrzymaniu się nadal z turu na zawakowanym aktualnie Rotmiſtrzoſtwie zabezpieczamy. Chorągwie pod Imieniem Nayiaśnieyſzego Pana i Hetmanów podług dawnych Praw zoſtawuiemy. Zadnych innych Patentów na Rotmiſtrzoſtwa Kawaleryi Narodowey, My Król odtąd wydawać inaczey niebędziemy, tylko na aktualnie w Bry-

Brygadach wakuiące, po umieszczeniu wszystkich Rotmistrzów, którzy przy Patentach i tytule po urządzonym Etacie pozostaną. Ostrzegaiąc tym Rotmistrzom, którzy w liczbie teraźnieyszego Seymu Funkcyą Poselską odbywaią, a Chorągwie ich są zabrane, choćby młodsi w Patentach utrzymać się iednak przy Rotmistrzostwach swoich Chorągwi powinni będą.

M.

EXCERPT

Z Tabelli Generalney Komputu Głów i Płacy Rocznie Wyrachowaney Woyska Koronnego.

Głowy.	*Korpusy Woyska.*		Płaca Ogólna rocznie wyrachowana. Złote.	Gr:	D.
31.	*Głów Sztabu Generalnego* - - -		305,100.	-	-
4,005.	*Kawalerya Narodowa* z 4. Brygad złożona, z których każda ma po 6 Szwadronów a 516 Głów. — Jeden Regiment Gwardyi Konney z 8 Chorągwi 426 Głów, i 5 Pułków Lekkiey Jazdy, każdy z 6 Chorągwi 315 Głów złożony; Ogólny koszt Rocznie wyrachowany na Kawaleryą - -		2,837,528	15	
6,014.	*Piechota* — Składa się z Korpusu Artylleryi, Inżenierów, i Pontonierów, ogółem 654 Głów — Jednego Regimentu Gwardyi Pieszey z 16 Kompanii, 1,050 Głów maiącego; 10 Regimentów Pieszych Polowych, z których każdy składa się z 8 Kompaniy, i 431 Głów, ogólny koszt rocznie wyrachowany na Piechotę. - - - - -		3,030,482	-	6
10,110.	*Głów Woyska Kor:* Sum: ogólna kosztu roczn.		6,173,110	15	6
	Kommissya Woyskowa wraz z Officyalistami - - -	122,100.			
	Fundusz na Inwalidów - -	50,000.			
	Na Ludwisarnią i Fabrykę Ręczney Broni - - -	25,000.	277,100	-	
	Culag na Furaż dla Kawaleryi w Garnizonie Warszawskim konsystuiącey, utrzymanie Koszar Uiazdowskich i Artyllerycznych, Opał, Swiatło, Słomę, Sienniki, Koce, na utrzymanie Kordygard Garnizonowych, Dzienniki, Expedycye, i różne Expensa Garnizonu *Salvo Calculo* - - -	80,000			
	Summa Ogólna - -		6,450,210	15	6

ASSESSORIA OBOYGA NAR:

Y

Obowiązki Kanclerzów Oboyga Narodów:

12. WSzyftkie prerogatywy powagi i władzy Sądowniczey, początkowo przez famych Panuiących fprawowaney, a za Nayiaśnieysz: Króla Stefana do Urzędów Kanclerzów wcieloney, nienarufzenie we wfzyftkim zachowuiąc, moc fądzenia Afsefsoryi w Imieniu Króla, iako dawnemi Prawami za Dworem Królewfkim odbywać się zwykła, tak na przyfzłość Kanclerze Oboyga Narodów fprawować maią Juryzdykcyą fwoię, podług Praw teraźnieyfzym uftawom niefprzeciwiaiących się, *respective* w Prowincyach fwoich, to ieft: Kanclerze Koronni w Warfzawie: a Kanclerze W. X. Litt: w Wilnie.

W tym Sądzie, iako właściwym fobie, Kanclerz, lub Podkanclerzy na ten czas w Radzie niezasiadaiący, prezydować ma: a w nieprzytowności ich, pierwfzy z porządku Afsefsor Senator, a z Stanu Rycerfkiego podług ftarfzeńftwa, ftopnia i Urzędu, bądź Narodowego, bądź z Woiewództwa lub Ziemi, mieyfca ich zaftępować będzie.

Kanclerze Oboyga Narodów, równie iak inni Miniftrowie do fześciomiesięcznego prezydowania co rok, w Afsefsoryi fą obowiązani: Chybaby onych obowiązek znaydowania się przy Królu, od tego uwolnił.

Afsefsorami w tym Sądzie podług dawnych Praw i równie tak w Koronie, iako i w Litwie, będą Sekretarze, Referendarze i Pifarze Wielcy, którzy względnie fwego Narodu, iako Afsefsores Nati, *cum voce decisiva* zasiadać maią. W Koronie zaś fzczególnie, i Inftygator Koronny (co dla teraźnieyfzego tylko Inftygatora Koronnego Ur: Gomolińfkiego w nadgrodę zasług iego ofobiftych służyć ma) *cum voce decisiva* zasiadać będzie: iednak w fprawie *ex munere Officii* popieraney, tenże Ur: Gomolińfki Inftygator, *vocem decisivam* mieć nie może.

Oprócz tych Afsefsorów, ieden z Senatu, i pięciu z Stanu Rycerfkiego na Seymie wybrani będą, fpofobem do wfzyftkich Magiftratur używanym. A w przypadku śmierci, lub odfądzenia, naywięcey kresek w Elekcyi do Afsefsoryi między kandydatami na oftatnim Seymie maiący, naftępować ma.

Inftygatorowie *respective* Narodów, a z tych którzy w Kommifsyach Skarbowych zasiadać niebędą, *cum voce consultiva* w Sądach Zadwornych zasiadać będą mieli Prawo: Nayfzczególnieyfzym zaś tych urzędowania będzie obiektem, aby nie tylko całości dobra Rzeplitey ftrzegli, w krzywdach przez Pofsefsorów Dóbr Królewfkich, poddańftwu w tychże osiadłemu czynionych, lecz i depaktacyom tegoż poddańftwa zapobiegali, przez Patronów wynifzczaiących dla fwego pożytku Lud Wieyfki w Staroftwach osiadły, pod fałfzywym pozorem opieki i protekcyi nad niemi.

Przy wyborze na Seymie Afsefsorów, trzecia część, to ieft dwoch z dawnych Afsefsorów, zoftawać zawfze będzie.

Pensya dla 6. Afsefsorów wybranych na Seymie, na Rok złł: Pol: 7,500. wyznacza się; zachowuiąc Prawo *de absentia* takie, iakie ieft na Kommifsarzów Skarbowych uftanowione.

Sprawy wfzyftkie drogą appellacyi od wfzelkich Sądów Mieyfkich, lub przez prozekucye przychodzące, do tego Sądu należeć będą: tudzież Sprawy fifkalne, o rozpoznanie Przywileiów, lub natury Dóbr

Krolewſkich, o przywrócenie funduſzów i właſności Miaſt, podług obmowy dawnych Praw, do tegoż Sądu Zadwornego należeć będą.

W liczbie Aſseſsorów wybieranych przez Seym co cztery lata, prócz tych, ktorzy są Aſseſsores Nati, i którzy do uſtawicznego siedzenia nie są obligowani, z pięciu Osób komplet zawſze nieprzerwanie ſkładać się powinien.

Decyzye w ſprawach, *pluralitate* wotów ſekretnych naſtąpione, w Sentencyonarzu na ten koniec sporządzonym, zapiſane bydź maią. Prezyduiący zaś Kanclerz, lub w iego nieprzytomności pierwſzy z porządku z Aſseſsorów zasiadaiący, *paritatem votorum* rozwiąże.

W przytomności Kanclerza, Podkanclerzy zasiadaiący, iedno wotum z Kanclerzem znaczyć będzie: i dla tego w ſekretnym wotowaniu kałkułu kłaść nie może.

Kanclerz prezyduiący *respectivè* Narodów, przybierze ſześciu Aſseſsorów z Młodzieży rodowitey Szlachty: którzy po wykonaniu przysięgi na ſekret Izby, zasiadać będą w Aſseſsoryi, *cum voce consultiva*, a *in casu* wakansu ktorego, Prezyduiący przez nową nominacyą liczbę Aſseſsorów dopełni. Ciągła tych w zasiadaniu na Seſsyach przez cały czas czteroletni praca i pilność, zapisaniem przytomności ich każdey Seſsyi przez Piſarza Aſsessoryi w Protokule na to umyślnie ſporządzonym ſtwierdzona, iako za odbycie funkcyi publiczney poczytaną będzie.

Piſarz i Metrykanci *cum voce informativa* zasiadać będą. Ciż Piſarz i Metrykanci powinni bydź osiedli, Urzędy ich dożywotnie, nikomu przedawane, ani uſtąpione bydź nie mogą. Wybor, po śmierci tychże, od Kanclerzów zależy. A teraźnieysi Pisarze Sądów Zadwornych tak Koronnych, iako i Litewſkich, poſpolicie Dekretowemi zwani: Metrykanci, dwoch Koronnych, a ieden Litewſki: i Regenci, których Piſarze Kanclerzom rekommendować będą mieli Prawo, ninieyſzym Prawem zachowuią się.

Aſseſsorowie przez Seym wybrani, nie wprzód Urzędowanie ſwoie zaczną, aż przysięgę Prawem sobie przepiſaną, wykonaią.

Piſarz, Metrykanci, i Regent, prócz zwykłey przysięgi na ſekret Izby, przysięgę przy obięciu funkcyi wykonać są obowiązani: a oprócz tych wymienionych Osób, nikt pod czas uſtępów znaydować się w Izbie nie może.

W przypadku, gdyby który z zasiadaiących w tym Sądzie Aſseſsor, czyli Officyaliſta, lub ſtawaiący, albo aſsyſtuiący temu Sądowi Plenipotent lub Agent, przepiſane osobną Ordynacyą granice ſkromności przeſtąpił, lub inne popełnił przeſtępſtwo, zaraz i nieodſtępnie w tymże Sądzie *ex termino tacto*, ſądzony, i karany bydź ma.

Kadencye Sądowe, dawnieyszemi Prawami przepisane, zaczynaiąc od 1. dnia każdego Miesiąca Liſtopada, do dnia 1. Maia *incluſivè*, łącząc w to ſprawy Dyssydentſkie Traktatem osobnym 1775. do sądzenia temu Sądowi przeznaczone, do których Król ma nominować Assessorów Dyssydentów, ciągle i nieprzerwanie, wyiąwszy dni Niedzielne i Swięta od Kościoła poſtanowione, odbywać się maią: Zaczynaiąc Sessye ranne od godziny 9. do 2. z południa. Popołudniowe Sessye, zupełnie znoszą się.

Do tego Sądu, Sprawy *Juris Colonarii*, co do Korony zwracaią się: i na ich ſądzenie osobne dwa Miesiące, to iest May i Czerwiec oznaczaią się. Przeto w równym ſposobie i w takim komplecie, iako wyżey, ſądzone bydź maią.

Referendarya zaś, iako dopiero Konſtytucyą 1768. Roku od Assessoryi odłączona zoſtała; przeto teraźnieyszym Prawem taż Referendarya

rendarya do Afsefsoryi przyłącza się i wciela, tak iak przed Konstytucyą 1768. roku była.

W Wielkim Xięftwie Litewfkim zaś, iako Sądu ofobnego Referendaryi nie było, tak regeftra spraw Ordynacyami Praw dawnieyfzych, i rozłożenie czafu na przedsiębranie każdego Regeftru zoftawuią się w tym podziele, i w takim porządku, w iakim dotąd były.

Pensya dla Pifarza na Rok złł: Pol: 7,500. wyznacza się.

Regent zaś, i inni Subalterni z penfyą taką, iaką brali przedtym, i z fundufzu tegoż, zachowuią się.

Pieczęci Narodowe, wielkie i mnieyfze, iak dotąd przy Kanclerzach, i Podkanclerzych zoftawać nieodmiennie będą: a tych ftrzeżenie obowiązkiem będzie tychże Miniftrów, pod rygorem Praw dawnieyfzych w tey mierze ftanowionych. Dyplomatyczna oddzielna Pieczęć, pod dozorem Kanclerza W. Koronnego zawfze będzie. Extrakty z Aktów Kanclerfkich, z przyświadczeniem Sekretarzów Pieczęci: Extrakty Dekretów, i wfzelkich w czasie Sądów odbywaiących się Aktów, z przyświadczeniem Pifarzów Dekretowych: A Extrakty z Metryk z przyświadczeniem Metrykantów, podług dawnych Praw, i zwyczaiów wychodzące, Pieczęciami Narodowemi przypieczętowane i z podpifami tego Kanclerza, którego Pieczęć przyciśniona będzie, wydawane zawfze bydź maią.

Pifarzów Dekretowych *respectivè* Narodów obowiązkiem będzie, po każdey Kadencyi w Metrykach złożyć wfzelkie Akta Sądowe, aby Obywatele między Kadencyami, otwarte dla siebie zawfze też Akta od potrzeby mieli.

Taxa *Jurium Cancellariæ*, spofób pifania, wydawania Extraktów, i od nich opłaty, ten sam w Afsefsoryi przez Pifarza, Metrykantów, i Regenta zachować się powinien, iaki ieft dla Trybunału Koronnego przepifany: z tą tylko różnicą, że od Pieczęci na wfzyftkich Extraktach i Dekretach, złotych cztery ma bydź płacono. Na Mandatach zaś, odtąd Pieczęć nie ieft potrzebna, ale te sposobem Pozwów w Ziemftwach używanym, wydawane bydź maią.

Co się tycze Rapportów, Sygillat, te profto do Rady Nieuftaiącey: a Rapporta miesięczne z kadencyi Sądowey, do teyże Rady, pod adresem Departamentu Sprawiedliwości przefyłane bydź maią.

Afsefsorye Oboyga Narodów, Ordynacyą Sądową ułożą, ftofownie do Praw na teraźnieyfzym Seymie uftanowionych. W Ordynacyi wfpomnioney umiefzczą naygruntownieyfze zabezpieczenie ludu Wieyfkiego w Królewfzczyznach osiadłego, od kosztownego, i tychże niszczącego prawowania się z Pofsefsorami Dóbr dziedzictwa publicznego. A takową Ordynacyą niezaymuiącą spraw innym Magiftraturom Rządowym z Prawa teraźnieyfzego Seymu należących, Radzie Nieuftaiącey do approbaty oney *proviforiè* podadzą: którą Rada Nieuftaiąca na przyfzłym Seymie do potwierdzenia Stanom przyniesie.

Warunek dla Kanclerzów O. N.

Ponieważ odtąd do Urzedów Kraiowych, ftopniami zasług w Obywatelftwie, umiefzczani bydź powinni; Kanclerze Narodowi będą w tym mieli baczność, nie pieczętować Przywileiów przed temi Obywatelami, którzy iftotne swe posługi na funkcyach publicznych odbyli.

MIASTA WOLNE RZECZYPOSPOLITEY.

13. Oddalaiąc się od tego wszystkiego, co w niedoświadczonych układach Miasta Wolne Rzpltey czczemi łudzić mogło pozorami, a zbliżaiąc się do istotnego ich dobra, z któregoby dla Obywatelów Mieyskich spokoyność, przyzwoitość, bezpieczeństwo i dostatek, a na Kray cały spływała świetność i wygoda; takie w niżey opisanych Artykułach z dostoynością Rzeczypospolitey Szlacheckiey zgodne, a do ustalenia wzaiemnych i użytecznych między Stanem Szlacheckim i Mieyskim związków dążące, stanowiemy prawidła.

ARTYKUŁ I.

O Miastach w ogólności.

1mo: Miasta w Kraiach Rzpltey (wyiąwszy Dziedziczne) za Wolne uznaiąc podług Przywileiów tak przed-Uniowych dla Miast, tak Koronnych, iako i Wielkiego Xięstwa Litewskiego służących, niemniey innych wszelakich Przywileiów i Konstytucyy Miastom Koronnym i Wielkiego Xięstwa Litewskiego nadanych, bez naruszenia wszakże Praw własności Szlacheckich, z Formy Rządu ogólnego na teraźnieyszym Seymie postanowioney, na zawsze zostawuiemy, i pod zasłoną tychże Praw Miastom służących, zachowane mieć chcemy.

2do: Wszelkie Terrytorya Miast Wolnych Rzepltey, iakiemi są Wsie, Grunta, Ogrody, Łąki, Lasy i Place, tak Przywileiami Miastom nadane, iako i Dekretami przysądzone, toż przez Miasta Prawem *in commune* Dziedzictwa nabyte, tudzież intraty wszelkie, wszelkiego rodzaiu tymże Miastom wyraźnie nadane i służące, własnością Dziedziczną bydź przyznaiemy, a ztąd tak własność ogólną Miast, iakoteż szczególną każdego Mieszczanina, ruchomą i nieruchomą, opieką Praw Narodowych ubezpieczamy, pod starszeństwem naywyższym co do Sądowności, obiekcie tychże własności, Sądów Zadwórnych Naszych, tak w Koronie, iako też w Wielkim Xięstwie Litewskim.

3tio: Osobę każdego w Kraiach Rzeczypospolitey Mieszczanina osiadłego, Prawem Kardynalnym *neminem captivabimus nisi jure victum*, zasłonionym mieć chcemy, wyiąwszy przypadki w Prawach Kardynalnych wyszczególnione.

ARTYKUŁ II.

Podział Miast Rzeczypospolitey.

Miasta wszystkie Rzpltey w Kraiach iey, iakoteż w Wielkim Xięstwie Litewskim, lubo za równo wolne uznaiemy, że iednak w nayświetnieyszych dawniey Rzpltey czasach, nie dla wszystkich Miast iedne były Prawa, ani też Mieszczanie równych używali Przywileiów, z tego powodu Miasta Rzpltey na trzy Klassy dzielemy.

1mo: Pierwsza Klassa Miast Wolnych Rzpltey składać się będzie z Głównych: Druga z Miast Woiewódzkich: Trzecia z Miasteczek Parafialnych.

2do: W klassie pierwszey umieszczamy w Koronie, Miasta: Kraków, Warszawę, Lublin, Sandomierz i Łuck. A w W. X. Litt: Wilno, Grodno, Brześć Litewski, Kowno i Nowogrodek.

3tio: W klaſsie drugiey umieszczamy wſzystkie Miasta, w których Obrady bądź Woiewódzkie, bądź Ziemſkie, i Sądy odprawuią się: niemniey, które do czterechſet dymów liczyć w sobie będą.

4to: W klaſsie zaś trzeciey umieſzczamy te wſzystkie Miasteczka Parafialne, ktore mniey czterechſet Dymów w sobie zawieraią, a Przywileiami *Locationis et Confirmationis* od Królów sobie nadanemi, są zaſzczycone.

ARTYKUŁ III.

Co do własności i znaczenia Miast w ogóle i wſzczególności Mieſzczanina.

1mo: Miaſta od pierwſzego Numeru Domów, aż do ostatniego z Przedmieściami za iedno Miasto poczytuiemy: a ztąd wſzelkie Juryzdyki Szlacheckie i Duchowne, tak co do Policyi i bezpieczeństwa ogólnego, iako i Sądowości znosiemy: nie zaymuiąc Wsiów Dziedzicznych i Starościńſkich.

2do: Mieſzczaninem iest ten, który z Miasta przez iakikolwiek sposób bądź handlu, bądź rzemiosła użytki ciągnie, i na Rotę poniżey wyrażoną, będzie przysięgłym: inaczey ani handlu prowadzić, ani rzemiosła sprawować żadnemu niewolno będzie, ani podobnie nieprzysięgły na Mieyſkie Rotą poniżſzą, używać Przywileiów Mieyſkich w żadnym sposobie nie będzie mógł nigdy.

3tio: Rota Przysięgi Mieſzczanina w mieyſkie wpiſuiącego się, będzie naſtępuiąca:

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu Wſzechmogącemu w Tróycy S. „ Jedynemu, iż Nayiaśn: Królowi Jegomości NN. Panu memu Miłościwemu i Rzeczypoſpolitey wiernym będę; Rządowi mieyſcowemu „ Mieyſkiemu i nad nim naywyżſzey Zwierzchności, co do Porządku, „ Policyi; a co do Sądowości Zadworney Juryzdykcyi, we wſzyſtkim „ uległym i posłuſznym bydź chcę: obowiązki wſzelkie Mieyſkie na „ fundamencie Praw Seymowych i Przywileiów nadanych, niemniey „ cokolwiek tylko do uſzczęśliwienia Miaſta NN. ściągać się będzie, „ zachowam. Tak mi Panie Boże dopomóż &c:

4to: Mieſzczanin do żadnych robot ani posług prywatnych nad opis Przywileiów pociąganym bydź nie może: wyiąwſzy niebezpieczeńſtwa wſzelkie ogół dotykaiące, iako to: ratunku od ognia, wody, w których to przypadkach każdy Mieſzczanin rozkazy Magiſtratu dopełniać ieſt obowiązany.

5to: Miaſta Głowne z Dymów Mieyſkich uchwalone przez Prawo *quantum* w pieniądzach za Rekruta do ſkładki generalney złożą, a z tey łożnych na Kantoniſtów dadzą ku potrzebie Rzeplitey za poprzedzonym Seymowym o tey potrzebie ogłoſzeniem, a z Wsiów tylko Mieyſkich swoich Kantoniſtów *in natura* wydadzą. Miaſta zaś drugiey i Miaſteczka trzeciey Klaſsy, Kantoniſtów z Mieyſkich właſnychże Dymów przyſtawiać będą winne.

6to: Mieſzczanin iakieykolwiek klaſsy Miaſta, iako zoſtaie przy właſności swoiey ruchomey i nieruchomey Prawem dziedzictwa, tak też opłaty i Podatku z takowey właſności innego płacić nie będzie, tylko iaki Rzeczpoſpolita do Skarbu ſwego uſtanowi: do Kaſsy nawet Mieyſkiey innych opłat, ani ſkładek odtąd wnosić nie będzie, tylko zwyczayne, i na iakie Kommiſsya Policyi da swoie przyzwolenie.

7mo: Kiedyby Miaſto lub Miaſteczko Luſtracyą którą, w iakieykolwiek nazwiſku daninie, czy opłacie nad opis Przywileiów sobie słu-

żących, rozumiało się bydź ukrzywdzonym, tedy o takowe pokrzywdzenie swoie w Sądach Zadwornych czynić będzie mogło: w których od iakiey opłaty, czy daniny uwolnionym zoftanie, od tey i My uwalniamy: i Kommifsyom Skarbowym zalecamy, aby za okazaniem sobie takowego Dekretu, uchylony przezeń Artykuł Intraty za niebyły deklarowała: i od opłaty z niego Kwarty Staroftę, bądź iakiegokolwiek Pofsefsora Królewfzczyzny uwolniła.

8vo: Handle wfzelkie prowadzić, Fabryki zakładać, Rzemiosła i Kunfzta sprawować dla wfzyftkich klafs Miaft równa wolność nadaie się; owfzem Magiftratury Miaft *respective* każdego Miafta pełnić, doftrzegać i ftarać się będą, aby miały Rzemieślników do pierwfzych potrzeb Rolnika ftołownych, i tym końcem Kommifsya Policyi Luftracye nakazywać, oraz Schemata do Rapportu układać mocna ieft.

9no: Każdy Obywatel Mury, Domy upadkiem lub niebezpieczeńftwem iakim grożące, Place pufte lub niezabudowane posiadaiący, takowe reftaurować i zabudować ieft winien. A w przypadku oporu za podaniem Rapportu Kommifsyi Policyi *respective* Prowincyi, Magiftraty Miaft, takowe budowy i place zreparować lub zabudować nakażą. A gdyby i tak decyzyi Magiftratu Obywatel powolnym nie był; Magiftrat uwiadomiwfzy Kommifsyą Policyi przez Rapport, budowę takową lub Plac, przez Licytacyą publiczną sprzeda, i komu wypadać będzie, pieniądze powróci.

10mo: Własności wfzelkie Miaft i Miafteczek ogólne iakiemi są, Wsie, Territoria, Ogrody, Łąki, Lasy, tudzież intraty Przywileiami i Konftytucyami prawnie nadane, lubo zoftaią się wfzyftkie własnością dziedziczną tychże Miaft, iednakże ten do publiczney Kafsy należący dochód, do zwierzchnego dozoru Kommifsyi Policyi, pod zawiadywaniem Magiftratu w Miaftach Głownych, a zaś Intendentów, w Miaftach drugiey i trzeciey klafsy należeć będzie. Wyznaczony przeto tym końcem Luftrator od Kommifsyi Policyi, gatunki i wielość wfzyftkich intrat spifze, długi ciążące też intraty zakonnotuie, potrzeby Miafta wyfzczególni, i proiekt Expenfy nieuchronney ułoży, iuż na Urzędników lub Officyaliftów Mieyfkich, iuż na potrzeby bruków i moftów, na porządki i kafsę ogniową, na zakłady Fabryk i Rzemiosł, iuż na budowlę Ratufzów, Domów Szpitalnych i Sierot i innych ogólney a nieuchronney potrzeby: takowy proiekt Magiftratowi Miaft Głownych, lub Intendentowi w Miaftach i Miafteczkach innych kommunikowany przez Luftratora, a do approbaty Kommifsyi Policyi *respectivè* Narodów podany, za przełożeniem Magiftratu lub Intendentów roztrząśniony, i gdy tego będzie potrzeba poprawiony, do Exekucyi przez tęż Kommifsyą Policyi nakazanym zoftanie.

11mo: Jleby razy potrzeba windykowania lub ocalenia Dóbr, bądź Miaft Głownych, bądź innych Miaft i Miafteczek zachodziła, też nie inaczey, iak za zgłofzeniem się do Kommifsyi Policyi *respectivè* Narodów przyftępować będą, w przyzwoitym dla siebie Sądzie Zadwornym tak Koronnym iako i Litewfkim, w których na ten koniec wybrani i umocowani Officyaliści przysięgli, Imieniem Miaft i Miafteczek wfzyftkich ftawać i dochodzić będą mieli Prawo.

12mo: Co się tycze propinacyi w Miafteczkach Koronnych Klafsy 3ciey, ta co trzy lata przy Intendencie Policyi licytowana zoftanie, z oftrzeżeniem; aby każdemu wolność była szynkowania za opłatą z summy z Licytacyi wypadaiącey do kafsy Mieyfkiey. Koley robienia Piwa, toż samo i wodki zupełnie znosi się.

13tio W Miaftach drugiey Klafsy wfpomnione dochody publiczne pod rządem i szafunkiem będą Urzędu Mieyfkiego, po Luftracyi dochodów

chodów i expensów, oraz determinacyi Kommissyi Policyi, wedle brzmienia Nro 10. A w przypadku nieposłuszeństwa, taż Kommissya Policyi przed sobą Process rozpocząć nakaże, i Urzędowi Mieyskiemu przekonanemu w zarzucie nieposłuszeństwa, szafunek takowych dochodów odebrać będzie miała moc: a to od czasu, w którymby za zaręczeniem iednego z Miast Głównych, sposobnieysze i wiernieysze Osoby do zasiadania w Urzędzie Miasta w sprawie będącego, wybrane zostały. Co się zaś tycze propinacyi w tey Klassie Miast, każdemu Possessyą Mieyską maiącemu, wolność zostawuie się; atoli opłata od dozwolenia szynku Obywatelowi, do Kassy Mieyskiey należeć ma.

14to: Miasta Główne względem dochodów swoich Mieyskich, iako też tychże expensy, corocznie Kommissyi Policyi *respective* Narodów sprawiać się będą; a to przez podany wierny Rapport każdego Artykułu dochodu i expensy. Gdyby przecie Kommissya chciała o wierności wspomnionego Rapportu przekonać się, będzie mogła przez Lustracyą od siebie wysłaną tego dochodzić, a w przypadku okazanych zdrożności, będzie mogła one zrektyfikować, dochody powiększyć, a zbyteczne expensa zmnieyszyć, w reszcie po kary do Sądów swoich za nieposłuszeństwo Magistrat zapozwać, i wedle słuszności ukarać. Propinacya zaś w tychże Miastach Głównych, będzie każdemu zupełnie wolna.

15to: Dowóz Piwa i Wódek z okolic do Miast i Miasteczek dopuszcza się, lecz takowe trunki nie na Kieliszki, Kwarty, albo Garce, lecz hurtem Mieszczanom Prawo szynku maiącym przedawane szczególnie bydź maią.

16to: Co do Miast i Miasteczek w W. X. Litt: tam wszędzie względnie Propinacyi i Licytacyi teyże, iaka iest w Paragraffach powyższych wyrażona, mieysca nie będzie miała: gdzie dochód Miast i Miasteczek generalny Lustracyą ogólną Starostwa obiętym został, i dochód do Skarbu Litew: Kwarciany, bądź Emphiteutyczny na Possessorów Królewszczyzn i w tychże będących Miast i Miasteczek.

17mo: W reszcie iako Administracya dochodów wszelkich z Funduszów Mieyskich wynikaiących, Miast Magistratom i Urzędom należy, i też Fundusze pod ich zarządzeniem zostawać będą, tak też dochody na utrzymanie porządku w Mieście, potrzebnych Officyalistow obracać, wolność mieć maią, za wiadomością, i podług przepisów Kommissyi Policyi *respective* Narodów, z obowiązkiem wszakże koniecznego co rok rachowania się przed temiż Kommissyami.

ARTYKUŁ IV.

Co do Rządu i Administracyi Sprawiedliwości, tak Ekonomiczney, iako i Sądowey w Miastach i Miasteczkach Rzpltey.

1mo: Jakieykolwiek Klassy Miasta Mieszkaniec, do żadnych innych Juryzdykcyi pociąganym nie będzie, prócz tych, któreননnieyszym Prawem dla Miast i Miasteczek są postanowione, a to drogą appellacyi względem porządku do Kommissyi Policyi: a zaś względem Sądowości wszelkiey, do Sądów Zadwornych *respective* Narodów.

2do: Gdzie iednak, albo Miasta, albo w tychże osiedli Mieszczanie maią Wsie Ziemskie, chociażby Prawem Dziedzictwa posiadane, z takowych Possessyi, w Sądach szczególnie Dobrom przyzwoitych odpowiadać będą, a to pod nieważnością processu w przeciwnym obiekcie podniesionego i pod karą Ewokacyi.

3tio: Urzędy Mieyskie tak Ekonomiczne, iako i Sądowe nie mogą się składać, tylko z Mieszczan aktualnych przysięgłych i Possessyonatów, obranych podług przepisów poniższych, a kwestye zakłócenia z elekcyow wynikłe przes Sądy Zadworne *respective* Narodów załatwiane bydź powinny.

4to: W Miastach Głównych Magistrat składać się ma, z 12. Radzców, z pomiędzy których ieden Prezydentem obrany będzie, także z Pisarza, Regenta i Syndyka.

W Miastach drugiey Klassy, Magistrat składać się będzie z 4. Radzców, z których ieden Burmistrzem wybrany będzie, Pisarza i Syndyka.

A w Miastach trzeciey Klassy z 3ch Radzców, z których ieden Burmistrz, z Syndyka iednego, obowiązki Pisarza tak w Magistracie, iako i w Sądzie ordynaryinym zastępuiącego.

5to: Obowiązkiem Magistratu Ekonomiczno-Policyinego w Miastach każdey Klassy będzie dostrzegać całości Praw i funduszów Mieyskich, rozkładać Podatki przez Seym uchwalone, odbierać przysięgi na Mieyskie, zwoływać Lud Mieyski na elekcyą, i wszelkie obrady publiczne Miasta, zawiadywać Kassą Mieyską, i strzedz oney całości, mieć dozor nad Więźniami, Magazynami, Budowlami, Szpitalami i Osobami w kalectwie i nędzy będącemi, przydawać Opiekunów i Kuratorów Sierotom i Wdowom: Administratorów do opuszczonych maiątków naznaczać, sprawy i kalkulacye ekonomiczne od nich odbierać, niewdaiąc się w Sądowość ztąd wynikaiącą, iako Sądom Wóytowsko-Ławniczym należącą, dawać i legalizować zaświadczenia, które w Kraiu i za granicę żądane będą, spory Konfraterniy i Cechów załatwiać, rachunki od nich odbierać, i starszych z podanych kandydatów obierać: Rapporta Zwierzchnościom do których należeć będzie, odsyłać, Licytacye Prowentów Mieyskich odbywać, słowem to wszystko dysponować i utrzymywać, cokolwiek tylko do wewnętrznego porządku bezpieczeństwa i wygody Miasta, oraz dóbr i Prowentów iego ściąga się, i cokolwiek z obiektu Policyi wynika. Sprawy także od Burmistrzów, w obiektach Policyi drogą Appellacyi przychodzące rozsądzać, a oprócz tego, Magistrat ten niebędzie miał Władzy Sądowey, tylko w przypadku zgwałcenia bezpieczeństwa Osób Urzędników, i Officyalistów Magistratowych.

6to: Obowiązkiem Pisarza Magistratowego będzie, zasiadać w Magistracie na Sessyach wszelkich, Memoryały, skargi, odbierać, i w tych Magistrat informować, wniesienia stron, rezolucye bądź decyzye Magistratu pilnie i rzetelnie zapisywać, Dekreta w zdarzonych sprawach, iako i rezolucye Magistratu podpisywać, i te Extraktami żądaiącemu wydawać, na Publikach czyli uchwałach Mieyskich znaydować się, i też w Protokuł wpisywać, i inne zlecenia Magistratu dopełniać.

7mo: Obowiązki zaś Regenta będą następuiące: Pisarza zastępować, Archivum Miasta całego pod rządem swym utrzymywać, tranzakcye kupna i przedaży Dóbr w Mieście, tudzież inne *Actus perpetuitatis*, iako też zapisy przyimować, oraz do odbierania takowych z Delegowanym Urzędem zieżdżać, Inwentarze wszelkich Maiątków, niemniey Skrypta na Summy zaciągnione w Akta wciągać, i też wraz z Extraktami Tranzakcyi żądaiącym wydawać, niemniey interessów całości dobra ogólnego Miasta tyczących się dopilnować.

8vo: Obowiązki Syndyka: *1mo.* Doglądać, aby Wdowy bądź Wdowcy Inwentarze pozostałych Maiątków prawnie nierozrządzonych spisywali, i aby te wczasie Niedziel 4. zaprzysiężone i do Akt podane były, dołożyć starania. *2do:* Aby Sierotom pozbawionym Opieki natu-

naturalney, Opiekunowie dodawani byli, którzy corocznie, aby rachunki przed Magistratem oddawali, attentować; nie zdaiących zaś rachunków pozywać, i Dekretami do zdania onych przymuszać, dołoży starania, aby Opiekunowie byli w stanie zupełney odpowiedzi za dziecinny Maiątek, aby takowy uronionym niezostał, należytą mieć baczność. 3tio: Działom fortuny przez Opiekunów na rzecz małoletnich czynionym assystować, oraz krzywdom ztąd dla małoletnich wynikaiącym zapobiegać. 4to: Sprawy Konkursowe do Maiątku po zmarłych bezpotomnie w Mieście osobach, oraz zbiegłych i poddaiących pod rozbiór swóy Maiątek, po spisaniu przez Urząd Ławniczy Inwentarzem tegoż Maiątku, w Sądzie ordynaryinym popierać, i te w iak nayprędszym czasie ukończać. 5to: Wszystkie Sprawy całości Praw Miasta i iego funduszów tyczące się, w Sądzie przyzwoitym Mieyskim, lub innym którym wypadać będzie popierać, i onych attentować. 6to: Przywileie i Dokumenta wszystkie zawieraiące w sobie całość Praw Miasta pod zarządzenie swoie odbierze, i te po podpisaniu przy odbieraniu onych Sumaryuszu przez Prezyduiącego, w Magistracie pilnie utrzymywać będzie. 7mo: Na Sessyach tak Magistratu, iakoteż na publikach Miasta znaydować się ma, oraz korrespondencye utrzymywać będzie.

9no: Pisarz, Regent i Syndyk, iako ogólnie interessami Miasta zaięci, tak na Obradach Miasta w trzech porządkach, to iest: Rady, Ławy, i Gminu zgromadzonych obierani będą, a tych Urzędy dożywotniemi zostaną.

10mo: Przysięgę Pisarz, Regent i Syndyk, gdy zostaną wybrani, stosownie do przepisanych obowiązków na Obradach Ekonomicznych wykonać będą powinni.

11mo: Ponieważ na tym wiele zależy, aby Maiątki Obywatelów Miast z Dóbr stoiących składaiące się, każdemu czyli są ich istotne, czyli długami niezawiedzione, osobliwie małoletnim do lat zupełnych przychodzącym wiadome były, i w doyściu łatwość sprawowały, odtąd w Miastach Wydziały maiących, iedna Kancellarya do przyimowania Tranzakcyi kupna i przedaży, zeznawania Zapisów, Donacyi, Cessyi, i Kwitów, nawet z Summ Dekretami przysądzonych, Testamentów, Oblaty Inwentarzy Maiątków, tudzież Skryptów i Kontraktów, zgoła wszelkich Aktów, nabycie Possessyi, ciężar na nią zaciągniony lub zniesiony okazuiących, stanowiemy, która pod zarządzeniem Regenta w mieyscu Ratusza Głównego bezpiecznym przy Archivum zostawać będzie, i tak Suscepta iako i Extradyta do niego należeć ma.

Skład Sądów Ordynaryinych w Mieście, iego Władza i Obowiązki.

1mo: Sądy Ordynaryine w Miastach Głównych składać się będą, z iednego Wóyta z Radzców tegoż Miasta obranego, i po 4. względnie każdego Wydziału Ławników, oraz z Pisarza i Regenta Sądowego, którzy będą dożywotniemi.

2do: Komplet tego Sądu składać się ma naymniey z Osób 7. W drugiey Klassie Miast, z Osób 4 i Wóyta: W 3ciey z Osób dwoch i Wóyta. Gdzieby z miast Głównych, Miasto dzieliło się na Wydziały trzy, tam komplet z Osób 5. bydź ma, podobnież gdzie Wydziałów dwa, tenże komplet zachowany bydź powinien.

3tio: W nieprzytomności Wóyta pierwszy z porządku Ławnik prezydować i równość zdań rozwiązywać będzie.

4to: Do Sądów Wóytowskich i Ławniczych należeć będą sprawy iako to: Sukcessyonalne o ważność Tranzakcyi wszelkich, rescisse Kontraktów kupna i przedaży, i innych o Granice Gruntów i Murów,

 wła-

własność onych, o przykrości sąsiedzkie, o długi, zgoła wszystkie Sprawy prawne i uczynkowe, wyiąwszy Magistratowi poddane.

5to: Tenże Sąd Sprawy Kryminalne sądzić będzie, do których komplet z Osòb przynaymniey 10 składać się powinien, Indagacye i Inkwizycye z świadków w komplecie Sądu odbywane bydź maią.

6to: Sprawy Kryminalne tak z Miasta mieyscowego, iako i z innych Miast Woiewódzkich do tychże Sądów (wyiąwszy Sprawy w Miastach Wolnych pod bytność J. K. Mci Juryzdykcyi Marszałkowskiey zostawione) należeć maią.

7mo: W Sprawie przechodzącey złotych Pol: 500 wartowości, złł: 100. kary, lub dwa tygodnie Wieży, appellacya dopuszczona bydź powinna.

8vo: W Sprawach iednak prostego długu, iako to: do zapisów Skryptów Wexlowych należących lub z Kontraktu wynikaiących, iako też popełnioney grabieży i gwałtownego wybicia z Possessyi, o Komorne i we wszystkich Akcessoryach, Appellacya dopuszczona bydź nie ma, stronie atoli uciążoney bydź się czuiącey wolność poparcia Appellacyi do Sądu Assessorskiego zostawuie się: exekucyi\Dekretu wstrzymywać nie będzie.

9no: W Sprawach zaś Kryminalnych w każdym przypadku odięcia życia lub wskazania kary więzienia wiecznego na Kryminalistę, nie tylko appellacya dopuszczona bydź ma, ale nawet exekucya Dekretu, choć nieappellowanego, bez rezolucyi Sądów Zadwornych, następować nie może: wyiąwszy ieżeliby obwiniony na więzienie czasowe lub karę cielesną, alboliteż pieniężną złł: 500. nieprzenoszącą wskazany był, na ten czas appellacya dozwolona mu nie zostanie.

10mo: Niechcąc dwoch obowiązków w stosunkach sobie przeciwnych zostawić, stanowiemy, iż odtąd Ławnicy Dzieła Exekucyine odbywaiący, w Sądzie Ordynaryinym zasiadać nie mogą, lecz ci po nastąpioney Elekcyi swey zgromadziwszy się w mieysce Ratusza Głównego Sądom ich przeznaczonego, ułożą po między sobą Osoby, które do exekucyi na Kwartał pierwszy, a które do sądzenia Spraw oznaczone będą; wyznaczeni do exekucyi Ławnicy, wyiąwszy sprawy Kryminalne do Sądu przez ten czas należeć, ani zasiadać w nim nie będą; wzaiemnie Sąd składaiący, dzieł exekucyinych w ciągu tym podeymować się, ani onych pod nieważnością dzieła, lub exekucyi dopełnić nie mogą; dopiero po upłynionym Kwartale, pierwsi, dzieła wykonawcze sprawuiący do Sądu zwrócą się, drudzy zaś z Sądu mieysce ich zastąpią, i tak co Kwartał zmianę tę pod karą odsądzenia od Urzędu aż do ukończenia swego Urzędowania, zachować powinni. Inkwizycye zaś, Wizye, Kalkulacye, Weryfikacye i wszelkie *actus* Juryzdyczne do exekucyi należące, przez Ławników z Pisarzem, lub Regentem Sądowym odbywane będą.

11mo. Sąd ten będzie miał iednego Pisarza, do którego Sądowa extradyta należeć ma, Regenta, i Instygatora przez trzy porządki wybrać się maiących z Kassy Miasta płatnych.

12mo: Do tego Sądu iako i Magistratu Pozwy pod Pieczęcią Miasta wychodzić będą.

13tio: Tenże Sąd w Dekrecie ostateczym rygor exekucyi przyłączy, a gdy na terminie satysfakcyi strona nieuczyni, Ławnik którego sobie strona exekucyi żądaiaca zarekwiruie, natychmiast do Dóbr stoiących ruchomego maiątku, lub Osoby Dekretowi sprzeciwiaiącey się, udać się powinien, i satysfakcyi dla strony poszukiwać, a gdyby takowa wzbroniona mu była, o pomoc do Magistratu rekwizycyą uczynić powinien, na którą pomoc z Zołnierzy dodana mu będzie.

14to:

14to: Tak w Sądzie Woytowſkim i Ławniczym, iako i Magiſtratu Miaſta wydziały maiącego, większość zdań w każdey okoliczności decydować będzie, zdarzoną zaś równość kresek, Prezyduiący *respective* Sądu Woytowſkiego i Magiſtratu rozwiąże.

15to: W Magiſtracie i Sądzie Wóytowſkim będzie Sentencyonarz, w który natychmiaſt na Seſsyach tak Radzcy, iako i Ławnicy zdania swe, bądź w materyach Ekonomicznych, bądź Sądowych, iednemu z pomiędzy siebie wyznaczonemu wpiſywać polecą; ten zaś Sentencyonarz każdy z Radzców, bądź Ławników przytomny, nie schodząc z Ratuſza, podpiſywać ieſt obowiązany.

16to: Pieczęć Magiſtratu Sądów Ordynaryinych i Burmiſtrzowſkich będzie Herb Miaſta.

17mo: W Miaſtach drugiey Klaſsy będzie Sąd Ordynaryiny z Woyta i 8. Ławników ſkładaiący się, którzy sprawy temu Sądowi właściwe, a wyżey dla Miaſt w pierwſzey klaſsie przepiſane, sądzić i podobnież do exekucyi przyprowadzać będą; Wóyt zaś sprawy potoczne, iakie Burmiſtrzom Wydziałowym w Miaſtach polecone będą, odbywać powinien.

18vo: W Miaſtach trzeciey klaſsy, Sąd Ordynaryiny będzie ſkładał Wóyt i 4. Ławników, równyż gatunek spraw iak dla Miaſt pierwſzey klaſsy sądzić maiący, a sprawy potoczne, Wóyt ułatwiać ma.

19no: Wóyt w Mieście drugiey Klaſsy Sądy potoczne odbywaiący, o połowę tylko wartości rzeczy i kary, zaś trzeciey klaſsy, o trzecią część tego, co Burmiſtrzom w Miaſtach Wydziały maiących dozwolono będzie, sądzić będzie z oſtrzeżeniem appellacyi.

20mo: W Miaſtach tak drugiey klaſsy, iako i trzeciey, spraw kryminalnych Sądy ordynaryine odbywać mocy mieć nie będą, lecz poimany kryminaliſta, do Sądu Ordynaryinego Miaſta pierwſzey klaſsy i pod ſtraż onego odesłany, i tamże za rewersem Woyta, lub Prezyduiącego w Sądzie ordynaryinym, którego żaden przeczyć nie może, oddany bydź ma.

21mo: Gdyby zaś Sąd ordynaryiny Miaſta pierwſzey klaſsy żądał od Miaſta, drugiey lub 3ciey klaſsy w sprawie odesłanego kryminaliſty dowodów Indagacyi, lub doſtawienia świadków, takowe żądanie na piśmie zaſzłe, też Miaſta, bądź w nich Sądy ordynaryine niezwłocznie do ſkutku przywieść będą obowiązane, i dowody urzędownie sporządzone prześlą, a to pod karą odſądzenia od Urzędów przez Sąd Aſsesſorſki z Regeſtru *Directi Mandati ad cujusvis delationem*, ściągnąć się maiącą.

22do. Seſsye Magiſtratu i Sądu ordynaryinego, we wſzyſtkich Miaſtach i Miaſteczkach Rzpltey Wolnych dla ciągłey sprawiedliwości odbywać się będą (oprócz tylko dni Niedzielnych, Swiąt i dni Uroczyſtości Kraiowych) w komplecie powyżey opiſanym, a wſzelkie decyzye w Sentencyonarzu zapisywane bydź powinny.

ARTYKUŁ V.

Wydziały w Miastach.

1mo: Dla zachowania dobrego porządku, ułatwienia sporów między ſtronami mnieyſzey wagi, iako też wykonywania i doglądania rozrządzeń Policyinych, Miaſta pierwſzey klaſsy na Wydziały dyſpartymentowane mieć chcemy, z warunkiem, aby w każdym Wydziale mniey Poſsesſyi nad 500 nie znaydowało się, w tych Wydziałach *respective* każdego, będzie Burmistrz przysięgły przez trzy porządki zgromadzone;

dzone, w czasie niżey przepisanym wybrany, którego obowiązki będą następuiące:

1mo: Sądzić między Obywatelami swego Wydziału, ich służącemi, przybyłemi, sprawy Potoczne wartości Złł: 100 a kary Złł: 20. nie przenoszące, tudzież więzienia dnia iednego i plag 6 na włoczęgów, lub służących powinności niepełniących, z wolną atoli do Magistratu w sprawach Policyinych do Sądu ordynaryinego appellacyą wskazywać. *2do:* Wszelkie rozporządzenia tyczące się Policyi i porządku od Magistratu przesłane, iak naypilniey wykonywać, i aby te wykonywane były, Subalternów swych doglądać. *3tio:* Rapporta o wszelkich czynnościach, lub zdarzeniach, iako i spraw odsądzonych, codziennie Magistratowi oddawać, a w zdarzeniach nagłego zaradzenia potrzebuiących, natychmiast do Prezyduiącego w Magistracie przesyłać, w przypadku choroby lub oddalenia się Burmistrza, Gminny tegoż Wydziału, którego Magistrat wyznaczy, mieysce iego zastąpi. *4to:* Na uchwałach Miasta znaydować się. *5to:* Na Elekcye Gminnych Wydziałowych w czasie normalnym z wiedzą Magistratu Obywateli *respective* swego Wydziału zwoływać, i na tych, w nieprzytomności Radcy z Magistratu wyznaczonego, prezydować.

2do: Do zachowania dobrego porządku w Mieście, i do strzeżenia rozrządzeń, będą Dozorcy w takim rozporządzeniu, aby w Miastach pryncypalnieyszych, czyli pierwszey klassy co 125. possessyi, był ieden Dozorca Obywatel osiadły. W miastach drugiey klassy, co 250 Domów, ieden Dozorca. W miastach 3ciey klassy ieden Dozorca: obowiązkiem tych Dozorców będzie dostrzegać exekucyi, zaleceń, Rządu Ekonomicznego i Policyinego w mieście przez Magistrat i Burmistrzów poleconego: i o tych uskutecznieniu, lub nie, Burmistrzowi natychmiast donosić, ci zaś Dozorcy przez Magistrat obierani, lub zmieniani będą.

3tio: Burmistrz przysięgę na Urząd swóy wykona, będzie miał Sekretarza do wpisywania Dekretów i Rezolucyi Burmistrzowskich, tudzież innych sług od Magistratu przydanych.

ARTYKUŁ VI.

Ekonomia Miasta.

W Miastach wszystkich, ieden Rząd Ekonomiczny, iedno Archiwum i Kancellarya do przyimowania wszelkich Tranzakcyi, gdy nínieyszym Prawem iest ustanowiona, tak wszystkie fundusze tych to Juryzdyk, miast i miasteczek, do iedney Klassy Ekonomiczney należeć będą; Xiążki więc Sądowe i Ekonomiczne tychto Juryzdyk Miast, i Miasteczek w tydzień po Elekcyi Urzędników do Generalnego Archivum komportowane będą. Ekonomia mieyska w miastach wydziały maiących, iedna Osoba z Radzców Urząd Podskarbiego pełnić maiąca, dwie z koła Ławniczego, i z iednego *respective* każdego wydziału Gminnego, składać się ma: a w miastach bezwydziałowych w drugiey klassie, ieden Radzca iako Podskarbi, ieden Ławnik, i dwa Gminni: w trzeciey zaś klassie ieden Radzca iako Podskarbi, ieden Ławnik, i ieden Gminny.

1mo: Tak Podskarbiego z Radzców, iako i Assessorów z Ławy i Gminu, do Ekonomii mieyskich trzy porządki zgromadzone na Ratuszu w czasie normalnym obierać maią, takie atoli Osoby wybierać będą powinni, aby w stanie były dostateczney z maiątków swoich odpowiedzi, względem dochodów mieyskich onym powierzonych.

2do: Na Sesyi pierwszey Ekonomiczney, Podskarbi z Assessorami uczynią pomiędzy sobą rozkład, który z nich iakiemi Prowentami zawiadywać i one odbierać maią, którzy Dobra mieyskie funduszowe stoiące i leżące, ieżeli się znayduią, którzy reperacyi onych doglądać maią, i to w Protokule zapiszą.

3tio: Żadna ugoda w mieście względem reperacyi Dobr, robot Rzemieślników, ich kupna, albo iakieykolwiek zapłaty, nigdzie indziey iak w komplecie naymniey Osób 3. czynione i zapłacone bydź maią.

4to: Wszyscy Assessorowie utrzymuiący, iakiego bądź rodzaiu Percepty, pieniądze, regularnie co tydzień do kassy miasta znosić, i oddawać powinni będą.

5to: Kassa Ekonomiczna mieyska, zawsze będzie zakmnięta trzema Zamkami, od którey klucz ieden, przy Podskarbim, drugi przy Ławniku, a trzeci przy Gminnym zostawać będzie.

6to: Ekonomia podług Perceptarza dochodów funduszowych mieyskich, i podług podanych sobie z Publik taryff, dochody, składki wybierać będzie.

7mo: Ekonomia, Kontrakty Emphiteutyczne na grunta mieyskie, tudzież Arendowne wydawać mocna będzie w komplecie zwyczaynym, nie inaczey iednak, iak za poprzedzaiącą licytacyą, przez Gazety i obwieszczenia do Domów i Kamienic za doniesieniem Policyi.

8vo: Ekonomia prócz Listy Cywilney Urzędników i Officyalistów mieyskich, Regestrow Rzemieślniczych bądź Kupieckich tyczących się, Fabryk w Dobrach mieyskich, Podatków z Dóbr i Prowizyów od summ Kapitalnych przez miasto winnych, tudzież wydatków zwyczaynych mieyskich, nie będzie miała Prawa przez siebie nad Zł: 200. w miastach Wydziały maiących: zaś drugiey klassy bezwydziałowych, nad Złł: 100. w trzeciey nad Złł: 50. extraordynaryinego wydatku czynienia, chyba z wyraźney w trzech porządkach uchwały.

9no: Rachunki czyli Regestra z Dochodów wszelkich iako i wszystkich wydatków mieyskich, Osoby Ekonomią składaiące przed trzema porządkami, to iest Radą, Ławą, i Gminem zdawać i z nich sprawiać się będą powinny. A Magistrat po odebraniu takowych Rachunków, Rapportem Kommissyi Policyi względnie Narodów, o stanie Kassy Mieyskiey donieść powinien, z dokładnym opisaniem wszelkich okoliczności z tego źrzódła wynikaiących: po roztrząśnieniu takowego Rapportu, Kommissya Policyi, ieżeli o retentach, zaległościach i zawinieniach, będzie miała sobie doniesienie, o wyexekwowanie takowych Magistratowi zleci, ten dopełniać rozkaz punktualnie winnym będzie, oprócz przypadku wypadaiącey sprawy, która pierwey w Sądach Zadwornych *respective* Narodów i podług gradacyi ninieyszym Prawem determinowaney, ukończoną bydź będzie powinna.

Przysięgę Podskarbi i Ekonomowie stosowną do swych obowiązków przy Elekcyach swych obowiązków wykonać powinni.

ARTYKUŁ VII.

Gminni.

Gminni będą umocowanemi Reprezentantami wszystkich Obywali Mieyskich.

Gminni Imieniem Obywateli Miasta na publikach, wraz z Magistratem i Ławnikami, składki uchwalać, i one iakoteż Podatki od Sey-

mu postanowione rozkładać będą, tudzież do strzeżenia i wybierania nowych funduszów Mieyskich należeć maią.

Gminni w Konfraterniach i Cechach prezydować, desiderya tychże iako i od Ludu sobie podane, na publikach proponować, i przy nich, ile z Prawem i sprawiedliwością zgodno będzie, obstawać.

ARTYKUŁ VIII.

Stopnie Urzędów Mieyskich.

Pierwszy stopień Gminnego, drugi z Gminnego na Ławnika, trzeci z Ławnika na Radzcę, i potym na Prezydenta i. t. d. mimo tey iednak gradacyi, Osoby stanu Mieyskiego, Edukacyą, znaiomością Prawa zaszczycone, prosto na każdy Urząd Mieyski, w Magistracie, Sądzie, Ekonomii, w czasie elekcyi, lub wakansu mieć będą.

ARTYKUŁ IX.

Elekcya Urzędników Miasta i trwałość onych.

1mo: Na dniu 1wszym Miesiąca Marca zaczynaiąc w roku następuiącym 1794. w Miastach wydziały przez Kommissyą Policyi oznaczone, maiących, zeydą się Obywatele Possessyonaci, wyiąwszy iatki, i Possessye *communitatis*, w mieyscu przez Kommissyą Policyi determinowane o godzinie 9 ranney, gdzie *respective* każdego Wydziału pod Prezydencyą Radzcy Magistratu Głownego iednomyślnością, albo większością wotów, wybiorą z pomiędzy siebie Mieszczan 5. Gminnych Possessyonatów, i od nich przysięgę odbiorą.

2do: Ciż Gminni dnia 4. Marca zeydą się na Ratusz o godzinie 9. ranney, a po złożeniu Instrumentów wyboru siebie i wykonaney przysięgi przed Gminnym pierwszym 1go Wydziału, przystąpią do Elekcyi tym sposobem.

3tio: Obiorą Ławników *respective* każdego Wydziału 4. i od nich przysięgę przyimą.

4to: Tak Gminni iako i Ławnicy wspólnie zgromadzeni pod Prezydencyą Ławnika naywięcey wotów maiącego, lub w przypadku *unanimitatis* starszeństwem lat innych Ławników przewyższaiącego, obiorą 12. Radzców po obraniu tych i przysięgi odebraniu zostawszy się sami, z obranych Radzców, obiorą iednego Prezydenta i Woyta do Sądów Ordynaryinych, i od tych przysięgi odbiorą.

5to: Dnia 7. po Elekcyi Radzców, Prezydenta i Woyta zgromadzone 3. porządki, na Ratusz wybiorą, podług powyższego przepisu z pomiędzy siebie *unanimitate*, albo przez wota sekretne, Urząd Ekonomiczny i podobnież przysięgi im zalecą.

6to: Po uskutecznioney Elekcyi Ekonomii 3. Porządki wybiorą Burmistrzów do każdego Wydziału, Obywateli Mieszczan znaiomość Praw maiących, od tych przysięgi odbiorą.

7mo: Kandydatami pierwszemi do swoich *respective* Urzędów będą Gminni: do swego Urzędu Ławnicy: podobnież i Radzcy, iako też następnie Burmistrze Wydziałowi.

8vo: Elekcye Urzędników w komplecie większey połowy Osób, do Elekcyi należących, odprawiać się będą. Niemogą zaś należeć do Elekcyi ci, którzy się za Kandydatów podali.

9no: Elekcye Prezydenta, Woyta, Radzców, Ławników, Gminnych i Burmistrzów Wydziałowych w lat 4. sposobem powyższym odprawiać się będą, z wolnym potwierdzeniem tychże samych Osób, lub odmienieniem: Ekonomia zaś co lat dwa obierana będzie, z tym

iednak

iednak warunkiem, aby Urzędników trzecia część dawnieyſzych w ſwym Urzędzie zoſtawiona i umieſzczona była.

10mo. W Miaſtach zaś drugiey i trzeciey Klaſsy, Wydziałów niemaiących, Gminni na Ratuſzu przez Obywatelów względnie Poſseſsyi ſto po 4. wybierani będą: i ci podobnym ſpoſobem iak w Miaſtach Wydziały maiących Elekcye odprawią; Wyiąwſzy gdzieby w Miaſtach trzeciey Klaſsy nie było Domów 200. w których Obywatele Poſseſsyonaci, ſami ſpoſobem powyżſzym, Elekcye odbywać będą.

11mo: Wſzyſtkie Elekcye, Przysięgi, w Protokuł na to sporządzony wpiſywane, i przez Prezydenta, pierwſzego Ławnika, i pierwſzego Gminnego, podpisywane będą, który Protokuł przy Magiſtracie zoſtawać będzie. Poſseſsyonat w Mieście przysięgę Prawa Mieyſkiego przed Magiſtratem wykonawſzy, z każdego Wydziału i do każdego Urzędu w tymże Mieście obrany bydź może.

12mo: Officyaliści przy Magiſtraturach i Sądach Miaſt Głównych dotąd zoſtaiący, w Urzędach ſwych potwierdzonemi przez trzy Porządki w nowym ſkładzie bydź maią; zoſtawuiąc moc przeſtępnego, lub powinności niedopełniaiącego oddalenia: nieinaczey iednak iak za wyrokiem Sądowym przez Dekret Sądów Aſseſsorſkich potwierdzonym.

13tio: Spoſób poſtępowania Ekonomiczno-Policyiny dla Magiſtratów, i obowiązki Officyaliſtów względnie bezpieczeńſtwa i porządku, Kommiſsye Policyi *respectivè* Narodów, a dla Sądów Ordynaryinych i Potocznych w Miaſtach wſzyſtkich 3ch Klaſs, Ordynacyą z wyſzczególnieniem wſzelkich obowiązków, Sądy Zadworne *respective* Narodów opiſzą: ſtoſownie iednak do ninieyſzego Prawa, a takowe Urządzenia inż Policyine, iuż Sądowe, niepierwey do Exekucyi ogłoſzonemi będą, aż za kommunikacyą, tak przez Kommiſsyą Policyi, iako też Sądy Zadworne Koronne i Litt: Nam Królowi w Radzie, dla roztrząśnienia, ieżeli dzieła tychże Magiſtratów ſtoſownie do ninieyszego Prawa ułożonemi będą, niemniey dla zaradzenia wſzelkiey kollizyi, iako też dla dopilnowania aby ile możności, pod iednym Panowaniem i rządem iedne były prawidła.

14to: Zlecamy nadto WW. Kanclerzom O. N. aby przez obrane Osoby w Prawie powſzechnym i Kraiowym biegłe, ſtarali się zbiór Praw Miaſtom służyć maiących, iak nayiaśniey ułożyć, ſtoſownie do Praw Kraiowych, i takowy zbiór dla wſzelkich Juryzdykcyi Mieyſkich wygotowany, podać do approbaty Nas Króla w Stanach na naypierwſzym Seymie.

ARTYKUŁ X.

O Prerogatywach Miast i Mieszczan.

1mo: Używać Przywileiów Mieyſkich nikt niemoże, tylko Mieſzczanin Chrześcianin.

2do: Miaſteczko Parafialne gdy w ludności ſwey do czterechſet Dymów doydzie, a w takowey ludności, Rzemiosła przez wprowadzone fabryki rozkrzewione w onym zoſtaną, gdy nadto induſtrya i handel pomnoży byt dobry tegoż Miaſteczka, gdy nakoniec naydą się w onym Osoby zdatne z Mieſzczan Poſseſsyonatów do Urzędowania w Funkcyach bądź Sądowych, bądź Ekonomiczno-Policyinych, a z tych powodów wſzyſtkich, i przykładney powolności w dopełnieniu Urządzeń Kommiſsyi Policyi *respective* Narodów zaleconym będzie Nam Królowi w Stanach na Seymie, przenieść takowe Miaſteczko do Klaſsy drugiey Miaſt obiecuiem.

Gdy Miasto Klasy drugiey z podobnych przyczyn, i powodów zalecone Nam Królowi na Seymie Zgromadzonym przez Kommisyą Policyi *respective* Narodów zostanie, a szczególniey ieżeliby przez pomnożoną ludność, przez wprowadzone Rzemiosła i Fabryki, przez handel znacznie powiększony, przez wprowadzone ochędostwo w brukach i wygodne życie w Domach murowanych, zostało zalecone, na ów czas takowe miasto do liczby Miast Głównych przyłączyć postanawiamy.

3tio: Obywatele w Miastach Głównych od Roku podług Prawa niezmyśloną maiący Possessyą, będą mogli kupować Dobra Ziemskie *Jure hæreditario* & *successionis* one posiadać, z których ciężary znosić i w Sądzie Dobrom Ziemskim właściwym odpowiadać obowiązanemi będą: iak równie Szlachta Domy własne w Miastach maiąca, takie Podatki znosić, i z osiadłości powszechnemu Miasta Rządowi i Sądom ulegać winną będzie.

Co do handlu zaś, w tychże Miastach Szlachcie pozwolonego, ten w brzmieniu Konstytucyi 1775 Roku waruie się. Mieszczanie Dobra Ziemskie kupuiący, podadzą się do Xięgi Ziemiańskiey, Ziemi, gdzie też Dobra leżeć będą, a Kommissya Porządkowa w osobną Klassę zapisze tych Mieszczan Ziemską osiadłość maiących, z tych zaś będzie mógł bydź obranym ieden na Seymikach do Kommissyi Porządkowey, własney Ziemi, w komplecie oney zasiadać *cum voce repræsentativa*.

4to: Mieszczanin Głównego Miasta będzie mógł tym bardziey *Jure Caduco* Feuda i maiątki Mieyskie, albo *Jure potioritatis* posiadać dobra Ziemskie.

Każde Miasto Główne, może wysłać na Seymiki *respective* Województwa swego lub Ziemi Delegatów z swemi, Miast Klassy drugiey, i Miasteczek Parafialnych żądaniami, które Marszałkowi Seymikowemu na pismie podane, i w Instrukcyi umieszczone bydź powinny, a przez Posłów na Seymie donoszone i popierane: a gdyby przy podaniu tych żądań, Delegowani domówienia się dopraszali, takowe nie może im bydź odmówione.

5to: Miasta Główne mieć będą swoiego Agenta, osobno od Korony i osobno od Litwy, których powinności będą w Miastach, lub gdzieby Król na Rezydencyą i Magistratury przeniesione były, mieszkać, imieniem Miast i Miasteczek Wolnych, w wszelkich zachodzących interessach i uciążliwościach z iakiego bądź źrzódła wynikaiących, tudzież materyach wygody i bezpieczeństwa po Miastach i innych do Miast należących Seymowi, Radzie Nieustaiącey, Kommissyom Rządowym, i komu wypadać będzie, swoie podawać uwagi, prośby, i odbierać rezolucye, Interessów Miast w Radzie Nieustaiącey i Kommissyach Rządowych, attentować i pilnować.

6to. Agenci takowi maią bydź Mieszczanie z Miast Głównych żadnemi innemi obowiązkami nie zaięci, koleią obierani, tym sposobem: każdego Miasta Głównego *respective* Korony i W. X. Litt: na które koley Agenta wypadać będzie, Urzędnicy w dniu 30. Marca zgromadziwszy się na Ratusz, w trzech porządkach obiorą Kandydatów 2. z Mieszczan swego Miasta ludzi rostropnością i wiadomością Prawa zaszczyconych, tych konduitę opisawszy, z podpisem Prezydenta, pierwszych Ławnika i Gminnego, one do Miast Głównych, iako to Koronne do Koronnych, a Litewskie do Litewskich prześlą.

7mo: Miasta zaś Główne odebrawszy takową Listę Kandydatów, wraz z konduitą złożą Sessyą w trzech porządkach dnia 24. Kwietnia, i na tey przeczytawszy takową Listę iednomyślnością, albo większością głosów, iednego z wspomnionych Kandydatów na Agenta

wyią-

wybiorą, i wota swe zapieczętowawszy do Miasta z którego elekcya Agenta *ex Turno* wypada, przeslą, a to w przeciągu Niedziel dwoch.

8vo: Magistrat tegoż Miasta odebrawszy ze wszystkich Miast Elekcye, zgromadziwszy się w trzech porządkach *in pleno*, niżeli nadesłane Expedycye z Miast innych przeczyta, sam naprzód do wyboru Agentów przystąpi, a po skończeniu wyboru przez wota sekretne, Expedycye w przytomności swey Pisarzowi Magistratowemu odpieczętować, i one przeczytać każe, który z Kandydatów więcey wotów mieć będzie, temu Urząd Agenta przyzna, i opatrzywszy Instrumentem, gdzie wypadać będzie, wysle.

9no: Koley Miast podawania Kandydatów na Urzędy Agentów, zaczynać się będzie co do Korony Miasto: *1mo*: Kraków. *2do*: Warszawa. *3tio*: Lublin. *4to*: Sandomierz. *5to*: Łuck. Co do Litwy: *1mo*: Wilno. *2do*: Grodno. *3tio*: Brześć Litt; *4to*: Kowno. *5to*: Nowogródek, która zmieniana bydź niemoże.

10mo: Agentom wzwyż wymienionym Kommissye Policyi *respective* Narodów według mieysca i drogości w tych Miastach, w których przemieszkać lat dwie obowiązanemi będą, odpowiadaiącą wyznaczą roczną Pensyą, z rozłożeniem tey kwoty na wszystkie Miasta i Miasteczka, w proporcyi sprawiedliwey tychże rzetelnych dochodów; szczególnieysze zaś dopilnowanie Interessu ogólnego Miast wszystkich tak w Radzie przy boku Naszym, iakoteż tym bardziey w Seymach podług dawnych Praw Kanclerzom Narodowym nadaiemy i poruczamy.

11mo: Agenci Miast Głównych przez Kommissye Skarbowe rekwirowanemi zawsze bydź powinni, w przypadku spraw handlowych i rachunków z handlu wypadaiących, a na ich reprezentacye sprawiedliwe, mieć baczność winne będą też Kommissye Skarbowe.

12mo: Każdy z tych Agentów po skończonym czasie dwóletnim nie wprzód z mieysca, w którym Urzędowanie swe odbywał, wyiechać będzie mógł, aż inny podobnym sposobem obrany na mieysce iego przybędzie, którego nie tylko Ministrom i Kommissarzom w Kommissyach Rządowych prezentować, informacyą o obrotach Miasta onemu dać, ale nadto Summaryusz Dokumentów i Przywileiów Miast na trzy ręce spisawszy, ieden wraz z Prawami i Dokumentami następcy swemu zostawi, drugi w Kommissyi Policyi złoży, trzeci do Akt Miasta tego, z którego był Agentem obrany, sposobem oblaty poda.

13tio: Miasto Główne, z którego kolei Agent iest wybranym, wraz po Elekcyi wszystkie Miasta teyże i drugiey Klassy, a te zaś trzeciey *respective* Woiewództwa o wyborze rzeczonego Agenta uwiadomić powinno będzie.

14to: Miast Głównych Mieszczanie podług dawnych Praw i zwyczaiów do Woyska przyimowani, i w tymże tak z zdatności, iako też wierności zaleceni za rekommendacyą naywyższego Woyskowego Starszeństwa *praeciso Scartabellatu* Nobilitowanemi będą, a tak zasłużone Szlachectwo w Dyplomatach z Kancellaryy Narodowych wychodzących, bez opłaty Stępla utrzymywać maią, równie z pomiędzy Mieszczan Miast pierwszey Klassy Xięża będą mieli Prawo do Kanoniy Doktoralnych w Kapitułach, gdzie dla Stanu Mieyskiego są dawnieyszemi funduszami zabezpieczone; tudzież stawania w Sądzie podług opisu Prawa.

ARTYKUŁ XI.

Przyczyny niemożności posiadania w Mieście Urzędu.

1mo: Nikt Urzędnikiem w Mieście bydź nie może, kto niema realney Posseßyi.

2do: Nie mogą obrani bydź ci Posseßyonaci, ktòrzy nieskończyli lat 24. wieku swego: *1mo:* Ktòrzy oddali pod rozbiór swóy maiątek Wierzycielom i Dekretem od rekursu nie są uwolnieni, lub z takowego przez Wierzycielów wszystkich kwitowani. *2do:* Którzy są pod Kondemnatą, lub *crimine notati*, to iest: przez Dekret za takich osądzeni, albo przez aktualnie wprowadzoną do Sądu Sprawę o kryminał. *3tio:* Ci ktòrzyby nieumieli czytać i pisać. A ten warunek ma zachowany bydź co lat 5. od pierwszey Elekcyi, w Miastach tylko drugiey i trzeciey Klaßy. *4to:* Ktòrzyby byli w aktualney służbie Woyskowey.

3tio: Niemogą bydź obrani do składu Urzędu iednego. *1mo:* Oyciec, Syn, lub Pasierb. *2do:* Teść i Zięć, dway Bracia, dway Szwagrowie, i dwoch iednego imienia i Domu.

4to: Urzędnik Mieyski odpadnie od Urzędu, który przez cały Miesiąc na Seßyą nie przyszedł, od czego iednak prawdziwa choroba, podròż lub zatrudnienie w potrzebach i intereßach Miasta, wymiawiać ma.

5to: Którýby Urzędnik dla słabości i niemocy swoiey, lub postradania zmysłów, przyszedł do tego stopnia, iż pewnego po Roku iednym obiecywaćby nie mògł ozdrowienia, na takowego mieysce inny obrany będzie.

Pensya dla Urzędników Miast.

W Miastach Głównych dla Prezydenta i Radzców Gminni, a zaś trzy porządki dla Podskarbiego i Ekonomòw, Pisarzów, Regentòw, Syndyków, Wóytów i Burmistrzów Wydziałowych i innych Subalternów, tak Sądowych, iako i Policyinych ułożą Pensye, i te Kommißyi Policyi pod approbatę poddadzą.

Jàko zaś dochody wszystkie z Dóbr i Funduszów Mieyskich, tudzież od Burmistrzów Wydziałowych i Extraktów Kancellaryi Miasta wszelkie tranzakcye i inne *actus perpetuitatis* przyimuiącey, do Kaßy Miasta należą, tak z tych Magistrat corocznie Kommißyi Policyi w czasie kończącego się Roku, od wyboru Osób do Ekonomii rachować się i sprawiać się będzie obowiązany.

W Miastach drugiey i trzeciey Klaßy za podaniem przez też Miasta rzetelnego Rapportu dochodòw, Kommißya Policyi, Pensye tak dla Urzędnikòw, iako i Officyalistów ustanowi.

ARTYKUŁ XII.

O Konfraterniach Kupieckich i Cechach Rzemieślniczych.

Znayduiąc po Miastach naszych Konfraternie Kupieckie i Cechy Rzemieślnicze na wzòr Miast Zagranicznych uprzywileiowane, a uważaiąc tak względem handlu, iako też względem wydoskonalenia rękodzieł koniecznym bydź utrzymywanie tych Konfraterniy i Cechów; stosownie zatym do tego prawidła, a znosząc wszelkie *abusus* nie potrzebnych wydatków i Monopolicznych Urządzeń, zlecamy Kommißyom Policyi *respectivè* Narodów, aby te przez Magistraty Miast

pro-

produkowane sobie artykuły względem zachowania dobrego porządku w Konfraterniach Kupieckich i Cechach Rzemieślniczych przeyrzawszy, takowe stosownie do zwyczaiów i porządków Miast Zagranicznych, tak względem handlu, iako też względem wydoskonalenia Rzemiosł, Czeladzi i Maystrów uregulowała, a co z wyważeniem sprawiedliwym ułoży, nie pierwey za poprzedzaiącą opinią przez Magistraty sobie podać się maiącą, do exekucyi przywiodła, aż za weyrzeniem przez Nas Króla w Radzie, a to wszystko końcem aby żaden detryment tak względem obowiązków Konfraterniy Kupieckich Giełdami pospolicie zwanych, iako też względem Rzemieślników, między Cechami Zagranicznemi, a Kraiowemi nie wyniknął, nayszczególniey zaś, aby przez uporządkowanie Konfraterniy i Cechów bez dopuszczenia żadnych Monopolicznych, i krzywdzących układów, iedynie porządkowi w Miastach i wzrostowi tak handlu, iako też rękodzieł skutecznie zaradzonym zostało.

Prawa zaś te wszystkie raz na zawsze służyć Miastom będą bez odmiany, a dawnieysze iakiekolwiek teraźnieyszey ustawie sprzeciwiaiące się, uchylamy.

Dodatek do Miast Koronnych i Litewskich.

W Miastach większych, gdzie Naród Zydowski *incolatum* maiący, znacznie iest rozsiedlony, Policya *respective* Prowincyi wyznaczy z ich Narodu, Medycyny Doktorów, którzy dozor nad Szpitalami ich, zawsze iednak za Miastami ulokowanemi, i porządkiem ochędostwa, a ztąd zdrowia ludzkiego utrzymaniem mieć będą. A nadgrodę *respective* funduszów Zydowskich Szpitalnych tego Miasta, od Kommissyi Policyi wyznaczoną otrzymaią.

A.

Zalecenie WW. Pieczętarzom O. N. o Gleytach.

Zalecamy WW. Pieczętarzom Oboyga Narodów, aby Gleyty Mieszczanom w Miastach natury Ziemskiey, bez wyraźney woli Dziedziców, nie były wydawane, a wydane za niebyłe deklaruiemy.

KOMMISSYA SKARBOWA

KORONNA Y W. X. LIT:

Y USTANOWIENIE DYREKCYI KOPALNI.

§. I.

Mieysce i Skład Kommissyów.

14. *1mo:* Kommissya Skarbowa Koronna w Mieście Rezydencyi Królewskiey w Koronie odbywać się maiąca, składać się ma z Podskarbich i 6ciu Kommissarzów, to iest: iednego Senatora, a pięciu z Stanu Rycerskiego. Takaż sama Kommissya Skarbowa Litewska, z równey liczby Osób i Skarbnego Litewskiego złożona, na zawsze w Mieście Grodnie odprawiać się będzie.

2do: Instygatorowie Koronni i Litewscy na zawsze w Kommissyi Skarbowey zasiadać z Urzędu swego obowiązani będą, lecz tylko *cum voce informativa*: Co się zaś tycze dzisieyszego Instygatora Koronnego Urodzonego Kraiewskiego, ten *ad vitæ tempora*, przy Prawie 1775. sobie szczególniey służącym, zasiadania w Kommissyi *cum voce decisiva* zachowuie się.

3tio: Kommissarze Skarbowi obierani będą na Seymach Ordynaryinych co lat 4ry, w sposobie o Elekcyach Seymowych przepisanym, a na każdey takiey, co lat 4ry przypadaiącey Elekcyi, trzecia część z dawnego składu Kommissarzy zostać powinna, którzy wybywszy dwie Elekcye, daley *eligibiles* być nie mogą, nie inkluduiąc w ten skład Podskarbich, lub Instygatora.

4to: Oprócz kondycyi do wszystkich Urzędowych Elekcyi Prawem rekwirowanych, nie może bydź obrany na Kommissarza Skarbowego. *1mo:* Kto nie ma od roku niewątpliwey Possessyi dziedziczney w Kraiach Rzpltey. *2do:* Kto nie był choć raz na funkcyi publiczney w Magistraturach Rządowych, lub innych od Elekcyi zależących; a wysłużone lat 15. bez przerwy w Skarbie Rzeczypospolitey na stopniu Pisarza Kommissyi, Regenta, Sekretarza, Superintendenta i Kassyera Skarbowego, poczytane bydź maią za odbycie funkcyi Publiczney, z tym warunkiem: że Officyalista Skarbowy, na iakąkolwiek funkcyą Publiczną idący, *eo ipso* od funkcyi Skarbowey i pensyi odpada. *3tio:* Kto iest obowiązany aktualną służbą Woyskową. *4to:* Kto nie ma lat 24. skończonych.

5to: Prezydować w Kommissyi będzie ieden z Podskarbich w Radzie Nieustaiącey nie zasiadaiący. W nieprzytomności zaś Podskarbiego, pierwszy w porządku Kommissarz mieysce iego zastąpi.

6to: Prezyduiący na pierwszey Sessyi, wraz po Elekcyi, wyznaczać i przybierać ma trzech Assessorów z młodzieży Kraiowey Szlachty; którzy po wykonaniu przysięgi na sekret Izby, zasiadać będą w Kommissyi *cum voce consultiva*, a *in casu* wakansu którego, Prezyduiący przez nową nominacyą, liczbę Assessorow dopełni; Ciągła tych w zasiadaniu na Sessyach tak Ekonomicznych, iako też Sądowych przez cały czas czteroletni praca i pilność, zapisaniem przytomności ich każdey Sessyi, przez Pisarza Kommissyi, w Protokule na to umyślnie sporządzonym stwierdzona, iako za odbycie funkcyi publiczney, poczytaną będzie.

7mo: Komplet Kommissyi Skarbowey na Sessyach w materyach do Ekonomii ściągaiących się, liczba trzech, a zaś na Sessyach Sądowych liczba Osób pięć rekwirowaną będzie. W przypadku zaś choroby, lub nieprzytomności którego z Kommissarzy, Instygator w materyi Sądowey *vocem decisivam* mieć może. A w przypadku śmierci Kommissarza, obrany na iego mieysce ten będzie, który z Kandydatów do Kommissyi w Regestrze do Elekcyi na Seymie podanych, miał naywięcey wotów, po obranych do Kommissyi Kommissarzach, i tego Rada Nieustaiąca approbować będzie.

§. II.

Officyaliści Kommissyów.

1mo: Komissye Skarbowe mieć będą Officyalistów tak przy boku swoim, iako też i po tych Repartycyach w Kraiu, które Kommissye ustanowią. Tych w proporcyą teraźnieyszych granic Prowincyow Koronney i Litewskiey, liczbę pomnieyszą, obowiązki pracy i służby w oddzielnych pierwey kilku Osobach chodzące, w iedney teraz ile możno-

ści osobie pomieszczą, płace także tych Officyalistów w miarę uszczuplonych Rzpltey dochodów, i summy w Tabelli na Officyalistów Skarbowych wyrażoney, ureguluią. A którychby Officyalistów *ad latus* Kommissyów będących, przy takowym uregulowaniu, w przeciągu roku iednego, dla oszczędzenia Skarbu oddalić im przyszło, tym na wzór Rang Woyskowych, skoro który 10 lat wysłużone w Skarbie dowiedzie, czteroletnią pensyą do funkcyi przywiązaną, Kommissye z Superat wypłacić maią.

2do: Wybór i nominacya Officyalistów Skarbowych, na wszystkie wakuiące stopnie, podług dawnych Praw, przy Podskarbim Prezyduiącym zostanie, a w przypadku śmierci iego, lub niebytności, gdyby Kandydat wakuiącego stopnia, w przeciągu tygodnia od doszłey do Kommissyi o wakansie wiadomości, nominowanym nie był; tedy pierwszy w porządku Prezyduiący Kommissarz, tę nominacyą dopełnić, a nominowany Officyalista, porękę za sobą naydaley w tygodni dwa od zaszłey nominacyi, pod utratą otrzymanego placu, złożyć powinien.

3tio: Skarbnego Litewskiego Urząd, za Przywileiem J. K. Mci; Do niego należy dozór Archivi Kancellaryi, Aktów, Protokułów, i pisania decyzyi przy regestrach: a w materyach Ekonomicznych, *vocem informativam* mieć będzie.

4to: Pierwszy Officyalista Skarbowy w Koronie przy boku Kommissyi będzie Pisarz, powinien bydź osiadły, Urząd iego dożywotni nikomu przedanym, ani ustąpionym bydź nie może. Dobrowolne Urzędu tego złożenie ma bydź Kommissyi podane na pismie, i w Protokuł wpisane; Ten przysięgę Rotą Pisarzom Kommissyi Skarbowey zwykłą wykona, obowiązki Pisarza są te: *1mo:* Na Sessyach Kommissyi zasiadać *cum voce consultiva*. *2do:* Utrzymywać Protokuły Kommissyi. *3tio:* Mieć zwierzchni dozór Kancellaryi i Archivi Kommissyi. *4to:* W Sądach Kommissyi pióro trzymać i Dekreta pisać, a w zastępstwie Skarbnego do pisania decyzyi, według dawnieyszego Prawa w Litwie, Regenci Sądowi utrzymani bydź maią.

5to: Prócz Pisarza mieć będą Kommissye, innych ieszcze Officialistów przy boku swoim potrzebnych. Których liczbę i płatę powyższym sposobem ułożą, o ułożoney Radzie Nieustaiącey doniosą; a gdy raz Kommissye takowych Officyalistów przy boku swoim liczbę i płacę ułożą, odmieniać oney iuż nie będą mogły.

6to: Oprócz tych Officyalistów przy boku swoim, mieć będą ieszcze Kommissye Officyalistów Skarbowych po Repartycyach, które przez Ordynacyą swoię ustanowią potrzebnych do wybierania, i dozoru dochodów publicznych: Tych tylko Officyalistów po Woiewództwach, Kommissye mocne będą liczbę powiększać, lub umnieyszać podług potrzeby. A w zdarzeniu nieodbitey potrzeby powiększenia, lub umnieyszenia liczby tychże Officyalistów, albo naznaczenia onym pensyi, przyczyna takowey rezolucyi Kommissyów bydź powinna dokładnie wyszczególniona w Protokule, i Radzie Nieustaiącey doniesiona.

7mo: Nikt nie może bydź Officyalistą Skarbowym, kto nie ma za sobą dostateczney ewikcyi w własnym maiątku, albo w poręce, ktorey ani Podskarbiowie, ani Kommissarze dawać nie mogą.

§. III.

Dalsze warunki i Opisy Prawa względem Osób Kommissye Skarbowe składaiących, tak Kommissarzów, iako i Officyalistów.

1mo: Podskarbiowie Kommissarze i Officyaliści Kommissyów Skarbowych, w żadnym Sądzie suspensy brać nie będą mogli. A w przy-

padku potrzeby nakazania przysięgi Podſkarbim, Kommiſsarzom i Officyaliſtom, przy boku Kommiſsyów zoſtaiącym, po iey dopełnienie, wſzelkie Juryzdykcye odſyłać ich będą do mieyſca, gdzie się Kommiſsye odbywaią.

2do: Zaden Kommiſsarz w ciągu Urzędowania swego, zrzekać się ani uſtępować nie może pod iakimkolwiek bądź pozorem funkcyi swoiey Kommiſsarſkiey: nie zasiadaiący przez całą kadencyą, w przypadku niezaprzysiężenia obłożney choroby, iako oſoba komplet zrywaiąca, Radzie przez Kommiſsye doniesioną bydź ma: przez czas zaś Urzędowania swego, ani Kommiſsarz, ani Officyaliſta Skarbowy, w żadney inney funkcyi, czy to Poselſkiey, czy Magiſtratur Rządowych, lub Sądowniczych, znaydować się nie może: do innych zaś Urzędów Powiatowych Elekcyinych, obowiązki Skarbowe przeszkadzać nie będą.

3tio: Zaden z Podſkarbich i Kommiſsarzów, ani Officyaliſtów, nie będzie mógł trzymać na siebie, ani przez subordynowane Oſoby, iakichkolwiek bądź dochodów Rzpltey. Gdyby zaś który z Podſkarbich lub Kommiſsarzy chciał na siebie licytować na Emphiteusim dobra Rzeczypoſpolitey, lub inne licytacye do władzy Kommiſsyów należące, na siebie czynić, wtedy wkole Kommiſsyów znaydować się niema.

§. IV.

Pensye Kommissarzy i Officyalistów.

Podſkarbiowie ponieważ są penſyą Miniſtrowſką opatrzeni, do penſyi Kommiſsarſkiey należeć nie będą. Kommiſsarze zaś brać będą penſyą roczną, każdy po Złł: Pol: 7,500. A Inſtygator teraźnieyſzy, lubo przez Tabellę na Seymie w roku 1776 ułożoną, ma wyznaczoney pensyi Złł: Pol 10,000 gdy iednak teraz w miarę pomnieyſzonych Rzpltey dochodów, inna proporcya względem wſzyſtkich penſyy Cywilnych, chociaż Prawami dawnieyſzemi zapewnionych, zachować się musi; przeto i Ur: Kraiewſki tę penſyą roczną do Urzędu swego *ad vitæ tempora* przywiązaną, mieć będzie zredukowaną do Złł: Pol: 7,500. Inni zaś Officyaliści tak przy boku Kommiſsyów, iako też po Woiewodztwach podług powyżſzych Prawa tego opiſów, penſyą roczną uregulowaną przez Kommiſsye Skarbowe mieć będą.

§. V.

Opisanie Władzy i obowiązków ogólnych i szczególnych Kommissyów Skarbów: co do materyi Ekonomiczney.

Ekonomika publiczna, Rząd Skarbu Rzpltey, dozór całości onego, wybieranie dochodów publicznych, prawem wyraźnym pod ich rząd oddanych, tychże dochodów publicznych wydatek, dozór także nad monetą; nakoniec Sądowość podług poniżſzego wyszczególnienia, Kommiſsyom Skarbowym oddaie się.

Z tey więc władzy ogólney, obowiązki szczególne Kommiſsyów, co do Ekonomiki, są naſtępuiące:

1mo Do władzy Kommiſsyów należy urządzenie adminiſtrowaney przez samych tylko Officyaliſtów Skarbowych manipulacyi, czyli ułożenia pewnego spoſobu wybierania dochodów publicznych, pod ich rząd oddanych, zawſze iednak ſtoſownie do przepiſów na Seymie uchwalonych.

2do:

2do: Mocne będą Kommiſsye czynić allewiacye w podatkach publicznych podług Prawa, i o tym Radzie Nieuſtaiącey donosić.

3tio: Do Kommiſsyów Skarbowych należy ſtanowić nad granicą potrzebne Komory i obſerwatorya, i tych żaden Dziedzić lub Poſseſsor Dóbr iakieykolwiek bądź natury, bronić im nie ma: i o tym Radzie Nieuſtaiącey donieść, końcem znieſienia ſię z Dworami ſąsiaduiącemi. Komory raz uſtanowione w takowy ſposób, odmieniane bydź nie mogą, chyba za wspólnym zezwoleniem. O mieyscu iednak z Dziedzicem, lub Poſſeſſorem umówić ſię maią; koszt zaś na to potrzebny, łożyć będą Kommiſſye ze Skarbu publicznego, z wszelką oſtrożnością względem kalkulacyi przez zawiaduiących tym zleceniem Kommiſſyów, czynić się maiącey, nie obowięzuiąc nigdy Dziedzica lub Poſſeſſora do takowey expensy.

4to: Kommiſſye Skarb: ułożą Inſtruktarze Celne, Tranzyta także wszelkie przez Kraie Rzpltey ułatwią, i potrzebne w tym celu urządzenia poczynią, ſtosownie do Traktatów handlowych naſtąpić maiących: tak ułożone i ułatwione Radzie Nieuſtaiącey kommunikować będą, po uczynioney kommunikacyi do wiadomości publiczney podadzą we wſzyſtkich Woiewództwach i Ziemiach przez Kommiſſye Porządkowe. Takowe Inſtruktarze znaydować ſię powinny na każdey Komorze Celney, i każdemu przeieżdżaiącemu, któryby ie czytać chciał, kommunikowane bydź maią.

5to: Co ſię tycze czyszczenia rzek iſtotnie za ſpławne uznanych, znoszenia na nich iazów i wszelkich przeszkód, wolność i łatwość handlu tamuiących; tudzież robienia Kanałów, i traktów publicznych: Kommiſſye Skarb: celem pozyſkania pomocy, znośić ſię w tym będą z Kommiſſyą Policyi, a co w tey mierze uſtanowią, Radzie Nieuſtaiącey zaraportuią, i exekucyi zalecenia ſwego pilnie poſtrzegać będą.

6to: Powinnością będzie Kommiſſyów ſtrzedz podług ſzczególnych opisów Prawa, całości dóbr Rzpltey i Funduszów publicznych pod rząd i dozor onych oddanych; ſprawy wszelkie tychże dóbr i funduszów tyczące się, Kommiſſye Plenipotentom Skar: pilnować każą w Sądach, gdzie się z Prawa należy; a ci Plenipotenci nie będą mogli godzić ſię ze ſtroną, bez wiadomości Kommiſſyów.

Na każdym zaś Ordynaryinym Seymie, Kommiſſye podawać maią drukowaną Tabellę tychże Dóbr i Funduszów publicznych z dokładnym wyszczegòlnieniem, przez kogo, od którego i iakiego czasu, oraz za iakim prawem są, lub maią bydź poſiadane.

7mo: Kommiſſye ułożą pewny ſposób licytacyy wszelkich, w Kommiſſyach odbywać ſię maiących, do ſwey Władzy należących; takowy układ do Rady Nieuſtaiącey prześlą.

8vo: Obowiązkiem Kommiſſyów będzie urządzać Fabryki Kraiowe, pod ich rząd oddane, i takowych Fabryk przychody i rozchody w dokładney Tabelli ułożą: onę przy Rapportach do Rady przeslą.

9no: Mocne będą Kommiſſye pewne Osoby wysyłać do obieżdżania Repartycyi Celnych, na ktore podróże, expens w Tabelli przeznaczony zoſtanie; dla weyrzenia w ſtan Kaſs, i Fabryk Rzpltey, tudzież dla nabycia innych potrzebnych rządowi ſwoiemu wiadomości, w czym wſzyſtkim żadney od nikogo przeszkody mieć nie będą: ktokolwiek zaś przez Kommiſſye, do takowey luſtracyi użyty będzie, żadney od ſiebie dyspozycyi do Kaſſy bądź któreykolwiek wydawać nie ma mocy, chyba z wyraźney woli Kommiſſyów *in pleno*, a w Inſtruſtrukcyi ſwoiey ſpecyfikowaney.

10mo: Dozorowi Kommiſſyi Skar: Koronney poruczaią ſię Korony i inne Kleynoty i ſprzęty Rzpltey; których nigdy i nikomu nie wyda, bez wyraźnego rozkazu Seymu.

11mo: Kommiſſye prócz dobrodzieyſtwa w Konſtytucyi 1775. dozwolonego, co do przepuszczania rzeczy bez Cła do Fabryk Kraiowych, uwalniać ieszcze będą od opłaty Cła, rzeczy wszelkie ſprowadzone z zagranicznych na publiczne Rzplitey potrzeby; nie inaczey iednak, iak za podaną ſobie na piśmie Notą, od ktòreykolwiek Rządowey Rzplitey Kommiſſyi. W nocie zaś tey wyszczególnione bydź maią, co do gatunku i wielości te wſzyſtkie rzeczy, maiące przychodzić z zagranicy. To zaś uwiadomienie, żadney osobie ani tym, co w Magiſtraturach zaſiadaią, partykularnie ſłużyć nie będzie; lecz iedynie o publicznych Rzpltey dochodach rozumieć ſię ma. Równie też i względem Fabryk kraiowych oſtrzega ſię: iż za podaniem Memoryałów do Kommiſſyów Skarbowych od utrzymuiącego Fabrykę, też Kommissye przeyrzą podany Ausztuk, wyexaminuią, ieśli rzeczy w nim wyrażone są, i w iakiey ilości potrzebne; i na ſprowadzenie onych bez opłaty Cła Paszport wydadzą, doſtrzegaiąc, aby w tym ſprowadzeniu żadney defraudacyi nie było. O którą gdyby kto raz był przeświadczony, od dobrodzieyſtwa tego Prawa usuniony bydź powinien.

12mo: Kommiſſya Skarbowa Koronna mieć będzie dozór nad Mennicą: ſtrzedz będzie, aby ta we wſzyſtkim ſprawowaną była, podług opisu Praw iey ſłużących: a mianowicie, aby ſtopa Monety Prawem przyięta odmienioną nie była.

13tio: Kommiſſya ſtanowić będzie, i do wiadomości publiczney przez Uniwersały podawać w Woiewództwach i Ziemiach ſzacunek wewnętrzny Monety Zagraniczney ſtosowny do ſtopy Monety kraiowey: oſtrzegaiąc zawsze prócz tych Uniwersałów, przez Gazety publiczne tygodniowe powszechność, ieżeliby iaki fałsz w Monetach Zagranicznych pokazywał ſię, walor i ſzacunek wewnętrzny teyże zfałszowaney Monety determinuiąc.

14to: Monecie wszelkiey Zagraniczney, wchod i wychod wolny, na Granicach Państwa Rzpltey broniony nie będzie; zdawkowey, czyli bilonowey monecie wchod wolny nie ma bydź dozwolony; fałszowaną zaś Monetę, Kommiſſya zabierać i konfiſkować będzie. Kraiowey zaś Monety wszelki wywóz na zawsze zabrania ſię.

15to: Każdy wieżdżaiący do Kraiów Państwa Rzpltey, po opłaceniu Cła w nadgraniczney Komorze od towarów, ieżeli iakie wieść będzie, wolen będzie iechać gdzie mu ſię podoba; a wszelkie nakazy zoſtawiania *vadimoniorum* w takowych przypadkach znoszą ſię.

16to: Towary wszelkie, od których Cło Prawem naznaczone w nadgranicznych Komorach raz opłacone będzie; żadney powtórney rewizyi, żadney powtórney Cła opłacie, i wszelkich melioracyi onego pod żadnym pozorem w całym Kraiu Rzpltey podlegać nie maią: wszelkie zatym arbitralne Depaktacye Kupców, lub z traktów wracanie bądź przez Officyaliſtów, bądź przez kogożkolwiek pod iakimkolwiek pozorem czynione, pod ſurowemi karami zabraniaią ſię. Takową wolą Prawa w celu niezawodney onego exekucyi, Kommiſſye Uniwerſałem ſwoim, we wſzyſtkich ięzykach wydrukowanym, i po wſzyſtkich Miaſtach, Miaſteczkach, i Komorach Celnych rozeſłanym, dla wiadomości i pewności Kupców z Towarami przeieżdżaiących obwieszczą. Wolno iednak Kommiſſyom w Inſtrukcyach Officyaliſtom danych, w przypadku pewnych o Przemyceniu dowodów, powtórne nakazywać rewizye: nie inaczey wszelako, iak w ciągu czterech Niedziel od czasu expedycyi; a za uznanym w części, lub w całości przemyceniem, Kommiſſye poſtępować maią podług Prawa o konfiſkatach. *17mo:*

17mo: Prócz opłat na Komorach Celnych, wyraźnym Prawem wyznaczonych, żadne inne opłaty na tychże Komorach wybierane nie będą pod iakimkolwiek pozorem i nazwiſkiem: a zatym wſzelkie odtąd bez prawa wybierane opłaty zakazuią się, wyiąwſzy kwitowe dwa groſze miedziane od każdego opłacanego Cła dawnieyſzemi uſtawami Kommiſsyów wyznaczone.

18vo: Gdyby kto wyprowadziwſzy produkta kraiowe za granicę, tychże produktów wyprowadzonych nie mogąc wyprzedać, w ciągu sześciu Miesięcy nazad one wprowadzał do Państwa Rzepltey; w tedy ieżeli przez rezolucyą Superintendenta na Komorze uznane będą, że są te same, które wyprowadzone były, a nie inne, Kommiſsye nakażą wracać Cło od powracaiących, a odeclonych produktów.

19no: Zaden z przeieżdaiących, oſobliwie Kupcy przymuſzani nie będą iechać koniecznie traktem publicznym; tudzież przez moſty i przewozy, od których opłata naznaczona będzie; lecz gdyby pominął, końcem uniknienia rewizyi i opłat Celnych dla przemycenia, mieyſca i trakty na granicach Państwa Rzpltey do wiazdu i wyiazdu przeznaczone; konfiſkacie towaru podlegać będzie.

20mo: Wſzyſtkie opłaty wewnątrz Kraiu Państwa Rzepltey, na rzekach, ich brzegach, od ſtatków, wſzelkich towarów i produktów wodą płynących, dotąd wybierane znoſzą się, i aby nigdy żadne wybierane niebyły, ninieyſzą uſtawą zakazuie się.

Co się zaś tycze opłat od grobel wyſypanych, lub brukowanych, od moſtów i przewozów, te Kommiſsye Skarbowe mocne ſtanowić będą i o tym uſtanowieniu Radzie donieść.

21mo: Wſzyſtkie obwieſzczenia Kommiſsyów Skarbowych bydź powinny zaraz i bez opłaty oblatowane we wſzyſtkich Aktach; ile razy tego Kommiſsye żądać będą: tudzież z Ambon ogłaſzane i do drzwi Kościelnych przybiiane. Czego dozór Kommiſsyom Porządkowym poleca się.

22do: Zadne Akta wzbraniane niebędą Kommiſsyom do wyſzukania wſzelkich Dokumentów tyczących się intereſsów Skarb: od takowych zaś wypiſów, Skarb więcey płacić niema, iak po iednemu złotemu od arkuſza.

§. VI.

Władza Kommissyów Skarbowych nad Officyalistami.

1mo: Kommiſsye mieć będą Rząd i Władzę zupełną nad Officyaliſtami Skarbowemi, będą obowiązane przepiſywać im Inſtrukcye; będą mogły wyrokiem swoim oddalać ich *in Œconomicis*, i sądzić kryminalnie w przeſtępſtwach do ich Sądu należących, podług niżſzego opiſu.

2do: Trzymać będą i co rok weryfikować konduitę, liſtę wſzelkich Officyaliſtów Skarbowych, z wyrażeniem lat służby, zdatności i konduity, oraz ewikcyi, lub poręki, przez kogo, i na długo dane? a podług tych kondycyi ſtrzedz będą, aby ile możności, Officyaliści wedle ſtarſzeńſtwa poſtępowali.

3tio: Będą sądzić o doſtateczności ewikcyi Officyaliſty każdego, która nigdy wotami sekretnemi, lecz zawſze głośnemi decydowaną będzie. Oſoby Kommiſsye ſkładaiące przyimuiące niedoſtateczną ewikcyą, sami będą w odpowiedzi za uczynioną szkodę Skarbowi, przeto obowiązkiem Kommiſsyów ieſt: przeglądać kaucye i ſtrzedz onych pewności. Dla czego:

4to: Poręcznikiem bydź nie może *1mo:* ten, komu Prawo czynić Tranzakcyi niedozwala. *2do:* Kto w Kommifsyi zasiada. *3tio*: Officyalifta w iakimkolwiek bądź ftopniu, w usługach Skarbu zoftaiący.

5to: Gdy Kommifsye doftrzegą iakąkolwiek, choć naymnieyfzą szkodę Skarbu przez Officyaliftę uczynioną; maią natychmiaft uwiadomić Porącznika iego, zaarefztowawfzy Ofobę. Czego gdyby nieuczyniły, albo nalezîony i dowiedziony decefs, na raty podzieliły i poczekały: albo przeftępnego Officyaliftę na mieyfcu funkcyi zoftawiły, w tedy nie iuż Porącznik, ale Kommifsarze komplet na ów czas fkładaiący, będą w odpowiedzi za szkodę Skarbu Wolno będzie Porącznikowi cofnąć daną za Officyaliftą porękę, o czym ćwierć roku pierwey oftrzedz powinien Kommifsye przez Memoryał: póki zaś tego nieuczyni w czasie i spofobie opifanym, póty do odpowiedzi z poręki obowiązanym będzie, równie iako i za każdą przez Officyaliftę szkodę uczynioną Skarbowi, w przeciągu ćwierci roku, od daty podanego Kommifsyom Memoryału. W przypadku zaś oddecefsowania się Officyalifty, porącznik iego ftopniami Prawa w Kommifsyi Skarbowey, fkonwinkowany bydź ma: a dobra iego *per plus offerentiam* przez licytacyą przedane na zaspokoienie decefsu służyć będą.

6to: Będzie nakoniec obowiązkiem Kommifsyów, podawać na każdym Seymie Ordynaryinym Deputacyi, do examinu ich czynów wyznaczoney, Regeftr dobrze wysłużonych i zasłużonych Officyaliftów Skarbowych.

7mo: Batalion Skarbowy *respective* swoiey Prowincyi, będzie pod szczególną Kommendą Podfkarbiego Wielkiego, a pod zwierzchnim rządem Kommifsyi Skarb: a Ranga Officyerów tegoż Batalionu, równa Randze wfzyftkich Officyerów w Woyfku.

§. VII.

Granice władzy Kommissyów in Æconomicis.

1mo: Nie będzie wolno Kommifsyom pod żadnym pozorem, uftanawiać Podatków, i opłat iakichkolwiek bądź, wyraźnym Prawem nie nakazanych.

2do: Nie będzie wolno ftanowić Komor Celnych wewnątrz Kraiu Rzeplitey, mocne iednak będą Kommifsye, dla wygody handluiących, ftanowić w Miaftach, gdzie potrzeba handlu wymagać będzie, Komory Celne Remifsowe, w których towary do tychże Miaft przychodzące, za remifsą z Komor granicznych, będą opłacać Cło, którego na Komorach nadgranicznych nieopłaciły.

3tio: Nie będzie wolno zamykać granic Państwa Rzepltey, co się tycze handlu i tamować wolności wywozu, lub przywozu produktów wfzelkich i rękodzieł.

4to: Nie będzie wolno odmieniać Inftruktarzów Celnych *respective* granicznych ścian Rzepltey przez Seym potwierdzonych; chyba zazniesieniem się z Radą Nieuftaiącą przy zawarciu Konwencyi iakowey handlowey z poftronnemi Dworami.

5to: Nie będzie wolno w wybieraniu dochodów publicznych, ftanowić monopoliów prawem wyraźnym nienakazanych: niebędzie także wolno wybierać Podatków, lub iakichkolwiek bądź opłat, Prawem nieuftanowionych, i monetą nie podług ogłofzonego w Kraiu szacunku.

6to Nie będzie wolno Kommifsyom pod żadnym pretextem używać dochodów Rzepltey, na żadne inne wydatki, tylko na te iedynie, które wyraźnym Prawem Seymu teraźnieyfzego są determinowane;

ani

ani funduszu na allewiacye pozwolonego na inny zamiar obracać, tylko iedynie według przeznaczenia onego; niebędzie także wolno używać i wydawać na cokolwiek bądź, bez wyraźney woli Seymu remanentów pozostałych od wydatków publicznych, ani będzie wolno zatrzymywać, lub przeciągać komukolwiek bądź płacy z Prawa należącey: albo wypłacać monetą nie podług szacunku w Kraiu ogłoszonego, wyiąwszy zagraniczne długi Rzeczypospolitey, które podług umowy płacone bydź powinny.

7mo: Nie będzie wolno pożyczać komukolwiek bądź z kassy Skarbowey, lub monety w kassie będącey prywatnie zamieniać, ani też wolno będzie zaciągać długu nowego, bez zezwolenia Seymu.

8vo: Jako nakoniec wszelkie rozrządzenia i działania Kommissyów, nie maią bydź tylko w dopełnieniu Praw i Ustaw Seymowych Rzpltey; tak nigdy im wolno nie będzie żadnego takiego rozkazu wydawać, któryby nosił na sobie Akt Prawodawctwa, to wszystko pod odpowiedzią w Sądach Seymowych.

§. VIII.

Władza, obowiązki i granice Kommissyów Skarbowych co do Sądowości.

1mo: Do władzy Sądowey Kommissyów Skarbowych, będą należeć Sprawy następuiące: *1mo:* O pokrzywdzenie i naruszenie Skarbu Rzpltey w dochodach publicznych pod rząd i dozór Kommissyów oddanych; tudzież o fałszowanie Assygnac. i Kommissyów do kass Skarbowych, lub o inne gatunki, zawod i szkodę Skarbowi przynoszące, iakie dotąd do Sądu Kommissyów należały. *2do:* O depaktacye Kupców, lub z traktów zwracania przez kogożkolwiek popełnione. *3tio:* Sprawy handlowe, między Kraiowemi i Zagranicznemi Osobami wynikłe iedynie z niedotrzymania Kontraktów handlowych, niezagradzaiąc Obywatelom pozywania i rozprawy w Sądzie Ziemskim mieyscowym, z wolną appellacyą od ostatecznego wyroku, do Kommissyów Skarbowych. *4to:* Sprawy Wexlowe, między Bankierami i między Kupcami tylko: Szlachcic także gdyby Bank założył i sposobem Bankierów choćby nie w formie Wexlowey, ale na prostą kartę pieniądze zaciągał; w tymże Sądzie Kommissyinym rozprawiać się i z Regestru Wexlowego odpowiadać będzie. *5to:* O obrzynanie złota, fałszowanie tegoż i monety bądź Kraiowey, bądź Zagraniczney, za dostrzeżeniem i poścignieniem w kraiach Rzeczypospolitey fałszerza. *6to:* O zgwałcenie bezpieczeństwa Juryzdykcyi Kommissyi, lezyą Osób Kommissarzów i Officyalistów Skarbowych w mieyscach, gdzie z Urzędu znaydować się będą. *7mo:* O przestępstwa Officyalistów Skarbowych, tudzież o krzywdy przez Officyalistów, i nawzaiem Officyalistom przez kogożkolwiek bądź wyrządzone, a to iedynie z powodu ich funkcyi i obowiązków Skarbowych. *8vo:* W rodzaiach takowych Spraw gdzieby wyznaczenie Sądu Ziazdowego na Akta Inkwizycyi, kalkulacyi lub weryfikacyi było potrzebne, takowe Kommissye Skarbowe naznaczać będą. A Urzędy ziazdowe przeciw Prawu postępuiące, poprawiwszy ich czyny, po ukaranie do Sądu z Prawa należnego odeślą. Takowe zaś Urzędy Ziazdowe, lub inne wykonawcze, nie będą mogły bydź wyznaczane w Prowincyi Koronney z Osób Sędziów, ale tylko Komorników Ziemskich podług Prawa o Sądach Ziemskich, ustanowionego.

2do: Sprawy do Kommissyów należące, przychodzić będą prosto do ich Sądu, Sąd zaś Kommissyów iest Sądem *Ultimæ Instantiæ.*

3tio: Osobnych odtąd Dekretów *Executionis* Kommisſye wydawać nie będą, ale tak, iak wszyſtkie Juryzdykcye Sądowe przy Dekrecie swoim *ultimæ convictionis* zaraz exekucyą dopiszą. Gdyby zaś Debitor kondemnować się dopuścił, po iedney otrzymaney kondemnacie, na drugim terminie z pozwu wcześnie wydanego przypadłym, Dekret zaoczny zapadać będzie: przy ktorym zaraz exekucya wskazaną bydź ma. A w przypadku sprzeciwienia się Dekretowi, pokrzywdzony o pomoc Woyskową, tam gdzie sprawa wypada, udać się ma, Ta zaś do exekucyi wyroków Kommisſyinych, nigdy odmówioną bydź niemoże: równie i do exekucyi Not ich rekwizycyonalnych, ściągaiących się do Officyaliſtów Skarbowych. Co się zaś tycze wypadłych przed tym Prawem Dekretów, a ieſzcze nieexekwowanych, te przy dawnym opisie Prawa zachowuią się.

4to: Nie będą mogły Kommisſye Skarbowe pod żadnym pretextem pociągać do Sądu swego spraw, innym Juryzdykcyom, mianowicie Ziemſkim i Trybunałom właściwych, nie będą także mogły sądzić Spraw, *ex vi inscripti fori* do siebie wytoczonych, a z gatunku sprawy do Sądu swego nienależnych, choćby nawet ſtrony pod Sąd ich dobrowolnie poddały się. Nie będą nakoniec mogły sądzić spraw z Officyaliſtami swemi, ſkoro te nietyczące się ich funkcyi i obowiązków Skarbowych, ale do właściwych podług Prawa należą Juryzdykcyi; wszelkie w wyszczególnionych gatunkach wypadłe *extraforaneè* Dekreta, *nullitati* podpadaią.

§. IX.

Porządek postępowania Kommissyow Skarbowych.

1mo: Kommisſye Skarbowe zawſze ciągle i bez przerwy odbywać się będą: Obrani Kommisſarze, zaczną Urzędowanie swoie zaraz po wykonaney przysiędze, a poki ci na Kommisſyi niezasiądą, Kommisſarze kończący funkcyą, pełnić będą bez przerwy obowiązki Prawem przepisane.

2do: Kommisſye miewać będą co dzień Sesſye swoie Ekonomiczne, wyiąwſzy dni świąteczne, w których gdyby nagła wypadała potrzeba, wtedy za obwieſzczeniem przez Prezyduiącego, Kommisſarze na extraordynaryiną Sesſyą ziechać się powinni.

3tio: Sesſye Sądowe, Kommisſya Skarbowa Koronna miewać będzie kadencyami, odsądzaiąc na nich Wpisy do oſtatniego w Regeſtrach Sądowych.

Pierwſza Kadencya Sądowa zaczynać się będzie, dnia 1go Października, *druga* dnia 1go Stycznia, *trzecia* dnia 1go Kwietnia, a *czwarta* dnia 1go Lipca. Które to kadencye przez cały miesiąc trwać będą.

4to: Przy zaczęciu każdey Sesſyi, przytomność Podſkarbich i Kommisſarzów zapisana bydź ma. Jak tylko komplet Prawem przepisany zbierze się, ten kto pierwſzy z porządku, nie czekaiąc innych, Sesſyą zacznie, która pod czas kadencyi Sądowey, o godzinie osmey zrana zacząwſzy, aż do godziny pierwſzey z południa trwać ma. A Ekonomiczne zaś, w czasie trwaiących Sesſyi Sądowych, po obiedzie odbywane bydź maią. A w Extra-kadencyi, od 9tey zrana, do pierwſzey odbywać się powinny. W przypadku gdyby się komplet nie zebrał, przytomni Kommisſarze podpisami własnemi, pilność swoię zaświadczą.

5to: Zaden Kommisſarz oddalać się nie może bez pozwolenia Kommisſyów: w Protokule zapisany będzie czas pozwolony Kommisſarzowi

wi do oddalenia się, tak iednak, aby to pozwolenie nie przechodziło czasu do znaydowania się na Sessyach, tak Sądowych iak Ekonomicznych Prawem potrzebnego i rekwirowanego. Dla czego Kommissye dostrzegać będą, żeby ieden przynaymniey Kommissarz nad komplet, zawsze był w mieyscu Kommissyi przytomny tak, ażeby do każdey decyzyi Kommissyi komplet był zapewniony. Podskarbich obowiązkiem będzie, w czasie Prezydencyi swoiey w Kommissyi, sześć Miesięcy na Rok wysiedzieć; Wszystko to Kommissye w Ordynacyi szczególney dokładnie przepisać maią.

6to: Podskarbiowie Wielcy i Nadworni, oraz i Kommissarze odbierać będą przy końcu Kwartału, czwartą część pensyi swoiey roczney; pensye nieprzytomnych Kommissarzy, rozdzielać się maią na przytomnych, układ ma bydź zrobiony w Ordynacyi. Gdyby zaś który z Podskarbich nie był obecny w przeciągu Roku na Sessyach Kommissyi przez czas 6. miesięczny w Ordynacyi Kommissyów sobie przepisany, wtedy pensya iego Ministrowska, za ten czas, który nie dosiedzi do 6ciu Miesięcy w Roku, w Skarbie zostawać ma. Karze iednak potrącenia pensyi podpadać nie maią, ani Podskarbiowie, ani Kommissarze ci, ktorzyby z wyraźnego zlecenia Kommissyi, w interessach Skarbowych oddaleni byli, i ci, którzyby z przyczyny rzetelney choroby, na Sessyach Kommissyi przytomnemi bydź nie mogli; rzetelność zaś choroby nad Miesiąc, zaprzysięgą przed Kommissyą na pierwszey Sessyi. Gdyby ktory z Kommissarzów umarł, pensya iego, przez niego niedosłużona, w Skarbie publicznym zostanie dla tego, który na mieysce zmarłego obrany będzie.

7mo: Wszelkie decyzye i Rezolucye Kommissyów iednomyślnością, lub większością zdań, stanowione bydź maią. Równość zdań Prezyduiący rozwiąże. W Sądach po głośnych zdaniach, sekretne kreski iść mogą, gdyby który Kommissarz ich żądał, w innych zaś wszystkich decyzyach, i rezolucyach Kommissyów, sekretne kreski mieysca nie maią, ale każdy decyduiący naypoźniey na Sessyi następney, zaraz nie wychodząc z Izby, i własną ręką zapisze w Sentencyonarzu rozpis, czyli zdanie swoie, różne od większości zdań decyzyą stanowiących. Żadne iednak rozpisy, nie będą mogły tamować skutku wszelkich decyzyy i rezolucyy większością zdań w Kommissyach zapadłych.

8vo: Kommissye mieć będą dwa Sentencyonarze, ieden Sądowy, drugi Ekonomiczny: w pierwszym każda decyzya Sądowa, w drugim wszystkie inne rezolucye i czyny Kommissyów zapisane będą. Takowe Sentencyonarze maią bydź utrzymywane przez dwóch Kommissarzów, a wszyscy składaiący Kommissyą *cum voto decisivo* przytomni, podpisywać one będą na każdey Sessyi. Nie podpisuiący się w Sentencyonarzu, a przytomny, rozumiany bydź ma za zgadzaiącego się z zapadłą rezolucyą: i sam tylko rozpis podług powyższego w tym prawie wyszczególnienia uczyniony, zaświadczać będzie zdanie różne od większości.

9vo. Prócz Sentencyonarzów, będą w Kommissyach trzy Protokuły, w iednym z nich Noty, Rezolucye, i wszystkie dzieła Ekonomiczne Kommissyów, w drugim Dekreta wciągane, i wpisywane bydź maią *per extensum*: Do takowych Protokułów należące powyżey rzeczone materye, wpisywane bydź maią naypoźniey zrobione w dni ośm, od czasu zapisaney w Sentencyonarzu decyzyi, lub Rezolucyi. Za niezachowanie przepisu tego, Pisarz odpowie w Kommissyi. Trzeci Protokuł będzie sekretny, w którym wpisywane bydź maią całkowicie wszystkie te Ekonomiczne Rezolucye i dyspozycye Kommissyów, które dla skutecznieyszego wykonania, muszą bydź w se-

krecie do nieiakiego czasu zachowane. Ten Protokuł sekretny, ieden z Kommissarzów utrzymywać będzie: A wszyscy przytomni składaiący Kommissyą *cum voto decisivo* podpisywać go maią.

10mo: Wszystkie Memoryały, a oddzielnie Rapporta numerowane bydź maią, na tych Memoryałach i Rapportach ieden z Komissarzów zapisywać będzie dzień podania onych, i dzień uczynionych na nie rezolucyy. Wszystkie Memoryały i Rapporta Kommissye ułatwiać maią, porządkiem daty podania, te iednak, któreby prędszey wymagały rezolucyi, choćby poźniey podane były, pierwey ułatwiane bydź mogą, i ieżeli potrzeba tego uznana będzie przez większość zdań w Kommissyi.

11mo. Wolno będzie Kommissyom prace swoie między Kommissarzów podzielić, którzy przez siebie przygotowane planty, rezolucye i tym podobne dzieła *proiective* uformowane, przynosić będą pod decyzyą Kommissyi, a takowy rozkład ma bydź w Protokuł zapisany.

12mo. Kassa generalna Skarbowa na trzy zamki zamkniętą bydź powinna: do którey klucz ieden będzie przy Prezyduiącym w Kommissyi: inne zaś dwa przy dwóch Kommissarzach, tak żeby żadna Percepta przyimowaną nie była do Kassy, ani żadna Expens, z niey wydaną, bez tych trzech Osob, przy których klucze od Kassy będą.

13tio. Wszystkie gatunki intrat Skarbowych wciągane będą w rachunki Skarbowe. Żadna Percepta przyiętą, a Expens zaassygnowaną nie będzie bez wyraźney dyspozycyi Kommissyów, Kommissye zaś takowey decyzyi nie maią wydawać, aż po uczynioney pierwey przez siebie w komplecie zwyczaynym, lub przez Kommissarzów od siebie wyznaczonych dokładney weryfikacyi i konfrontacyi z istotną Perceptą.

14to. Assygnacye do Kass Repartycyynych, z woli Kommissyów wydawane, podpisywanemi bydź maią przez tych, przy których są klucze od Kassy generalney, i przez Superintendenta Kassy.

15to. Trzymaiący klucze od Kassy, wypłacać będą raz na tydzień Superintendentowi Kassy assygnowane przez Kommissye pieniądze, a to podług wyraźney dyspozycyi Kommissyów: Pozostałe od wydatków pieniądze, przy sobie każą złożyć do Kassy; tygodniowy Billans Kassy przez siebie podpisany, Kommissyom podawać maią.

16to. Wszystkie Uniwersały, Obwieszczenia i Noty Kommissyów, wychodzić będą pod tytułem: „ My Podskarbiowie z Kommissyą Rze„ czypospolitey Skarbu NN. „ a przez Podskarbiego Prezyduiącego w Kommissyach, podpisane bydź maią; który gdyby przytomnym nie był, pierwszy z porządku Kommissarz podpisze. W każdym zaś Uniwersale ma bydź wymienione Prawo, na mocy którego Uniwersał wychodzi. Pozwy także równie pod tymże tytułem wydawane będą. Takowe Pozwy, przez wydaiącego one, Aktora, lub Plenipotenta, podpisane bydź winny. Wszelkie inne dyspozycye, Rezolucye, Assygnacye Kommissyów, Extraktem z Protokułu wydane będą. Wypisy zaś z Protokułu sekretnego, stwierdzone bydź maią podpisem Prezyduiącego.

17mo. Pieczęć Kommissyi Skarbowey będzie Herb Koronny, a pod nim Herb Podskarbiego Wielkiego z napisem: „ Pieczęć Kommissyi „ Rzeczypospolitey Skarbu Koronnego. „ Równa Pieczęć Kommissyi Skarbowey Litewskiey, będzie Herb W. X. Litt: a pod nim Herb Podskarbiego Wielkiego z napisem: „ Pieczęć Kommissyi Rzeczypospo„ litey Skarbu Wielkiego Xięstwa Litewskiego. „ Takowa Pieczęć przykładana bydź ma do wszystkich Expedycyy publicznych, i Extraktów, dla dania im większey uroczystości.

18vo. Wszelkie z Kancellaryi Kommissyi Extrakty, z Korrektą i Pieczęcią, darmo wydawane bydź maią; wyiąwszy Dekreta, od których płacono bydź ma po Złotemu od Arkusza.

19no.

9no: Wreście Kommifsye Skarbowe ułożą Ordynacyą, tak Ekonomiczną, iako i Sądową, ftofowną do dawnych Praw i do ninieyfzego: którą Rada Nieuftaiąca *provisorie* zaapprobuie *in ordine* potwierdzenia oney na przyfzłym Seymie.

§. X.
Powinność Kommissyów względem Seymu.

1mo: Kommifsyów Skarbowych powinnością będzie na każdym Seymie Ordynaryinym: *1mo*: Zdawać sprawę ze wfzyftkich czynów swoich, tudzież przychodów i rozchodów Skarbu Rzpltey, pod ich rząd oddanych, a to przed Deputacyą tym końcem z Seymu wyznaczoną, podług opifu Prawa teraźnieyfzego o Seymie; końcem iednak explikacyi w materyach Skarbu tyczących się, Kommifsye z pomiędzy siebie do Seymu wyfyłać będą dwóch Delegowanych, którzy zawfze między Posłami Ziemfkiemi mogą się mieścić, i w rzeczonych materyach głos zabierać.

2do: Podawać Seymowi wydrukuwane Tabelle w wyżfzych przepifach Prawa tego wzmiankowane. A nadto wydrukowane Tabelle wfzelkich przychodów i rozchodów Skarbu Koronnego, pod ich rząd oddanych, z wyfzczególnieniem kofztów w percepcie: Tabelle długów wfzyftkich Rzpltey opłaconych i do płacenia zoftaiących, nakoniec Tabelle Bilanfu handlowego.

3tio: Wolno będzie każdemu Obywatelowi do Deputacyi examinuiącey czyny Kommifsyów, podawać na piśmie z podpifem ręki właſney zarzuty i zażalenia swoie na Kommifsye, lecz delacya Obywatela na Kommifsye o ich czynności Sądowe iść nie może; wyiąwfzy ofobiste przewinienia tych, którzy w Kommifsyach zasiadaią, a to w przypadkach i fpofobie w §. o Sądach przepifanym.

4to: Gdyby z relacyi Deputowanych okazała się czynność iaka naganna, Seym podług okoliczności i gatunku przewinienia, czynność takową Kommifsyów albo nagani, i ich rozporządzenie czyli rezolucye fkafsuie; albo ofkarżone Ofoby Kommifsye fkładaiące, pozwać każe Inftygatorowi Narodowemu, do Sądów Seymowych po rozfądzenie i ukaranie.

5to: Ponieważ we wfzyftkich czynach i rezolucyach Ekonomicznych Kommifsyów, rozpify wolne tym prawem zoftawiły się; przeto gdy ofkarżone Ofoby Kommifsye fkładiące, pozwane będą z woli Seymu na Sądy Seymowe, też ofoby winne będą zdania swoie rozpifem ufprawiedliwiać.

6to: Jeżeli czynności Kommifsyów nie okażą się naganne, albo w Sądach Seymowych ufprawiedliwione zoftaną; Seym da Kommifsyom zaświadczenie i zakwitowanie, z dokładnym remanentu opifaniem.

§. XI.
Obowiązki Kommissyów Skarbowych względem Rady.

1mo: Kommifsye Skarbowe regularnie donosić będą J. K. Mci i Radzie Nieuftaiącey o czynnościach wfzyftkich Ekonomicznych, i o ftanie kafsy co Miesiąc: a o rachunkach z percepty generalney do Skarbu Rzepltey przychodzącey i expenfy, co trzy miesiące, te Rapporta przez Departament Skarbowy w Radzie maią oddawać; Rapporta zaś z kadencyy Sądowych, pod adrefsem Departamentu Sprawiedliwości w teyże Radzie, przefyłać będą.

2do: Będzie obowiązkiem Kommissyów, na każde zapytanie i żądanie Króla i Rady Nieustaiącey dać dokładną odpowiedź i explikacyą, oraz informacyą w tym wszystkim, w czym Krol z Radą uwiadomionym bydź zechce, i co mianowicie ninieyszym Prawem maią sobie Kommissye do rapportowania i kommunikowania Radzie poruczono.

3tio: Wszelkie zaś żądania, zapytania, odpowiedzi i explikacye, maią bydź podawane na piśmie, z podpisem przytomnych komplet składaiących w Kommissyach.

§. XII.

Obowiązki Kommissyów Skarbowych, z innemi Rządowemi Rzpltey Kommissyami; tudzież z Kommissyami Porządkowemi.

1mo: Kommissye Skarbowe w każdey Rządowey Rzpltey Kommissyi, szukać mogą pomocy, informacyi i wzaiemnego zniesienia się, czy przez pisma, czy przez wyznaczone z grona swego do konferencyi osoby; czego gdy uznaią potrzebę, prześlą do niey żądanie swoie przez Notę, z dokładnym wyłożoniem rzeczy, o którą iść będzie, wzaiemnie na wszelkie do siebie od innych Rzpltey Kommissyów przesyłane Noty, Kommissye Skar: dawać będą bez zwłoki odpowiedź na piśmie, nie odmawiaiąc w niczym potrzebney pomocy, iaka z Prawem i władzą ich udzieloną zgadzać się będzie.

2do: Prawidła stosunków Kommissyów Skarbowych względem Kommissyów Porządkowych, są opisane i w Prawie teraźnieyszym, i w ustanowieniu tychże Kommissyów.

§. XIII.

Przysięga Kommissarzów.

Nowi Podskarbiowie oprócz wykonaney na dostoieństwo Ministra przysięgi, powtórną przy pierwszym zasiadaniu swoim w Kommissyach, iako Kommissarze wykonaią przysięgę na Rotę następuiącą:

Obrani zaś Kommissarze, w obecności Króla i Stanów Seymuiących, a nieprzytomni w mieyscu Juryzdykcyi Kommissyi, też przysięgę wykonać maią: Rota oney w słowach:

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S. „ Jedynemu na to: Iż wybrany na Urząd Kommissarza Skarb: całości „ dochodów publicznych, rządowi Kommissyi Skar: poleconych, wier„ nie dostrzegać, a od uszczerbku i iakiegokolwiek uszkodzenia bronić „ będę. Tychże dochodów ani na co innego, tylko na wydatki prawem „ przepisane, ani więcey nad opis Prawa używać niedopuszczę: Iż „ sprawy Sądom Kommissyi Skarb: polecone, podług Boga, Praw, „ sprawiedliwości i dowodów sądzić będę: Sekret Izby dochowam, „ i wszelkie obowiązki i powinności Prawem Urzędowi temu przepi„ sane, gorliwie i rzetelnie dopełnię. Władzy większey nad Prawo „ sobie pozwalać, a Prawem pozwoloney na złe używać nie będę, „ zgoła, w całym Urzędowaniu moim, nieuwodząc się żadnemi wzglę„ dami, przyiaźnią, lub nienawiścią, darów żadnych i obietnic nie„ przyimuiąc, Boga, Prawo i sprawiedliwość, za iedyny cel mieć bę„ dę. Tak mi Panie Boże dopomoż i niewinna Syna Jego Męka.

§. XIV.

§. XIV.

Dodatek do Ordynacyi Sądów Kommiſsyi Rzeczypospolitey Skarbu W. X. Litewſkiego z dawnych Praw pochodzącey:

Ordynacyą Sądów Kommiſſyi Rzeczypospolitey Skarbu Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego przez Prawa 1766. i 1775. przepisaną, w czymby z ninieyszego urządzenia odmienioną, lub objaśnioną nie zoſtała, do exekucyi zaſtawuiąc, w naſtępnych opisuie ſię punktach:

1mo. Regeſtra Spraw Kommiſſyi Skarbowey do ſądzenia należnych, nie iuż podług Ordynacyi 1766. dniami na rodzaie ich przeznaczonemi, lecz porządkiem naſtępnym maią bydź do wołania brane. *1mo.* Regeſtr *Fisci*, aż do odsądzenia w nim oczywiſtey. *2do.* Regeſtr Prowincyi, podobnież do odsądzenia oczywiſtey, a po niey znowu Regeſtr *Fisci*, także póki ſię nie odsądzi Sprawa oczywiſta. *3tio.* Regeſtr *Extraneorum*, do odsądzenia oczywiſtey, z takimże powrotem natychmiaſt do Regeſtru *Fisci*. *4to.* Regeſtr *Contraventionum*, aż do odbycia Sprawy oczywiſtey, i po niey z użyciem Regeſtru *Fisci*. *5to.* Regeſtr Wexlowy, póki ſię oczywiſta nie odsądzi, i po niey Regeſtr *Fisci* ma bydź wzięty. *6to.* Regeſtr Taktowy, który *in tractu etiam* każdey oczywiſtey może bydź wołany.

2do. Ponieważ zamiar Osób dwunaſtu na powinną ſtawać w Sądach Kommissyi Skarbowey Paleſtrę, ścieśniaiąc ſposób Młodzieży Kraiowey do poſługi publiczney w tym rzędzie, był częſtokroć źródłem ſporów w dopuszczeniu do przyſięgi uſposobionych Osób Obywatelſkich; przeto takowyż zamiar Osób dwunaſtu ſtawaiącey Paleſtry, nadal zupełnie podnoſiemy.

3tio. Deliberacyą *Judicii*, w Sądach Kommiſſyi Skarbowey z dawnych Praw dozwoloną zoſtawuiąc, waruiemy: iżby każda ſprawa w deliberacyą póyść maiąca, za oddaniem iey do uſtępu, natychmiaſt nie schodząc z Sądów decydowaną była: Y takoważ w niey decyzya w Sentencyonarz ręką Kommiſſarza Skarbowego pisać się zwykły, wciągnioną i podpisaną od Prezyduiącego zoſtała. A czas do Promulgaty Dekretów, wedle przepisu Konſtytucyi pod tytułem: *Denegati Judicii* zoſtawuie ſię.

4to. Extrakta iż w Kommiſſyach Skarbowych bez żadney opłaty, a w ſprawach Obywatelów, i zagranicznych wedle Ordynacyi 1766. Roku, z opłatą za pisanie i Pieczęć, maią bydź przez wſzyſtkie Departamenta Kancellaryów wydawane, oſtrzega ſię.

5to. Urządzenie Kadencyów Sądowych, Marcowey i Octobrowey, po dwa Mieſiące trwaiących, przez wzgląd, iż te czasy i od ſpławów i od Goſpodarſtwa są wolne, w całości zachowane będzie.

Uſtanowienie Dyrekcyi nad Fabryką Kopalni Kraiowych.

W celu pomnożenia dochodów Rzeczypospolitey, uſtanawiamy nad Fabryką Kopalniów Kraiowych Urodzonego Soldenhoffa Generała Majora Woyſk Koronnych generalnym Dyrektorem, który w czaſie toczącey ſię materyi kopalni, w Kommiſſyi Skarbowey zaſiadać, i *vocem decisivam* mieć będzie; oraz równą z Kommiſſarzami Skarbowemi Pensyą rocznie brać będzie. W każdym Roku z czynności ſwoiey w Kommiſſyi Skarbowey uczyni donieſienie. Które Kopalnie, ieżeli znaczne iakie dla Rzeczypospolitey *emolumenta* przyniosą, na ów czas wdzięczność i nadgroda temuż Ur: Dozorcy zaniedbaną nie będzie. A ieżeli w przeciągu lat czterech tenże Ur: Generalny Dy-

 rektor

rektor nie okaże żadnego zyſku dla Rzplitey, od pensyi teraźnieyszym Prawem iemu wyznaczoney, na dalszy czas odpadnie. Kommiſſya Skarbowa Seſſye swoie, za rekwizycyą Dyrektora Kopalni oznaczać powinna: plany i proiekta Kopalni *relativè* z Kommiſſyą Edukacyiną, ta zaś z Profeſſorami tychże nauk wprzód roztrząsać i doświadczać będzie.

A.

Podatki Oboyga Narodów.

My Król, za zgodą Skonſederowanych Seymuiących Stanów, uznaiąc potrzebę uſtanowienia *ad Normam Anni* Tyſiąc Siedmset Siedmdzieſiąt Szóſtego nowey Tabelli Expens, tak Cywilnych iako i Woyſkowych Oboyga Narodów, którąby do sytuacyi teraźnieszey nieszczęśliwego zaboru Kraiów Rzeczypospolitey ſtosowną była; gdy Seym zeszły Rewolucyiny Warszawſki pod wielorakiemi Tytułami różne nowe Podatki poſtanowił, które częſto dla nieużyteczności swoich przeznaczeń, a raczey dla doświadczonego uciążenia Obywateli, iako to: z Rzezi (zachowuiąc tylko ten Podatek w Miaſtach Głównych w Koronie i Wielkim Xięſtwie Litewſkim, to ieſt: w Warszawie, Krakowie, Lublinie, Sandomierzu, Łucku, Wilnie, Grodnie, Kownie, Brześciu Litewſkim i Nowogródku, a to iedynie dla doſtarczenia wydatkom nieuchronnym na Woyſko) z Stępla podwyższonego (zoſtawuiąc tę opłatę w połowie ceny, którą obadwa Skarby przez oſtatnie lata wybierały) Podatku Czterechkroć Sta Tyſięcy Złotych na Warszawę nałożonego (zoſtawuiąc w tymże Naszym Rezydencyonalnym Mieście dawne Podymne i Półpodymne, i ſtosuiąc ſię do Prawa Tyſiąc Siedmset Siedmdzieſiąt Piątego Roku w tey mierze zapadłego) częścią nakoniec dla illegalności czynów całego Seymu uchylić uznaliśmy za rzecz przyzwoitą; Przeto Prawa wszelkie Podatki nowe poſtanawiaiące, znośiemy i kaſſuiemy. Ze zaś do Podatków *ad Annum* Tyſiąc Siedmset Ośmdzieſiąt Osmego w Obudwóch Narodach exyſtuiących, Podatek z Ziemi, to ieſt: Dzieſięciu, Dwudzieſtu i Trzydzieſtu od Sta z Dóbr Ziemskich, Duchownych i Mieyskich, oraz Kwart Dwóch, Półtrzeciey, Półczwartey, i Czterech z Dóbr Królewſkie zwanych, iako dobrowolną Ofiarę płacony bydź uważamy; więc tenże Podatek Ziemny z wszelkich Dóbr według Taryff i Urządzeń Kommiſſyów Skarbowych Oboyga Narodów opłacany, wraz z innemi rodzaiami dawnych Podatków, iakie były do Roku Tyſiąc Siedmset Ośmdzieſiąt Osmego, a to podług oſtatniey Luſtracyi i opisu dawnych Praw za wieczno-trwałe mieć chcemy. Niemniey Podatek Pogłównego Zydowſkiego w ſposobie wybierania onego i w cenie przez zgaſły Seym uſtanowioney, zachowuiemy. Nadto część Cła *pro parte Regia* i dochód z Poczty tak w Koronie, iak Wielkim Xięſtwie Litewſkim od Nas Króla Rzeczypospolitey uſtąpione, aby Perceptę Skarbów Oboyga Narodów zwiększyły, mieć chcemy; niemniey Prowent z podwóyney opłaty Dzieſiątego Grosza z Dóbr lennych, gdy ſię w Dziedzictwo zamienią, że do Skarbu Rzeczypospolitey wchodzić ma, oſtrzegamy. Jako zaś podług Tabelli Sperandy Przychodów Rzeczypospolitey przez Deputacyą do Liſty Cywilney ſporządzoney, a przez Deputacyą do Formy Rządu przeyrzaney wydatki Rzeczypospolitey są miarkowane, tak aby Tabella tychże wydatków przez tęż Deputacyą, do Liſty Cywilney ułożona, a przez Deputacyą do Formy Rządowey finalnie uregulowana, za prawidło do Expens Kommiſſyom Skarbowym Rzeczypospolitey Oboyga Narodów ſłużyła, mieć chcemy; i aby też Kommiſſye żadnych innych, oprócz w teyże Tabelli wyrażonych wydatków nie czyniły, *sub responsibilitate* zaſtrzegamy.

PERCE-

B.

PERCEPTA SKARBOWA OBOYGA NARODOW.

KORONNA	Złote.	grosze	denary	*LITEWSKA.*	Złote.	grosze.	denary
Okazała Deputacya do dochodzenia Percept Skarbowych i ułożenia Listy Cywilney, iż czystey i pewney Intraty iest w Koronie Złł:	10,000,000	—	—	A w Litwie - - - - - - - -	6,000,000	—	—
A że tak szczupły po wytrąceniu Listy Cywilney, na Woysko pozostaie się fundusz: dokładaią się zatym na niepewność Percepty odłożone, w Koronie Złł: - - - - -	500,681	20	6	— toż w Litwie - - - - - -	300,458	—	—
Ostrzegaiąc zawsze, że koniecznie decessa w Percepcie wypadać będą, tak z przyczyn w Protokule czynności Deputacyi wyrażonych, iako i z wypadłego Prawa *Legis Sumptuariæ*, zkąd znaczne umnieyszenie Ceł się okaże: a że pomimo myśli Deputacyi, która zawsze pragnęła folgę iaką Obywatelom uczynić i ulżyć im podatków przykrych od rzezi i od stępla, dla utrzymania iednak w iakieykolwiek ieszcze kwocie Woyska, koniecznie też podatki utrzymać należy; podatki te reassumuie, z różnicą tylko, iż podatek od rzezi w Miastach tylko Głównych, iako to w Warszawie, Krakowie, Lublinie, Sandomierzu i Łucku zachowuie, uwalniaiąc zupełnie od tego Podatku Wsie i inne Miasta, za który Podatek dopisuie się przychodu *in circa* w Koronie Złł: - - - - - - - -	400,000	—	—	A w Litwie również w pięciu Kapitalnych Miastach to iest: w Wilnie, Grodnie, Kownie, Brześciu Lit: i Nowogrodku ten Podatek zachowuiąc, wynieść może - - - - - -	100,000	—	—
Stępel od wszelkich Dygnitarstw i Orderów, w połowie ceny którą obadwa Skarby przez ostatnie lata wybierały, odtąd opłacany będzie: ztąd spodziewać się można w Koronie -	100,000	—	—	A w Litwie - - - - - - - - -	50,000	—	—
Poczta importować może, odtrąciwszy Expens, w Koronie - - - - - - -	80,000	—	—	w Litwie - - - - - - - - - -	40,000	—	—
Prowent od Dóbr lennych nowo ustanowić się maiący, determinowanym bydź nie może, i znaczney zapewne nie wyniesie kwoty -							
In Summa Dochodów w Koronie	11,080,681	20	6	*A w Litwie* - - - - - - - -	6,490,458	—	—
A że Lista Cywilna po poprawkach niektórych w przydaniu Officyalistom, którym przez Deputacyą do Listy Cywilney nadto szczupła Pensya wyznaczoną była, nieco zwiększoną została, i odmiana względem wydatków wspólnych nastąpiła, że iuż nie iak 6. do 10. Litewska Prowincya dokłada się, lecz dawnym sposobem w trzeciey części; wydatki zatym teraz tey Listy wynoszą w Koronie - - - -	5.471,162	3	6	w Litwie zaś - - - - - - - -	2.961.968	21	12
Pozostaie zatym na Woysko w Koronie -	5,609,519	17		A w Litwie - - - - - - - - -	3.528.489	8	6

Powtarza iednak ieszcze raz Deputacya do Formy Rządu wyznaczona, iż końcem dogodzenia, ażeby ile możności Woysko tak znacznie zmnieyszane nie było (ile gdy Proiektu do nowych Podatków żadnym sposobem proponować nie śmie, w Kraiu iuż i tak przez wszelkie klęski wycienczonym) i ta Percepta z wszelkich źrzódeł ściągnięta, wielkim iednak podpadać może odmianom, nie rachuiąc, że Prowizya od tak znacznych Kapitałów któremi Kray iest obciążony, ieszcze może w Liście Cywilney dla małego na to oznaczonego funduszu uszczerbek iaki zrobić, ile gdy i świeżo wychodzące od N. Stanów różne assygnacye i nowo uformowane pensye do zmnieyszenia teyże przyczyniaią się.

C.
ROZKŁAD WYDATKOW ROCZNYCH NA LISTĘ CYWILNĄ z OBUDWOCH RZECZYPOSPOLITEY SKARBOW.

EXPENS KORONNA.	Summy Szczególne. Złote.	Gr:	Summy Ogólne. Złote.	G.
KROL JMC.				
Dochodu Rocznego z Skarbu Koron: do Skarbu J. K. Mci.	-	-	2,000,000.	
RADA NIEUSTAIĄCA.				
Marszałkowi Rady	10,000.	-	160,111.	$3\frac{2}{3}$
17. Konsyliarzom po Złł: 5,000. na iednego	85,000.	-		
2. Sekretarzom Rady również po Złł: 5,000.	10,000.	-		
Na Officyalistów Rady, to iest: sameyże Rady i Departamentów iako to: Edukacyinego, Policyi, Sprawiedliwości, Woyſkowego, i Skarbowego	55,111.	$3\frac{2}{3}$		
DEPARTAMENT MARSZAŁKOWSKI.				
Marszałkowi Wielkiemu	45,000.	-	178,461.	
Marszałkowi Nadwornemu	30,000.	-		
Na Chorągiew Węgierską	67,461.	-		
Na Officyalistów Juryzdykcyi Marszałkowskiey	36,000.	-		
POLICYA.				
Sześciu Konsyliarzom po Złł: 7,500. na iednego	45,000.	-	148,940.	
Pisarzowi	7,500.	-		
Na Officyalistów Policyi	76,440.	-		
Na Expens Extraordynaryiną	20,000.	-		
DEPARTAMENT KANCLERSKI.				
Kanclerzowi Wielkiemu	45,000.	-	75,000.	
Podkanclerzemu	30,000.	-		
ASSESSORYA.				
Sześciu Aſseſsorom po Złł: 7,500.	45,000.	-	64,500.	
Instygatorowi	6,000.	-		
Dwom Metrykantom i Pisarzowi po Złł: 4,500. na każdego	13,500	-		
DEPARTAMENT SKARBOWY.				
Podſkarbiemu Wielkiemu	45,000.	-	529,900.	
Podſkarbiemu Nadwornemu	30,000.	-		
Sześciu Kommissarzom Skarbowym po Złł: 7,500. na iednego	45,000.	-		
Instygatorowi	7,500.	-		
Na Officyalistów ad Latus Kommissyi	75,000.	-		
Na Korpus Milicyi Skarbowey	100,000.	-		
Na expens Prawną i drobną	22,500.	-		
Na Konflagraty, Allewiacye, Cła wrócone, i Decessa wraz z Summą 70. tysięcy za Lubomlą W. Rzewuskiey Woiewodzinie Wołyńſkiey	167,500.	-		
Na Exaktorów Podatków Pensya	37,400.	-		
DEPARTAMENT INTERESSOW ZAGRANICZNYCH.				
Na Ministrów Rzplitey za Granicą, Sekretarzów, Konsulów &c.	126,800.	-	240,000.	
Na Officyalistów Gabinetowych, potrzeby Kancellaryi, i na prezenta obcym Ministrom	113,200.	-		
ROZNE EXPENSA.				
Na Szkołę Rycerſką	150,000.		1,737,583.	10
NA TRYBUNAŁ KORONNY.				
Marszałkowi Trybunału 15,000				
14. Deputatom Swieckim po Złł: 7,500. 105,000.				
Pisarzowi Trybunalſkiemu 8,000.	133,000.			
Regentowi Trybunalſkiemu 3,000.				
Archiwiście Trybunalſkiemu 2,000.				
Na Fundusz umarzaiący długi Rzplitey	1 333,333.	10.		
Na reparacyą Zamków Warszawskiego, Krakowſkiego i Pałacu Rzeczypospolitey	90,000.			
Marszałkowi Seymowemu do odkładania co Rok } przez lat 4.	5,000.			
Sekretarzowi Seymowemu do odkładania co Rok } przez lat 4.	1,250.			
Dla Szpitalu Warszawſkiego Dzieciątka Jezus	25,000.			
PENSYE, REKOMPENSY, GRATYFIKACYE.				
Królewicom Polskim Xiążętom Saſkim	178,666.	20.	186,666.	20
Pisarzowi Warszawſkiemu Ziemſkiemu i Sądów Seymowych	3,000.	-		
Sukcessorom Buczowa	3,000.	-		
Dąbrowſkiemu	2,000.	-		
EXPENS EXTRAORDYNARYINA.				
Na expens Extraordynaryiną, i nieprzewidzianą	-	-	150,000.	
SUMMA OGOLNA EXPENST KORONNET	— —	—	5,471,162	$3\frac{2}{3}$

Nota: *Pieczętarz Koronny z Stanu Duchownego przy Biſkupstwie penſyi brać nie będzie.*

EXPENS W. X. LIT:	Summy Szczególne. Złote.	Gr:	Summy Ogólne. Złote.	G.
KROL JMC.				
Dochodu rocznego z Skarbu Rzplitey W. X. Litt. do Skarbu J. K. Mci.	- -	-	1,000,000.	
RADA NIEUSTAIĄCA.				
Marszałkowi Rady	5,000.		80,055.	$6\frac{2}{3}$
17. Konsyliarzom po Złł: 2,500. na iednego	42,500.			
2. Sekretarzom Rady po złł: 2,500.	5,000.			
Na Officyalistów Rady, to iest sameyże Rady i Departamentów, iako to: Edukacyinego, Policyi, Sprawiedliwości, Woyſkowego i Skarbowego	27,555.	$6\frac{2}{3}$.		
DEPARTAMENT MARSZAŁKOWSKI.				
Marszałkowi Wielkiemu	45,000.		108,000.	
Marszałkowi Nadwornemu	30,000.			
Na Chorągiew Laſki Marszałkowskiey W. X. Litt:	30,000.			
Na Officyalistów Juryzdykcyi do odkładania co rok po złł:	3,000.			
POLICYA.				
Sześciu Kommissarzom po złł: 7,500. na iednego	45,000.		124,830.	
Pisarzowi	7,500.			
Na Officyalistów Policyi	57,330.			
Na expens Extraordynaryiną	15,000.			
DEPARTAMENT KANCLERSKI.				
Kanclerzowi Wielkiemu	45,000.		75,000.	
Podkanclerzemu	30,000.			
ASSESSORYA.				
Sześciu Assessorom po złł: 7,500.	45,000.		61,000.	
Instygatorowi	6,000.			
Pisarzowi Dekretowemu i Metrykantowi po złł: 5,000. na każdego	10,000.			
DEPARTAMENT SKARBOWY.				
Podſkarbiemu Wielkiemu	45 000.		292,958.	15
Podſkarbiemu Nadwornemu	30,000.			
Sześciu Kommissarzom Skarbowym po złł: 7,500. na iednego	45,000.			
Instygatorowi	6,000.			
Skarbnemu	7,500.			
Na Officyalistów ad latus Kommissyi	59,400.			
Na Milicyą Kommissyi	45,058.	15.		
Na expens Prawną i drobną	10,000.			
Na Allewiacye, Konflagraty, Cła wrócone i Decessa	45,000.			
DEPARTAMENT INTERESSOW ZAGRANICZNYCH.				
Na Ministrów Rzplitey za granicą. Sekretarzów, Konsulów i. t. d.	63,400.		120,000.	
Na Gabinet, Kancellaryi potrzeby, oraz na prezenta Ministrom obcych Dworów	56,600.			
ROZNE EXPENSA.				
Na Szkołę Rycerſką	75,000.		932,791.	20
NA TRYBUNAŁ W. X. LTT:				
Marszałkowi Trybunału 15,000.				
14. Deputatom po złł: 7,500. 105,000.				
Pisarzowi Trybunalſkiemu 8,000.	133,000.			
Regentowi 3,000.				
Archiwiście Trybunalſkiemu 2,000.				
Na Fundusz umarzaiący długi Rzplitey	666.666.	20.		
Na Reparacyą Zamku Grodzieńſkiego	10,000.			
Na kontynuacyą, i utrzymywanie Kanału Muchawieckiego	45,000.			
Marszałkowi Seymowemu, do odkładania co Rok } przez lat 4.	2,500.			
Sekretarzowi Seymowemu do odkładania co Rok } przez lat 4.	625.			
PENSYE, GRATYFIKACYE.				
Królewicom Polſkim Xiążętom Saſkim	89,333.	10.	92,333.	10
Pisarzowi Seymów w Litwie	3,000.			
Biſkupowi Smoleńſkiemu				
EXPENS EXTRAORDYNARYINA.				
Na expens Extraordynaryiną i nieprzewidzianą	-	-	75,000.	
SUMMA OGOLNA EXPENST W. X. LIT:	— —	—	2,961,968	$21\frac{2}{3}$

T A B E L L A

Pensyów Officyalistów ad Latus Kommissyi Skarbowey Litewskiey.

	Złote
Regent Ekonomiczny - - - - - -	6,000
Regent Taryffowy - - - - - - - -	6,000
Regent Celny - - - - - - - - -	6,000
Regent Tabaczny - - - - - - -	6,000
Regent Sądowy - - - - - - - - -	4,000
Regent Sądowy 2gi - - - - - - -	4,000
Kassyer - - - - - - - - - -	6,000
Kontroler - - - - - - - - - -	6,000
Manualistów 6ciu à fl. 1000. - - - - -	6,000
Plenipotent Skarbowy - - - - - -	3,000
Agent Kommissyiny - - - - - - - -	1,000
Archiwista - - - - - - - - - -	2,000
Architekt - - - - - - - - - -	2,000
Instygator Sądów Kommis: - - - - -	1,000
Woźny - - - - - - - - - -	400
Summa efficit -	59,400

Nota Medyk Skarbowy umieszcza się w Etacie Chorągwi Skarbowey.

Murgrabia Zamku z Faierwachtmistrzem na Funduszu Summy do Reparacyi Zamku przeznaczoney.

D.

Ustąpienie Dochodów Naszych Pocztowych Skarbowi Rzpltey.

Chcąc nowy dać dowód chęci Naszych do przyłożenia się ile od Nas zależy, aby Skarb Rzpltey wystarczał na potrzeby Kraiowe, dążących, umyśliliśmy dochody nasze Pocztowe temu Skarbowi w takowy sposób rezygnować, aby od dnia pierwszego Stycznia Tysiąc Siedmset dziewięćdziesiąt Czwartego Roku, też dochody, iuż niewpływały do Kassy naszey Królewskiey, ale iakie się z rachunków przez Administracyą Generalną podanych, weryfikowanych i zaświadczonych okażą, do dyspozycyi Kommissyów *respectivè* Skarbowych należały; Którym to Kommissyom Skarbowym wolno będzie wszystkim Officyalistom Pocztowym przepisaną dla administruiących dochodami publicznemi nakazać przysięgę. Ustępuiąc zaś dochód Nasz Pocztowy, ostrzegamy i excypuiemy sobie wyraźnie, służące nam *jus Regale* względem Poczt. Nominacyą, Pensye, emolumenta i dymissye wszystkich, iakiegokolwiek stopnia Officyalistów Pocztowych, i co tylko do Dyrekcyi takiey należy, iaką dotąd posiadamy, z mocą wyznaczenia pensyi dożywotnich zasłużonym, i dalszego wypłacania dawnych z podobnego powodu do Kassy Generalney Pocztowey iuż assygnowanych. Żądamy ieszcze, aby od dnia w którym dochody pocztowe do Skarbu Rzpltey należeć zaczną, wszystkie korrespondencye bez excepcyi płatne były, wyiąwszy Listy i Sztafety Gabinetu i Skarbu Naszego Królewskiego, tudzież Skarbowe, Woyskowe i Policyi, podług układu z Dyrekcyą Poczt w tey mierze zrobić się maiącego, przyrzekamy iednak udeterminować na to Expens z stosunkiem do byłey w tey mierze w ostatnich trzech leciech. Czynsz roczny domu Pocztowego na czerwonych Złotych Sześćset, iako prowizyą od kapitału na kupno Domu wydanego, ustanawiamy, aby Nam Królowi z Kassy Pocztowey co rok był płacony. Co się w reszcie dotycze bezpieczeństwa i przywileiów Officyalistow i domów Pocztowych, to staraniu i baczności Kommissyi Policyi Oboyga Narodów tym usilniey poruczamy, że na potym dobry porządek i całość Poczt Kraiowych *directe* Skarb Rzepltey interessować będą.

E.

Dochód z Lasów, i Borów w Starostwach.

My Król wraz z Konfederowanemi Rzepltey Stanami, Prawo zeszłego Seymu, względem Lasów i Borów w Starostwach reassumuiąc, te nie inaczey iak za kontraktem od Kommissyi Skarbowey przedawane mieć chcemy, a z przedanych części Possessorowi taką, iako z intraty Starostwa podług natury Przywileiu lub Prawa wynika, resztę zaś Skarbowi należeć deklaruiemy.

F.

Uchylenie Podatku Flisowego.

My Król wraz z Konfederowanemi Rzepltey Stanami, Podatek Poboru od Flisów, Orylów, Sterników i Rotmanów, bardzo mało do Skarbu Rzeczypospolitey importuiący, a dla ludu tey klassy ubogiego uciążliwy, znosiemy.

G.

Zaspokoienie w części Długów Rzeczypospolitey.

Usiłuiąc zmnieyszyć ciśniący Rzepltą ciężar Długów, chcąc oraz przyśpieszyć ile możności wypłacenie zaległości i należytości Woysku naszemu i osobom Cywilnym przypadaiących, a znaczną część tychże długów składaiących, My Król za zgodą Skonfederowanych Seymuiących Rezpltey Stanów, umyśliliśmy na ten koniec dobra Rzepltey Taurogi i Sereie przez Traktat ostatni z N. Królem Jmcią Pruskim Nam powrócone, oraz dobra Rzepltey Lipniszki i Gieranony, dawniey do Artylleryi W. X. Litewskiego przywiązane, na wieczność sprzedać, i dla tego zalecamy Kommissyi Rzepltey Skarbu W. X. Lit:

1mo: Aby do rzeczonych Dóbr Rzpltey Taurogi, Sereie, Lipniszki i Gieranony, zesłała natychmiast Lustratorów, ludzi dobrze w Ekonomice biegłych, przysięgłych na Rotę w Konstytucyi roku 1764 przepisaną. Którzy to Lustratorowie w spomnionych dobrach Inwentarze dokładnie spiszą, intratę ściśle wyprowadzą; też Dobra ieżeli będzie można, na części iak naystosownieysze do korzystney sprzedaży, podzielą, granice pomiędzy temi częściami oznaczą i opiszą, i takowe swoie dzieło poznaniu Kommissyi podadzą.

2do: Gdy to dopełnionym zostanie, Kommissya o nastąpić maiącey wieczystey tych Dóbr przez publiczną Licytacyą sprzedaży, i o oznaczonym do tego terminie na S. Jan 1794 roku przez trzykrotne obwieszczenia w publicznych pismach i Gazetach kraiowych i zagranicznych, umieszczaiąc w nich summariatim potrzebną względem tych dobr informacyą, Powszechność uwiadomi.

3tio: Wszelkie zwykłe względem licytuiących poczyniwszy ostrożności, poda do osobnego licytowania każdą część tych Dóbr, kładąc przy licytacyi za pierwszą każdey z nich cenę, dwudziestoletnią z niey przez Lustratorów wyciągnioną intratę.

4to: Wypłacenie wylicytowaney Summy, może bydź natychmiast lub ratami. Raty maią bydź równe, a zupełne wypłacenie, naydaley w przeciągu dwoch lat od daty kupna nastąpić powinno.

5to: Z nabywaiącemi pomienionym sposobem tych Dóbr, Kontrakty sprzedaży Kommissya poczyni, których ważność iako z strony Rzeczypospolitey zaręczamy, tak aby też z strony nabywców dotrzymane były, Kommissya potrzebne poczyni ostróżności ***sub responsibilitate.***

6to: Kwotę ogólną, iaka z przedaży tych Dóbr wypadnie, Kommissya do Percepty Skarbowey pod osobną rubryką zapisawszy, takową podług rozkładu przez Kommissyą do oblikwidowania wszelkich długów Rzpltey wyznaczyć się maiącą sporządzonego, a przez Radę Nieustaiącą zaapprobowanego, na zaspokoienie zaległości i należytości Woyskowym i Cywilnym, a nie na żaden inny obiekt, ***sub responsibilitate***, wydawać będzie.

Takowe Dobra na wieczność sprzedane, podatkom tylko Ziemskim iak Dobra Szlacheckie, podlegać maią.

H.

Wyznaczenie Kommissyi do Oblikwidowania Długów Rzeczypospolitey.

Gdy Deputacya do rozkładu wydatków na Listę Cywilną od Nas wyznaczona, w wyszczególnieniu wszelkich długów i zaległości w Skarbach Rzeczypospolitey przełożyła Nam, iż niektóre do Skarbów

Rze-

Rzeczypospolitey pretensye potrzebuią obrachunku i weryfikacyi; gdy nadto oprócz potrzeby wiadomości iak naydokładnieyszey o wielości Długów Rzeczpospolitą obarczaiących, porządek rzeczy, i słuszność wymaga, aby sprawiedliwy, dogodny Skarbom Rzeplitey, i stosuiący się do gatunków reguluiących się do tychże Skarbów pretensyi sposób onych upłacania, umarzania i zaspokoiania obmyślonym został; przeto My Król, za zgodą Skonfederowanych Seymuiących Stanów wyznaczamy na ten koniec Kommissyą, do którey składu, po wyborze Osób w Magistraturach Rządowych zasiadać maiących, wezwiemy Osób 7. tak, iżby z każdey Magistratury Rządowey znaydowała się iedna naymniey Osoba a z Rady Nieustaiącey 2. Osoby: Wybór zaś Prezesa tey Kommissyi do własney Nas Króla nominacyi zostawuiemy. Ta Kommissya zbieraiąc się w komplecie naymniey Osób 5. w Mieście Rezydencyi Naszey Warszawie, będzie miała obowiązek obrachować iak naydokładniey wszelkie długi Rzplitey, tak w Kraiu, iak za granicą zaciągnione, wraz z Prowizyami należnemi; wszelkie zaległości i należytości tak Woyska z Likwidacyi przez Kommissyą na ten koniec wyznaczoną, wypadaiące, które taż Kommissya będzie miała moc do roztrząśnienia i decydowania, iak Osobom Cywilnym przypadaiące, do czego dzieło Kommissyi do likwidowania należytości Woyska wyznaczoney, i Deputacyów examinuiących Magistratury, za prawidło służyć iey ma; nakoniec wszelkie pretensye do Skarbów Rzeczypospolitey regulowane, rozpoznać, roztrząsnąc, i podług reguły w Prawie 1775. o Kommissyi Likwidacyiney przepisaney rozwiązać, prawe i sprawiedliwe do kompntu długów Rzpltey przyłączyć, nieprawe i niesłusne odsunąć, zgoła ułożyć iak naydokładniey całkowitą massę wszelkiego gatunku długów Rzplitey. Skoro się zaś Kommissya postanowi w stanie znaiomości ogólney gatunków i natury długów Rzepospolitey, podług nich uformuie *proiectivè* sposób upłacania i umarzania onychże taki, aby się i z dostarczyć się na to mogącym od Rzeczypospolitey funduszem, oraz z Prawem i sprawiedliwością zgadzał, i iey Wierzycielom ile możności był dogodnym, i takowy proiekt Nam Królowi i Radzie przy Boku Naszym Nieustaiącey, *in ordine* approbacyi oddania go *in consequenti* do exekucyi Kommissyi Skarbowey poda.

I.

Pozwolenie zaciągnienia Długu Dziesięciu Milionów Złotych Polskich Kommissyom Skarbowym Oboyga Narodów.

My Król, za zgodą Seymuiących Stanów, gdy z okazanego na Seymie teraźnieyszym stanu Skarbu Oboyga Narodów nieodbita wypada potrzeba zaciągnienia na Rzeczpospolitą Długu, końcem uspokoienia różnych zaległości przez Skarby obadwa zadłużonych, niemniey na spłacenie długu Woyska, Rang Officerskich, Ministrom Interessa u Dworów sprawuiącym, i tam daley; Zalecamy Kommissyom Skarbowym Oboyga Narodów, ażeby na potrzeby Rzplitey Summę Dziesięciu Milionów Złotych Polskich bądź w Kraiu, bądź za granicą zaciągnęła, do którey Negocyacyi udzielamy mocy zupełney tymże Kommissyom Skarbowym podania na Hipotekę Kapitału Starostwa i Królewszczyzny, a na Hipotekę Procentu, Kwartę z tychże Starostw i Królewszczyzn do Skarbów Oboyga Narodów wchodzącą, a zawarte przez Kommissyą Skarbową z woli Stanów Tranzakcye za potwierdzeniem Rady i Dług zaciągniony przyiąć przyrzekamy, Kanclerze

 Oboy-

Oboyga Narodów podadzą Notę rekwizycyonalną do JW. Ambaſſadora Dworu Sprzymierzonego Nayiaśnieyszey Imperatorowy Jeymci, ażeby Kredyt pomieniony ode Dworu Jey Imperatorſkiey Jeymci mógł bydź gwarantowany i zapewniony.

K.

Deklaracya względem Staroſtw.

Gdy wielość długów tak Zagranicznych iak Kraiowych, w które Rzeczpospolita nieszczęśliwym okoliczności poſtępem pogrążoną zoſtała, przymusza Nas Króla i Skonfederowane Rzplitey Seymuiące Stany do wyszukiwania wszelkich źrzódeł, któreby do zaspokoienia tychże długów zmierzały, do wynaydowania oraz ſposobów zapobieżenia nadal podobnemu iak w ninieyszym czaſie niedoſtatkowi Skarbów Rzpltey; przeto My Król za zgodą Seymuiących Stanów gotowi zawsze wszelkie dla dobra Kraiu czynić Ofiary, ponawiaiąc przyrzeczenie naſze Prawem Seymu 1775 *tit:* Staroſtwa i Królewszczyzny, obięte, którym ſobie ſami ſzafunku Dóbr Rzplitey i wszelkich na nie Przywileiów i Konsensów dawania zabroniliśmy, toż Prawo nietylko potwierdzamy, ale zrzekaiąc ſię raz nazawsze za Nas Króla i Naſtępców Naszych Prawa Rozdawnictwa i ſzafunku wszelkiego gatunku Dóbr Rzeplitey i wydawania na nich Przywileiów i Konsensów, ten punkt iako nietykalny i nigdy wrzuszyć ſię nie mogący, w Prawach Kardynalnych umieszczonym mieć chcemy.

Co ſię zaś tycze Staroſtw dotąd iuż rozdanych ſtanowiemy, iż *poſt fata* każdego teraźnieyszego aktualnego Poſſeſſora Staroſtwa, gdzieby *Emphyteusis* podług Prawa Roku 1775. nie zachodziła, toż Staroſtwo natychmiaſt na Skarb Rzplitey Prowincyi, gdzie ſię znaydować będzie odebrane, i przez publiczną Licytacyą więcey daiącemu w dwunaſtoletnią Arendę puszczone bydź ma. Ze zaś utrzymanie Kredytu za Granicą, potrzeba opłacenia zaległości i należytości Woyſku i Osobom Cywilnym i znaczny Procent, który Rzeczpospolita od długów ſwoich opłacać musi, wſkazuią konieczność ſtarania ſię o ich umorzenie, a ſmutny ſtan Skarbów Rzeczypospolitey i iey Obywateli przynagla Nas Króla i Seymuiące Stany, dla dóyścia tego zamiaru do niezwykłych udawania ſię śrzodków; przeto My Król, za zgodą Skonfederowanych Rzplitey Stanów deklaruiemy, iż póki długi Rzeczypospolitey przez Kommiſſyą na to wyznaczyć ſię maiącą oblikwidowane, zupełnie zaspokoione i umorzone nie zaſtaną; dotąd Staroſtwa powyż wymienionym ſposobem zawakować maiące, ſprzedawane będą podług naſtępuiącego opisu.

Po zawakowaniu Staroſtwa wyżey rzeczonym ſposobem, Kommissya Skarbu Rzeczypospolitey, do którey to będzie należało, ześle na Grunt Luſtratorów na Ekonomice doſtatecznie ſię znaiących, i przysięgą ich zobowiąże, którzy to Luſtratorowie Inwentarze dokładnie ſpiszą, Intratę ściśle wyciągną. Dobra, ieżeli będzie można na części iak nayſtosownieysze do korzyſtney ſprzedaży podzielą, Granice tych oddziałów oznaczą i opiszą, i takowe ſwoie dzieło Kommiſſyi ſwoiey poznaniu poddadzą. Kommiſſya obwieściwſzy potrzykrotnie publiczność o ſprzedawać ſię maiących przez publiczną Licytacyą Dobrach, i o iey terminie umieszczaiąc w publicznych piſmach i Gazetach Kraiowych i zagranicznych *summariatim* potrzebną względem tychże Dóbr informacyą, takowe ze wszelkiemi oſtrożnościami i uroczyſtościami zlicytuie, i naywięcey daiącemu na wieczność ſprzeda,

da, kładąc zawsze za pierwszą cenę do Licytacyi dwudzieſtoletnią licytować ſię maiącey części Intratę, przez Luſtratorów wyciągniętą. Wypłacenie zalicytowaney wielości może naſtąpić całkiem, lub równemi Ratami, zupełne zaś wyliczenie powinno bydź naydłużey w przeciągu lat dwóch od dnia kupna dopełnionym. Kommiſſye Skarbowe mocne będą zawierać Kontrakty ſprzedaży z nabywaiącemi takowych Dóbr przez Licytacyą, a iako tych Kontraktów ważność imieniem Rzeczypospolitey zaręczamy: tak do Kommiſſyów Skarbowych należeć będzie o dopełnieniu tychże Kontraktów z ſtrony nabywaiących zabezpieczyć ſię *sub responsibilitate*; Kwoty z przedaży takowych Dóbr wynikłe Kommiſſye Skarbowe do Percept ſwoich pod osobnemi Rubrykami wpisywać będą, i takowe podług rozkładu umarzania Długów Rzeczypospolitey przez Kommiſſyą obrachować też długi maiącą ſporządzonego, na zaspokoienie wszelkiego gatunku tychże długów, a nie na żaden inny obiekt, za co Kommiſſye będą w odpowiedzi, wydawać maią.

A gdy długi Rzeczypospolitey przez Kommiſſyą Likwidacyiną obrachować ſię maiące, zupełnie i całkowicie takowym ſposobem zaspokoione i umorzone zoſtaną; na ten czas odbierane na Skarb Rzeczypospolitey Staroſtwa, iuż niesprzedawane, lecz po podobnychże Luſtracyach, podziałach i obwieszczeniach za dwunaſtoletniemi Kontraktami przez Licytacyą publiczną więcey daiącemu wypuszczone będą, w czym Kommiſſye Skarbowe równie iak i w przedaży wszelkie oſtrożności, uroczyſtości i zabezpieczenia ſię względem licytuiących pod odpowiedzialnością zachowaią.

Opłata Arendy *anticipativè* temiż Ratami, co dotąd Kwarta, do Skarbu wchodzić ma, Arendowny Dóbr Rzeczypospolitey Poſſeſſor uchybiwszy iednę Ratę, podpadnie Delacie, uchybiaiący dwie Raty, odpadnie od Kontraktu i Dobra na nowo licytowane będą. Dobra ſprzedane na wieczność, *eo ipso* iuż nie opłacie Kwarty, ale Podatków Ziemſkich, iak Dobra Szlacheckie, podpadać maią.

Dla okazania zaś Łaſki Naszey tym, którzyby dobre w zalicytowanych Dobrach Rzeczypospolitey przez ſiebie prowadzili Gospodarſtwo, i dla zachęcenia do tego Poſſeſſorów, deklaruiemy, iż którykolwiek arendowny Poſſeſſor po upłynionych dwunaſtu leciech Kontraktu, okazał polepszenie w tychże Dobrach o dzieſięć Procentu, i ſam arendowną opłatę o dzieſięć Procentu powiększyć ofiarował, takowy bez ſkładania nowey Licytacyi, będzie miał ſobie od Kommiſſyi Skarbowey na drugie dwanaście lat dany Kontrakt, toż i w dalszych terminach zachowane bydź ma.

L.

Deklaracya względem Wartości i Kursu Złota.

My Król, wraz z Stanami Seymuiącemi, po uczynionym Nam, z nakazu Prawa przez Kommiſſyą Skarbu Koronnego, wspólnie z WW. Podſkarbiemi Litewſkiemi i Delegowanemi od Kommiſſyi Skarbowey Litewſkiey przełożeniu, ſtanowiemy:

1mo. Czerwone Złote te iſtotnie za dobre w ſwey wewnętrzney wartości i wadze, w ſzacunku Złotych ośmnaście uznaiemy, które do czyſtości ſwey dwadzieścia trzy karaty i granów siedm, a w wadze ſiedmdzieſiąt dwa i pół essów trzymać będą, a z jedney Grzywny Kolońſkiey Złota 67. Czerwonych Złotych wybiiane w Mennicy Naszey będą.

2do. Jako zaś Złoto uważane ieft iak towar, a ogłoszenie wewnętrzney wartości wybitego Złota, ieft powinnością Władzy Rządowey; Nakazuiemy, aby Kommiffye Skarbowe według przepisu o Srebrney Monecie Zagraniczney w miarę potrzeby ogłaszały fzacunek podług powyższego prawidła, i przy Uniwersałach fwoich fztychowane wyobrażenia Złota zagranicznego przyłączały, a podług tego ogłoszenia i wagi, Kaffy publiczne odbierać i wydawać tož Złoto będą; dla czego zalecamy Kommiffyom Skarbowym, ażeby gwichty do ważenia złota do Kommiffyy Woiewódzkich, do Kancellaryi Rządowych, Miaft Wolnych Rzeplitey, do Komor, Exakcyów, i wszędzie gdzie uznaią potrzebę, rozefłały.

3tio. Obrzynanie, fałszowanie, lub innemi wynalazkami uszkadzanie wartości Złota, ftosownie do dawnieyszych Praw za wyftępek główny uznaiemy: i Obrzynaczów, Fałszerzów, lub innemi wynalazkami uymuiących wartości złota, tudzież dodaiących do tego fposoby i narzędziów, kryminalnie karanych mieć chcemy.

4to. Złotu oberzniętemu, nawet obrączkowemu, wagi fprawiedliwey nie maiącemu, fzacunku legalnego zabraniamy; wolno iednak ie będzie Właścicielowi oddać do Kafs do Exakcyów, lub do Kaffy Mennicy, dopłacaiąc za niedoważane Effy, za każdy po groszy miedzianych fiedm i pół, a przyięte do Kafs Czerwone Złote oberznięte, natychmiaft w obecności Właściciela przecięte, i z Kafs Skarbowych do Mennicy oddawane bydź maią.

5to. Jako zaś Złoto wychodzić może za granice Państwa Rzeczypospolitey, tak oberzniętych Czerwonych Złotych równie z ważnym Złotem wywozu dozwalamy.

6to. Gdy zaś Czerwone Złote oberznięte oddawane będą na przebicie, prócz opłaty za niedoważaiące Effy, na koszta Menniczne grosz Srebrny ieden na Czerwonym Złotym dodawany będzie.

7mo. Wfzyftkim, a mianowicie handluiącym pieniędzmi, wydawać i brać Czerwonych Złotych oberzniętych, nieinaczey iak podług wagi, i przepisaney wartości, furowo zakazuiemy; a takie Czerwone Złote oberznięte, gdyby fprowadzone z Zagranicy i fposobem Prawem niezakazanym poftrzeżone były, konfifkacie za przekonaniem Sądowym, podlegać maią, i przysądzeniem trzeciey części onych dla Delatora.

M.

Ubezpieczenie Fabryk Solnych dla Korony i W. X. Litewfkiego.

Gdy opatrzyć Solą Kray cały, ieft Nas Króla i Stanów zamiarem, zlecamy Kommiffyi Skarbowey Oboyga Narodów, aby te mieysca, gdzie są Fabryki folne, lub gdzie do ftawienia ich okaże fię fposobność, za znieffieniem fię z Właścicielami przez Osoby zdatne luftrować kazała; w miarę zaś potrzeby, bądź za doftateczną Kaucyą pieniądze na pewny czasu wymiar bez Prowizyi, utrzymuiącym, lub zakładaiącym takowe Fabryki pożyczały, bądź od każdey beczki Soli wyrobioney garcy 12. trzymaiącey nadgrodę wyznaczyły, i we wfzyftkich zdarzeniach iftotną pomienionym Fabrykom przynofiły pomoc. Gdyby zaś Kommiffya Skarbowa Oboyga Narodów, o takowe Fabryki układów, iako wyżey, z Poffefforami uczynić nie mogła, lub nie znaznaleźli fię takowi, coby nowe Fabryki zakładać chcieli, dozwalamy w takowych zdarzeniach teyże Kommiffyi Skarbowey nowe zakładać, lub będące kosztem publicznym rozszerzać Solne Fabryki. Dobra

Króle-

Królewskie i Duchowne, w których są, lub bydź mogą aktualne Fabryki Solne, lub iakieby były do nich z przyległości swey potrzebne, za inne Rzeplitey Dobra w ekwiwalencyi zamieniać, i ludzi do tego zdatnych z Zagranicy sprowadzić, waruiąc, że dopoty Skarb na siebie trzymać będzie takowe z solney wody Fabryki, dopoki nieznaydą się takowi Obywatele, co koszta Skarbowi wrócą, pewność utrzymania, i pomnożenia zaczętych robot zapewnią.

N.

Oszczędność Kraiowa.

WZiąwszy przed się na pilną uwagę, iż z powodu licznych klęsk, i doświadczonych nieszczęść, nigdy Rzplta nasza w większey nieznaydowała się potrzebie myślenia o swey Ekonomice wewnętrzney ku zapobieżeniu powszechnemu zubożeniu, którym widzi się bydź zagrożoną; Nadto zważywszy przerwę Cyrkulacyi pieniężney, niedostatek gotowizny i upadek Bankierów, które nas przekonywaią, iż Billans Handlowy iest przeciwko nam oczywiście; Zaczym My Król wraz z Skonfederowanemi Rzepltey Seymuiącemi Stanami, w celu zapobieżenia dalszey ruinie Kraiu i przywiedzenia do exekucyi oszczędności Prawa, stanowiemy: iż odtąd nikomu niebędzie wolno wprowadzać materyi bogatych, złotem lub srebrem tkanych, pod karą dwóch tysięcy złotych, robienie zaś Pasów i Szlaków, tudzież onychże używanie i noszenie dozwalamy. Nadto niewolno będzie odtąd nikomu dawać inney liberyi, iak z Sukna Kraiowego, lub takiego, któregoby łokieć niebył droższy nad sześć złotych, tym bardziey zaś u teyże liberyi lub u kapeluszów dawać galony srebrne i złote, iako też passamony iedwabne, pod podobnąż zwyż wyrażoną za każdym przewinieniem naznaczyć się maiącą karą, ostrzegaiąc znoszenie iuż daney Liberyi. Również zakazuiemy wszelkiego wprowadzania kleynotów, koronek, gaz, haftów, galonów iakichkolwiek, powozów, porcellany, wyiąwszy filiżanek bez pozłoty, stołowego szkła Angielskiego, wszelkiego gatunku Luster i Zyrondolów, Bronzów, Marmurów i wszelkiey Stolarskiey roboty sprzętów, z wolnością iednak sprowadzenia Drzewa wszelkiego na Stolarską robotę. Jako zaś w Ustawie ninieyszego Prawa cel nasz nie iest inny, nad ten, aby wszelkiemu zbytkowi tamę założyć, tak stanowiemy, żeby Cywilni i Woyskowi u Dworu i w dni Galowe nie w innym ubiorze, iak tylko maiący Order, w Orderowych, bez Orderów w Mundurach Woiewodzkich, a Woyskowi w Woyskowych prezentowali się, czego dozór Marszałkom Oboyga Narodów polecamy. Oprócz Stanu Rycerskiego wolno także będzie nosić Szablę i Szpady Osobom Magistrat składaiącym, posiadaiącym Urzędy Uprzywileiowanym od Nas Króla, równie iako i członkom Akademiów i Szkoł publicznych, tudzież Palestrze Mieyskiey, iako i tym, którzy Urzędy w Mieście odbyli, tudzież Osobom Kunsztów wyzwolonych, i aktualnym Kupcom. Nadto Osoby stanu Mieyskiego oboiey płci, niebędą mogły nosić i używać, Aksamitów, Koronek, ani też Sreber nowych sprawować (wyiąwszy sztucców do iedzenia i drobnych sreber,) a to pod karą dwóch tysięcy złotych. Niemniey zakazuiemy Zydom i Zydowkom używać srebra i złota na stroiach, kleynotów Koronek, iadania na Srebrach, i kosztownych futer noszenia, a to pod karą dwóch tysięcy Złotych. Szlachcic przestępny ninieyszemu Prawu, odpowiadać będzie w Kommissyi Porządkowey, *respective* swych dobr lub mieszkań, Mieszczanin zaś w Magistracie. A lubo każdemu *pignus responsionis sufficiens* maiącemu, w takowym razie wolno bydź Delatorem,

(któremu za dowiedzeniem zarzutu połowa będzie przysądzona win Sądowych, druga zaś naznacza się na Szpital; z tym wszystkim dla tym skutecznieyszego zapobieżenia bezkarności, Kommissye Porządkowe i Magistraty wyznaczą iednę, lub kilka Osób dla szczególnieyszego dopilnowania exekucyi ninieyszego Prawa, których będzie obowiązkiem pociągać przestępnych do Sądu, a w takowym razie, czwarta część winy pieniężney dostanie się Instygatorowi, trzy zaś części na Szpital obrócone będą; W przypadku iednak niedowiedzenia zarzutu, Delator równey karze podpadać będzie. Nadto, ile razy będzie kto ukarany za przestępstwo niniejszemu Prawu, Sąd rozkaże swóy Dekret publikować przez Narodowe Gazety. Nakoniec gdy drożyzna nadzwyczayna Towarów Francuzkich równie iak i Polityczne uwagi wskazuią nam potrzebę przerwania wszelkiey kommunikacyi z Narodem w bezrządzie zanurzonym, i obiąkanym szkodliwemi dla społeczności maxymami, zaczym z tych dwóch powodów zakazuiemy od pierwszego Lutego Roku następuiącego tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt czwartego, wprowadzania wszelkich towarów Francuzkich, równie iako i wszelkich trunków iakiegożkolwiek bądź nazwiska przychodzących z tego Kraiu, (prócz *Spiritum Vini* i wszelkich rzeczy Aptekarskich i Chirurgicznych, szczególnie dla Aptek potrzebnych, i ku ratunkowi zdrowia ludzkiego służących), niemniey Wina białego ordynaryinego Francuzkiego, pod karą onych konfiskaty, i zapłaty podwoynego waloru zakazanych Towarów przez przestępnych temu Prawu. Czego dozór Kommissyom Skarbowym Oboyga Narodów zalecamy, chcąc nieodzownie, aby Strażnicy i wszelcy Officyaliści na Cłach i Komorach przekonani o niedbalstwo w tey mierze, natychmiast utratą swoich mieysc karani byli. Z tym wszystkim zakaz przywozu towarów Francuzkich będzie mógł bydź podniesiony przez Władzę Wykonawczą wtedy, gdy spokoyność i porządek przywrócone we Francyi dozwolą kommunikacyi i związków z tym Królestwem. Aby zaś z przyczyny tego zapadłego Prawa, Kupcy maiący w Sklepach swoich towary Francuzkie, ceny onych niepodwyższali; Zalecamy Władzy Wykonawczey dostrzegać pilnie przez Policyą, iżby wszelkie towary Francuzkie w Kraiu ieszcze będące, drożey nad cenę dotąd trwaiącą przedawane nie były, a to pod karą dwóch tysięcy złł: Dla uniknienia wszelkiey defraudacyi deklaruiemy, iż Kupcy maiący w Sklepach swoich towary, ktorych wprowadzenie odtąd zabronione, nieinaczey one będą mogli sprzedawać, aż po zastęplowaniu onych przez Officyalistów od Kommissyi Skarbowych Oboyga Narodów wyznaczonych. Takowe zaś zastęplowanie, aby bezpłatnie nastąpiło w przeciągu naydaley czterech tygodni zalecamy. A że z powodu zakazanego przywozu Win niektórych Francuzkich, konsumpcya Wina Węgierskiego zwiększona zostanie, zaczym mieć chcemy, iżby Kommissye Skarbowe opłatę od Win Węgierskich do połowy zmnieyszyły. To Prawo w niczym nie obowiązuie Nas Króla, tak iednak, iż excepcya od reguł onegoż, samey tylko Naszey osobie Królewskiey służyć może.

WARUNEK WZGLĘDEM PRZEDAZY SZARZ Y URZĘDOW.

15. MY Król za zgodą Stanów Seymuiących zważaiąc że używanie częste przedaży Rang Woyskowych, i Urzędów Cywilnych zasługom i zdatności czyni pokrzywdzenie, Prawo na Seymie tysiąc siedmset ośmdziesiąt czwartego, względem przedaży tych Szarż Woyskowych zapadłe do nayściśleyszey exekucyi przyprowadzone mieć chcemy, zalecaiąc dozór tego Władzy Kraiowey, do którego Prawa i Urzę-

dy Cywilne stosuiemy, stanowiąc: iż nikt Urzędu swego przedać nie będzie mógł odtąd, wyiąwszy tych, którzy lat dziesięć ciągle wysłużyli, lub funkcyą przed ninieyszym Prawem z maiątku własnego kupili; W tym zaś celu zalecamy wszelkim Magistraturom Rządowym, ażeby niezwłocznie Listę Subalternow swoich, i porządek Starszeństwa zasług, Nam Królowi, i Radzie przy boku Naszym będącey, do approbaty podały, po którey nastąpioney, iż podług teyże Listy i ułożonego Starszeństwa, zdatności, zasług wszyscy Subalterni Magistratur i Dykasteryów, awansować maią, stanowiemy.

KIĘGA ZIEMIANSKA

16. Księgę Ziemiańską, iako służącą za prawidło do wszystkich wotowań i Elekcyy Seymikowych, podług teraźnieyszego opisu Prawa, po wszystkich Woiewództwach i Ziemiach Oboyga Narodów, na zawsze utrzymaną mieć chcemy.

XIĘSTWO SIEWIERSKIE.

17. Xięstwo Siewierskie do Rzeczypospolitey przyłączone z warunkiem Prawa Kardynalnego na teraźnieyszym Seymie uchwalonego, wcielone nazawsze do teyże Rzeczypospolitey mieć chcemy. Obywatelów tego Xięstwa i Szlachtę, podług Ustawy na przeszłym Seymie, za Szlachtę i Współ-Obywatelów Rzeczypospolitey Polskiey przyimuiemy; Kwoli czemu Księgę Ziemiańską w tymże Xięstwie ustanowioną potwierdzamy, i napotym zachowuiemy; Podatki wszelkie Rzeczypospolitey przez Kommissyą Skarbową porównane w Xięstwie Siewierskim, oraz ze wszystkim tož Xięstwo i iego Obywatelów, Miasta, Dobra, Prawa, Juryzdykcye i Sądy, z Prawami Rzeczypospolitey porównywamy.

URZĄDZENIE
KOMMISSYOW PORZĄDKOWYCH

18. Rząd Kraiowy do ugruntowania spokoyności, bezpieczeństwa, i pożytków tak ogólnych, iako i szczególnych każdego Obywatela obowiązany, na próżnoby się zapędzał w swych pracach i usiłowaniach, gdyby przez skład wyższych i niższych Subselliów, nie ustanowił porządku, przez któryby, co ogólne wyższych Magistratur urządzenia w widokach publicznego dobra wskażą, do tego szczególne po Kraiu Władze, każda w obrębie swoim pomocą i ułatwieniem była, i to, co za zbawienne i użyteczne osądzone będzie w ogólnym układzie przez dobrze urządzoną exekucyą, w szczegułach stało się istotnie w skutku szczęśliwością publiczną.

Związek Rządu tak potrzebny upatruiąc w urządzeniu Kommissyów Porządkowych, któreby względem Kommissyów Narodowych, Policyiney, Woyskowey i Skarbowey, tudzież Sądów Zadwornych staiąc się pierwszą Instancyą co do Sądowości, a Władzą exekucyiną mieyscową co do ich Urządzeń ekonomicznych, stały się narzędziem naypewnieyszym Administracyi publiczney w rodzaiach i gatunkach okoliczności, do iakich *respective* od każdey z wymienionych Magistatur użytemi będą: ustanowienia onych za zgodą Seymuiących Stanów sądziemy potrzebę, a to w następnych opisach:

ARTYKUŁ I.

Każde Województwo składaiące się z trzech Ziem w Koronie, a w Wielkim Xięstwie Litewskim z trzech Ziem lub Powiatów, będzie miało trzy Kommissye Porządkowe.

Do każdey Kommissyi wybierać będą Obywatele na Seymikach z liczby Urzędników i Obywatelów w Województwie osiadłych Osób 9. przez wybór na Seymikach Gospodarskich przed-Seymowych co lat 4. Wyłączone będą od wyboru Osoby iakimkolwiek Urzędowaniem Sędziowskim w Magistraturach Narodowych, lub w Województwie zaięte, i pod Kondemnatami, lub Processem kryminalnym będące, lat 20. nie maiące, i niepossessyonaci. Oprócz Kommissarzy Stanu Swieckiego, do każdey Kommissyi wybrany będzie ieden Kommissarz Duchowny Stanu Szlacheckiego przez wybór w Kapitułach; a gdzieby Kapituły nie było, z wyznaczenia przez Biskupa Dyecezyi mieyscowey.

Jeden Kommissarz z Stanu Woyskowego, który tylko w Sprawach z Woyskowości wyniknąć mogących, *cum voce decisiva* zasiadać może. Lecz dla niezatrudnienia i nieodrywania Osób Woyskowych od ich Kommend i powinności, Kommissya Woyskowa umocuie iednego Officyera z nayblizszey Kommendy od mieysca Kommissyi Porządkowey do zasiadania, i o tym tęż Kommissyą uwiadomi. A w przypadku zdarzonym zasiadania takowego Officyera wymagaiącym, rekwirowany zjechać natychmiast do zasiadania będzie obowiązany, gdyby zjechać odmówił, lub nie chciał, Sprawa bez niego sądzona bydź może.

Mieszczanie Dobra Ziemskie kupuiący, podadzą się do Xięgi Ziemiańskiey swoiey Ziemi lub Powiatu, i zapisani będą w osobną Klassę Mieszczan, Ziemiańską Osiadłość maiących, i z tych ieden może bydź na Seymikach obrany do Kommissyi Porządkowey w tey Ziemi i Powiecie, w którey ma Ziemską osiadłość *cum voce* tylko *repræsentativa*.

W przeciągu lat 4. między Seymem a Seymem, Kommissarze na Seymiku Gospodarskim, na czas zasiadania podzieleni, nieprzerwanie czynności swoie odprawiać maią, i co dwa Miesiące Rapport dokładny, ogólny czynności tak Sądowych, iako i Ekonomicznych do Kommissyi Policyi; do Kommissyów zaś Woyskowey i Skarbowey szczególnie co do materyi ich Urzędowań tyczących się, przesyłać będą.

Komplet naymniey z 3ch Osób Swieckich, w każdym Komplecie ieden przynaymniey Kommissarz z przeszłego Kompletu zostawać się ma.

Prezesem w każdym Komplecie, będzie pierwtzy po między zasiadaiącemi *ex ordine*. Prezyduiący zawsze *paritatem votorum* rozwiązywać będzie.

W oznaczonym czasie do rozpoczęcia Kommissyi Porządkowey, Kommissarze wybrani, na mieysce Kommissyi zjechać obowiązani, pod Prezydencyą pierwszego *ex ordine* Juryzdykcyą ufunduią, i Akt oney rozpoczną.

1mo. Jednomyślnością, lub większością kresek, głośno lub przez wota sekretne obiorą Pisarza w opisach stosownych do Pisarza Kommissyi Policyi, który będzie miał Pensyą rocznie, iaką mu Województwo na Seymiku Gospodarskim z Szelężnego wyznaczy.

2do. Ułożą liczbę potrzebnych Officyalistów i Kancellarzystów, między któremi maią bydź niektórzy umieiący ięzyk *respective* pogranicza, do którego Kommissya naybardziey iest zbliżona.

3tio: Z pomiędzy młodzi Szlacheckiey z obyczaiów i nauk zalecenie maiącey, po iednemu, lub po dwóch przynaymniey wybiorą, którzy mieysce mieć *cum voce consultiva*, prace sobie od składu Kommissyi Policyi

licyi powierzone dopełniać, wysłani od Kommissyi swoiey dla powzięcia wiadomości na mieyscu podług Instrukcyi sprawić się, i Proiekta załatwiaiące *provisorie* podawać będą mocni. Usługa takowa ciągle i pracowicie odbywana i zaświadczeniem Kommissyi stwierdzona, służyć będzie za zaszczyt i stopień do urzędów i dalszych funkcyy.

Przysięgi podług Roty niżey przepisaney, wysłuchawszy Kommissya Porządkowa, przystąpi do ułożenia Ordynacyi tak Sądowey, iako i Ekonomiczney, w widokach stosownych do Władzy Magistratur Rządowych, z którémi iest w związku, trzymaiąc się porządku materyi i powinności, iakie każdey *respective* Magistraturze Rządowey są przepisane, i takowey Ordynacyi ieden Exemplarz w Aktach swoich zostawi, drugi do Kommissyi Policyi prześle, albo iednego z pomiędzy siebie Kommissarza w 4ry Niedziele po zafundowaney Juryzdykcyi z nim wyśle, a w iakim brzmieniu od Kommissyi Policyi za porozumieniem się z Delegowanemi od wspomnionych Magistratur Woyskowey i Skarbowey, tudzież Sądów Zadwornych, za przychyleniem się Krola i Rady Nieustaiącey, z wyszczególnieniem istotnych obowiązków zapadnie pemienioney Ordynacyi potwierdzenie, w takim one Kommissyom Porządkowym za prawidło służyć, i do wiadomości publiczney podane bydź ma.

A lubo Kommissye Porządkowe tak z Kommissyi Policyi iako i Sądami J. K. Mci Zadwornemi, tudzież Kommissyami Skarbowemi mieć związki będą, i przez Kommissye Porządkowe ferowane Dekreta i rezolucye, tak w Sądach Zadwornych, Kommissyach Woyskowych i Skarbowych, iako i Policyi potwierdzone, lub kassowane bydź mogą, szczególnie iednak Kommissyi Policyiney zwierzchnictwo uznawać, i pociągnione do odpowiedzi z urzędowania swego w całkowitych swych składach bądź w szczegolnych Osobach nie gdzie indziey, iak tylko w Kommissyi Policyi odpowiadać i wymierzonym przez Kommissyą Policyi karom podlegać będą. W porządku postępowania swego do porządku postępowania Kommissyi Policyi i prawideł iey stosować się we wszystkim będą, tak co się tycze wprowadzania spraw, to iest nie przez Indukty, ale przez Memoryały z wyiaśnieniem ich bądź przez dowody na piśmie, bądź przez Inkwizycye zaprzysiężone, naydaley w trzech dniach, w mieyscu gdzie się Kommissya Porządkowa agituie, w Ziemi zaś lub Powiecie naydaley w dni ośm, co się zaś tycze sposobu wotowania iawnego lub sekretnego, rodzaiow, Protokułow i formy onych utrzymywania, tudzież expedyowania wszelkich Obwieszczeń, Not i Rezolucyy na Memoryały, to wszystko na wzor Kommissyi Policyi urządzone i wydawane będzie, pod tytułem i Pieczęcią z Herbem i napisem: *Kommissya Porządkowa Wodztwa NN. Ziemi NN. lub Powiatu NN.* Pieczątka także przy Prezyduiącym będzie; pod ktorą wszystkie expedycye, do samych tylko Magistratur adressowane zostaną.

Kommissarze Porządkowi w sprawach żadnych suspensow brać nie będą mogli, a w zdarzoney potrzebie wykonania przysięgi w czasie Kadencyi, na ktoreyby do kompletu należeli, dopełniać one będą, gdzie się Kommissya agituie. Kommissye Porządkowe w takim upoważnieniu mieć chcemy, iakie iest ostrzeżone Prawem dla wszystkich Juryzdykcyi Sądowych Szlacheckich pierwszey Instancyi: Urzędowanie w nich tak ważne Obywatelskie, a bezpłatne, stopniem będzie i zaleceniem do wszystkich Urzędow i Urzędowań Kraiowych, i dawać będzie prawo pierwszeństwa do osiągnienia Urzędow przed innemi, ktorzy tey posługi w Woiewodztwie, Ziemi, lub Powiecie nie odbyli.

ARTYKUŁ II.

Co do władzy Sądowniczey Kommissyów Porządkowych.

Władzę Sądowniczą Kommissyów Porządkowych dla uniknienia wszelkich kollizyi, dzielemy na Cywilną, i Cywilno-Woyskową

Co do pierwszey Cywilney.

Kommissye Porządkowe sądzić będą mogły prosto w swym Sądzie ostatecznie:

1mo: O zgwałcenie bezpieczeństwa Juryzdykcyi Kommissyi, Osób Kommissarzów, Assessorów, Officyalistów swoich w mieyscach, gdzie z Urzędu znaydować się będą.

2do: O nieposłuszeństwo i przestępstwo w Urzędowaniu Officyalistów Kommissyów swoich.

3tio: A lubo Kommissye Porządkowe nie będą mogły wdawać się w wydział Władzy innym Sądom bądź Ziemskim, bądź Mieyskim oddaney, tak dalece, że wziętych nawet *in recenti Crimine* Złoczyńców, do Sądów Ziemskich lub w Miastach Głownych do Mieyskich odsyłać powinny, gdyby iednak w obrębie Juryzdykcyi Kommissyi którey, przeieżdżaiący lądem lub płynący wodą iakiegokolwiek bądź urodzenia Cudzoziemiec, kraiowy lub zagraniczny kupiec, fabrykant, czy Rzemieśnik iaki wędruiący, został w podróży swey zatrzymany gwałtownie, lub też bez procederu prawnego, na maiątku, czy Osobie miał bydź grabiony, a dla odległości lub niebytności właśnie na owym mieyscu Sądów, rychłey i dostateczney doczekać się nie mógł sprawiedliwości, w takim razie pokrzywdzony będzie mógł prosto do Kommissyi Porządkowey mieyscowey przez się, lub Plenipotenta swego podanym Memoryałem skargę swą wprowadzać, a Kommissye Procesem skróconym sprawiedliwość nieodwłoczną wymierzać będą winne, chociażby strona ukarana appellowała, Kommissya appellacyi dopuszczać niema, strona tylko appelluiąca nie tamuiąc wyroku exekucyi Kommissyi Porządkowey, udać się może do Kommissyi Policyi; i tam na Kommissarzach komplet składaiących sprawiedliwości poszukiwać.

Dla wszystkich Cudzoziemskich Posłów, Kuryerów, Passażerów, iak naywiększe bezpieczeństwo i sprawiedliwość iak nayprędsza w Kommissyach Porządkowych oddana bydź powinna: Przestępstwa w takich przypadkach surowiey niż inne ukarane będą. A lubo całe to Prawo drukowane będzie, punkt ten ieden przecie szczególny sposobem excerptu w rożnych ięzykach wydrukowany i po wszystkich Pocztamtach, tudzież Miastach i Miasteczkach, toż Wsiach Pogranicznych rozesłany będzie; Który excerpt Prawa, aby w Pocztamtach na drzwiach Izby gościnney, w Miastach na drzwiach Ratuszowych, a po Wsiach na drzwiach Wóyta, lub kościelnych zawieszony został, Kommisyom Porządkowym szczególny tego dozór poleca się. W ktorym ostrzeżeni będą szczególniey na pograniczach wsysey Cudzoziemscy Passażerowie, iż zaraz gdy wiadą w kray Rzeczypospolitey, Passporta swoie czyli podróżne okazać, i zaświadczenie brać od Kommissyów Porządkowych będą powinni. Oraz przy tym samym drukowanym excerpcie ostrzeżeni bydź maią, iż w przypadku, za przestępstwa na gruncie Rzpltey, podług przepisu Praw Kraiowych karani będą.

Co do drugiey Władzy Sądowniczey Kommissyów Porządkowych w materyach Cywilno - Woyskowych.

1mo: Chcąc aby Obywatel płacący Podatek na Zołnierza, ukrzywdzonym od niego, ani na leżach, ani na lukach, ani w przechodzie Woyſka nie był, dla czego wſzelkie sprawy z exorbitancyi Zołnierſkiey przeciw Obywatelom wypływaiące, a Obywatela Cywilnego krzywdzące, Kommiſsye *respective* swego obrębu rozsądzać będą, a równo zapobiegaiąc, aby Zołnierz od Obywatela krzywdzonym nie był, w tym co mu się właśnie z Prawa służby i Artykułów Woyſkowych należy, Kommiſsye równie wſzelkie także sprawy z powództwa Zołnierza przeciw Obywatelowi Cywilnemu wniesione, rozsądzać moc mieć będą.

2do: Zołnierz tak w przechodach, iako i na konsyſtencyi zyſkiwać powinien kwit od Zwierzchności mieyſcowey, gdyby przecie wymuſzenie takowego kwitu dowiedzione było Komendzie lub Zołnierzowi w Kommiſsyi Mieyſcowey, kara na wymuſzaiącego rozciągniona będzie. Gdyby zaś Zwierzchność Mieyſcowa kwitu bez sprawiedliwych przyczyn dać odmawiała, po rozſądzenie w zdarzeniu takowym ſtrony do Kommiſsyi Porządkowey udać się winny.

3tio: Inkwizycye odbywać się maią bezpłatnie, Kondemnaty, Dylacye i Suſpenſy żadne w Kommiſsyach Porządkowych iść nie maią, nie uważaiąc nawet na nieſtawienie się któreykolwiek ſtrony.

4to: Appellacya do Kommiſsyi Woyſkowey zachowuie się wolna w sprawach, które wartości 500 Złł: lub moc ukarania Zołnierza Kommendantowi pozwolonego przechodzą, inne bez dopuſzczenia appellacyi, do oſtatecznego Dekretu Exekucyi kończyć się maią.

ARTYKUŁ III.

Władza Dozorcza Kommissyów w materyach Ekonomicznych.

Władza Ekonomiczna Kommiſsyów Porządkowych dla uniknienia wſzelkich kollizyi na trzy części podzielona będzie.

Na Cywilno-Woyſkową, Ziemiańſką i Mieyſką,

Co do pierwszey Cywilno - Woyskowey.

1mo: Każda Kommiſsya w swoim obrębie naydaley w Niedziel 4. od swego zaczęcia powinna przez wydany Liſt Okolny do Obywateli i Miaſt uwiadomić o rozkwaterowaniu Zołnierza, które gdyby z uciążeniem ktòrey okolicy znalazła, powinna sprawiedliwſzego rozkładu kwater plan ułożyć, i ten Kommiſsyi Woyſkowey kommunikować, gdyby atoli takowe konsyſtencye Zołnierza z przyczyn politycznych wypadały, Kommiſsya Woyſkowa nie wchodząc w tłumaczenie się potrzeby onych utrzymania, zawiadomi Kommiſsyą Porządkową, aby zoſtawiwſzy na swoich leżach Zołnierza, furażowania ciężar i innych koniecznych dla Woyſka potrzeb, na pobliżſze okolice Obywatele Zołnierza u siebie nie maiących rozłożyły, takowe pobliżſze Okolice, gdyby do obrębu inney Kommiſsyi należały, ta rekwirowana przez Kommiſsyą Porządkową, końcem wzaiemnego zniesienia się bydź powinna, gdyby zaś do żadnego zniesienia się przyſtąpić nie chciała, Kommiſsyi Woyſkowey doniesiono zoſtanie.

2do: Gdyby atoli na przyszłość Kommiſsye Woyſkowe z woli Rady Nieuſtaiącey, w okolicy którey nowego rozkwaterowania żołnierza znalazły potrzebę, też Kommiſsye Woyſkowe wcześnie o tym Kommiſ-

sye Porządkowe uwiadomić powinny, wyraziwszy w iakiey liczbie i w iakiey odległości Regimenta, czy Szwadrony i kompanie stać od siebie maią, a Kommissye Porządkowe stosownie do takowego ułożenia, konsystencye dla Zołnierza w obrębie Juryzdykcyi swoiey ułożą, i Kommendantom bez opóźnienia prześlą, pilnie strzegąc, aby tym rozkładem żaden Obywatel nierównego ciężaru nieczuł, równie i Zołnierz przez złe mieysce umiarkowanie niewygody nie cierpiał.

3tio: Nim Woysko z mieysca iednego na inne ruszy, Kommissye *respective* swego obrębu, gdzie przechòd ma nastąpić, uwiadomione od Kommissyów Woyskowych bydź powinny, które nieodwłocznie trakt Marszu Kommendantowi wchodzącemu przepiszą. Obywatelów o przechodzie nie odwłocznie uwiadomią, potrzebę i wielość, tož gatunki Furažów udecyduią, mieysce do przystawienia onych i dzień przeznaczą, a dla dozoru, aby w miarze, wadze i wielości nikt ukrzywdzonym przez Zołnierza nie został, iednego z pomiędzy siebie do mieysca Magazynu ześlą, i dozór opłaty lub zakwitowania, podług dyspozycyi Kommissyi, Obywatelów Furaž przystawiaiących, zalecą. Obywatel takiemu rozkładowi nie ulegaiący, lub Zołnierz nad rozkład wymagaiący więcey, za nie posłusznych Zwierzchności kraiowey uznani zostaną, i przez Instygatora przed Kommissyą Porządkową Mieyscową, do odpowiedzi Sądowey pociągnionemi będą

4to: Ze zaś Furaž w różnych częściach kraiu, różną ceną kupowany bydź może, żeby przeto ani Obywatel z Produktów swoich Podatek płacący uszkodzonym nie był, ani Zołnierz nad proporcyą Gaży swoiey ciągnionym nie został, Kommissye Porządkowe nieodwłocznie w tey mierze z Kommissyami Woyskowemi zniosłszy się, układ zrobią, bądź uformowania Magazynów, bądź ustanowienia po kraiu Liwerantów Woyskowych, tak aby, gdy nie za równą wszędzie cenę, to przynaymniey mało co różną Zołnierz w przechodach i na leżach potrzebne wyżywienie dla siebie i Furaž znaydował.

5to: W tym mieyscu, gdzie będzie lokacya Woyska, żadna Possessya, ani czyiakolwiek Juryzdykcya, aby od kwater wolna nie była, Kommissye dopilnuią i nakażą. Wreście wolne od konsystencyi Zołnierza pewną kwotę w pieniądzach na naięcie kwater i nadgród kwateruiącym złożyć maią, czego rozkład i urządzenie Magistratom Miast, pod dozorem Kommissyi Porządkowych zostawia się, pod odpowiedzią i zdaniem Rachunków z Percept pieniężnych Kommissyi Policyi.

6to: A że dotąd nadto w ogòlnych wyrazach obiętym było, o wygodzie Zołnierza na iego lokacyi od Gospodarza należącey się, mieć chcemy przeto, aby Kommissye układ dokładny w wyszczególnieniu, każdy Artykuł łącznie z Kommissyami Woyskowemi ułożyły, i ten do wiadomości publiczney podały, a to nayszczególniey, ktòry Officer, iakiey kwatery, iakiego opału, iakiey stayni, a zaś Zołnierz iakiey wygody od Gospodarza, w reszcie iakich potrzeb Hauptwach, Lazaret od mieyscowey Zwierzchności domagać się będzie miał Prawo; Dla wiadomości każdey Kommissyi Porządkowey, Kommissye Woyskowe prześlą Exemplarz Regulaminu Woyskowego.

7mo: Podwòd, ani żadnych usług od Obywatela Zołnierz wymagać nie będzie miał Prawa, gdy na to pisma od Kommissyi Porządkowey nieukaże, a to z determinowaną wielością podwòd i ich ceną, i mieyscem dokąd też podwody pòyść maią. Kommendanci zatym potrzebę mienia podwòd w Kommissyi Porządkowey zawsze przełożyć, i od niey na piśmie zezwolenie zyskiwać powinni, a to pod odpowiedzią Sądową w Kommissyi Porządkowey na Memoryał Obywatela ukrzywdzonego.

8vo:

8vo. Gdzie ma bydź Kampament lub Obóz zakładany, Kommiſſye naymniey na Niedziel 6. uwiadomione bydź powinny, a to aby urządzenia wczesne względm furażów, paſtwiſk i wszelkich należnych potrzeb bez uciążenia Obywatela, a szczególniey bez tratowania łąk i zbóż, Kampament odprawił ſię, a do każdego takiego Kampamentu i Obozu Kommiſſya *respectivè* ſwego obrębu, iednego Kommiſſarza przynaymniey delegować powinna.

9no. Co ſię tycze przyſtawienia Rekrutów, Kommiſſye dysparty-ment według woli Prawa uczynią, i doſtawionych Regimentowi konsyſtuiącemu za Kwitem podług Ordynansu Departamentu Woyſkowego, oddadzą, pokwitowawszy z doſtawionego bez odwłoki i wszelkiey opłaty Obywatelów.

10mo. Werbunek aby nikędy nie praktykował ſię, Kommiſſye dopilnuią: o co do Kommiſſyi uſkarżyć ſię każdy może, a ta nieodwłocznie u Kommendy windykować Rekruta powinna, inaczey Kommendant ſądownie za to w Kommiſſyi Porządkowey odpowie.

11mo. Kommiſſye zalecą Miaſtom i wszelkim Miaſteczkom Królewſkim, tudzież Zwierzchnościom Mieyscowym po Wsiach, aby Dezerterów złapanych bez Paszportów, luźnych i próżniaków do Kommend odsyłali, którym zatrzymanie takowych w ſłużbie, gdy ich za zdolnych uznaią, wolność zoſtaie.

12mo. Zagraniczni w Kray wchodzący z chęcią oſiadania w Kraiu, zupełnie od łapania i odsyłania do Kommend wolnemi będą, i tego Kommiſſye pilnie doſtrzegać, toż Paszportami i zaleceniem zyſkania wolności, onych zabezpieczać powinne będą.

13tio. Zołnierz nad kapitulacyą do ſłużby przymuszany, może ſię do Kommiſſyi meldować, która o tym naprzód Kommendantowi, a potym i Kommiſſyi Woyſkowey, gdyby Kommendant ſprawiedliwości odmówił, doniesie.

Co do drugiey Władzy Ziemiańſkiey.

Na pierwszych zaraz Seymikach Gospodarſkich, które co dwa lata odprawiane będą, Kommiſſye Gospodarſkie łącznie z Obywatelami ułożyć powinny:

Jakie nayſkutecznieysze ułożyć Paszporta, aby te do całego rozciągały ſię Kraiu tak, aby nie maiący takowego Paszportu, Dwory, Wsie i Miaſta zatrzymywały, i do Mieyscowey Kommiſſyi, lub też publicznych Kommend odsyłały.

Jaki i ſkąd obmyślą Obywatele fundusz na utrzymanie aż do uczynienia Ingadacyi do Kommiſſyi Mieyscowey przyſtawionych włóczęgów, i bez Paszportów z niebezpieczeńſtwem każdego Obywatela po Kraiu tułaiących ſię tak, ażeby iak dotąd, lub Prawo bez exekucyi o Włóczęgach nie zoſtało, lub też utrzymania ich ciężar nie padał na Obywateli, Urząd Kommiſſarzy bezpłatnie ſprawuiących.

Jakie ułoży srzodki dla zapobieżenia ſzulerſtwu, i grom azardownym po Miaſtach na każdym mieyscu publicznym.

Jaki uſtanowi układ względem reparacyi dróg, grobli, moſtów w Dobrach Ziemiańſkich, dla ułatwienia handlu po Kraiu i zapewnienia bezpieczego przeiazdu.

Jak ſię wspólnie i proporcyonalnie powinni Obywatele przykładać do osuszenia błót nieużytecznych, czyszczenia rzek, i bicia kanałów dla kommunikacyi handlu, założenia Fabryk i ulepszenia Rolnictwa, zproſtowania i naprawy Traktów publicznych, uwolnienia ich od zdzierſtwa.

Jaki ſposòb wynaleziony i przyięty zaręczenia własności i ſprawiedliwości dla oſiadaiącego na puſtych gruntach, lub też zakładaiącego Fabryki i Manufaktury.

Jakie ogòlne zaradzenie powinno bydźby wzięte, tak w Dobrach Ziemiańſkich, iako i Mieyſkich, w czasie pokazuiących ſię zaraźliwych chorób na ludzi i bydło.

Jaki i ſkąd fundusz utrzymywania przynaymniey co mil 3. doſkonałego Cyrkułowego Cyrulika, i ſztukę babienia poſiadaiącą Kobietę, tak aby Kommiſſye w czaſiech zaraźliwych, lub w przypadku zdarzonym znalezionego trupa, &c. Felczera do tego użyć mogły, a Kobieta ſztukę babienia poſiadaiąca, aby w ſwoim Cyrkule miała baczność po Wsiach i Miaſteczkach na Kobiety, nieumieiętnością ſwoią zabiiaiące częſto matkę lub dzieci.

Co za Proiekt mogłby bydź wzięty względem uformowania Kaſſy ogniowey Paraſiami, tudzież dania ſobie wspólnego ratunku, w czasie karyſtyi, dla uniknienia głodu.

Jaka proporcya wzięta bydźby powinna iednakowa w obrębie iedney Kommiſſyi względem urządzenia i płacenia zaſług ludziom ſłużącym, i Osobom do Gospodarſtwa Rolniczego po Dobrach Ziemſkich i Mieyſkich potrzebnym.

Raz na zawsze uſtanowionym będzie: iż Człowiek w ſłużbie zoſtaiący, po wyſłużonym czasie oddalaiąc ſię od Pana, Atteſtatum brać będzie, i z tym uda ſię do Kommiſſyi Porządkowey Mieyscowey: które Atteſtatum Kommiſſya Porządkowa w Protokuł na to osobny wpisze: Paszport podróżny i zaświadczenie swoie osobne pod Pieczęcią wyda. Gdyby zaś Pan ſludze nieſłusznie, nie chcąc uwolnić go po czaſie wyſłużonym, świadectwa dać nie chciał; Kommiſſya za użaleniem ſię wyindaguie rzecz, i ſłuszną ſkargę podaiącemu świadectwo swoie wyda.

Takowe urządzenia Ekonomiczne za potwierdzeniem przez Kommiſſyą Policyi, Kommiſſye wydrukować rozkażą, i do wiadomości publiczney dla pilnego zachowania podadzą, Inſtygatorom swoim dozor tego wſzyſtkiego pilny z mocą zapozwania zalecą.

Plebani Oboyga Obrządków, i wszelkiey Religii Dyſſydentscy Paſtorowie corocznie na dzień 1go Stycznia Metryki Slubów, Chrztòw, Pogrzebòw, w ciągu Roku zdarzonych, tudzież Tabellę Osób wszyſtkich w Paraſii znayduiących ſię, z wyrażeniem płci i lat, a to podług Schemma od Kommiſſyi Policyi wydanego, *respective* Kommissyom Mieyscowym odeślą. Dziedzice, Poſſeſſorowie, Magiſtraty, i wszelkie Zwierzchności, podadzą Tabellę ludności różnego Stanu i Religii; nieposłusznych temu Prawu, Kommiſſya za każde nieposłuszeńſtwo na Inſtancyą Inſtygatora swego 100. złł: ukarze, a to pod exekucyą tak, iak za Delatą Podatkową naſtąpić maiącą.

Kommiſſye Porządkowe ułożą mierne i równe opłaty, dla Plebanów od Chrztów, Slubów i Pogrzebów: aby podług tych, a nie więcey, Plebani Kościołow od ludu opłat nie wymagali: i te do Kommissyi Policyi prześlą, a Kommiſſya z Biſkupami ułoży ſię.

Przy Plebaniach Oboyga Obrządków, mieć chcemy poſtanowione po Miaſtach i Wsiach Szkółki dla Dzieci, w którychby szczególniey podług opisu władzy Edukacyi, w obowiązkach Wiary, moralności, i powinnościach z Stanu ich wypływaiących ugruntowanemi z młodu zoſtali; Plebani przy oznaymieniu ludności Paraſii, donieść i o wielości takowych Uczniów powinni, i nieposłusznych w tym Plebanów, Kommiſſya za każdym razem na Inſtancyą Inſtygatora winą Złotych Polſkich 100. ukarze.

Skoro-

Skoroby Kommiſsya ktòra Porządkowa o kruſzcach i wſzelkich kopalniach *respective* swego obrębu odkrytych powzięła wiadomość, Kommiſsyą Policyi uwiadomi.

Obowiązkiem ieſzcze szczególnieyſzym będzie Kommiſsyòw doſtrzegać spokoyności i bezpieczeńſtwa publicznego, a zatym na naymnieyſzą powziętą wiadomość o iakich zamieſzkach, rozruchach i kupach włoczęgòw, domy Obywatelſkie, lub drogi publiczne niebezpiecznemi czyniących, powinne będą w tym zdarzeniu bez zwłoki czaſu, z Kommendami pobliższemi się znosić, Inſtygatora bezpieczeńſtwa dla przekonania ſię na mieyſce przy Kommendzie wysłać, rapport iak nayprędzey do Kom: Policyi poſyłać, niebezpieczeńſtwo ile możności odwracać.

A gdyby takowe rozruchy większym iakim niebezpieczeńſtwem dla Kraiu grozić miały, o tym przez Sztafetę Kommiſsyą Policyi uwiadomić powinny.

Gdyby się Kommiſsya która o popełnienionym iakim Zabòyſtwie dowiedziała, lub naiezdzie przez hultaiów Domu uwiadomioną zoſtała, tam gdzie *corpus delicti*, iednego z pomiędzy Zasiadaiących z Inſtygatorem zesłać powinna, dla uczynienia i spiſania Indagacyi, i wezwawſzy pomocy od Kommend, Inſtygatorowi swemu wyśledzenie winowayców zaleci. Którzy wyśledzeni do Sądu przyzwoitego oddani zoſtaną, a Kommiſsye Woyſkowe kommendom, aby wezwane od Kommiſsyów Porządkowych do ich rozkazów ſtoſowały się, Ordynanſe potrzebne raz na zawſze wydać maią, ktoby zaś uciekaiącego Zbiega niemaiącego Zaświadczenia i Paſzportu wiadomie przez dni 5 przechowywać i cierpieć ważył się, wiedząc, że ieſt zbiegem, niedoniosł, karze 20 Złł: popadnie.

Co do 3ciey władzy Kommissyi Porządkowey Mieyskiey.

1mo: Cokolwiek potrzebnego do wewnętrzney Ekonomiki kraiowey, w Artykułach wyżey wyrażonych na Seymiku Goſpodarſkim Ziemianie ułożą, do tego i Miaſta przez Kommiſsye *respective* Wsiów swoich Mieyſkich pociągnionemi bydź mogą.

2do: Po wſzyſtkich Miaſtach i Miaſteczkach Kommiſsye Porządkowe szczegolniey doglądać będą, aby miary i wagi podług przepiſu Prawa iednoſtayne były, i Pieczęcią Kommiſsyi Mieyſcowey oznaczone zoſtały, Magiſtraty tego niedoſtrzegaiące, ani wykraczaiących niekarzące, mogą bydź wespòł z Obywatelem Mieyſkim o fałſzywą miarę, lub wagę doſtrzeżonym, proſto do Kommiſsyi Policyi o powròt krzywd i po kary pociągnione.

3tio: Kommiſsye Porządkowe ze zlecenia Kommiſsyi Policyi będą mogły wglądać, aby po Miaſtach i Miaſteczkach Wolnych Rzepltey ochędoſtwo, porządki ogniowe, bruki, utrzymywane były, aby Bramy, Moſty, Drogi, Groble w przyzwoitym naydowały się ſtanie, aby oświecenia Ulic po Miaſtach Głównych naſtąpiły; inaczey będą mogły Kommiſsye Porządkowe, pierwſzy raz Liſtem napominalnym Magiſtraty przeſtrzedz, a daley nieposłuſzne Kommiſsyi Policyi donieść.

4to: Place puſte, Domy zapadłe, aby wybudowane przez Właściciela, lub przedane zoſtały, powinnością będzie Kommiſsyy Porządkowych doſtrzegać, a Kommiſsyi Policyi, iak iey urządzeniom po Luſtracyi zapadłey w Miaſtach czyni się zadoſyć, donosić.

5to: Gdyby Kommiſsye Porządkowe o złym szafunku dochodów publicznych Mieyſkich, tož nieprawnie odbytey Licytacyi zawzięły wiadomość i tego doſtrzegły, o tym Kommiſsyą Policyi uwiadomić, i śrzodki ulepſzenia Adminiſtracyi tychże Intrat podać, lub na zapy-

tanie od Kommissyi Policyi tym końcem sobie uczynione, wiernie i dokładnie odpowiedzieć, są obowiązane.

6to: W nagłych przypadkach zdarzonych spokoyność i bezpieczeństwo Miasta mieszaiących, Magistraty po pomoc do Kommisyów Porządkowych, *respective* swoich udawać się maią, które im odmawiać pomocy nie powinny za uznaniem potrzeby, rekwiruiąc bliższey Kommendy Woyskowey.

7mo: Gdyby który Obywatel w Mieście lub Miasteczku z przyczyny wyznania swoiey Wiary, a tolerowaney w Kraiu był prześladowany, gdyby niesłuchany ani przekonany, został ukaranym, gdyby nakoniec przybyły do Miasta w kupnie Possessyi, w założeniu Fabryki, lub iakiego Rzemiosła doznawał przeciwności, lub zdzierstwa, udać może się przez Memoryał do Kommissyi Porządkowey, przez którą Magistratowi Memoryał kommunikowany będzie. A w przypadku nieposłuszeństwa i niepoprawy, Magistrat do Kommissyi Policyi bez zwłoki przez tęż Kommissyą Porządkową doniesiony bydź ma.

ARTYKUŁ IV.

Dalsze opisy w ogólności dla Kommissyów Porządkowych.

1mo: Jeżeli składki iakie uchwali Woiewództwo, Kommissya Porządkowa nie może onych exekwować póty, póki o tym Radzie Nieustaiącey nie doniesie, a taż Rada na onych wybranie nie pozwoli, i takowey uchwały niepotwierdzi,

2do: Włościanie i Ludzie służący, za Paszportami Panów swoich wysłani, zatrzymywani bydź niemogą: ani opłaty żadney od nich, Kommissye Porządkowe wymagać niepowinny.

3tio: Paszport w iednym mieyscu, lub od iedney Kommissyi Porządkowey raz wzięty, w żadney inney opłacany nie będzie: i Osoby takowey opłaty wymagaiące, winie depaktacyi podpadną.

4to: Taxa dla Kancellaryi Kommissyów Porządkowych, będzie następuiąca:

Za Paszporta dla ludzi od służby uwolnionych, lub wędruiących z Miast do Miast Rzemieślników, od Pieczęci groszy miedzianych 6.

Od Extraktu Rezolucyi Kommissyi Porządkowey; od Arkusza 24 wierszami ścisłym charakterem na facyacie zapisanego, groszy miedzianych 15.

Od Pieczęci na Extrakt takowy groszy miedzianych 3.

5to: Kara kontrawencyi w Kommissyi Porządkowey większa nie będzie, iak Złł: 24.

6to: Wszelkie kary pieniężne i Adjudykata, powinny bydź zapisywane w osóbną Xięgę: A z nich zebrane pieniądze, pod żadnym pretextem między Kommissarzów, lub Subalternów dzielone bydź niemaią: ale na potrzebę publiczną, lub inne nieuchronne wydatki Kommissyi Porządkowey obrócone bydź powinny, *salvo calculo* przed Kommissyą Policyi:

ARTYKUŁ V.

Rota Przysięgi dla Kommissarzów Porządkowych.

„ Ja N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trócy S. Je-
„ dynemu, iako w sprawowaniu Urzędu Kommissarza Porządkowego,
„ wiernie i sprawiedliwie pilnuiąc powinności Prawem przepisanych,
„ czynić i zachowywać się będę: ku naywiększemu dobru i pożytko-

„ wi Kraiowemu, oraz Ziemi moiey, i każdego w szczególności
„ w niey Obywatela, starania moie kierować będę: Władzy więcey
„ nad Prawo mi pozwoloney, iako i Spraw z opisu teraźnieyszego
„ Prawa do Kommissyi Porządkowey nienależących sobie przywłaszczać,
„ lub wynaydowania nakładów iakich na Obywatelów pozwalać
„ sobie nie będę: Rozrządzenia Kommissyi Policyi iak nayściśley
„ dopełniać, i sprawy tylko Urzędowi moiemu do sądzenia tym Prawem
„ zlecone, bez parcyalności, bez boiaźni i nienawiści, nie biorąc
„ ani spodziewaiąc się żadnych offerencyi, wedle Boga, sumnienia,
„ Praw Rzeczypospolitey, i według sprawiedliwości sądzić będę.
„ Tak mi Boże dopomoż, i niewinna Męka Syna Jego. „

TRYBUNAŁ KORONNY.

Koła Swieckiego.

§. I.

19. Sąd Trybunału Koronnego Naywyższey Instancyi ieden odtąd będzie, bez podziału na Repartycye.

Mieyscem tego Trybunału, będzie Miasto Lublin, a w nim Ratusz, iak dawniey, tak i na przyszłość, do odprawowania Sądów, składu Aktów Trybunalskich i Kancellaryi; nigdy do innego zamiaru użytym bydź nie mogąc.

Izba Sądowa na Ratuszu Trybunalskim, w ten sposób urządzona będzie: Na śrzodku Izby będzie Stół suknem okryty, szeroki na łokci półczwarta, długi na łokci ośm. U tego Stołu dla każdego Deputata będzie Krzesło osobne: na końcu zaś Stołu Krzesło na wyższym trocha postumencie dla Marszałka Trybunalskiego: Spodem zaś Stołu będą szuflady zamykane z odmiennemi zamkami, dla złożenia i zachowania Papierów, pism, merytów każdemu Deputatowi dawanych, i ten klucz przy nim zostawać będzie. Za końcem Stołu naprzeciw Marszałka, będzie przedzielona Izba barryerą zamykaną: i za nią w pośrzodku będzie Stół szeroki poprzecz postawiony, iednym stopniem wyższy od ziemi, suknem pokryty: z zaktórego stawaiący w sprawach meryta czytać będą. Blisko tego Stołu i barryery, będzie z boku stał stolik dla Pisarza Trybunału, wyżey trocha wyniesiony: Za barryerą po obudwóch stronach będą balkony wysokie dla Woźnych, na których Sprawy do sądzenia przydzwonione, przywoływać będą: tudzież za uderzeniem Laski, ostrzegać o szemranie w Izbie Sądowey. Weyście dla Deputatów do Izby Sądowey, będzie odtąd przez Izbę osobną, wchodząc z Kaplicy, a nie przez Izbę Arbitrów ustępową. Stół będzie w Izbie po prawey ręce Marszałka Wazon duży przedzielony suknem wewnątrz wyścielany: na którym z jedney strony *affirmativè*, z drugiey strony *negativè*, napis położony będzie. Ten Wazon ma bydź osłoniony tak, iżby wpuszczaiący gałkę, nie mógł bydź widzianym, lecz aby była pewność, iż onę wrzucił. A przed wotowaniem każdym, Wazon ten zrewidowanym bydź ma, i zamkniętym.

Nikomu więc w Izbie Sądowey za szranki przechodzić, ani Deputatowi kogożkolwiek z Palestry, lub z pacyentów, Arbitrów wpuszczać dla iakieykolwiek potrzeby, nie będzie się godziło.

Dla opatrzenia bezpieczeństwa tego mieysca i Domu, iako też więzień, Kommendy Woyska Rzeczypospolitey Trybunałowi assystować maiące, straż potrzebną i wartę do Izby Sądowey, w czasie odprawuiących się Sessyi Sądowych, dawać maią: do czego Kommissya Woyskowa wyda potrzebne Instrukcye i Ordynanse.

Bezpieczeństwo ogólne, tak dla samego Sądu Trybunalskiego aktualnie odprawuiącego się, iako też szczególnie w mieyscu Sądowym dla Osób Sądowych i Officyalistów, tudzież dla wszystkich pod bokiem Sądu znayduiących się, podług wszystkich Praw, o bezpieczeństwie Trybunałów stanowionych, waruie się.

§. II.

O liczbie i Elekcyi Deputatów.

Liczba na Trybunał Koronny Deputatów, piętnaście Osób naznacza się: którzy na Seymikach, iak się opisało pod §. II. *Nro 2.* o Elekcyach Seymikowych, wybrani będą z Woiewództw, tym sposobem:

Na ieden Rok, pięć Woiewództw na Seymikach, obiorą po dwóch Deputatów: A drugie pięć Woiewództw obiorą po iednym Deputacie.

Na drugi zaś Trybunał, na tychże samych Seymikach, drugie pięć Woiewództw z Alternaty (które po iednemu na pierwszy Rok Deputacie obierały) obiorą po dwóch Deputatów: A te Woiewództwa, które wprzód po dwóch obierały, obiorą iuż tylko po iednemu: i ta koley raz na zawsze zachowana bydź ma.

Te zaś Woiewództwa, do takowey Elekcyi, na dwie Klassy dzielić się będą.

Pierwsza Klassa: Woiewództwa, Krakowskie, Hełmskie, Włodzimierskie, Mazowieckie, Ciechanowskie, obiorą na pierwszy Rok po dwóch; a na drugi Rok po iednym Deputacie.

Druga Klassa: Woiewództwa, Sandomierskie, Wołyńskie, Lubelskie, Warszawskie, Podlaskie, na pierwszy Rok po iednemu, a na drugi Rok po dwóch Deputatów obiorą.

§. III.

O Wyborze i Przysiędze Deputatów.

Z samych tylko Obywateli na Seymikach przytomnych, Osoby na funkcyą Deputacką wybierane bydź maią: zdatne, Praw Kraiowych i Sądowości wiadomość posiadaiące, Possessyą dziedziczną lub zastawną w swych Woiewództwach przed lat trzema niezmyśloną, i posiadaniem istotnym zabezpieczoną maiące, wprzód w Kommissyach Porządkowych zasiadaiące i w wieku lat 24. skończonych będące: prócz tego, Processem nieobciążone, zarzutem Kryminalnym nieskażone: zaraz na dniu swoiey Elekcyi, Przysięgę wykonaią na Rotę niżey przepisaną.

Deputatowi każdemu nietylko na Seymiku, ale i na reassumpcyi Trybunału, Processem zarzucać wolno będzie: i dopóty od sprawowania Funkcyi wstrzymać się powinien, póki się od takiego Processu nie uwolni. A gdyby pod Processem będąc, na Seymikach ważył się do obrania podać, lub maiąc zarzucony w Trybunale Process, zasiadać; Stronie Process maiącey 3,200. złotych zapłaci, wieżę *in fundo* półroku siedzieć, *et ab omni activitate* na całe życie w Sądach Seymowych odsądzony będzie.

Process na Deputacie otrzymany, nie szkodzi do odbywania Funkcyi, kiedy strona Rewersem przez siebie wydanym, nie szkodzić mu Processem rzeczonym upewni.

Process na Deputacie, po obraniu na Seymikach na Funkcyą iego otrzymany, nie tamuie mu *activitatem* do zasiadania w Trybunale.

Rugi sposobem w Seymach opisanym odbywać się maią.

§. IV.

§. IV.

O Sessyach Sądowych, Marszałku i komplecie.

Trybunał Sądy swoie ciągiem odbywać będzie: Zaczynać się ma dnia 15 Miesiąca Września, w iednym roku, a kończyć się dnia ostatniego Lipca w następnym.

W dniu zaś pierwszym Sierpnia, zaczynać się będzie Trybunał Duchowny, czyli *Compositi Judicii*, który trwać będzie do dnia 15. Września.

Dnie wolne od Sessyy Sądowych będą Niedziele i Swięta uroczyste; przed Swiętami zaś Bożego Narodzenia, w wigilią wigilii do dni czterech: przed Wielkanocnemi we środę przed Wielkanocną Niedzielą, do środy po Wielkieynocy, odwołania Sądów dozwala się. Wszelako komplet obecny w Mieście Trybunału, w czasie takowego odwołania znaydować się powinien. Sądów zaś, ani Sessyi w te dni żadney składać, wolno nie będzie.

Na reassumpcyą Trybunału wszyscy Deputaci koniecznie ziechać powinni, pod karą utracenia *activitatis* na lat cztery: wyiąwszy przypadki prawdziwey choroby; o których choruiący zaraz Trybunałowi donieść, i prawdziwą chorobę za przybyciem swoim zaprzysiądz powinien; oraz, iż przybycia swego, za przyiściem do zdrowia nie przewlekał.

Deputaci w dniu, Mieście i mieyscu Prawem przeznaczonym zebrawszy się, obiorą na Trybunał, prosto przez wota sekretne Marszałka z pomiędzy siebie, sposobem o wyborze Marszałka Seymowego przepisanym. Komplet Sądu Trybunalskiego naymniey z osób siedmiu składać się będzie. Dwóch zaś zawsze Deputatów nad komplet bydź powinno: aby w przypadku iakowym, lub choroby którego z Deputatów, osoby i kompletu nie brakło.

W rozkładzie kompletów to ma bydź uważane: 1*mo*. Ażeby dwóch Deputatów nie kłaść w ieden komplet z iednego imienia, lub dwóch braci przyrodnych, stryieczno rodzonych, ciotecznie-rodzonych, Oyca z synem, teścia z zięciem, dwóch szwagrów: ale w rozkładzie kompletu, maią bydź w oddzielne kompleta pomieszczeni. 2*do*. Deputatów dwóch z iednego Woiewództwa, także w komplet ieden mieścić się nie mogą. Deputat na regestrze z swego Woiewództwa, ieden tylko zasiadać powinien: A gdy dwóch z tego Woiewództwa z alternaty wybranych wypadnie; ten zasiadać będzie, którego los wyciągnie: Więc naprzód ciż Deputaci, względem zasiadania na swóy regestr, losem wyciągnieni będą. Gdyby się Deputaci w rozkładzie kompletów dobrowolnie i iednomyślnie nie ugodzili, kreskami sekretnemi sprzeczka rozwiązana będzie: iednak artykuły Prawem ostrzeżone, maią bydź zachowane w sekretnym wotowaniu.

Sessye Sądu tego zaczynać się maią od godziny osmey z rana, a trwać do godziny drugiey po południu *inclusive*: te Sessye Mszy S. słuchanie poprzedzi. Sessye poobiednie znoszą się zupełnie, i te pod żadnym pretextem składane bydź nie mogą: Laska zaś o godzinie siódmey na Ratusz zaniesiona bydź powinna.

Gdy komplet Deputatów Prawem powyższym wzmiankowany zbierze się, choćby ieszcze Marszałek nie nadszedł, pierwszy z porządku Woiewództw Deputat, mieysce Marszałka zastąpi, i nie czekaiąc przybycia iego, sądzić zacznie.

Gdyby zaś na pokrzywdzenie stron, albo pod pretextem prędszego przewołania wpisów, Sessya sądowa prędzey, iak o godzinie osmey rozpoczęta była; każdemu o to wolne czynienie w Sądach Seymowych,

z osobami to bezprawie popełniaiącemi zastrzega się: a skoro im to dowiedziono będzie, wieżą gorną po tygodni 12. i po 4,000. złotych na rzecz strony skrzywdzoney, lub Delatora, każdy z osoby swoiey ukarany bydź ma; a Dekret *nullitati* podpada.

§. V.
O Pensyach.

Pensye Deputatom Trybunalskim ze Skarbu publicznego, te są ninieyszym Prawem udeterminowane:

Marszałek Trybunalski ze wszystkim, mieć będzie na rok 15,000 złotych.

A Deputat każdy po Złł: 7,500.

Takowe zaś pensye, między aktualnie zasiadaiących na Sessyach Sądowych Deputatów, podzielone bydź powinny, podług niższego o tym opisu Prawa.

§. VI.
Regestra w Trybunale Koronnym.

1mo. Wpisy wszystkie w Trybunale Koronnym, przyimowane będą w Protokuły, czyli Xięgi oprawne, w których karty wprzód maią bydź policzone, sznurkiem iedwabnym przeciągnione, znumerowane, podpisane i końce takowego sznurka przypieczętowane; co wszystko Pisarz Trybunalski uskutecznić powinien przed zaczęciem Trybunału, i na Reassumpcyi Marszałkowi takowe Regestra do podpisu podać.

2do: Wszystkie Regestra w dawnieyszych Trybunałach, nad opis teraźnieyszego Prawa utrzymywane, teraźnieyszym Prawem uchylaią się, które zaś będą napotym, podług opisu dzisieyszego Seymu, będą na zawsze zachowane.

3tio. Na iedney karcie pod numerem, ieden tylko Wpis zapisywany bydź powinien. Do zapisywania Wpisu, powinien bydź od strony oddany Dekret, konserwatę terminu zawieraiący, lub Extrakt Relacyi wydanego Pozwu, z którego nie prędzey Wpis przyięty bydź może, aż onemu czas czterotygodniowy od zeznania upłynie: toż się ma liczyć od czasu zapadłego Dekretu, z którego Wpis może bydź uczyniony.

4to. W zapisywaniu Wpisów, powinien się wyrazić Aktor i pozwany, z imienia i nazwiska; A gdy więcey Osób umieszczonych w Pozwie, lub Dekrecie, wszystkie wypisać należy: datę Pozwu, datę położenia iego, mieysce w którym położony, Woźnego który ie kładł, Xięgi w których zeznany i datę zeznania. A to naprzykład, tym sposobem: *Z Pozwu od strony, to iest: NN. przeciwko NN. do Dobr N. na Folwarku tych Dobr położonego, i w Xięgach NN: Dnia N: Roku N. zeznanego; Ciż sami NN. powodowie przeciwko NN. pozwanemu w treści: np. wykupienie Dobr w Summie NN: Zastawnych, nadgrodzenia &c. &c.*

5to. Sprawy *paritatis votorum*, z iednego Trybunału na drugi odesłane, tak iako materye Recessowe, na początku każdego Trybunału, maią bydź rozsądzane przez cały komplet Deputatów, tym porządkiem: Iż w którey pierwey *paritas* zaszła, pierwey: a w którey póżniey, to póżniey wzięta będzie do decyzyi. Dla tego Trybunał kończący Urzędowanie swoie, zapisze przy dokończeniu takowe sprawy, i przyszłemu Trybunałowi do rozsądzenia zostawi, które bez czynienia nowych Wpisów rozsądzone będą.

1mo:

Regestra zaś Wpisów te stanowią się.

1mo: Regestr *Illationum*, o wyznaczenie Sądu w Sprawach Sukcessyi, albo Działowych, gdy Dobra w dwóch, albo więcey Ziemiach, lub Woiewództwach leżą, w których Wpisy, nie zaymuiąc nic sprawy, czynione bydź maią tylko o determinacyą *fori*, dla sprawy w iedney Juryzdykcyi rozsądzić się nie mogącey. Z tego Regestru Trybunał pod żadnym pretextem nie może wchodzić w rozpoznanie sprawy, niemoże czynić żadney legalizacyi stronie, ani przepisywać reguły żadney, pod nieważnością Dekretu.

2do. Regestr spraw źle sprawowanego Urzędu Sędziowskiego i Exekutoryalnego powszechny, w którym Sędziowie przeciwko Prawu wykraczaiący, i Urzędy Exekutoryalne *de male gesto officio*, tudzież o depaktacyą odpowiedać będą.

3tio: Regestr Woiewódzki każdego z osóbna Woiewodztwa, w którym wszelkiego rodzaiu sprawy tego Woiewodztwa, z appellacyi od Sądów Ziemskich przychodzące, bez wyłączenia, prawne, pretensyine i uczynkowe, mieścić się będą.

4to: Regestr *Incarceratorum*, czyli Regestr Więźniów powszechny: w którym same tylko sprawy kryminalne, i kryminalnym sposobem intentowane, tudzież sprawy z Seymików wynikaiące, pod §. 16 punkt 1 i 2 Prawa o Seymikach, wyraźnie do tego Regestru przeznaczone.

5to. Regestr spraw powszechny, o gwałtowne z dóbr wybicie, i nieprawne tychże dóbr spokoyney possessyi odebranie. Odtąd do tego Regestru nie mogą przychodzić sprawy w Sądzie Ziemskim mieyscowym wprzod nieosądzone.

6to. Regestr *Directi Mandati*, o zgwałcone bezpieczeństwo Trybunału.

Ktokolwiek zaś wpisałby się do Regestru nieprzyzwoitego, karze zapłacenia 2,000 Złł: *irremissibiliter* podpadać będzie.

7mo: Zamiast Regestru *executionum processus*, odtąd gdzie Trybunał Dekretem rzecz pewną przysądzi, zaraz exekucyą Dekretu wskaże; które to exekucyi wskazanie, mieysce Dekretu *executionis* zastąpi. W przypadku gwałtowney oppozycyi, po pomoc Woyskową do nayblizszey kommendy odeśle.

§. VII.

Porządek Sądzenia w Trybunale, wyżey wymienionych Regestrów.

Od dnia 15 Września zaczęcia Trybunału do dnia 17 tegoż Miesiąca *inclusive*, pierwsze trzy dni, na ułatwienie rugów, obranie Marszałka, rozkład kompletów, wyznacza się.

Od dnia 17 do 21 *inclusive*, Trybunał rezolwować będzie sprawy *paritatis votorum*, ieżeli iakie z przeszłego Trybunału pozostały się.

Od dnia 21 do 26 *inclusive*, wzięty będzie Regestr *Illationum pro determinatione fori*.

Od dnia 26 do ostatniego Września, Regestr *Officii*, sądzony będzie; w którym gdyby spraw nie było, Trybunał do Regestru *Illationum* powróci: lub gdyby i takowych spraw niestawało, sprawy *paritatis votorum* rezolwować będzie.

Regestr *Directi Mandati*, każdego czasu brany bydź może, byle nie wczasie zaczętey sprawy: do którego Wpis za illacyą Sądu wpisany; i przez Marszałka podpisany, w tydzień od podpisania dopiero przywołany bydź może do sądzenia: A do sprawy podług teraźniey-

szego Prawa, Delator osiadły bydź powinien, lub mieć kaucyą za sobą dostateczną.

Regestra Woiewódzkie, póydą w tym porządku:

1mo: Regestr Woiewodztwa Krakowskiego: zaczyna się dnia 1 Pazdziernika, a kończyć się będzie dnia ostatniego tego Miesiąca.

2do: Regestr Woiewodztwa Warszawskiego: od dnia 1 Listopada, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

3tio: Regestr Woiewodztwa Mazowieckiego: od dnia 1 Grudnia, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

4to: Regestr Woiewodztwa Podlaskiego: od dnia 1 Stycznia, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

5to: Regestr Woiewodztwa Ciechanowskiego: od dnia 1 Lutego, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

6to: Regestr Woiewodztwa Lubelskiego: od dnia 1 Marca, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

7mo: Regestr Woiewodztwa Helmskiego: od dnia 1 Kwietnia, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

8vo: Regestr Woiewodztwa Sandomierskiego: od dnia 1 Maia, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

9no: Regestr Woiewodztwa Włodzimirskiego: od dnia 1 Czerwca, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

10mo: Regestr Woiewodztwa Wołyńskiego: od dnia 1 Lipca, do dnia ostatniego tegoż Miesiąca.

Pierwszego dnia każdego Miesiąca, Regestr Woiewódzki przywołany będzie: strony w nim sprawy maiące, gotowości do spraw czynić; a Palestra *Merita*, Repliki, i Konkluzye przygotowywać będą, i te nawzaiem sobie kommunikować. Od dnia 1 do 3 każdego Miesiąca *inclusive*, wzięty będzie Regestr *Incarceratorum*; a od 3 do 6 *in clusive* Regestr o wybicie gwałtowne z Dóbr. Dnia zaś 7 każdego Miesiąca, aż do ostatniego, chybaby sprawa zaczęta nieukończyła się, zacznie się Regestr Woiewódzki, i bez przerwy sądzić się będzie, chybaby sprawa z Regestru *Directi Mandati* zaszła.

Dzień pierwszy Sierpnia, oznacza się na otwarcie Wotów od Woiewództw Elekcyi Deputatów, razem i reassumpcyą dla Trybunału Duchownego.

Po skończoney rewizyi Wotów, Deputaci do Koła Duchownego nienależący, tudzież Marszałek urzędowanie kończący, przed Trybunałem *compositi Iudicii* odprzysięgać się będą: którym Rotę przysięgi, pierwszy *ex ordine* Deputat Duchowny dyktować będzie.

§. VIII.

O Rewizyi Wotów w Trybunale.

Na Wota w Trybunale ma bydź zrobiona skrzynia dobrze opatrzona, w którą przysłane paki z Seymików Deputackich, każdego *respective* Woiewodztwa napisem oznaczone i zapieczętowane, Trybunał odbeyrzy, w Protokuł zapisze, i zaraz Radzie Nieustaiącey przez raport doniesie: Takowe paki w iednę skrzynię na reassumpcyi złożone, przez Marszałka i Deputatów zapieczętowane, z naywiększą ostróżnością w Izbie Sądowey postawione, konserwowane będą do czasu wzwyż oznaczonego.

W dzień 1 Sierpnia w przytomności Deputatów Duchownych, otwarta będzie ta skrzynia: Porządkiem Woiewodztw brane będą pakiety, i z nich listy rewidowane, i Wota dla każdego Deputata zapisywane

wane będą. Póki rewizya otworzonego Pakietu zupełnie nie nastąpi, Trybunał z Sessyi schodzić nie może: każdego wota z Kandydatów i ich liczb, w Protokuł zapisane będą: a naywięcey maiący wotów, naypierwey; po nim zaś następni Kandydaci, porządkiem wotów zapisani będą. Tak wszystkich Województw wota porządkiem rewiduiąc, Trybunał Kandydatów zapisywać będzie; a po skończoney rewizyi, Trybunał i wszyscy Deputaci, tak Duchowni, iako i świeccy, zapisanych w Protokule Kandydatów, wota podpiszą: a tych wszystkich, ktòrzy naywięcey wotów mieli, za Deputatów ogłoszą: oraz do Rady Nieustaiącey tego wszystkiego Rapport, przez Excerpt z Protokułu wyięty, natychmiast prześlą: Niemniey obwieszczenie do Województw w Gazety publiczne o Osobach Deputatów podadzą. Po zrewidowaniu zaś takowych wotów, one natychmiast spalą.

W liczeniu wotów i przeglądaniu, takowe wota za nieważne uznawane bydź maią, gdyby kto więcey Osób, lub nie podług Prawa podkreślił: niemniey w przypadkach teraźnieyszym Prawem ostrzeżonych, *paritatis votorum*, Trybunał los wyciągnąć rozkaże. A zaś w trafunku śmierci na Kandydata naywięcey wotów maiącego, gdyby po Seymiku Elekcyi przed rewizyą wotów umarł, naywięcey po nim wotów maiący, za Deputata ogłoszony będzie.

§. IX.

O Obowiązkach Deputatów co do Sądowości.

Obowiązki Deputatów co do Sądowości, są następuiące:

1mo. Trybunał Spraw, Sądom Seymowym, Zadwornym Assessorskim, Kommissyom Edukacyiney, Policyiney, Woyskowey, Skarbowey i Juryzdykcyi Marszałkowskiey, właściwych, i Dekretami tych Juryzdykcyi obiętych i nieobiętych, pod nieważnością Dekretów sądzić nie może: Stronę wywołuiącą takową sprawę do Trybunału winą 8,000. Zł: Pol: ukarze: Sprawę zaś do Sądu przyzwoitego odeśle.

2do. Deputat zawsze, tak w czasie sprawy, iako i wotowania, na mieyscu swoim, a nie na innym siedzieć powinien: przechodzić się, mieysca przemieniać i rozmawiać, Deputatowi za rzecz nieprzyzwoitą rozumieć się powinno. O co przez Marszałka napomniony, gdyby nie był posłuszym, na ustęp zaproszonym będzie. Toż samo rozumieć się ma, gdyby sprawy opowiedzenia pilnie nie słuchał.

3tio. Ani też po przywołaney sprawie Deputat z Izby wychodzić nie ma: Nieprzytomny na Induktach i Replikach, *votum decisivum* mieć nie może. Po skończonych Induktach, Replikach, konkluzyi w czasie ustępu Deputaci póty z Izby Sądowey wychodzić nie maią, póki zupełnie Sprawy nie udecyduią: Unikaiący od decyzyi, i z ustępu przed podpisanemi wotami wychodzący Deputat, tak ma bydź karany, iak gdyby komplet zerwał. Pod czas ustępu nikt w Izbie Sądowey znaydować się nie będzie mógł, tylko Osoby Deputatów, aktualny komplet składaiące, i Pisarz Trybunalski.

4to. Deputaci *per turnum*, ieden na drugiego nie odwołuiąc się, wotować powinni; Ani Marszałek takowych sentencyy, ktòreby *per turnum* nie szły, dopuszczać nie ma. Decyzya w sprawach, naprzód głośnemi wotami koleyno *ex turno* Województw pòydzie: i choćby nikt kresek sekretnych nie żądał, te iednak nastąpić koniecznie powinny. Sentencya większością wotów zapadła, natychmiast przez trzymaiącego Sentencyonarz, w onże zapisana, i Dekret stronom z większości wotów zapadły, ogłoszony będzie.

5to. W przypadku *paritatis votorum ;* ta na naftępny Trybunał po rezolucyą odeflana będzie, w tey Kategoryi, w ktòrey równość zdań zaszła; lecz w Dekrecie *paritatis*, wſzyſtkie wywody obudwòch ſtron, przyczyny i pobudki na iednę, i na drugą ſtronę wypisane bydź powinny: niemniey z nich iaka była rozdwoiona decyzya na iednę i na drugą ſtronę: i w tym przypadku, Indukty, Repliki i Summaryusze ſtron obudwóch przez Sąd złożone, przez komplet podpisane, zapieczętowane, do naſtępuiącego Trybunału w *Archivum* złożone i zachowane będą. Na naſtępuiącym zaś Trybunale (takowe ſprawy, po odbytych Rugach, naypierwey będą wzięte do rozsądzenia w tym porządku, w którym na nie *paritas* zaszła.

6to. Illacye po zapadłym iuż Dekrecie, pod pretextem opuszczonych i nierezolwowanych Kategoryy, przyimowane bydź nie maią. Wszelkie kategoryczne żądania ſtron, nietylko przy Induktach, i opisaniu ſtanu ſprawy, konnotowane przez Deputatów i Pisarza bydź maią; ale nadto Pisarz Trybunalſki, o decyzyą na każdy wniosek rezolucyi wymagaiący, w czaſie uſtępu dopomnieć ſię winien: Sąd zaś onę dać koniecznie obowiązany. Za opuszczone i nierezolwowane w Dekrecie Kategorye, Pisarz karami *contra negligentes Officiales* uſtanowionemi, karany będzie. Osoby zaś Deputatów komplet ſkładaiące, gdyby decyzyi w opuszczonych Kategoryach odmawiały, Pisarz mieć będzie wolność zanotowania w Protokule wyraźnie przypadku, w ktòrym żądał decyzyi, a ta mu była odmówiona: A Deputaci za takowe przeſtępſtwo, tak iak *pro denegato judicio*, w Sądach Seymowych sądzeni, i karani będą. Równym karom Pisarz, *pro objecto non deducto*, podpadać będzie.

7mo. Oppozycya iednego z Deputatów przy ſentencyi ferowaney, i Ordynacyi Regeſtrów, iak naysurowiey podług Praw dawnieyszych, zawarowaną zoſtaie.

8vo. Limita Trybunału, przed czasem Prawem opisanym, pod żadnym pretextem czyniona bydź nie może: Marszałek takowey czynić, a Pisarz oney zapisywać nie powinni. Osoby takową limitę nad Prawo czyniące, karą w Sądach Seymowych, tak iak *pro denegato judicio*, karane będą. Z pod tego rygoru Prawa wyłączaią ſię przypadki zarazy powietrza, lub w czaſie woyny zbliżaiącego ſię nieprzyiaciela do miaſta Trybunałom oznaczonego.

9no. Prezencye Deputatów w Dzienniku zapisywane będą: a to końcem wytrącenia Pensyi nieprzytomnemu, a podzielenia oney między pracuiących. Deputat nie będący na Seſſyi całey, traci Pensyą iaka z proporcyi oznaczoney ſummy dzienna wypadać będzie. Deputat poźniący ſię na Seſſyą godziną, połowę dzienney pensyi: poźniey zaś przybywaiący, całodzienną pensyą utraci. A gdyby nie będąc chorym (co Przyſięgą ewinkować powinien) przez Tydzień na Sessyi nie bywał, w czaſie nawet doſtatecznego kompletu, mieſięczną pensyą utracać ma: gdyby zaś komplet zerwał, lub w mieyscu Trybunału będący, trzykrotnie od Marszałka do przybycia na Seſſyą rekwirowany nie ſtawił ſię; oprocz utraty całoroczney pensyi, odsądzeniem na zawsze *ab omni activitate*, na Trybunale tymże samym *ipso facto*, choćby Delatora nie było, ukarany zoſtanie.

10mo. W Sentencyonarzu wszyscy Sędziowie, ktòrzy przytomni decyzyi ſprawy byli, ieżeli iednego byli zdania, zaraz przed przywołaniem i zaczęciem drugiey, koniecznie pod karą odsądzenia podpisać ſię maią: toż samo czynić obowiązani i ci, którzy byli przeciwnego zdania, pod podobnymże rygorem.

11mo

11mo: Dekretarz, w którym Dekreta całkowicie z wypisaniem Summaryuszu Dokumentów do Sądu podanego aktykowany, i co tydzień w Sobotę przez wszystkich Deputatów, którzy na sprawie przytomnemi byli, podpisany bydź ma.

12mo: Sędziowie Trybunalscy, iako z Skarbu Publicznego płatni, z grzywien do skrzynki przysądzonych, nic użytkować nie mogą, iako funduszu na inne obowiązki tym prawem destynowanego i do dozoru Skarbu Koronnego teraz przyłączonego. Grzywny te na Złote Polskie redukowane będą: a Trybunał w ukaraniu grzywnami, ściśle Prawo zachowa, nikomu na rzecz skrzynki folgować nie może, ani grzywien przysądzonych pod iakimkolwiek pretextem darować: w ukaraniu dwie części stronie, a trzecia do skrzynki przysądzać się powinna.

§. X.

O obowiązkach szczególnych każdego z Deputatów.

Obowiązki szczególne każdego z Deputatów, są te:

1mo: Marszałek bez decyzyi Izby na piśmie w komplecie na Sessyi wydaney, niema mocy nikogo rokować: Trybunały zaś tę moc maią tylko wprzypadku zgwałcenia bezpieczeństwa publicznego w Mieyscu Trybunału, a do sprawy Delator koniecznie bydź powinien, maiący *sufficiens pignus* do odpowiedzi.

2do: Żaden z Deputatów nie może bydź na tey funkcyi, aż po upłynionych lat czterech: pod karą odsądzenia *ab omni activitate et capacitate* posiadania *honorum et muniorum.*

3tio: Deputat w czasie funkcyi swoiey, tak pod swoim imieniem, iako i pod cudzym Dobra nabywaiący, od Prawa swego odpada: Pożyczaiący Imienia swego, gdy wyda, że był do tego użyty; zostanie przytym, co na iego imie było nabyte: przedaiący także, lub przezastawiaiący, gdy to wyda; wraca się do tego, co przedał, lub co przezastawił.

4to: Deputat lub Pisarz, z Osoby Dóbr, *ex vi gravaminis, aut appellationis* do Trybunału wytoczoney sprawy poznany; zaraz za przywołaniem sprawy, wyiść z Izby i na Ratuszu aż do przeczytania Dekretu znaydować się nie powinien, pod upadkiem w sprawie.

5to: Deputat nie może bydź z mieysca ruszany przez stronę, czyli od sądzenia sprawy iakiey wyłączany, tylko wprzypadkach *1mo:* W swoiey własney sprawie, będąc stroną czyniącą, bądź powodową, bądź odwodową. *2do:* W sprawach Rodziców, Żony, Braci Rodzonych niedzielnych, w sprawach także z teyże Fortuny niedzielney wynikaiących, niemniey w sprawach Dzieci własnych, Pasierbów, lub Zięciów, tudzież sierot, których iest Opiekunem. *3tio:* W sprawie, w którey iest Ewiktorem.

Gdyby się trafić miało, iżby Deputata kto umyślnie do sprawy przypozwał, i nienależycie Pozwem wmięszał dla tego, aby go od sądzenia odsuwał, takowy Deputat przez innego z Kollegów zastępiony będzie, i naprzód kwestya ta w Sądzie rozwiązana bydź powinna przez wyrok, czyli słusznie, lub niesłusznie, z powodu sprawy iest implikowanym?

Wolność iednak zostawuie się stronie, która z Deputatem maiąc sprawę, sama osobiście, a nie przez Plenipotentów stawaiąc, chciałaby się podać *judicato*: Gdyby w takowym razie Deputat stawać nie chciał, kondemnatę strona na nim zyskiwać może; ale ta do pełnienia funkcyi iego, byle nie była w kryminalney sprawie, przeszkadzać nie będzie: Strony zaś kondemnatę na nim maiącey, w żadney sprawie

nie będzie mógł sądzić. Gdyby zaś dwarazy w iedney sprawie dał się wzdawać, tedy zawieſza się sprawowanie Urzędu iego.

6to: Zaden także z Deputatów, w czasie funkcyi swoiey, wzdawać nikogo nie może: takowa kondemnata otrzymana, ani w doſtateczność proceſsu wchodzić, ani do ſtawania u Sądu mieyſca tamować, ani do Elekcyi na funkcye i Urzędy przeszkadzać będzie: Wyiąwszy Sprawy *ex re lasæ securitatis*, w czasie funkcyi Deputata, w których nie ſtawaiącą ſtronę, Deputat wzdawać mocen będzie.

7mo: Jako inſtancyonalnych Liſtów pisać do Trybunału Prawa zakazuią, i na Osoby takowe Liſty piſzące ninieyſzym Prawem kara zapłacenia złł: Pol: 2,000 rozciąga się, tak też Deputat takowe Liſty odbieraiący, a Trybunałowi nie oddaiący, za przeświadczeniem o to, podobney karze ulegać będzie.

8vo: Zaden z Deputatów, choćby miał na sobie urząd Podkomorzego, albo Sędziego, lub *Officium Executivum*, nietylko w czasie funkcyi swoiey, ale też i po ſkończoney z Dekretu Trybunalſkiego, na którym iako Sędzia Deputat zasiadał, na expedyowanie kondescensyi, i inne dzieła Wykonawcze zieżdżać, i oraz na Superarbitra w czasie sprawy toczącey się, obieranym bydź nie może, pod nieważnością dzieł takowych.

9no: Zaden z Deputatów sekretu Izby wyiawiać, ważyć się nie powinien, pod karą odsądzenia od funkcyi, *et ab activitate* nazawſze *ex termino tacto* w Trybunale rozciągnąć się powinną, gdy mu to dowiedziono zoſtanie. Sekretem Izby będzie, iak kto w Izbie w kolei decydował? iak kto za którą ſtroną zdanie dawał? i decyzya samey sentencyi, przed iey przeczytaniem, tudzież to wſzyſtko, cokolwiek Izba na Seſſyi pod sekretem, chcieć będzie mieć zachowane.

10mo: Względem przekupienia Sędziego, to ma bydź odtąd zachowano: Gdy Sędzia przekupiony wyda ſtronę przekupuiącą, od kary wolny będzie, lub przeciwnie: gdy ſtrona przekupuiąca wyda Sędziego przekupionego, od kary także uwolnioną zoſtanie, i to co Sędziemu dała, wedwoynasób powrócono mieć będzie. Ale przekupiony, lub przekupuiący, przekonani o wyſtępek, na inſtancyą Delatora, toż samo Delatorowi opłacą. Ten rygor Prawa rozciąga się i na tych, którzyby obiekcyi iſtotnie nie dowiedli; sprawa iednak o przekupienie, nie naruſza Dekretu Trybunalſkiego.

11mo: Prawa dawne względem odprzysiężenia się Deputatów zachowane bydź maią: to odprzysiężenie się, chyba obłożna choroba, nie dłużey iak do przyszłego Trybunału przeciągnąć może; lub też zarzut Deputatowi o przekupſtwo uczyniony. Gdyby zaś nie odprzysiągł, traci *activitatem* na zawsze.

12mo: Wszelkich bezprawiów, prawu i powadze Sądu Naywyżſzego przeciwnych, każdy z Deputatów wyſtrzegać się będzie: tym końcem, ani na ucztach, śniadaniach, obiadach i wieczerzach, u Pacyentów, Obywatelów i Paleſtry bywać, ani sami balów, tańców, illuminacyi dawać, na tych garnizonu do ſtrzelania używać nie maią. Kwoli czemu, odtąd wszelkie uroczyſtości, gale, anniwerſarze Królewſkie, imieniny, feſtyny pod iakimkolwiek tytułem w Trybunałach wolne nie będą, pod karą odpadnienia od funkcyi, *et ab omni activitate* na zawsze: Gry hazardowne, niemniey tumulty, krzyki, muzyki po ulicach kiedyżkolwiek praktykowane, zakazuią się. Deputat wyſtępny, wiolencyą, gwałt osobie iakiey dopełniaiący, funkcyą swoią, ani dobrodzieyſtwem Prawa, od odpowiedzi Delatorowi zasłaniać się nie może. Y w przypadku osobiſtego przewinienia, równie iak każdy Obywatel z Regeſtru *Directi Mandati* pozwany, *termino tacto* sądzony i karany bydź powinien. Teyże samey podpada karze Deputat, piiany na Ratuszu znayduiący się, doſtrzeżony na uſtęp wyprowadzony będzie.

13tio: *Exofficia* dla Deputatów, podług dawnieyszych Praw w tey mierze stanowionych, na zawsze uchylaią się. Na cztery tygodnie przed reassumpcyą Trybunału, taxa sprawiedliwa stancyi, przez Kommissyą Porządkową, w przytomności Magistratu Miasta, ustanowiona bydź ma. W inne zaś rządy Miasta i ustanowienie taxy, Trybunał pod żadnym pretextem wdawać się nie ma. O dowóz wiktuałów, i opatrzenie wszelkich potrzeb dla powszechney wygody, Kommissye Porządkowe rekwirowane będą. W przypadku nadto wyciągnioney ceny, też Kommissye natychmiast w taxę weyrzeć, i sprawiedliwość wymierzyć powinny.

14to: Ani Marszałek, ani Deputaci nie wprzód z mieysca Trybunału, po skończoney funkcyi swoiey oddalać się maią; aż Kupcom, Rzemieślnikom, tudzież innym Obywatelom za naymę stancyi należytość wypłacą. Obywatele, *ex re* takowych Kontraktów i Regestrów, do Deputatów pretensye maiący, przed limitą na tydzień przynaymniey, do Kommissyi mieyscowey Porządkowey udać się maią. A Kommissya Porządkowa, na proste przez Memoryał zażalenie, satysfakcyą i exekucyą nakaże, z użyciem nawet pomocy Woyskowey do dóbr.

XI.

O obowiązkach niektórych Deputatów z polecenia Sądu

1mo: Deputat maiący sobie od Marszałka powierzony Sentencyonarz, zaraz po skończonych zupełnie Sędziowskich wotach, sentencyą iaka ***pluralitate*** lub ***unanimitate*** zapadła, nieodwłocznie zapisać powinien: ta sentencya powinna bydź wypisana dostatecznie, iasno, prosto i wyraźnie, bez wywodu i argumentów: zaraz w Sentencyonarz wpisana bydź ma, w którym glozowania, poprawki, przydatki, mieysca mieć nie będą: i odtąd sentencyi na kartkach podpisywać nie będzie się godziło. Deputat trzymaiący Sentencyonarz, za odmianą sentencyi w odpowiedzi będzie, tak iak Pisarz Trybunalski za odmianę Dekretu.

Deputat trzymaiący Sentencyonarz, oprócz zwykłey Sędziowskiey przysięgi, wykona stosownie do tego powierzenia przysięgę, podług Roty niżey przepisaney. A gdyby zachorował, drugi Deputat z wyboru Marszałka mieysce iego zastępować maiący, tęż samę wykonać ma przysięgę.

2do: Regestr Woiewódzki, iako też inne, które w czasie tego Woiewództwa brane bywaią, Deputat z tegoż Woiewodtwa trzymać ma, i Kondemnaty całkowicie zapisywać: a w przypadku iakowym lub choroby iego, Deputat z następuiącego Woiewództwa mieysce iego zastąpi. Regestr zaś przy skończeniu Sessyi, Marszałek wraz z trzymaiącym tenże Regestr podpiszą.

3tio: Regestra te w formie arkuszowey oprawne być maią, a karty wszystkie numerowane. Wpis tylko ieden na każdey stronicy karty umieszczony będzie, dla wygodnieyszego kondemnaty lub sentencyi zapisania. Imiona, przezwiska wszystkich stron, tak powodowych, iako i pozwanych, oraz przypozwanych, także treść dostateczna sprawy, o którą rzecz wyrażone w nich będą.

4to: Sprawa zaczęta niczym, ani inną sprawą przerywana bydź nie może, i Trybunał od zaczętey sprawy ukończenia odstępować nie powinien. W nadzieię ugody między stronami, żadna sprawa zawieszaną bydź nie może: ani wpisu przywołanego pod iakimkolwiek bądź pozorem przestępować nie będzie się godziło; i strona chcąca popierać sprawę, w przypadku przeskoczonego wpisu, lub w tumulcie przewołanego, w sprawie swoiey całkiem upadać powinna: Dekret takowy za nieważny, niemniey strona promowuiąca sześć tygodniami wieży,

i zapłaceniem 3,200 złotych na rzecz tego, czyiby wpis był przestąpiony, ukarana będzie, z Regestru *Directi Mandati*. Gdyby więcey wpisów przeskoczono, tedy za każdy takowy wpis, osobna kara rozciągniona będzie.

§. XII.

Dalsze warunki i opisy Prawa o Trybunałach, i o walorze Dekretów.

1mo: Pozwy do Sądu Trybunalskiego wychodzić będą z terminem sześcioniedzielnym, rachuiąc od zeznania przed przypadaiącą sprawą: Zapozwy rekonwencyonalne nawet w popieraniu, byle w teyże samey sprawie, na dobrach osiadłych, na summach, czyli do rąk nieosiadłych Osób położone, połową czasu wydane, legalność mieć będą. Strony przypozywaiące do Trybunału naydaley w niedziel cztery po zeznaney relacyi, wpisy z swych pozwów zrobić powinny, pod upadkiem takowych terminów. Pisarze zaś w Regestrach wpisów, codzień Akt zapisywać, i sami podpisywać się powinni. A Regenci Trybunału do zapisania Aktu, Protokuły codzień podawać Pisarzowi będą. Niemogą się zostawiać żadne spatia na wpisy: lub zaczęte wpisy zostawiać niedokończone: Żadne nakoniec Kancellaty wpisów, przez Regenta, lub Pisarza czynione być nie mogą, pod karą o fabrykacyą.

2do: Accessoria wszelkie przed Dekretem oczywistym przechodzić powinny, iakie są: adcytacya z treści interessu potrzebna, wyłączenie się od Regestru nieprzyzwoitego *forum*: Rozwiązanie zaś Aktorstwa i akcyi, za samę sprawę, nie za Accessorium rozumiane będą, wszelkie inne Accessoria dotąd używane znoszą się.

3tio: Wszystkie Dekreta Trybunalskie, tudzież wpisy i zadyktowania kondemnat, lub sentencyi w Regestra, nie inaczey, tylko w Oyczystym ięzyku pisane bydź maią.

4to: Trybunały odtąd, Sędziów Ziemskich na wszelkie Akty wykonawcze, z mocy Dekretu swego wyznaczać nie będą mogły, ale tylko Komorników Sądowych, którzy Prawem teraźnieyszego Seymu, pod tytułem: (*Sądy Ziemskie*) tym końcem są ustanowieni, aby iako *brachia* Sądu, na expedycyą wszelkich Aktów ziazdu na grunt potrzebuiących, Inkwizycyi, kalkulacyi, weryfikacyi i exekucyi Dekretów, z nakazu wszelkich Sądów, bez zaymowania tym obowiązkiem Osob na funkcyi Sędziowskiey będących, zieżdżali. Komportacye zaś wszelkie, lub inkwizycye przed swoim Sądem, na zawsze znoszą się: lecz przez też Urzędy exekutoryalne, na grunt expedyowane bydź powinny.

5to: W sprawach, które o relewacyą przeszłych Dekretów Trybunalskich, strony promowować będą, Trybunały żadnych Remiss do niższych Sądów czynić nie maią: lecz te Sprawy, same Trybunały rozsądzać koniecznie powinny. Chyba, gdyby strony same dobrowolnie ugodzić się miały, i Proiekt Remissy przez siebie, lub specyalnych Plenipotentów podpisany, podały Sądowi. Wyrok z takowey stron submissyi, przez którą Sąd dla siebie obrały, nie poruszony zostanie.

6to: Kondemnata z pod cudzego wpisu, lub kilka kondemnat z pod iednego wpisu otrzymane, prócz tego, że żadnego mieć nie będą waloru; ale nadto strona takowe zyskuiąca, zapłaceniem złotych 2,000 ukaraną zostanie.

7mo: Dekreta zgodnie między sobą umówione, *alias* kondyktowe zwane, nikogo trzeciego niezaymuiące; ieżeli bądź przez same strony osobiście stawaiące, bądź przez Plenipotentów swoich wadyalnych,

nych, z wyrażeniem Aktu i daty, służącey im Plenipotencyi, pod approbacyą Sądu przychodzić będą, te nieinaczey, iak przez Illacyą publiczną Sądowi ogłaszane bydź maią, i nie wprzed w Sentencyonarz wpisywane, aż za powtórną znowu, po upłynieniu trzech dni, wniesioną do Sądu publiczną Illacyą. Sąd takowe Dekreta uważać będzie, ieżeli onych opis i reguła trzeciemu nie szkodzi: Jeżeliby się bydź ku szkodzie, lub z krzywdą trzeciego pokazały, za żadne uznane będą. Strona, czy Plenipotent podpisuiący, tak iak za fabrykacyą ukarany będzie, i od czci i honoru, nazawsze odpada.

8vo. Jeden Dekret Trybunału oczywisty, kończyć będzie sprawę nazawsze, i ma moc nieporuszoną.

9no. Dwa Dekreta zaoczne, czyli kontumacyine, w sentencyi z sobą zgodne, po przewedzioney prawney i dostateczney konwikcyi w Trybunale otrzymaney, na dwóch Trybunałach zapadłe, też samę moc i powagę mieć będą z Prawa, co i Dekret ieden oczywisty. A w rozsądzeniu zaocznym sprawy, Trybunał niestawaiącemu obronę oznaczać, i rzecz każdą iak nayściśley roztrząsać powinien.

10mo. Konwikcyą dostateczną w Trybunale do Dekretu zaocznego, będzie otrzymana w tymże Trybunale Kondemnata. To iest: w Sprawie Cywilney, lub uczynkowey, expulsyiney, iedna kondemnata otrzymana na stronie: w Sprawie zaś kryminalney, dwie Infamie, będą konwikcyą dostateczną. Po takowych otrzymanych, Sąd do wyroku zaocznego, za wydanemi podług Prawa Pozwami od strony, tym sposobem, iak iest o Dekretach oczywistych przepisano, przystąpi. Gdyby strona uciążoną się bydź rozumiała Dekretem zaocznym; może ieszcze raz iść przeciw niemu do Trybunału następuiącego. W którym, gdyby znowu nie stanęła: iedna kondemnata potrzebna do konwikcyi: Po którey, sposobem iak wyżey, Dekret zaoczny zapadły tak, iak oczywisty, będzie nazawsze nieporuszony.

11mo. Nikogo kondemnować wolno nie będzie odtąd, tylko te Osoby, które w wypisie są wymienione: a do każdey kondemnaty, Sąd rekwirować będzie Pozwu, i ten konfrontować z wypisem, czyli się zgadza? tudzież ieżeli czas iego upłynął? Niemniey ieżeli na Dobrach Pozwanego położony i w Aktach własnych zeznany? Sąd zaś sam, kondemnatę z Pozwu zapisywać powinien, i Pozew takowy w Kancellaryi zostawiony, wraz w kondemnacie aktykowany bydź ma.

12mo. Exekucya Kondemnat z Remissą na powrot do Sądu, uchylaią się.

13tio. Dekreta Trybunalskie wzruszać chcący, iako *Legum convulsor*, ukarany będzie: i wszelkie wydatki na Prawo, po Dekrecie iednym oczywistym, lub dwóch zaocznych Trybunalskich, w Sądzie zaprzysiężone, nadgrodzić wyrokiem Sądu obowiązany zostanie. Kancellarye wszelkie, Manifestów, Relacyy, Pozwów, przeciwko takowym Dekretom Trybunału, przyimować nie powinny, pod karą 6. tygodni wieży, i zapłaceniem Złotych Polskich 2,000. na rzecz strony niesłusznie wywołaney.

14to. W sprawach *potioritatis*, po zapisaniu Komparycyi, zaraz podług Dekretu Likwidacyinego porządkiem Kategorye wszystkie Trybunał ułoży: A Marszałek Trybunału, tudzież Pisarz Trybunalski, one podpisze. Pisarz zaś w osobny Regestr oprawny, podług tego układu, wpisy stron przyimować i zapisywać będzie porządkiem, których Kategorye sądzone będą bez przeskakiwania.

15to. Jedynie w sprawach *potioritatis*, wszyscy Dłużnicy pisać się pod iedną Komparycyą powinni. W których to sprawach *potioritatis* kondemnaty żadne w Trybunałach iść nie maią, bądź na De-

bitorach, bądź Kredytorach: Ale nieftawaiący zaocznie, fposobem, iak wyżey, ma bydź sądzony.

Toż famo w fprawach granicznych, Dziedzic i Właściciel Dóbr, do ściany, lub węgła dotykaiący gruntem fwoim, pod wpisem ftrony, choćby był opuszczonym, pisać fię może. Lecz ftrona wpis maiąca, a opuszczaiąca w wpifie i niepociągaiąca tey dziedziny i dziedzica, z którym granicą dotyka, ku uszkodzeniu, tudzież i Patron takową fprawę popieraiący, karze podpadać będzie, poniżey opisaney.

16to. Wszelkie konnexye, indykcye do fpraw znoszą fię: chyba w ten czas bydź mogą przyięte, gdyby dwie ftrony na fzkodę trzeciey, Procefs między fobą formowały. W takim przypadku ftrona trzecia przez Illacyą do Sądu, obrony fwoie czynić, i dowody fkładać mocna będzie: a Sąd ftrony w zmowie czyniące, za dowiedzione podeyście, każdą zapłaceniem 4,000. Złotych Polfkich, na rzecz ftrony dowodzącey, i 12. tygodniami wieży ukarze: niemniey Patron takową fprawę na fzkodę trzeciego popieraiący, *ab omni activitate* nazawsze będzie odsądzony.

17mo. We wfzyftkich fprawach, ta ftrona fpraw Induktę zaczynać ma, która idzie o uchylenie Dekretu.

18vo Prawo 1768. tudzież warunki Praw 1726. 1768. i 1775. o Trybunałach zapadłe, które ninieyszey uftawie przeciwiaią fię, iść przeciwko Dekretom Trybunalfkim pozwalaiące, są uchylone: a Prawo teraźnieysze rozciągać fię ma tylko do Dekretów, po Prawie ninieyszym zapaść maiących: Dekreta zaś przeszłych Trybunałów podług Prawa 1768. i 1775. pod rozpoznanie podpadaiące, w Trybunałach naftępuiących rezolwowane będą. Iednakowoż ieden zapadły Dekret oczywifty, lub dwa zaoczne, odtąd fprawę kończyć będą wiecznie.

§. XIII.

O Rapportach do Rady Nieuftaiącey.

Od Sądu Trybunalfkiego, Pisarz Trybunału obowiązany będzie dawać na końcu każdego miefiąca Rapporta Sądowe do Rady Nieuftaiącey: Y dla tego będzie w Trybunale Protokuł dzienny, czyli Dziennik: w którym wfzyftkie czynności Seffyów, czas zafiadania, fposób decyzyi, liczba kompletu, i wszelkie przypadki Trybunału tyczące fię, zapisywane bydź powinny: z tych Extrakt z podpisem Pisarza, Radzie przeflany bydź powinien, pod adreffem Departamentu fprawiedliwości. A Trybunał w Kwartał Kfięgi Officyalifty Skarbowego przeyrzy: i czyli są realnie wfzyftkie grzywny zapisane, doftrzegać będzie: takowy Regeftr podpisywać, i o tym Radzie donofić.

§. XIV.

O Pisarzu Trybunalfkim.

Znosząc odtąd zwyczay Prawem zatwierdzony, affyftowania Ziemftwa Trybunałowi, i Pisarza Ziemfkiego Mieyscowego, i drugi zwyczay obierania Pisarza na Rejeftra Woiewódzkie, Pisarz Trybunału Koronnego, nie będzie dożywotnim: obierany bydź ma porządkiem po Woiewództwach na Seymikach Deputackich, fposobem w Prawie teraźnieyszym o Elekcyach Urzędników przepisanym, na Trybunał ieden, w ten fposób: Na pierwszych zaraz Seymikach Deputackich,

Woiewództwa dwa pierwsze z porządku po sobie idące, to iest: Krakowskie i Sandomierskie, obiorą po iednym Pisarzu, aby pierwszy z nich w iednym roku Trybunału, drugi zaś w drugim urzędowanie Pisarza odbywali. Na drugich Seymikach Deputatckich, toż samo uczynią Woiewództwa, *ex turno* po pierwszych dwoch następuiące, i tak daley zawsze czynić się będzie, koleią Woiewodz.

§. XV.

O Kondycyach potrzebnych do Urzędu Pisarża Trybunalskiego.

Oprócz kondycyy do każdey Elekcyi przepisanych, a iak w każdey, tak w Elekcyi Pisarza Trybunalskiego dopełnić się powinnych; potrzeba aby Osoba wybierana do tego Urzędu, była z Obywateli dobrze osiadłych, nie poślednią wiadomość Prawa maiących, i dokładnie podług sposobu i formy dekretowania, dekreta Sądowe umieiących pisać; aby w czasie funkcyi przez nikogo w powinności swoiey wyręczanym być nie potrzebował.

§. XVI.

Obowiązki Pisarza Trybunalskiego.

1mo: Obrany na Seymikach Pisarz, na dwie Niedziele przed reassumpcyą Trybunału, w tym roku, w którym koley urzędowania iego przypada, do mieysca Trybunału ziechać powinien, i przed Trybunałem w przytomności Obywateli zgromadzonych, zaraz po obraniu Marszałka Trybunalskiego, wykona przysięgę podług Roty niżey przepisaney.

2do. Protokuły przed zaczęciem Trybunału, Dekretarze, Dziennik, Sentencyonarze i inne potrzebne przygotuie: Wokandę czyli Regestr Wpisów, z regestrów zebrać i wyciągnąć każe: i te dla wiadomości publiczney do druku poda, kosztem przez Trybunał iemu powrócić się maiącym. Na tydzień przed Trybunałem Akta Trybunału otworzy: podawane przed reassumpcyą Trybunału *Lauda* odbierać, w Protokuły zapisywać, i podaiącym zaświadczenia autentyczne wydawać będzie: tudzież obiekcye przeciwko Deputatom, także w osóbny Protokuł wciągać i przyimować będzie obowiązany: i te zaraz na reassumpcyi Trybunału, przed obraniem Marszałka, w Izbie Trybunału na Sessyi donieść będzie powinien. Porządek w Dekretarzach, Sentencyonarzach, Regestrach kończącego się Trybunału przeyrzeć: i wszystkie defekta opisowi Prawa przeciwne, postrzegać, i zaczynaiącemu się Trybunałowi okazać, obowiązany będzie: Inaczey, za dostrzeżone przestępstwo, sam z osoby swoiey odpowiadać będzie.

3tio: Dziennik przy Pisarzu Trybunalskim zawsze będzie zostawać, dla porządnego w nim przytomności Deputatów Sędziów i czynności Trybunalskich zapisywania, takowy Dziennik na następuiącey zaraz Sessyi, nim do sądzenia przystąpią, do podpisu Marszałka poda, i sam się na nim podpisze.

4to: Pisarz Trybunalski pod naysurowszą karą, nikomu pióra ustępować, a tym bardziey Deputatowi nie może: ani też Deputat żądać napisania Dekretu nie powinien. W przypadku choroby, lub śmierci iego, Regent Trybunalski wykonawszy wprzód przysięgę Pisarzom przepisaną, mieysce iego zastąpi: a w proporcyą czasu zastąpienia, nadgroda dla tegoż, to iest w przypadku śmierci, z pensyi Pisarzowi oznaczoney:

W przypadku zaś obłożney choroby Pisarza, z skrzynki przez Trybunał obmyślona będzie.

5to: Pisarz stosowny Dekret z Sentencyonarzem pisać powinien: za odmianę przeczytanego Dekretu, będzie w odpowiedzi. Kwoli czemu będzie mocen zanotować w Protokule wyraźnie przypadek odmienienia ferowaney sentencyi. Za które przestępstwo, Deputaci w Sądach Seymowych, tak iak *pro perjurio* odpowiadać będą: Równie i Pisarz *pro objecto non deducto.*

6to. Będzie także obowiązkiem Pisarza Trybunalskiego, zaraz po przeczytanym podczas ustępu całkowitym Dekrecie, w Oyczystym ięzyku napisanym, tenże stronom iak naywolniey i do zrozumienia każdey przeczytać: i onże tymże Stronom rekwiruiącym, niezwłocznie wydawać.

7mo: Pisarz Trybunalski, iako ze Skarbu publicznego płatnym będzie; takoteż ani sam dla siebie, ani przez inne osoby swey Kancellaryi, zapłaty żadney od Dekretów, korrekty i pieczęci brać niema: i aby brana nie była przestrzegac będzie. Od extraktów zaś wypisuiącemu, nie więcey iak złoty ieden od arkusza ściśleyszym charakterem, 24 wierszy na iedney stronicy maiącego, płacono będzie. Każdy Extrakt od Pisarza wychodzący, powinien podpisywać. *1mo:* Pisarz. *2do.* Ustanowiony do czytania. *3tio:* Ten, który go pisał: w te słowa *(Pisałem N.N.) Czytałem, i zgodno bydź z Protokułem, lub Oryginałem, zaświadczam N.N.* kładąc imię i przezwisko swoie: oraz co za extrakt bierze, zapłatę zapisać na tym samym Extrakcie, poniżey pieczęci: *zapłacono od Extraktu złł: N.N.* W przypadku przestąpienia tego opisu, za doniesieniem i przeswiadczeniem o to, z roku sądzony i od Urzędu Pisarza odsądzony zostanie.

8vo: Akta Trybunalskie wszelkie, pod dozorem Pisarzów Trybunalskich zawsze zostawać będą. Xięgi Dekretów wszystkich Trybunalskich porządnie, i z wyszczególnieniem Województwa pisane i konserwowane bydź maią.

9no: Po skończonym każdym Regestrze Woiewódzkim, Pisarz podpisany Protokuł Dekretów tego Województwa, naydaley w trzy dni do Archivum Regentowi, za kwitem iego autentycznym odda: A drugi taki Protokuł do Woiewodztwa Regentowi Woiewódzkiemu, z pierwszey *ex ordine* Ziemi, za takowymże kwitem wyda.

10mo: Będzie obowiązkiem Pisarza wiernie podług Prawa wyciągać i podawać Officyaliście Skarbowemu liczby adjudykatów, i wielość należytości grzywien, do skrzynki należących z podpisem swoim pod odpowiedzią z własności, gdyby co utail, lub czego uchybił. A postrzeżone niedbalstwo Officyalisty, Kommissyi Skarbowey doniesie.

11mo: Nakoniec, Pisarz Trybunalski, wszystkie obowiązki prawem i przysięgą na siebie włożone, iak nayściśley dopełni: a za Subalternów swoich, ieżeliby w czym nad opis prawa wykroczyli, Trybunałowi odpowie.

§. XVII.

Pensya Pisarza.

Pisarzowi za prace iego, naznacza się ze Skarbu publicznego Złotych 8,000 na rok: należność tę, rownie iak i Deputaci, czterema ratami odbierać będzie.

§. XVIII.

O Regencie Trybunalſkim.

1mo: Regent ma bydź dożywotni: dobrze osiadły: nienotowanych obyczaiów i wiadomość Prawa poſiadaiący: Rząd ma mieć nad Kancellaryą i dozór nad Archivum, a od Trybunału dependować będzie.

2do: W przypadku śmierci, lub wyiścia z Urzędu tego Regenta, Trybunał innego ma kreować.

3tio Regentowi, gdy oprócz obowiązków Kancellaryi doglądania i rządu nad Archivum, będą powierzone Regeſtra, do wpiſów spraw Woiewódzkich i innych; przeto w obecności Sądu, wykona przyſięgę na rotę niżey przepiſaną:

4to: Regenta powinnością będzie: ażeby wokandy spraw, z Regeſtrów wypiſane, z podpiſem iego i Pieczęcią, na drzwiach Izby Sądowey zawſze przybite były: Niemniey rozdrukowane też wokandy koſztem Kaſſy, każdemu rekwiruiącemu, darmo rozdawane były.

5to. Extrakty dekretów i kondemnat, po ſkończonym każdym Regeſtrze, od Regenta Aktów Trybunalſkich wychodzić będą: w których wydaniu i opłacie ten sam spoſób, iaki ieſt dla Piſarza oſtrzeżony, zachować ſię ma: który wſzyſtkie Akta i Kancellarye zachowywać będą.

6to: Kara depaktacyi tak, iak ieſt pod § 16 Piſarza Trybunalſkiego opiſana, tak na Regenta, iako i wſzyſtkie Kancellarye Ziemſkie, rozciąga się.

§. XIX.

Archiwista.

Chcąc mieć uſtawiczny dozór Aktów Trybunalſkich, i aby one iak nayporządniey utrzymywane były; Trybunał naypierwſzy uſtanowi Archiwiſtę dożywotniego, który dobrze oſiadły, lub kaucyą od Obywatelów Woiewództwa Lubelſkiego, i dobrą o poſtępkach swoich zaletę mieć powinien: temu Trybunał obowiązki iego i przyſięgę określi.

§. XX.

Jnstygatorowie.

Trybunał uſtanowi dwóch Inſtygatorów bezpieczeńſtwa Sądu, którzy przyſięgę przed Sądem Trybunalſkim wykonaią, rotą nizey przepiſaną.

Powinnością Inſtygatorów będzie, poſługa Trybunału i wypełnienie rozkazów Marſzałka Trybunalſkiego: niemniey dozór Izby Sądowey, bezpieczeńſtwa papierów w niey znayduiących się. Oni Woźnych w powinności doglądać, przeſtępſtwa ich donosić i z rozkazu Marſzałka, lub Izby ukarać, moc mieć będą: Spokoyności i hałaſów nocnych przeſtrzegać będą: i te Marſzałkowi podawać.

Gdyby zaś kogo pod pretextem fałſzywym, dla okupu napaſtowali i opłaty iakiey dla siebie wyciągali; za każdy naymnieyſzy taki przypadek oddaleni, i surowo ukarani bydź powinni.

§. XXI.

Pensye Regenta, Archiwisty i Jnstygatorów,

Regent z Skarbu publicznego Złotych Polſkich 3,000 Archiviſta zł: Pol: 2,000 ratami iak wyżey z Skarbu Koronnego odbieranemi: Inſty-

gatorowie zaś z składek skrzynki i Adjudykatów, pensyą oznaczoną mieć będą.

§. XXII.

Pieczęć Trybunału, będzie Orzeł z napisem = *Pieczęć Trybunału Koronnego* = i przy Regencie Trybunalskim ma zostawać.

§. XXIII.

Woźni.

Woźni mogą być iakieykolwiek kondycyi: byle byli ludźmi dobrey sławy, trzeźwi, umieli czytać i pisać, i niepodpadali żadnemu zarzutowi, karę kryminalną za sobą ciągnącemu: wybierani będą przez Sąd Trybunalski, a raz obrani, nie będą mogli bydź odmieniani, lub inni na ich mieysce ustanawiani, chybaby zle powinności swey dopełniali, lub po śmierci pierwszych, albo za dobrowolnym odstąpieniem.

§. XXIV.

Przysięga dla Deputatów przy zaczęciu funkcyi.

1mo:

„ Ja NN. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trócy S. ie„ dynemu: Iż wota na Seymiku na mnie dawane (*ieżeli Duchowny*,) „ iż Wota w Kapitule na mnie dawane) ani przezemnie, ani przez ko„ gożkolwiek, za moią wiadomością, datkiem lub obietnicą wymagane „ nie były: i że w zasiadaniu na Sądzie Trybunalskim, podług Prawa „ pisanego i dowodów Stron, wykonywaiąc toż Prawo, a nie według u„ podobania one tłumacząc, maiąc samego Boga przed oczyma, spra„ wiedliwie sądzić, stron rozprawy i sporów pilnie słuchać będę: bez „ żadnego względu na bogatego i ubogiego: przyiaciela i nieprzyiaciela, „ obywatela i przychodnia, przyiaźnią, ani też nienawiścią, łaską, ani nad„ grodą: promocyą lub obietnicą, groźbą, ani instancyą ustną lub listowną, od „ kogożkolwiek uczynioną, uwodzić się niedam: i aby sprawiedliwość zwło„ ki nie cierpiała, odrzucaiąc wszelkie wyszukane wybiegi, na przewłokę i „ opóźnienie sprawiedliwości dążące, starać się będę: podarunków iakich„ kolwiek i od kogokolwiek, mnie samemu, lub przez subordynowane „ osoby, tak teraz w przeciągu funkcyi, iako i poskończoney, z przy„ czyny teyże obiecanych, nie wezmę: i owszem ofiaruiącego mi kor„ rupcyą, wydać obowiązuię się: Tranzaktów, w czasie trwaiącey fun„ kcyi, ani przez siebie, ani przez subordynowane osoby zawierać nie „ będę: sekretu Izby w żaden sposób nie wydam, praktyk wszelkich „ w każdych sprawach czynić i z kimkolwiek, ani rady dawać nie będę, „ ale podług przepisów Trybunałowi uczynionych, sprawować się i za„ chować starać się będę, a w obieraniu Marszałka, dependencyi od ni„ kogo mieć nie będę: Tak mi Panie Boże dopomóż, i niewinna Syna „ Jego Męka.

2do:

Powtórna Przysięga Deputatów przy skończeniu funkcyi.

„ Ja NN. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu &c. iako dosyć „ czyniąc przysiędze moiey, przy zaczęciu funkcyi wykonaney, według

teyże

„ teyże przysięgi, na tym Trybunale sprawiłem się. Sprawę podług
„ Prawa pisanego, dowodów stron, nie uwodząc się przyiaźnią, lub
„ boiaźnią, lub nienawiścią, sądziłem: datków żadnych i offerencyi
„ nie brałem: obiecanych nie akceptowałem: i tych obiecanych pod-
„ czas funkcyi, po skończoney teyże funkcyi brać od nikogo nie będę:
„ praktyk żadnych nie czyniłem: i według opisanego na Seymie 1793.
„ Roku Prawa sprawiłem się, i dosyć mey funkcyi uczyniłem: nako-
„ niec iż w liczeniu wotów elekcyinych Deputackich, pilnie i sprawie-
„ dliwie zachowałem się. Tak mi Panie Boże dopomoż, &c.

3tio.

Przysięga dla Deputata Sentencyonarz trzymaiącego.

„ Ja NN. przysięgam, &c. &c. Iż maiąc sobie od Marszałka po-
„ wierzony Sentencyonarz, wypadłą *ex effato Judicii* decyzyą, za-
„ raz nieodwłocznie, choćby zdaniu memu przeciwną, wiernie wpi-
„ sywać będę; *permoventes rationes judicati*, inserować będę, Sen-
„ tencyonarza do stancyi brać nie będę: ale tenże Pisarzowi *ad A-
„ cta Tribunalitia* kommunikować, a żądaiącym stronom nie wprzód,
„ aż po promulgacie Dekretu, wypisywać dozwolę: offerencyy ża-
„ dnych nie przyimę: i obowiązki moie, wedle Boga i sumnienia
„ dopełnię. Tak mi Panie Boże dopomoż, &c. &c.

4to.

Przysięga dla Pisarza Trybunalskiego.

„ Ja NN. przysięgam &c. &c. Iż maiąc sobie naznaczoną za
„ trzymanie pióra Trybunalskiego pensyą od Rzeczypospolitey, tą
„ iedynie kontentować się będę: Zapłaty żadney pretendować, ani
„ przez siebie, ani przez subordynowane Osoby, tak w podarunkach,
„ iako i innych wynalazkach, wymagać nie będę: Kancellistów pod
„ moią dependencyą będących, aby nad opis Prawa depaktować nie
„ ważyli się, zwłoką extradycyi, lub innemi wynalazkami więcey nie
„ wymagali, nad należytość nie brali, baczność surową mieć będę,
„ wszystkie kontrowersye stron z Summaryuszów, i tresci dokumen-
„ tów przez strony obiedwie podanych, istotnie do Dekretów wpisy-
„ wać będę: prezencye Deputatów zasiadaiących, tudzież czynności
„ Sessyi każdey, sprawiedliwie i pilnie do Dziennika zapiszę: praktyk
„ żadnych, lub interessowania w sprawach czynić nie będę: sekretu
„ Izby nikomu, iakimkolwiek bądź sposobem nie wydam: i wszystkie
„ obowiązki Urzędu Pisarza, wedle Boga i sumnienia odbywać będę:
„ Officyaliście Skarbowemu wiernie *adjudicata* należące, i grzywny
„ z ukarania Sądu podawać wcześnie będę: a postrzeżone niedbalstwo
„ tegoż Officyalisty do Kommissyi Skarbowey doniosę. Tak mi Pa-
„ nie Boże dopomoż, &c. &c.

5to.

Przysięga dla Regenta Trybunalskiego.

„ Ja NN. przysięgam Panu Bogu &c. &c. Iż nad *Archivum* i
„ Kancellaryą pilny dozor mieć będę: a maiąc powierzone Regestra
„ do przyimowania spraw wszelkich wpisów, sam swoią ręką one nie

„ na kartki, ale zaraz w Regeſtr *per extensum*, *ac cum specifica-*
„ *tione expressa* powodòw pozwanych, iako i przypozwanych, z wy-
„ pisem o co rzecz do Sądu ma przychodzić, z Pozwòw autenty-
„ cznych pilnie i wiernie, pod numerami bez żadney zwłoki wpisy-
„ wać będę: i na każdą rekwizycyą potrzebuiącego, one wydam: od
„ ktòrych wpisów żadney depaktacyi, tylko po złotemu iednym, od
„ iednego wpisu biorąc, czynić nie mam: i przy tey ſtraży Rege-
„ ſtrów, aby ſię iakie nie działy inkonweniencye i fabrykacye, pilność
„ i należytą zachowam oſtrożność. Tak mi P. Boże dopomoż, &c.

6to.

Przysięga dla Inſtygatora.

„ Ja NN. przyſięgam &c. &c. iako Sądowi we wſzyſtkich naka-
„ zach Prawa i Trybunału do mnie ściągaiących ſię, poſłuszny będę:
„ też nakazy i rezolucye Sądowe dopełnię i uſkutecznię: bezpieczeń-
„ ſtwa i ſpokoyności Trybunału przeſtrzegaiąc, nikogo dla partyku-
„ larnego zyſku pod pretextem tegoż bezpieczeńſtwa, imać, prześla-
„ dować, lub też iakąkolwiek opłatę od niego wymagać nie będę: ale
„ wszelkie zdarzenia wiernie i rzetelnie Marszałkowi Trybunału po-
„ dawać będę: oraz wszelkie obowiązki dla Inſtygatora Sądu przepi-
„ sane, iak nayściśley wykonam. Tak mi P. Boże dopomoż, &c. &c.

7mo.

Przysięga dla Woźnych.

„ Ja NN. przyſięgam &c. iako Sądowi we wſzyſtkich iego naka-
„ zach do mnie ściągaiących ſię, poſłuszny będę, też rozkazy i re-
„ zolucye Sądowe, mnie do położenia, lub oznaymienia ſtronom zle-
„ cone, tymże ſtronom oddawać, i do naybliższey ich wiadomości,
„ iaka tylko z mey ſtrony dopełniona bydź może, donosić: oraz ze-
„ znania położonych i oznaymionych bez żadney przewłoki, naywier-
„ niey czynić, opłaty większey nad wyznaczoną Prawem, od ſtron
„ wymagać nie będę; zgoła wſzyſtkie powinności Prawem przepisane,
„ nayściśley dopełniać pod odpowiedzią Sądowi z osoby i maiątku
„ mego obowiązuię się. Tak mi Panie Boże dopomoż, &c.

§. XXV.

Rozporządzenie ſkładek i Adjudykatów do ſkrzynki przychodzących.

Składki z grzywien i Adjudykatów do ſkrzynki przysądzonych, wchodzące, nie mogą pod żadnym pretextem między Deputatów iść na podział: z tych po odtrąceniu expensy Trybunalſkiey Izby i Kancellaryi, na papier, lak, świece, ſukno do ſtołu Trybunalſkiego, krzesła, drwa, &c. &c. tudzież na inne koniecznie potrzebne wydatki: po wypłaceniu kwoty na Archiwiſtę, Inſtygatorów, Officyaliſtę Skarbowego, Kaznodzieię, Kapelana, Kapelę kapliczną, Woźnych, i innych ludzi do poſług Trybunałowi deſtynowanych, pozoſtała resztuiąca ſumma Kaſſy ſkrzynkowey, do urządzenia Kommiſſyi Policyiney oddana będzie, z którey Kommiſſya utrzymanie w porządku Ratusza, oraz wyſtawienie Izb na Kancellaryą potrzebnych, tudzież inne potrzeby ku wygodzie i ozdobie mieysca Trybunalſkiego w Lublinie ſłużące, bru-

ki i porządki ogniowe, opatrywać będzie. A gdyby od takowey expensy pozostawała resztuiąca kwota, tę na Szpitale i wyżywienie żebraków, i ubogich obróci.

Do wybierania grzywien w czasie Trybunału, będzie Officyalista Skarbowy wyznaczony, który takowe grzywny i adiudykata odbierać, i z nich Skarbowi ściśle rachować się będzie.

Grzywny od osiadłych, podane będą na delatę do Exekucyi Skarbowi: nieosiadły i poręki za siebie nie daiący, ma bydź aresztowany: Trybunał do dania pomocy Officyaliście, do aresztowania nie osiadłego odmawiać nie może: pod odpowiedzią z własności, lub potrącenia z pensyi.

A.

Pensya Officyalisty Skarbowego, posługa i expens Potoczna Trybunału Koronnego, która z funduszu Adjudykatów i Grzywien, przez Kommissyą Skarbową wypłacona będzie.

		Złote.
1	Pisarz Skarbowy do odbierania Adjudykatów i Grzywien, z ukarania Sądu nakazanych, z obowiązkiem utrzymywania Murgrabiego do dozoru w porządku utrzymywania Inwentarza Budynków Publicznych. to iest Ratusza i Kancellaryow &c. na Rok - - - - - -	4,000
	Kapelan do Mszy codziennie w Kaplicy na Ratuszu na rok	400
1	Kaznodzieia Trybunalski do czytania kazań dla Trybunału w Swięta i Niedziele, po Mszy w Kościele Po Jezuickim XX. Trynitarzów na rok - - - - - -	2,000
	Muzyka roczna do grania Mszy codzienney w Kaplicy Ratusza i Mszy w Niedziele i Swięta dla Trybunału w Kościele Po Jezuickim XX. Trynitarzów - - -	2,600
2	Instygatorów bezpieczeństwa, każdy na Rok a fl: 1,200	2,400
4	Woźnych, każdy na rok a fl: 800 - - - - -	3,200
2	Strożow Ratuszowych, każdemu na rok fl: 432 -	864
	Na opał, światło do Mszy w Kaplicy, tudzież na drwa, atrament, papier do Izby Sądowey dla Deputatów, lak, piora, kałamarze na rok - - -	1,200
	Summa efficit	16,664

§. XXVI.

O Palestrze Trybunalſkiey, Ziemskiey i wszyſtkich Subselliów tak w Koronie iako i W. X. Litewskim.

Paleſtra Trybunału Koronnego ſkładać się będzie z samey rodowitey Szlachty.

Na każdey Reaſſumpcyi Trybunału, zaraz po obraniu Marſzałka, i ułatwieniu Ceremoniału obrządków Trybunalſkich, Paleſtra poda Trybunałowi Liſtę Paleſtry, w którey ma bydź zapiſane: *1mo* Imie i nazwiſko każdego w Paleſtrze znayduiącego się. *2do:* Z którego ieſt Woiewodztwa. *3tio:* Jak dawno w Paleſtrze zoſtaie, licząc czas przyſtąpienia do Paleſtry od wykonaney przysięgi.

Trybunał w uformowany Protokuł na to oſobny zapiſać każe Liſtę takową, i onęż podpisze.

Wſzyſcy w Xięgę tę zapiſani, mieć będą wolność przyimowania obron w sprawach Obywatelſkich, inaczey w Xięgę tę niepodaiący się, i nie będąc zapiſanym, Prawa głoſu u Sądu mieć nie może.

Paleſtra w innych Juryzdykcyach Kraiowych, tak naywyżſzey Inſtancyi, iako też Ziemſtwach i Grodach ſtawaiąca, poda się w każdym *respective* Woiewództwie do Laudum Elekcyi Deputata, i weźmie zaświadczenie w Laudum na to, iako w Juryzdykcyi Sądowey ſtawali, tudzież są Obywatelami tego Woiewództwa, a Trybunał takowe Oſoby na Reassumpcyi Trybunału do Xięgi Paleſtry zapiſze, i ieżeliby nie byli przysięgłemi, przysięgę od nich odbierze, a tak przysięgli, Prawo głoſu obrony w Trybunale mieć będą.

Wszyſtka Paleſtra pod Zwierzchnością, władzą Dozorczą i Juryzdykcyą Trybunału Koronnego co do obowiązków swoich, zawſze zoſtawać będzie. Wszelkie zdrożności proſtować, przeſtępſtwo ukarać Trybunał mocen będzie.

Paleſtra Trybunału Koronnego, mieć będzie za pierwſzy obiekt sprawiedliwość i ſkrocenie proceſſu ſtronom Prawo z sobą wiodącym. Ich będzie obowiązkiem unikać, ile można wſzyſtkich wybiegów przez ſtrony na zwłokę, a przyćmienie sprawiedliwości wyſzukanych.

Nie wolno będzie w Induktach i Replikach nadużywać Praw do rzeczy nieſtoſownych. Opuſzczać w czytaniu Dokumentów tego, co ſtronie bronioney byłoby szkodliwe, nadciągać oboiętnego znaczenia, lub wyrazów na rzecz ſtrony bronioney, dopieroż przytaczać Praw nie będących, tym więcey ukrywać, taić, lub uſuwać od wiadomości Sądu, i ſtrony przeciwney dowodów, sprawę drugiey ſtrony wſpierać mogących.

Każdego w Paleſtrze ſtawaiącego, obowiązkiem będzie oſzczędzać ile możności czas dla sprawiedliwości Obywatelów potrzebny, ſtarać się zbliżać Oſoby zakłócone do poiednania i zgody. Oſoby uniesione ślepym przywiązaniem do spraw swoich, w sprawach zakwitowanych, niesłuſznych i kłótliwych nakłaniać do odſtąpienia. W Induktach i Replikach zachowywać w piſmach i mówieniu powagę ſtylu, przyſtoyność, iaſność wyrazów, unikać wſzelkich pobocznych dygreſsyi, mieſzania przypadków i przykładów do rzeczy nieſtoſownych, a naywięcey słów oſtrych i uſzczypliwych dla Sądu, dla siebie i ſtron sprawę popieraiących. Za wſzelkie w tey mierze przeſtępſtwo, będą do Sądu natychmiaſt z Regeſtru *Directi Mandati* karani, a za obelgę lub kalumnią *ab activitate* oddaleni na zawſze.

Do

Do każdey sprawy podawać się będą zaraz po zapisaniu komparycyi do Protokułu, która Osoba, od którey strony należy, co Pisarz natychmiast w Protokuł wpisze, a nierekwirowany od strony podaiący się, za podeyście popełnione pod Sądem i zdradę, karany będzie zapłaceniem pieniężney kary 2,000 złł: Delatorowi, a trzecią część do Skarbu Trybunału, i oddalony *ab activitate* będzie na zawsze.

Mówić zaczynaiący, ma wprzód uprasząć o głos Marszałka: bez dania głosu nikt mówić nie będzie. Marszałek nikomu głosu dać niepowinien, iak tylko temu do sprawy, kto w Protokule iest zapisanym do obrony, i to tym porządkiem, iak się kto podał, do Indukty, do tłumaczenia Dokumentów, do Repliki, lub do Accessorium, które powinno się takie wymienić w Protokule, iakie Prawem teraźnieyszym iest dozwolone; a w Litwie do Produktu i Repliki. Stronie zaś samey zawsze domówić się do sprawy własney wolno będzie.

Marszałek lub przy Laśce mieysce iego zastępuiący, odmówić głosu legalnie proszącemu nie może, a w dawaniu głosów, porządek teraz Prawem przepisany i koley ściśle zachowa, pod odpowiedzią taką, iako *pro denegato judicio*. O co stronie wraz z stawaiącym w sprawie do Rady użalić się, i w Protokuł natychmiast do pióra na piśmie przełożenie podać wolno będzie.

Indukty i tłumaczenia Papierów przez alternatę dla stron, potym Repliki, w Litwie Produkta i Repliki w każdey sprawie dozwolone bydź powinny, lecz Patron po skończoney Replice mówić chcący, słuchany bydź nie ma, owszem o głos naprzykrzaiący się, karany będzie. Papiery zaś wszelkie powinny bydź w Sumaryusz zamieszczone. *Extra Summarium* żadnych papierów przydawać, lub przypisywać, tym więcey przy Replikach, lub po Replikach u Sądu składać wolno nie będzie. Patron, lub strona to czynić chcąca 2,000 złł; stronie, a trzecią część do Skarbu Trybunału, oraz za podeyście ukarani zostaną. W Litwie zaś Regestr *Comportationis* zachowuiemy.

Illacye czyli wniesienia, pozwolone Prawem mieć będą mieysce, lecz te do Sądu na piśmie podane będą, i stronie kommunikowane, Marszałek przeczytania głosu w illacyi odmówić nie może i ten na piśmie podać się powinien, Trybunał także odpowiedzieć na piśmie.

Summaryusze, oraz Indukty strony obecne lub ich Plenipotenci i Patron Induktę maiący, podpisywać będą, inaczey przyięte od Sądu być nie mogą. Summaryusze te powinny bydź dokładne, treść rzetelną każdego Dokumentu dostatecznie zawieraiące, za dostrzeżony i dowiedziony przypadek uchybienia Prawa podpisuiący, odpowiedać i karany bydź ma.

Indukty i Summaryusze w Koronie, w Litwie Produkta spraw, zaraz powinny się składać w Kancellaryi przy podaniu wpisu, a bioracy *meritum*, czyli produkt z Kancellaryi, naydaley w tydzień odpisać, i nawzaiem *meritum* to, czyli produkt tamże złożyć powinien. Pisarz zapisze przy podaiącym natychmiast w osobney na to Xiędze bez opłaty, iako tego dnia *meritum* w sprawie i Summaryusz, Produkt, iest u niego od strony N. N. dla strony N. N. złożony, ten nieodwłocznie drugiey stronie lub iey Patronowi poda i uwiadomi, a strona rekwiruiąca papierów podług Summaryuszu i nawzaiem, powinna ie mieć sobie oddane do przeyrzenia i przeczytania. A artykuł o niewydaniu Papierów przed Sprawą w rocie przysięgi Palestry Koronney umieszczony, wyłączamy.

Palestra Trybunalska wymówić się może od bronienia sprawy zakwitowaney, lub Dekretem oczywistym osądzoney, lub też dwoma Dekre-

tami zaocznemi podług Prawa zapadłemi ukończoney; w innych zaś wszelkich sprawach od podięcia się obron, nikt wymówić się nie powinien. A sprawy nędznych, ubogich, wdów, sierót, tudzież kryminalistów i więźniów przez litość i z względu ludzkości bronić obowiązana. W przypadku uchylenia się powszechnego od obrony, Trybunał mieć będzie władzę wyznaczyć obrońców w sprawach wzwyż opisanych, a naznaczeni wymawiać się nie będą mogli, pod animadwersyą i ukaraniem od Sądu. Broniący więźniów i w areszcie osadzonych, będą mieli udzieloną wolność od Sądu ich odwiedzania tyle razy, ile razy więzień tego żądać, lub Patron potrzebować będzie. *Merita* w sprawach kryminalnych, Trybunał kosztem Skarbu dla więźniów drukować, rozkazywać mocen będzie.

Palestra ofiarowaną nadgrodą od powierzaiącego obronę sprawy swoiey kontentować się będzie, nie wymagaiąc zbytnich opłat i nadgród nad wymiar pracy swoiey, i z uciskiem dla Pacyentów. Upomnieć się może o *vadimonia* za *adjudicata* Sądowe: i na te złożone u siebie Dokumenta wydawać będzie do obrachunku po sprawie, lecz zbytnich wadymoniów pod uwagą Sądu i karą wymagać nie może, ani nadgród od obrony, pod karą depaktacyi. Kto się podeymie obrony sprawy tey, potym porzucać, ani odstąpić nie może. Ktoby zaś przez niedozór i niepilność swoiego Pryncypała zkondemnować dopuścił, lub dał upaść w sprawie, zdradę lub kondykt ze stroną na szkodę popełnił, winien będzie odpowiedzieć stronie za wszystko, i z liczby Palestry odsądzony zostanie nazawsze.

Ktokolwiek z Palestry raz w iakiey sprawie należał, w tey samey sprawie od drugiey strony podeymować się nie może, ani rady dawać, ani też na konferencyach drugiey strony znaydować się. Nie może i nie powinien powierzoney sobie taiemnicy od strony, która go do obrony wezwała, nikomu wyiawiać, czego iednak do utaienia Dokumentu stosować się nie będzie godziło. Nie wolno będzie odtąd żadnemu z Palestry, póki w iey liczbie zostawać będzie, nabywać na swoie, lub pod obcym imieniem Cessyi zlewku Prawa, albo Donacyi, w czasie rozpoczętego Processu, na rzecz summy i Dobra w Processie wiszące, na stronę, od którey do obrony sprawy był obowiązanym, lub przeciw którey należał, pod nieważnością takowego nabycia, i wyłączeniem z liczby Palestry, przez wyglózowanie go z Księgi.

Wszelkie przestępstwa, przewinienia, wykroczenia, od kogożkolwiek z Palestry popełnione, rezolucye na nich, admonicye, Dekreta i kary, tych tylko dotykać będą, którzy winnemi będą znalezieni, i zapisane bydź koniecznie powinny w Księgę Palestry. Niesłusznie przez Trybunał ukarani, obwinieni, lub od swoich obowiązków dla iakiego przestępstwa, dla zarzutu kryminalnego zawieszeni, mieć będą Prawo oczyszczenia się i odwodu niewinności na następuiącym Trybunale, podług stopniów Prawa, nie tykaiąc Dekretów oczywistych, lub dwóch zgodnych zaocznych.

Nie będą mogli bydź w liczbie Palestry Trybunału umieszczeni: *1mo.* Którzyby nie byli Szlachtą rodowitą Polską, iako też ci, którzyby iuż byli na funkcyach Poselskich, Deputackich, lub w Dykasteryach Rządowych zasiadali, lub też Sędziami Ziemskiemi, albo Ziemiańskiemi, schodzić na stopień Palestry i podawać się, ani przyimowanemi bydź nie mogą. *2do.* Którzyby mieli na sobie aktualnie Urzędy Sędziowskie, lub Komornicze exekutoryalne. *3tio.* Którzyby w służbie aktualney Woyskowey zostawali. *4to.* Którzyby byli pod zarzutem i Processem kryminalnym, dopóki się z takowego przez Dekret

kret zupełnie nie oczyszczą. *5to.* Którzyby potrzebnych wiadomości Prawa Kraiowego, Prawa powszechnego, Cywilnego, i znaiomości doskonałey języków Oyczystego i Łacińskiego dla zrozumienia dawnieyszych Dekretów, Praw i Tranzakcyi, nie posiadali. *6to.* Którzyby w obowiązkach służby płatney u kogo zostawali. Plenipotencye zaś w Palestrze, i interessa choćby z oznaczoną Kapitulacyą utrzymuiący, pod ten Artykuł bydź stosowanemi nie mogą.

Poszanowanie od Sądu dla Palestry równie bydź ma, iak dla każdego Obywatela sprawę swoię promowuiącego. Nie wolno będzie żadnemu z Sędziów słowami nikogo dotykać, obelgi nań miotać, lub łaiać, i w tym przypadku grzeszący Sędzia, tak iako prywatny uważany będzie, a za przestępstwo od kary Urząd go zasłonić nie może. Ale też tym ściśley Palestra zupełne znać będzie dla Sądu poszanowanie.

Nie będzie się godziło wpadać i przerywać danego głosu, mówiącego tłumić, za daniem znaku od Laski do ustępu, upornie tenże ustęp nieodeyściem od kratek wstrzymywać; Słowa złośliwie na Sąd miotać, lub Osobom Sąd składaiącym w głosie dotkliwie przymawiać, hałasy, krzyki na Ratuszu lub po mieście wzniecać. Ustronne schadzki między sobą przeciw Trybunałowi czynić, zbierać lub spisywać się, tumulty w Izbie Sądowey wszczynać, opierać się i kupić przy obronie spraw, lub z Ratusza odchodzić, strony do odstąpienia od Sądu namawiać, Papiery od Sądu przy ustępie zabierać; każdy to czyniący pryncypalnie, lub też mieszaiący się wspólnicy, przez Trybunał karani podług miary wykroczenia, i od Palestry, oraz *ab activitate* odsądzeni będą.

Wezwany każdy na Ratusz do Sądu, natychmiast stawić się, skromnie dać tłumaczenie, w czym będzie żądane, i wyrokom Sądu stawać się posłusznym obowiązany będzie. Praktyk w sprawach czynić godzić się nie będzie. W każdym z wymienionych przypadku, Sąd Trybunału, rygor Prawa na przestępstwo rozciągnie, i winnego za dowiedziony onemu występek, podług miary ukarze, i z liczby, oraz z Księgi Palestry, tudzież *ab omni activitate* oddali.

Regestr Palestry stawaiących w Trybunale dla wiadomości Sądu i stron powszechney wypisany będzie wraz z Rotą Przysięgi, drukowany zawsze na stole Sądowym znaydować się powinien.

Ktokolwiek odtąd z liczby Palestry wychodzić zechce, w każdym czasie podać się wolno mu będzie przez Notę na piśmie do Trybunału, która przy Protokule ma bydź konserwowaną, Trybunał w całym komplecie zasiadaiącym, powinien zapisać takiemu wychodzącemu z Palestry rzetelne i sprawiedliwe świadectwo, o iego obowiązkach i zasługach publicznych w czasie, w którym się obroną interessów Obywatelskich zaymował, iak one z zachowaniem Prawa i ufności publiczney, i iak długo sprawował, to zaświadczenie w Xięgę Palestry Trybunał zapisawszy, podpisze, i wychodzącemu z liczby Palestry odda.

Ktoby zaś w Xięgę Palestry odtąd zapisanym będąc, takowego świadectwa nie miał, do Urzędu Sędziego, Komornika Ziemskiego, Kommissarza Porządkowego, lub innego iakiegokolwiek otrzymania, Prawo utraca, i podawać się nie może.

Lecz ktoby w Palestrze będąc przez lat 4. na odeyściu swoim do świadectwa zyskiwać się od Sądu maiącego mimo innych zasług i te okazał, że w tym czasie 20. ugód dobrowolnych między stronami iako pośrzednik sam ieden, (co ma bydź w Komplanacyi każdey szczególnie wyrażono) zrobił, i strony przez Komplanacye do zgody nakłonił; Sąd powinien będzie te wszystkie w zaświadczeniu wymienić; licząc zaś to za zasługę Obywatelską, iuż nie 4. lecz tylko lat

2. potrzebować będzie do zasiadania w Kommissyi Porządkowey, lub Sądach Ziemskich, aby wysłużyć *capacitatem* do funkcyi publiczney Kraiowey, lub Urzędu; Ktoby zaś dwoie tyle ugod zrobił, profto do Funkcyi publiczney Prawo mieć będzie.

Prawo teraźnieyfze o Paleftrze Trybunału napifane, do wfzyftkich Magiftratur Sądowych w Kraiach Rzeczypofpolitey rozciągamy. Waruiąc szczególniey w Magiftraturach i Sądach Relacyinych, Seymowych, Kommiffyów Edukacyi, Policyi, Sądów Marfzałkowfkich, Zadwornych, Kommiffyów Skarbowey, Woyfkowey, Porządkowych, iż w tych wfzyfcy zdatność i nauki pofiadaiący, iakiegożkolwiek Stanu i Urodzenia w Paleftrze mieścić się, i obrony spraw przyimować będą mogli:

§. XXVII.

O Przysiędze dla Paleftry.

Wfzyftka Paleftra dawniey w Trybunałach Koronnych ftawaiąca i przysięgła, przysięgę w Prawie teraźnieyfzym przepifaną wykonać będzie powinna, tudzież i ci, którzy z Juryzdykcyów innych do Trybunału Koronnego przychodzić będą. Żaden z Paleftry póki przysięgi teraz Prawem przepifaney nie wykona, Prawa obrony i głofu w Sądzie mieć nie może. Czas wykonania przysięgi dla Paleftry na początku każdego Trybunału od dnia 17 *7bris* do dnia 21 tegoż Miesiąca raz tylko ieden przez czas całego roku Trybunału przeznaczamy. W Trybunale także Litewfkim, raz w rok czas przysięgi od dnia 3 Maia do dnia 7 determinuiemy. Czas zaś wykonania przysięgi w Ziemftwach raz w rok po dniu tym, w którym się Sądy pierwfzy raz zaczynać będą, także przeznaczamy.

Paleftra w Ziemftwach obrony Spraw przyimuiąca, może przyimować obrony w sprawach Kommifsyów Porządkowych, i Sądów wfzelkich Duchownych.

Rota Przysięgi dla Palestry.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu &c. iż zabieraiąc się do obowiązków „ bronienia sądowne fpraw, iakie mi powierzone od kogożkolwiek będą ku „ obronie, też obowiązki podług przepifu Prawa zawfze ściśle zacho„ wywać będę; Sprawiedliwość, fkrócenie Procefsu, zgodę i poiednanie „ Obywatelów, za naypierwfzy i szczególny obiekt poftępowania moie„ go mieć będę, rady żadney nikomu na przewłokę, lub przytłomienie „ sprawiedliwości, ani krzywdę bliźniego dawać nie będę. Strony Prawo „ z sobą wiodące, do ugody i ukończenia kłótni zbliżać ftarać się będę, „ Kondykta na szkodę 3ciey ftrony w Sądzie niedopufzczę, ale owfzem „ o takowych i wfzelkich innych podeyściach i kapcyach Stronę i Sąd „ publicznie oftrzegać będę. Dowody, papiery do Sprawy mi powierzo„ ne, pilnie i rozważnie czytać, Summaryufze dokładne czynić, z nich „ treść zbierać, a Sądowi wypifane podawać będę. *Merita* czyli Induk„ ty, Repliki dokładnie, iafno i wyraźnie pifać i do Sądu podawać bę„ dę; Nikogo pifmem, ani głofem potwarzać nie będę. Słów obelżywych „ sławie cudzey ubliżaiących wyftrzegać się będę. Sekretu od ftrony „ w ufności mnie powierzonego, wiernie dochowam; ale Dokumentu ża„ dnego na szkodę lub krzywdę Strony drugiey nie zataię. Spraw Więźniów, Wdów i Sierot ubogich, przez wzgląd ludzkości, bez wyma„ gania nadgrody i opłaty bronić będę, tudzież żadnych opłat i nad„ gród nad możność Strony i wymiar pracy wymagać nie będę, ale na

„ tym,

„ tym, co mi dobrowolnie ofiarowane będzie, przeſtawać będę. Obo-
„ bowiązany do sprawy sam za siebie, nie przez inne Oſoby, te obowiąz-
„ ki obrony zawſze sprawować będę, i z moiey przyczyny lub niepilno-
„ ści, lub zaniedbania upadać Stronie w Sprawie, lub iakikolwiek po-
„ nieść uszczerbek nie dopuſzczę. Vadimoniów na adjudykata Sądo-
„ we zbytecznych wymagać nie będę, i na te Dokument Stronie wy-
„ dam, a po sprawie coby z obrachunku zbywało, powracać będę.
„ Młodzież do Paleſtry przychodzącą, lub od Rodziców oddaną, pod
„ zwierzchnim dozorem moim, tak co do nauki Praw Cywilnych i
„ Kraiowych, iako też co do Obyczaiów, mieć będę w pilney baczności.
„ W sprawach oczywiſtemi Dekretami, lub dwoma zaocznemi podług ſto-
„ pniów Prawa, lub kwitem ukończonych, ſtrony do odſtąpienia Proces-
„ su i kłótni, prowadzić będę, i od spraw takowych obrony uchylać się
„ będę; zgoła we wſzyſtkich obowiązkach moich i dopełnieniu onych,
„ Boga, sprawiedliwość, miłość bliźniego przed oczyma maiąc, Prawa
„ Kraiowego ściśle trzymać się będę. Tak mi Panie Boże dopomóż, i
„ niewinna Syna Jego męka.

Paleſtra dawna w Trybunale W. X. L. przysięgła, przy dawney przysiędze zachowuie się, a nowo przyſtępuiący, przysięgać będą w rotę podług Konſtytucyi 1726.

TABELLA CZYLI TAXA
Od Dekretów i Kondemnat.

	w Trybunale.		w Ziemstwie.	
	Zł:	Gr:	Zł:	Gr:
Od Dekretu nakazuiącego zapłacenie Summy z Zapisu, lub Skryptu prostym długiem strona zyskuiąca zapłacenie	- -	- -	3	- -
Strona zaś, która zapłacić obowiązana summę przez Dekret Luity - - - - -	- -	- -	4	- -
Od Dekretu uwalniaiącego od impetycyi w sprawie pryncypalney i od Dekretu Reindukcyi, strona Dekret takowy zyskuiąca - - - -	20	- -	6	- -
Od Dekretu, którym iest nakazana Inkwizycya na grunt, Likwidacya, Kalkulacya, lub Wizya, obiedwie strony po - - - - -	8	- -	4	- -
Od Dekretu nakazuiącego odprzysiężenie się w sprawie, strona odprzysiądz się maiąca - - -	12	- -	3	- -
Druga strona - - - - -	6	- -	2	- -
Od nakazaney Exekucyi przy Dekrecie, strona zyskuiąca	4	- -	2	- -
Od Dekretu przyznaiącego Aktorstwo do Sukcessyi -	16	- -	8	- -
Od Dekretu *non Agniti Regestri, vel Fori* strona pozwana	6	- -	2	- -
Od Dekretu Adcytacyi nakazaney strona pozwana -	6	- -	2	- -
Od Dekretu z Inkwizycyi, w sprawie uczynkowey, podług liczby świadków, każda strona - -	2	- -	- -	- -
Od Dekretu Likwidacyi długów, i od kollokacyi, od każdego tysiąca, lecz tylko od tey summy, która się utrzymuie w kollokacyi - - -	1	- -	- -	15
Od Kondemnaty zapisaney pod wpisem iakiegokolwiek bądź rodzaiu, tudzież infamii - - - -	2	- -	1	- -
Od Dekretu *determinationis Fori* w Trybunale, obiedwie strony po - - - - - -	3	- -	- -	- -
Od Dekretów czyli Rezolucyi, co do Komparycyi i Pozwu, odtąd nic opłacać się nie będzie.				

Adjudicata te od Dekretów strony opłacać powinny w Trybunale na rzecz Skarbu Officyaliście Skarbowemu, w Ziemstwach na rzecz Sądu i Pisarza, Instygatorowi przysięgłemu i ustanowionemu od Sądu. Gdyby zaś sama strona obecną do sprawy nie była, za takowe *adjudicata* Patronowie w sprawach stawaiący winni będą do zapłacenia. Od iednego Dekretu, dwóch lub trzech opłat wymagać nie będzie się godziło, a odbieraiący zapłatę od Dekretów, nie może odbierać inaczey, iak za Kwitem stronie płacącey przez siebie danym i podpisanym: tudzież w osobną Księgę na to oprawną, wprzód opłat zapisanych, i przez płacącego w teyże Księdze podpisanych w te słowa: *Zgadza się z Kwitem mnie danym.* Ta Księga w Trybunałach ma bydź przy Pisarzu Trybunalskim, w Ziemstwie przy Sądzie Ziemskim. W Kwicie powinna bydź wyrażona data każdego Dekretu, czy Kondemnaty, i data w tey Księdze Kwitu zawsze ma bydź położoną: takąż samę Księgę czyli Regestr, Pisarze Trybunalski, Ziemscy, tudzież Regenci Aktów i Kancellaryów wszystkich, co do zapłaty od Suscepty, Extraktów i Pieczęci utrzymywać będą, podług Schema od Kommissyi Skarbowey wydać się maiącego. W Ziemstwie Grzywny odtrąciwszy na opłatę Instygatora i dwóch Woźnych, tudzież potoczne wydatki Izby, co Kwartał będą likwidowane, i zawsze dzielić się będą na cztery części: trzy części na trzy Osoby podług układu kompletu Sąd składaiące, czwarta część na Pisarza: Sędziowie zaś nad komplet zasiadaiący w nie swoim komplecie, do Grzywien należeć nie będą. Kara za Depaktacyą w Artykule Prawa Pisarzom Trybunalskim opisana, na wszystkie Sądy Pisarzów i Kancellarye roz-

§. XXIX.

Tabella czyli Taxa Adjudikatów i kar Sądowych.

	W Trybunale.				W Ziemstwie.			
	Stronie.		do skrzynki.		Stronie.		do skrzynki.	
	złote	gr	złote	gr	złote	gr	złote	gr
Za zarzuconą Kondemnatę Ziemską przy Komparycyi	30	—	10		30		10	—
Za zarzuconą Kondemnatę Trybunalską -	60	—	20	—	—	—	—	—
Na zniesienie Kondemnaty Ziemskiey - -	60	—	20	—	60	—	20	—
- - - Trybunalskiey -	120	—	40	-	—	-	—	—
Za kontrawencyą Dekretowi Ziemskiemu -	40	—	13	10	40		13	10
Za Kontrawencyą Dekretowi Trybunalskiemu	200	—	66	20	—	—	—	—
Zarzucenie Infamii nie może być opłacane, lecz pod Infamią będący, w żadnych sprawach Cywilnych ważnie czynić, tudzież Tranzakcyi zeznawać nie może, oprócz Manifestów i Pozwów dla oczyszczenia się od zarzutu i obrony własney.								
Za wpisanie się nieprzyzwoite do Regestru *Incarceratorum*, w Trybunale, w prawie uczynkowey, lecz nie Kryminalney, lub też Cywilney -	2,000	—	666	20	—	-	—	
Za wpisanie się nieprzyzwoite do Regestru *Expulsionum* w sprawie do tego Regestru nienależący w Trybunale - - -	1,500	-	500	-	—	—	—	—
Za odstąpienie w sprawie po Induktach iedney strony - - - - - - -	1,000	-	333	10	—	—	—	—
Za odstąpienie po Induktach stron obudwóch	2,000	—	666	20	—	—	—	—
Za wywołanie sprawy *definitive* nieosądzoney w pierwszey Instancyi w Sądach Ziemskich, lub Granicznych - - - - -	1,000	—	333		—	—	—	—
Za wywołanie sprawy do Sądów Assessorskich, należącey do Kommissyi Policyi, Skarbowey, lub innych Juryzdykcyów - - - -	3,000	—	1,000		—	—	—	—
Za Appellacyą od Dekretu Ziemskiego niesłusznie założoną, gdy ten Dekret cały potwierdzony zostanie w sprawie prawney - - tudież tydzień Wieży górney	600	—	200	-	—	—	—	—
Za wywołanie w uczynkowey sprawie kara podobnaż	600	—	200	—	—	—	—	—
Za wywołanie sprawy do Trybunału Duchownego, czyli *Compositi Judicii*, temuż Trybunałowi z Prawa nienależącey, oprócz nieważności Dekretu, stronie wywołaney - - - oraz dwa tygodnie Wieży.	2,000	—	666	20	—	-	—	—
Za Listy Instancyonalne - - -	2,000	-	666	20	—	—	—	—
Za wpisy w tumulcie przewołane i sprawy przestąpione - - - - - -	3,200		1,066	20	—	—	—	—
Za zyskanie Kondemnaty z pod cudzego wpisu	2,000		666	20	—	—	—	—
Kancellarye za przyięcie Manifestów, Relacyi Pozwów, przeciwko Dekretom Trybunału ostatecznym, *Ultimæ Convictionis* - - -	2,000		666	20	—		—	—
Za Dekreta *in præjudicium tertii* wystarane, strona prokuruiąca podpada karze - -	4,000		1,333	10	—		—	—
Za odmianę przeczytanego Dekretu *pro abusu Officii*	4,000	-	1,333	10	—		—	—
Od nabywania Cessyi i Dóbr *in lite* będących	3,200	-	1,066	20	—		—	—
Za bunty w Palestrze, tak czyniący iak popieraiący	3,200	-	1,066	20	—	—	—	—
Deputat nieprawnie na Seymikach obrany, a w Trybunale zasiadaiący, karany będzie -	3,200	—	1,066	20	—	—	—	—
Za przestąpienie obowiązków swoich Prawem przepisanych, Marszałek Seymikowy i Assessorowie - - - - - -	2,000	-	666	20				
Za Oppugnę, ktoby ią czynił - - -	2,000	-	666	20	2,000	—	666	20
Za sprowadzenie Milicyi lub kupy zbroyney do gwałtu w porę Seymików. - - -	—	—	—	—	6,000	—	2,000	—
Za dobycie Szabli zaczepnie na Seymiku -	—	—	—	-	2,000	—	666	20
Za sprowadzenie Obywatelów na Seymiki niemaiących głosu na tychże - - -	—	—	—	—	6,000	—	2,000	
Za wdzieranie się gwałtowne, a nielegalne do wotowania, lub Urzędu iakiego - -	—	—	—	—	2,000	—	666	20
Patron niewezwany do sprawy od strony, a stawaiący od strony, karany będzie - -	2,000	—	666	20	2,000	—	666	20
Od Depaktacyi stron, kara - - - i wrócenie dwa razy tyle stronie, co wziął.	2,000		666	20	2,000	—	666	20

T A X A

JURIUM CANCELLARIÆ

we wszelkich Aktach, tudzież od Extraktów, Dekretów przez Pisarzów Ziemskich wydawać się maiących.

		Gr:
1mo. Od Roboracyi przedażnego Kontraktu, który ma bydź w Protokuł wciągniony *de tenore* w Roboracyi, obiedwie ſtrony płacić będą po - - - - -	3	
2do. Od Rezygnacyi ſtrona tak zeznaiąca, iako i kupuiąca po - -	2	
3tio. Od Kwitu *de Pretio* obiedwie ſtrony po - - - -	1	
4to. Od Oblaty rzeczonych Tranzakcyy przez połowę płacić ſię będzie, to ieſt: ta ſtrona tylko płaci, która Tranzakcyą do Oblaty podaie.		
5to. Od Intromiſſyi w Dobrach, wraz z podaniem Inwentarza ſtrona podaiąca - - - - - -	2	
6to. Od każdey inney Oblaty niewieczyſtey w Kopii podać ſię mogącey, ſtrona podaiąca - - - -	1	
7mo. Od Roboracyi Kontraktu zaſtawnego, który także inserowany bydź powinien w Protokuł, obiedwie ſtrony po - -	2	
8vo. Od Zeznania Zaſtawy, obiedwie ſtrony po - - -	1	
9no. Od Roboracyi Intercyzy przedślubney, która także ma bydź inserowana w Protokuł, obiedwie ſtrony po - - -	3	
10mo. Od Roboracyi Kontraktu arendownego, który lubo nie będzie w Protokuł inserowanym, wszelako Kopią ſtrony podpisaną, lub weryfikowaną przez Sąd zoſtawić powinny przy Aktach, która wraz z Inwentarzem Dóbr przy Aktach zachowana będzie, obiedwie ſtrony po - - - -	1	
11mo. Od podania i uczynienia Manifeſtu, ſtrona czyniąca -	- -	20
12mo. Od przyięcia zeznania Relacyi, - - - - - -	- -	15
13tio. Inwentarze Dóbr przy Intromiſſyach przesyłane, tudzież Mappy, niemniey wszelkie Akta i działa Urzędników Exekutoryalnych i Mierniczych przyimowane będą bez żadney opłaty.		
Toż samo Proklamacye trupów, które odtąd przed Sądem, a nie przed Aktami powinny bydź opisywane, obdukcye ran ſkaleczonych przyimowane bydź powinny w Sądzie, i z podpisem Sądu podawane *ad Acta* bez żadney tak w Sądzie, iak w Kancellaryi opłaty pod naysurowszą karą za Depaktacyą.		
14to. Od przyięcia Wpisu w Trybunale - - - -	1	
15to. Od Wpisu w Ziemſtwie - - - - -	- -	15
Przy czynieniu Wpisu w Ziemſtwie dla Woźnego ſtrona składać będzie - - - - - - - -	- -	3
16to. Od przyciśnienia Pieczęci na wszelkie Extrakty, czy Sądowe, czy z Kancellaryi wychodzące, tak w Ziemſtwie, iako i Trybunale - - - - - - -	- -	6
Opłata od Pieczęci przeznacza się na utrzymanie potoczney Expensy Kancellaryi i Archiwum, iako to: Papier, oprawę Kſiąg, Seryarzów, ich układanie, opał Izby, Kancellaryi, i t. d.		
17mo. Kſięgi Metryk odbierane będą i przyimowane bez żadney opłaty, tudzież Tabelle Ludności od Plebanów, Dziedziców i Miaſt podawane, a przyięcie onych zapisywane będzie w Protokule Inwentarzów Dóbr: z wyrażeniem Aktu którego dnia do Kancellaryi doszły, i przez kogo przeſłane zoſtały.		
18vo. Od Arkusza na Extrakt wychodzących wszelkich Tranzakcyów i Dekretów nie więcey, iak po - - - - -	1	

TRYBUNAŁ DUCHOWNY,

Czyli Compositi Judicii w Koronie.

§. I.

Skład i mieysce Trybunału Compositi Judicii.

20. Trybunał *Compositi Judicii* składać się będzie z liczby sześciu osob Deputatow Duchownych, i tyleż Deputatów Swieckich.

Mieysce tego Trybunału będzie toż samo, które dla Trybunału Koronnego koła Swieckiego iest przeznaczone na zawsze.

Deputaci Duchowni obrządku Łacińskiego, w liczbie pięciu wybierani będą z Kapituł: Krakowskiey, Płockiey, Łuckiey, Helmskiey i Warszawskiey, każdy przez Kapituły swoie z Dyecezyów, z pomiędzy Prałatów, Kanoników Katedralnych; Opaci Swieccy, albo Zakonni w tych Dyecezyach, w których Opactwa swoie maią, wybieranemi do funkcyów Deputackich na Kapitułach bydź mogą.

Deputat zaś Duchowny ieden z Obrządku Ruskiego *Ritus Uniti*, obierany będzie na zieździe Biskupów Ruskich, w Polszcze Dyecezye swoie maiących, ieden z Biskupów albo Suffraganów, lub też Opatów Obrządku Ruskiego, także w Polszcze Opactwa swoie maiących.

Dzień Seymikom Deputackim po Kapitułach, w mieyscach zwyczaynych przy Katedrach 15. Czerwca, tudzież ziazd Biskupom Ruskim i Opatom, pod prezydencyą Przewielebnego Arcy-Bikupa Metropolity *R. G. U.* lub *primi ex ordine* Biskupów w Katedrze Włodzimierskiey, na tenże sam dzień oznacza się: a *Lauda* Kapituł i ziazdu, zaraz po skończoney Kapitule i wybraniu Deputata, do Akt Ziemskich podane bydź powinny.

Deputat Duchowny z Kapituły Krakowskiey, zawsze Prezydentem będzie w Trybunale Duchownym: a w przypadku śmierci na niego, lub gdyby dla Processu na Kapitule Krakowskiey otrzymanego nie był, albo też sam był pod processem, pierwszy z Kapituły następuiącey mieysce iego zastąpi.

Deputaci Swieccy wybrani będą z liczby Deputatów Swieckich kończącego się Trybunału, w liczbie sześciu: zachowuiąc warunki do wyboru kompletu Swieckich Deputatów, Prawem ninieyszym ostrzeżone.

Deputaci Duchowni, odtąd na Kapitułach przysięgać nie będą: ale w mieyscu Trybunału, podług obrządku poniżey opisanego.

§. II.

Czas sądzenia Trybunału Compositi Judicii, *Rugi, Elekcya Marszałka, Prerogatywy Prezydenta i Marszałka.*

Trybunał wspólny, czyli *Compositi Judicii*, zaczynać się będzie dnia 1. Sierpnia, następuiącym obrządkiem:

W trzech dniach ostatnich Miesiąca Lipca, Pisarz Trybunalski otworzy Protokuły, dla przyięcia podać się maiących *Laudów* przez Deputatów Duchownych: tudzież podawania i zapisywania obiekcyy, ieżeliby iakie przeciw Elekcyom lub osobom znaydowały się, a to tym samym sposobem, iaki iest dla Trybunału Głownego przepisany. Co wszystko tak podanie *Laudow*, iako też obiekcyi do dnia ostatniego Lipca, nastąpić powinno.

W dniu pierwſzym Sierpnia, po odbytey zwykłey Mſzy w Kaplicy Ratuſza, o godzinie Seſſyom zwyczayney, wſzyícy Deputaci Swieccy z Marſzałkiem swoim, i przybyli Duchowni zaczną Seſſyą od uſtępu, *in ordine* rugów, do których cały ſkład oboyga Trybunałów Deputatów należeć będzie. Deputaci Duchowni mieć będą mieyſca po Marszałku przed Swieckiemi Deputatami: Po których rugach ułatwieniu, iak w Trybunale Głównym ieſt opiſano, przyſtąpią wſzyſcy do rewizyi wotów Elekcyinych Deputatów, na Trybunał Główny naſtępuiący, zachowuiąc się wedle przepiſu Prawa.

Gdy zupełnie takowe wota zrewidowane i zapiſane zoſtaną; Marszałek Trybunału Głównego, ogłosi wybór takowych Deputatów na Trybunał naſtępuiący.

Przyſtąpią natychmiaſt wſzyſcy Deputaci Duchowni i Swieccy do wybrania sekretnemi wotami przez gałki, iednego za Marſzałka z pomiędzy sześciu wyznaczonych Deputatów Swieckich, do ſkładu Trybunału Duchownego. Naywięcey wotów maiący, Marſzałkiem ogłoſzony zoſtanie. *Pro casu paritatis votorum*, los *paritatem* rozwiąże.

Nim ogłoſzonemu Marſzałkowi koła Trybunału Duchownego, Marszałek kończącego się Trybunału Głownego Laſkę odda; tenże Marſzałek ſtarey Laſki, wezwie do wykonania przyſięgi Deputatów Duchownych; po którey wykonaney, nowy Marſzałek *Compositi Judicii*, mieyſce swoie weźmie, a Deputat Duchowny z Kapituły Krakowſkiey, obok niego z prawey ſtrony, mieyſce Prezydenta zaſiądzie.

Wſzyſtkie prerogatywy, honory Marſzałka, tak co do powagi, iako i do Sądu Trybunału Duchownego, też same będą, które służą Marszałkowi Głównego Trybunału. Prezydent zaś mieć będzie takie honory, iakie mieli Prezydenci w dawnieyſzych Trybunałach.

§. III.

Odprzysiężenie się Deputatów po ſkończoney funkcyi: Przysięga Swieckich nowo wybranych.

Po odebraniu Laſki, iak tylko Trybunał Duchowny mieysce swoie zabierze, Prezydent i Marſzałek Trybunału Duchownego każą otworzyć Izbę; i za wezwaniem wſzyſtkich Arbitrów, przybliżą się do szranek, i przeydą na drugi koniec ſtołu Sądowego. Marſzałek trzymaiąc Laſkę w ręku, wzywać będzie z kolei Deputatów do przysięgi: którą naprzód Marſzałek przyſzłego Trybunału, a po nim Deputaci po dwóch przyſtępuiąc, w rotę prawem przepisaną, przez Prezydenta dyktowaną, głośno wymawiaiąc słowa, wykonywać będą.

Niewolno będzie żadnemu Deputatowi odprzyſięgać się osóbno, albo przed czaſem Prawem ninieyſzym zamierzonym, pod karą utracenia *activitatis* na zawſze.

Deputaci pod zarzutem będący, i o ten do Sądów Seymowych pozwani, od wykonania takowey przysięgi wſtrzymać się powinni; Ani dopuſzczeni bydź mogą do odprzyſiężenia ſię do póty, póki się z zarzutu sobie uczynionego nie oczyſzczą: inaczey dopuſzczaiący onych do przysięgi, iak *complices* uważani, a nad prawo przyſięgę pod zarzutem wykonywaiący, *ipso facto* za winowayców uznani będą.

Tenże sam obrządek w odprzysiężeniu się Trybunału *Compositi Judicii*, ma bydź na reaſſumpcyi Trybunału Głównego, w dniu 15 Września zachowany; z tą tylko różnicą, iż na ten czas Deputaci Trybunału *Compositi Judicii* kończącego się, ani do rugów zaczynać się

m aią-

maiącego Trybunału, ani do obrania Marszałka należeć nie będą mogli, ani też w czasie tychże rugów i elekcyi bydź w Izbie, ale przez czas obrania Marszałka w Kaplicy Ratusza znaydować się będą: Po obraniu którego, przez Delegowanych z Izby zaproszeni, do niey wszedłszy, Marszałek Trybunału Duchownego, odbierze podpisany Akt rugów i elekcyi, i sam go z całym kompletem podpisze.

Za wezwaniem Arbitrów do Izby, na mieysce to, które do odprzysiężenia się oznaczone, tenże Marszałek Trybunału Duchownego z Prezydentem przyszedłszy, wzywać będzie porządkiem Deputatów do wykonania przysięgi, do ktorey naprzod nowo obrany Marszałek, potym po dwie Osoby przystępować będą: Prezydent Rotę dyktować będzie.

Po odbytych w tym sposobie przysięgach, Marszałek koła Duchownego, nowo obranemu Marszałkowi Laskę odda, i przysięgę odprzysiężenia się wszyscy Deputaci koła Duchownego przed Marszałkiem wykonaią.

§. IV.

Komplet do Sądzenia.

Komplet w Trybunale *Compositi Judicii*, z czterech Duchownych i czterech Swieckich, w przypadku choroby na iednę, lub więcey (sób do sądzenia, naznacza się. Wszyscy atoli Deputaci, tak Duchowni, iako i Swieccy znaydować się, zasiadać i sądzić będą obowiązani.

Do tego kompletu w składzie Osób, zawsze rowna liczba Swieckich i duchownych decydować powinna. A gdyby na ktorey decyzyi, więcey z iedney, iak z drugiey znaydowało się, ci tylko decydować będą z większey liczby, których los wyciągnie.

W przypadkach zdarzyć się mogącey *paritatis*, Marszałek drugą kreską rozwiązywać będzie *paritatem*.

§. V.

[*Władza, moc, powaga i bezpieczeństwo Trybunału* Compositi Judicii.

Władza, powaga, i bezpieczeństwo Trybunału *Compositi Judicii*, będzie zawsze taż sama, co i Trybunału Głównego, tudzież taż sama moc Dekretów, iaka iest prawem dla Deputatów *Ultimae Instantiae*, Trybunału Głównego przepisana.

Trybunał Duchowny w sądzeniu, zachowa ten sam porządek i przepisy Prawa Kraiowego, iakie są dla Trybunału Głównego obostrzone. W sądzeniu swoim mieć będzie także za prawidło Konstytucye i Prawa Swieckie, nie udaiąc się do praw Duchownych i ustaw Kanonu Duchownego.

Deputat Trybunału *Compositi Judicii*, za złamanie Praw i występek, rowney podlegać na karze, którey podpadaią z prawa Deputaci Trybunału Głównego, z tą tylko różnicą: Iż Deputat Duchowny, po kary osobiste, odesłany będzie *ad loci Ordinarium*, lub do Metropolii swoiey.

§. VI.

Trybunał Compositi Judicii, *iakie ma sądzić Sprawy?*

Do Sądu Trybunału *Compositi Judicii* należeć będą sprawy, z appellacyi, lub przez prozekucye gravaminow od Sądów Ziemskich przychodzące. *1mo.* O dziesięciny wszelkiey natury z dóbr Ziemskich i

Duchownych, do Kościołów należące. *2do*: O procenta od wyderkafów na dobrach Ziemfkich i Duchownych rozciągaiące się, wyiąwszy ich ewaluacyą, w którą wdawać się żadną miarą nie będą mogły. *3tio*. *De Anno Gratiæ*: o Teftamenta i spadki po Duchownych bez teftamentu umieraiących, co do maiątku Duchownego tylko: zoftawuiąc Sądowi Swieckiemu rozfądzenie podziału między krewnemi: nie wdaiąc się bynaymniey w sprawy o teftamenta Swieckich ludzi, iakieykolwiek bądź kondycyi, choćby nawet legacye w sobie na rzecz Kościołów i Duchownych zawierały: anitéż podciągaiąc spraw o dobra Ziemfkie przez Duchownych Prawem krwie, lub Prawem nabycia posiadane. *4to*: Sprawy o przeyście z Religii Katolickiey do inney Religii, w artykule IV. Praw Kardynalnych umiefzczone. *5to*: Depaktacyi przez Duchownych, gdyby ta była popełniona, lub też popełnionego gwałtu, uderzenia, ranienia, albo zabicia, gdyby te na ofobie Duchownego były popełnione, albo na wzaiem.

§. VII.

Regeftra Trybunału Compositi Judicii, *i porządek sądzenia pomienionych Regeftrów.*

Na mieyfcu Regeftrów w Trybunałach dawnych *Mixti fori*, dla każdego Woiewództwa, które teraźnieyfzym Prawem znoszą się, w Trybunale *Compositi Judicii* dwa Regeftra powfzechne dla wszyftkich Woiewództw Koronnych uftanawiaią się.

Pierwszy Regeftr *Spraw Cywilnych powszechnych*, *Compositi Judicii*: w którym sprawy w artykułach 1. 2 i 3 teraźnieyszego Prawa powyżey opisane, mieścić się będą.

Drugi Regeftr *Taktowy* spraw uczynkowych: w którym sprawy pod Artykułami 4 i 5 wpisane bydź powinny.

§. VIII.

Stosunek w Sądownictwie Trybunału Compositi Judicii, *do Trybunału Koła Wielkiego.*

Porządek sądzenia pomienionych Regeftrów będzie na zawsze naftępuiący:

Od zaczęcia Trybunału do dnia oftatniego Sierpnia, Regeftr Ordynaryiny bez przerwy sądzony bydź powinien. Regeftr zaś Taktowy od dnia 1 Wrześnie, aż do dnia 14 tegoż Miesiąca, brany będzie także bez przerwy: lecz gdyby w Regeftrze Taktowym spraw nieftawało, pod ten czas Regeftr Ordynaryiny brany będzie.

Protokuły, Regeftra i Xięgi, tudzież *jura Cancellaria*, niemniey *adjudicata* i kary, takie same, iak są dla Trybunału Głównego, w Trybunale *Compositi Judicii* zachowane będą.

Wfzelkie Akta i Dekreta, pisane będą w ięzyku Oyczyftym: A Pisarz Trybunału, też same obowiązki, iakie ma sobie Prawem przepisane, pod Trybunałem Głównym, w czasie Trybunału *Compositi Judicii* dopełniać winien będzie. Tenże sam obowiązek do Regenta Trybunału i do Paleftry Trybunalfkiey rozciąga się.

Regeftra w Trybunale, ieden Deputat Duchowny, przez Deputatów Duchownych: a Sentencyonarz ieden Deputat Swiecki, przez Deputatów Swieckich wybrany, utrzymywać będzie.

Sen-

Sentencye i Dekreta *pluralitate* decydowane, wszyscy Deputaci tak Duchowni iako i Swieccy, chociażby przeciwnego byli zdania, podpisować powinni.

Zgoła: we wszystkim do Opisu dla Trybunału Głównego stosować się w Sądzie swoim, zostaią obowiązani.

TRYBUNAŁ

GŁOWNY ZIEMSKI W. X. LITEWSKIEGO.

21. Sąd Trybunału Głównego Ziemskiego Wielkiego Xięstwa Litewskiego, ieden odtąd będzie bez podziału na Repartycye.

Liczba Deputatów na Trybunał Litewski nazacza się Osób piętnaście, którzy na Seymikach wybranemi będą z Woiewodztw i Powiatów, tym sposobem:

Kiedy 15. Deputatów przez wszystkie 24. Powiaty w ośmiu Woiewództwach znayduiące się, w każdym Roku obieranemi bydź nie mogą: Na pierwszy Trybunał wyższe *ex turno* 15. Powiatów obiorą po iednym Deputacie, a na drugi pozostałe dziewięć Powiatów, w których Elekcya Deputatów nie była, z sześciu Powiatami, które w Roku przeszłym wybierały Deputatów, licząc ie z góry *ex turno*, wybiorą takoż po iednym Deputacie. Na trzeci zaś Rok z pozostałych 18. Powiatów od Elekcyi *immediate* przeszłey, 15. Powiatów obiorą również po iednym Deputacie. Trzy zaś pozostałe Powiaty będą należeć do następney Elekcyi; i taką koleią, ażeby i liczba 15. Deputatów, i następowanie Powiatów, iednego po drugim nieprzerwanie zachowana była, stanowiemy.

Deputat nie może powtórnie bydź obrany, chyba po upłynieniu czterech leciech okrągłych od iedney Elekcyi do drugiey.

Mieysce Trybunału, Reassumpcya iego i Limita.

Trybunał Główny Ziemski W. X. Litt: będzie na zawsze w Mieście Wilnie, zacznie się w każdym Roku 1. Maia *non obstante die festo*, a skończy się dnia 15. Marca.

Mieysce iego dawne, ponieważ Kommissya Skarbowa do swoiey wygody zreparowała, przeto mieyscem iego odtąd będzie Ratusz Mieyski, w śrzód Miasta i Rynku zaczęty, iako z samego położenia wygodnieyszy, na którego dokończenie ze Skarbu publicznego 60,000. Złł: Pol: Kommissya Skarbowa dwóma Ratami wypłaci, z funduszu extraordynaryinego Rady, *salvo calculo*.

Gdyby niezupełne wyreparowanie przeznaczonego na Sądy Trybunalskie gmachu, lub nieprzewidziane zdarzenie, wyciągało czasowey odmiany mieysca: Trybunał w komplecie mieysce sposobne, byleby nie za miastem obierze, a Kommissya Skarbowa za rekwizycyą na piśmie uczynioną, zapłatę Domu umówi i zaspokoi, opatrzenie tego domu, to iest: Izby Sądowey, na ustęp dla Liberyi, tudzież Kordygardy i więzienia, niemniey całego gmachu ze wszelkiemi potrzebnemi wygodami ma należeć do Skarbu publicznego; wewnętrzne meble i rekwizyta, kosztem Skarbu Publicznego sporządzone, i utrzymywane bydź maią.

Trybunał w komplecie, w potrzebie reparacyi, odnowienia, lub opatrzenia meblów, rekwizytów i gmachu Sądowego, uczyni na piśmie do Kommissyi Skarbowey rekwizycyą, która to wszystko dopełnić obowiązana.

Laſka Marszałka, kałamarze, atrament, pióra i dla każdego Deputata papier, dla notowania kontrowersyy, czy uwag, niemniey opał i światło, maią bydź ze ſkrzynki Sądowey opatrywane, expens na to Izba ma przeznaczać w każdey potrzebie, a Woźni pod dozorem Inſtygatorów pilnować opatrzenia Izby Sądowey, więzień, i aſſyſtencyi domu Marszałka. Kommendy Woyſka Rzeczypospolitey Trybunałowi aſſyſtować maiące, ſtraż potrzebną i wartę dawać maią, do czego Kommiſſya Woyſkowa, wyda potrzebne Inſtrukcye i Ordynanse.

Rugi Trybunalſkie.

Początek każdego Trybunału, zdawna Rugi Trybunalſkie zwany, otworzy pierwszy *ex turno* Deputat.

Obiekcye przeciwko Deputatom maią bydź w Kancellaryi Ziemſkiey Wileńſkiey oświadczone, a na Rugach Trybunalſkich za wnieſieniem poparte, i po uczynioney odpowiedzi rezolwowane *decretorie.*

Gdyby Deputat na zarzuconą obiekcyą nie odpowiedział, albo nie był przytomnym, Trybunał iednak da decyzyą oddalaiącą od ſunkcyi, albo utrzymuiącą.

Obiekcya oddala Deputa, kiedy ieſt pod Kondemnatą, pod Manifeſtem kryminalnym, Dekretem przynaymniey Aſſeſſoryinym popartym, pod Procederem Skarbu publicznego na Kwicie, lub Dekrecie bez infamii niezakończonym.

Kondemnata dwóma tygodniami przed Seymikami Deputackiemi otrzymana, lub po Seymikach, Proceſs Skarbowy w tymże ſposobie, nie ſłużą za obiekcyą.

Proceder iednak, Kondemnata lub Dekret w rzeczy kryminalney proſto do Osoby Deputata ſtosowaney, nawet po Elekcyi Deputackiey zdarzone, ſłużą na Rugach za obiekcyą.

Kondemnata na Obywatelu, z powodu założonego aresztu, lub opieki bez osobiſtey do ſamego pretensyi otrzymana, nie czyni obiekcyi, i nikomu *activitatem* nie tamuie.

Pomimo obiekcye na Seymikach czynione, obrany Deputat na Rugach od ſądzenia Trybunału uchylony, *ab activitate* na 3. lata, niemniey expensami na rzecz ſkarżącego ſkarany będzie, a nieſłuszny *obiciens* podobneyże podlegać ma karze, Obiekcya po Rugach żadna nie idzie.

Po ułatwieniu Rugów, czyli Obiekcyów, Deputat podnoszący Laſkę, zagai uſtęp, *in ordine* Elekcyi Marszałka.

Elekcya Marszałka, Vice-Marszałka.

Marszałkiem bydź może każdy Deputat, którego Trybunał obierze iednomyślnością, lub większością wotów, przez podkreślanie Liſty Deputatów wſzyſtkich.

Elekcya Marszałka zapisana w Protokule za weyściem Arbitrów przeczytana będzie, po czym obrany Marszałek, w otwartey Izbie Przyſięgę wykona, i mieysce ſwe zaſiędzie.

Marszałek obrany nakaże uſtęp, *in ordine* Elekcyi Vice-Marszałka, która iednomyślnością lub większością wotów przez podkreślanie naſtąpi, po zapisaniu w Protokuł za weyściem Arbitrów przeczytana będzie, a obrany Vice-Marszałek w otwartey Izbie wykona Przyſięgę.

Tymże ſposobem naſtąpi potym Elekcya Podſkarbiego, i iego Przyſięga.

Wſzy-

Wszystkie te Elekcye maią się kończyć po ułatwieniu Rugów, dnia pierwszego, a nawet Regenta, Instygatorów, Woźnych. Gdyby Marszałek, Vice-Marszałek umarł, Deputaci bez odwlekania obiorą innego *è medio sui.*

Władza i Powinność Marszałka.

Marszałek prezyduie Trybunałowi, otwiera i zamyka Sessye Sądowe, nakazuie ustęp, po zakończonym ustępie do otworzenia Izby znak daie, wpisy przywoływać każe. Propozycye do decyzyi ogłasza, do decydowania *ex turno* głosy Deputatom rozdaie, wotów głośnych i sekretnych, iednomyślność, lub większość, *affirmative* i *negative* deklaruie, sentencyą przy każdey propozycyi zapisuie, i tenże Sentencyonarz do pisania tylko Dekretu Pisarzom potrzebny, i z końcem ustępu, aż do Promulgaty Dekretu trwać powinny, podpisawszy, napisany w Protokule Dekret podpisuie. Kiedy Marszałka przytomnego na Sądach nie będzie, Vice-Marszałek w tym wszystkim zastąpi.

Porządek Trybunału w czasie Ustępu czyli Namowy.

Po nakazanym ustępie, wyyściu Stron i Arbitrów, kiedy się przystępuie do decyzyi, wszyscy zasiędą swoie mieysca. Kancellarya poda propozycye na piśmie w całey sprawie, prosto i porządkiem napisane; Marszałek wszystkie propozycye albo sam przeczyta, albo Pisarzowi przeczytać zleci.

Jeżeliby albo propozycye, albo ich porządek nie zdawały się bydź dogodne, każdy i w każdym czasie może podać propozycyą i porządek decydowania, co Izba iednomyślnością lub większością załatwi.

Po ugodzoney propozycyi, Marszałek takowych sentencyy, któreby przez *turnum* nie szły, nie dopuszczaiąc, przystąpi koniecznie do wotowania głośnego *per turnum.*

Nikt *in turno* na propozycyą przerywać zdania, z mieysca się ruszać nie może, a Marszałek po skończonym *turnum* głośnym, choćby nikt nie żądał, przystąpi do wotów sekretnych. Y naprzód Wazon publicznie otworzywszy, i że w nim nic nie ma, pokazawszy, zamknie i zapieczętuie. Pisarz na mieysce umyślnie na to obrane zaniesie, a Marszałek *ex turno* Deputatów wzywaiąc, każdemu da Gałkę.

Po skończonym wotowaniu sekretnym, Pisarz Wazon przyniesie, Marszałek zamek i Pieczęć obeyrzy, potym otworzy, Gałki publicznie z głosów obliczy, i większość ich obok propozycyi zapisawszy, dopiero *pluralitatem* w głośnym i sekretnym wotowaniu zapromulguie.

Po skończoney pierwszey propozycyi, przystąpi do drugiey, i następnie do ostatniey przyszedłszy, podpisze i odda Kancellaryi do pisania Dekretu.

Po zadecydowaney iedney propozycyi lub więcey, albo i po przeszłych wszystkich, wolno każdemu wnieść propozycyą nową, byleby stosowną do rzeczy, i nieprzeciwną powyższey decyzyi.

Nikt za każdą propozycyą decyzyi ogłoszoney odmienić nie może, a w takim zdarzeniu *unius oppositio valet* przeciwko całey Izbie.

W którey sprawie w iakiey Kategoryi zaydzie *paritas*, do drugiego Trybunału zostanie, ale dalsze Kategorye nie maiące związku z pierwszą, mogą bydź sądzone.

Wazon ma bydź blaszany z przedziałem wewnątrz także blaszanym, i z góry z dwóma do każdego przedziału otworami, wewnątrz

ſuknem ma bydź wykleiony, a na ſtole do wotowania poſtawiony, i ſzrubą przytwierdzony, żeby ſię nie ruszał, a Gałki do wotowania z drzewa lub kości bez żadnych znaków, odmian, i iednego koloru.

Deputaci rownie, iako Marszałek, maią zachować między sobą i dla Kancellaryi w namowie i w dawaniu decyzyi ſkromność, a ktoby onę ſłowy zelżywemi przeſtąpił, lub ſię w namowie nieprzyſtoynie kłócił, podpadnie karze tydzień wieży na rzecz ukrzywdzonego, i ſtraci tygodniową pensyą na rzecz ſkrzynki, tak Marszałek, Deputat, iako też Pisarz i Regent. Jednak ſprawę, pod czas ktòrey popełni to wykroczenie, sądzić będzie, i za ſkończeniem decyzyi w ſprawie, Marszałek na żądanie pokrzywdzonego, tak ſkarżącey, iako oſkarżoney ſtronie uſtąpić z Izby nakazawszy, ſpór między obudwòma ſtronami Trybunał rozsądzi; z tey okazyi osądzony na wieżą Deputat, Pisarz lub Regent, będzie ſiedział w Izbie Sądowey, w dalszych ſprawach czyniąc swoię powinność.

Gdyby ieden drugiego w gniewie uderzył, lub ſzabli dobył, natychmiaſt z Izby ma uſtąpić, i pół rokiem wieży *in fundo*, oraz oddaleniem od funkcyi Deputackiey ſkarany będzie.

Gdyby ieden drugiego ſzablą ciął, natychmiaſt z Izby Sądowey do aresztu wzięty, i na gardle ſkarany będzie.

Izba Sądowa w uſtępie od wzięcia do namowy, aż do przywołania ſtron ma bydź zamknięta, Marszałek, Deputat, Pisarz i Regent, wynisć nie może, aż do zakończoney decyzyi w całey ſprawie, pod karą sześciu niedziel wieży natychmiaſt uznać ſię *ad instantiam* Koła powinną, i ſtraceniem pensyi sześcio-niedzielney.

Nikt do Izby w namowie w czaſie decyzyi weyść nie może, chyba wezwany Kryminaliſta do examinu.

Ktoby nienależny wszedł do Izby w czaſie namowy, ma bydź natychmiaſt przymuszony do wyiścia, wzięty do aresztu i 3. dni ſiedzieć.

Marszałek, Deputat, Pisarz i Regent, po ſkończoney decyzyi, może wyniść z Izby za pozwoleniem, ale niedaley, iak w okręgu domu, czyli gmachu Sądowego.

Officyerowie, Zołnierze od warty, Inſtygatorowie i Woźni, mogą weyść za wezwaniem ſiebie dla iakiego intereſſu, wszakże nie w czaſie decyzyi, podobnież Słudzy z Liberyi wezwani od ſwoich Panow.

Słabość Deputata w namowie, nie może oddalać go z Izby, chyba śmiertelna, i to w długiey namowie, w takim przypadku weyście Xiędza, Doktora i Cyrulika, w każdym czaſie wolne.

Pod czas namowy, gdyby ſię zdarzył pożar, Deputaci maiący Stancyą bliſko pożaru, mogą wyniść dla ratowania ſiebie, a przez ten czas Izba zawiesi decydowanie, aż do ich powrotu. Gdyby zaś albo wychodząc, albo ze ſtancyi oświadczyli, że powrócić nie mogą, kontynuacya decyzyi ma naſtępować, a w przypadku pożaru w domu Sądowym, cały komplet wyniść może, i namowę ſwoię w innym mieyscu naprędce opatrzonym, kontynuować będzie.

Sprawy i Regeſtra Trybunalſkie.

Wpisy wſzyſtkie w Trybunale przyimowane będą w Xięgę oprawną, w którey karty maią bydź ſznurkiem iedwabnym przeciągnione, ponumerowane, i koniec takowego ſznurka przypieczętowany. Co Pisarz i Regent Trybunalscy przed zaczęciem Trybunału uſkutecznić, i na reaſſumpcyi Marszałkowi Regeſtra takowe do podpisu padać powinni, lub też w każdym czaſie kiedy sporządzenia nowego Regeſtru zaydzie potrzeba.

Na ie-

Na iedney karcie pod *Numerem* ieden tylko wpis zapisywany bydź powinien, w zapisywaniu wpisów nie inaczey tylko z Pozwu lub Dekretu odkładanego, maią się wyrażać osoby pozywaiące i pozwane, z Imion, Nazwisk i Urzędów, z wyrażeniem Woźnego podaiącego, oraz daty położenia pozwu i zeznania, a to naprzykład tym sposobem:

NN. przeciwko NN. z pozwu przez Woźnego NN. oczywisto w ręce lub na Dobrach NN. w roku, Miesiącu i dniu N. podanego, a przed Aktami NN. w dniu N. zeznanego, w treści krótko zebraney npr: o przysądzenie dóbr, o zapłacenie Summy N. o oddanie posagu N. &c. po appellacyi od Dekretu N.

Tym sposobem ustanowionych wpisów podział iest takowy:

1mo: Regestr Appellacyiny, do którego należą wszystkie sprawy drogą Appellacyi od Sądów Ziemskich, a dawniey i Grodzkich po pryncypalney sentencyi wywołane, chociażby Sąd mnieyszy niedopuścił appellacyi, iednak gdy strona zakładaną Appellacyą popierać zechce, Trybunał po pryncypalney sentencyi w mnieyszym Sądzie zapadłey, całą stron appellacyą, i od Akcessoryów nawet zakładaną rozpozna, nieodpuszczaiąc iednak nigdy win *pro temera appellatione.*

2do: Regestr Extraordynaryiny Taktowy, do którego należeć będą sprawy dawnemi Konstytucyami odesłane, mianowicie roku 1784 który po zakończonych tego rodzaiu sprawach na zawsze ustaie.

3tio: Regestr *Officii*, do którego należą sprawy ze wszystkiemi sądowemi Urzędnikami, i Kancellaryami *de male gesto Officio*, o niedopuszczenie appellacyi w rzeczy pryncypalney, nad opis Prawa, *et de sententia*, kiedy Sąd połamaniem stopniów prawa przetnie sprawiedliwość stronie.

Sąd i Kancellarye *de male gesto officio* pozwane za przekonaniem, uchyleniem na lat 3 *ab activitate*, a w ważnieyszych wykroczeniach, na zawsze skazany będzie, i expensa stronie zapłaci.

Nawzaiem niesprawiedliwa skarga, odniesie karę 6 niedziel wieży Cywilney i tysiąc kop groszy Litewskich, Sędzia za samę opinią w sprawie nie podpadaiącą pod wyższe wyszczególnienia, nie będzie pociągany do odpowiedzi.

4to: Regestr Taktowy, do którego należą lezye, przeciwko powawadze Sądu i bezpieczeństwu Osób Deputatów, Pisarzów, Regentów, Instygatorow, Woźnych, Officyerów od assystencyi Ttybunału, i Zołnierzy na mieyscu urzędowania i powinności dopełnione; niemniey lezye stron i każdego przytomnego w Izbie Sądowey i na ustępie; w okręgu domu Sądowego i nie w mieyscu urzędowania, Trybunałowi nie wolne, pod karą kassaty na drugim Trybunale i sześciu niedziel Wieży, oraz expensów prawnych. Do Sądów Ziemskich należą sprawy Aktorów z Plenipotentami o zdradę i niedbalstwo, z Woźnemi *de male gesto officio.* Do tegoż Regestru należą sprawy po appellacyi od sądów mnieyszych z Regestru Taktowego sądzone.

Sprawy o nieważność Elekcyi po Wwdztwach i Powiatach naSeymikach zdarzone, oprócz elekcyi Deputackiey, która do Rugów należy.

5to: Regestr Remissyiny do którego należą sprawy o naznaczenie Sądu, lub o rezolucyą na podaną w mnieyszym Sądzie obmowę, albo nakoniec o wyznaczenie Sądu Kommissarskiego Granicznego, po appellacyi od Podkomorzego.

Tenże Regestr Remissyiny do myśli pierwiastkowey Ustawy określaiąc, stanowiemy: iż proceduiący o Dobra, Sukcessyą, i pretensyą w rożnych Woiewodztwach położone, ma wpisać się w Regestr Remissyiny, i pokazawszy położenie Dóbr, w Process zaiętych w dwóch lub więcey Woiewództwach, samey sprawy tłumaczyć nie powinien, i Trybunał na dowód położenia Dóbr zapatrzywszy się, da

remissę do Sądu oboiętnego bez żadnych reguł, nie wdawaiąc się w kognicyą dokumentów, *sub nullitate* na drugim Trybunale *decernenda*.

W sprawie o obmowę przyiętą w mnieyszym Sądzie, lub odrzuconą ważność tey obmowy i zaięcie przez nią osoby Sądowey, rozpozna, a znalazłszy słuszną obmowę i przez nią komplet zerwany, Sąd wyznaczy.

Po Sądzie Podkomorskim, Trybunał odsyłaiąc na Sąd Kommissarski, nie będzie się wdawał w sprawę samę, ale iednak stopnie prawa, lub niedokładności w Akcessoryach, Inkwizycyach, examinach przez Podkomorzego dopełnione, od strony Manifestem, lub Appellacyą obięte, poda pod rozpoznanie Sądu Kommissarskiego.

W sprawach o Dobra, Sukcessyą i pretensyą w kilku Powiatach iednego Woiewództwa, nie potrzeba remissy Trybunalskiey, ale Sąd Ziemski Powiatu Woiewódzkiego, będzie naturalnym Sądem, tak iak Sąd Rosieński był dotąd, i napotym będzie dla Xięstwa Żmudzkiego.

Sprawy ieszcze do regestru Remissyinego będą należeć te, kiedy dłużnik lub Dobra odłużone, processami w różnych Woiewództwach i Sądach są skonwinkowane, i kiedy ten dłużnik że wszystkim w iednym sądzie chce się usprawiedliwić, albo kiedy Wierzyciele Dłużnika za konwikcyami i dekretami, w różnych Sądach otrzymanemi, między sobą o pierwszość ewikcyi i konwikcyi spór uczynią, na ten czas tak Dłużnikowi, iako Wierzycielom Trybunał da Sąd ieden oboiętny z regestru Remissyinego, wszakże nie zastanawiaiąc konwikcyi przeciwko samemu Dłużnikowi przewiedzioney, chybaby była Ewokacyina, którą rozpozna.

Trybunał z regestru Remissyinego, może nie wchodząc w kognicyą długów, odesłać prosto na taxę i exdywizyą, iednak gdzie będzie zachodzić kognicya Aktorstwa, a przez to funduszu pod taxę podpadaiącego, Trybunał nie prosto na exdywizyą, ale do Sądu Ziemskiego odeśle, *sub nullitate Decreti* na drugim Trybunale *decernenda*.

Kto niesłuszną obmową Sąd zerwie, lub pomimo opisane rodzaie do regestru Remissyinego sprawę wyciągnie, karze sześciu niedziel wieży Cywilney, i zapłaceniem sto kop z expensami dla stron, a drugie sto kop do Skrzynki Trybunalskiey podlegać będzie. Dawne remissy Trybunalskie w swoiey mocy zostawuiemy.

6to: Regestr *Incarceratorum* na same sprawy Kryminalne przez appellacyą do ninieyszych Sądów wprowadzone, naznaczamy, do którego po appellacyi bez Pozwu, tylko za Dekretem wpisy czynione bydź maią.

Gdy Urzędy obowiązane do odpowiedzi mieć chcemy, a bez rozpoznania sprawy, winy Urzędu poznać nie można, przeto łączenie wpisów z tey przyczyny i z iedności sprawy okryślamy w ten sposób.

Do regestru *Officii* wolno łączyć z każdego regestru i na wzaiem z regestru *Officii* w każdy regestr, do regestru Taktowego; *Incarceratorum* i Taktowego Extraordynaryinego nie wolno łączyć, tylko z iednego regestru *Officii*.

W regestrach Appellacyinym i *Officii* wolne nawzaiem Wpisów łączenie.

Ktoby mimo porządek regestrów wpis uczynił, *Judicatum nullitati* podpadnie, i sto kop stronie, oraz expensa, a drugie sto kop Sądowi zapłaci, o co *forum* na drugim Trybunale. Toż się ma rozumieć o nieprzyzwoitym nad opis prawa łączeniu.

Porządek Wołania i Sądzenia Regestrów.

Każdy Trybunał po odsądzeniu spraw *naypierwey in continuatione* z przeszłego Trybunału pozostałych. *Powtore:* na obmowach zapisanych

nych. *Potrzecie* na równości zdań zastanowionych tym porządkiem, w iakim podług daty zapisania *paritatis* i obmowy zostanie, przystąpi do wołania Regestrów porządkiem niżey przepisanym.

1mo: Weźmie naypierwey regestr Appellacyi, i będzie go wołać aż do przewołania wpisów połowy iedney Kadencyi.

2do: Regestr *Officii* również będzie wołany do przewołania w nim wpisów także połowy Kadencyi.

3tio: Regestr Taktowy będzie wołany w każdym czasie, na rekwizycyą czyiąkolwiek, a szczególnie i koniecznie *in tractu* oczywistey sprawy.

4to: Regestr *Incarceratorum* podobnież na rekwizycyą będzie wołanym w każdym czasie, choćby *in tractu* Taktowey, byleby rekwizycya nie była uczyniona w czasie brania sprawy inney do namowy, która excepcya i względem regestru Taktowego ma służyć.

5to: Regestr Extraordynaryiny Taktowy wołanym mieć chcemy po skończeniu wołania każdego regestru Appellacyinego i *Officii*, to iest: po skończeniu iednego przed zaczęciem drugiego, w którym odsądziwszy Trybunał iednę sprawę *in principali* oczywisto; weźmie regestr Remissyiny i będzie go wołać do przesądzenia w nim wpisów iednego Tygodnia, dla czego Regestr Remmissyiny w każdą Sobotę, albo w każdy dzień powszedni zamykaiący tydzień, przez Marszałka konnotowany bydź powinien.

Z porządków wołania Regestrów, gdy przypadnie, lub zawołany zostanie do łączenia Aktorat z Deputatem, lub Pisarzem Trybunalskim, strona niewdaiąc się w sprawę, może poddać obmowę, którą ieśli Trybunał uzna za słuszną, przez Marszałka konnotowana i w Akta wprowadzona, zastanowi do drugiego Trybunału sprawę, ale kiedy strona na początku sprawy obmowy nie oświadczy, za rozpoczęciem sprawy, zarzucać obmowy nie będzie wolno pod ukaraniem dwóch niedziel wieży.

Marszałek i Vice-Marszałek porządku wołania wpisów odmieniać, przeskakiwać, lub opuszczać nie powinien, w przypadku omyłki, Kancellarya, każdy Deputat, i ktokolwiek z stron może ostrzedz.

A gdyby Marszałek po ostrzeżeniu do porządku Prawem przepisanego nie powrócił; Vice-Marszałek, lub ieden który Deputat ustęp nakaże, i *decretorie* Marszałka i Vice-Marszałka do porządku powrócą.

Marszałek i Vice-Marszałek drugi raz takiego błędu i uporu dopuściwszy się, podpadnie karze odsądzenia od funkcyi, a to natychmiast.

Gdyby nikt z Deputatow ustępu nie oświadczył, tedy Marszałek i Vice-Marszałek na drugi Trybunał pozwany, sześcio niedzielami Wieży, i powroceniem expensow prawnych *ad cujusvis Nobilis instantiam* z Regestru Taktowego karany będzie.

Po skończonym Trybunale drugi następny będzie kontynuował Regestra tą koleią, w iakim po przeszłym Trybunale zostały, stosownie do porządku prawem opisanego.

O przewołaniu starych wpisów Trybunalskich.

Sprawiedliwość wymaga, ażeby dawne wpisy pierwey przewołane były, przez wzgląd na długie oczekiwanie i na pierwszość Procederu: Przeto porządek wołania dawnych wpisow ustanawiamy.

Aby Trybunał następny po rozsądzeniu spraw w kontynuacyi zostawionych, niemniey *paritatis*, obmowy, ieżeli iakie pozostały, wziął do sądzenia.

1mo: Regestr Appellacyiny Repartycyi Litt: czyli Izby pierwsza zwaney, i przesądziwszy do końca wpisow iedney Kadencyi, weźmie

tenże Regeſtr Appellacyiny Repartycyi Ruſkiey, czyli Izby druga zwaney, i podobnież do końca iedney Kadencyi przewoła.

2do: Regeſtr Taktowy Extraordynaryiny do końca iedney Kadencyi Repartycyi Litt: i Ruſkiey.

3tio: Regeſtr Obligowy do końca wpiſów iedney Kadencyi obudwóch Repartycyów.

4to: Regeſtr Sprzeciwieńſtwa do końca wpiſów iedney Kadencyi obudwóch Repartycyów.

Regeſtr Remiſſyiny, ieśli się z ſtarych wpiſów znayduie, po regeſtrze Appellacyinym, wzięty będzie i zoſtanie przewołany do końca wpiſów obudwóch Kadencyi.

Regeſtr Taktowy i Regeſtr *Incarceratorum* w dawnych wpiſach będzie wołany tym ſpoſobem, iak o nowych Regeſtrach ieſt wyrażono, a z Regeſtru Extrakadencyinego do Regeſtru *Incarceratorum* wpisy przeniesione będą bezpłatnie.

Sprawy w Regeſtrze Obligowym *ex Crudo*, choćby po Dekretach Akceſſoryinych i Kondemnatach, ſtrony za temiż Pozwami przy excerpcie wpiſu w Trybunale uczynionego za daniem nowego terminalnego Przypozwu, przeniosą do Sądów Ziemſkich *in eodem gradu Juris*, a Trybunał wpiſy takowe za przypadnieniem *judicialiter* pomaże.

Sprawy z Regeſtru Sprzeciwieńſtwa i z Regeſtru Obligowego, które albo po oczywiſtym Dekrecie Trybunalſkim, albo po Appellacyi od Sądu Ziemſkiego do Regeſtru Obligowego weſzły, po przewołaniu lub rozsądzeniu w tych Regeſtrach, na potym należeć będą do Regeſtru Appellacyinego.

Sprawy w Regestrze *Incarceratorum* z dawnego opisu umieszczone, a nie kryminalne po przenotowaniu lub rozsądzeniu w tym Regeſtrze, na potym należeć będą do Regeſtru Appellacyinego.

Sprawy obiektu *Nobilitatis* dawniey do Seymików właſnego Powiatu odſyłane, a po Appellacyi od Seymiku do Regeſtru *Incarceratorum* wprowadzane w Trybunale, ponieważ z teraźnieyſzego położenia Kraiów Rzeczypospolitey, wielu Obywatelów niema swego Powiatu, przeto Sprawy takowe w Ziemſtwach i Trybunałach z Regeſtru Taktowego sądzone mieć chcemy.

Regeſtr Pokommiſſyiny uſtaie, ponieważ z teraźnieyſzey Ordynacyi Kommiſſye Porządkowe do odpowiedzi w Kommiſſyi Policyi i innych Rządowych obowiązane, wyięte są od Trybunałów. Strony z tym w tym Regeſtrze wpisy maiące, za temiż Pozwami, mogą szukać sprawiedliwości tam, gdzie z Prawa nowego należeć będą, a Trybunał wpisów Pokommiſſyinych wołać nie będzie.

Nie wprzód Trybunał do wołania nowych wpisów przyſtąpi, aż wszyſtkie ſtare wpiſy obudwóch Repartycyów, czyli Izby pierwſzey i drugiey, podług oſtatniego układu nazwaney, przewoła, chybaby w ktòrey sprawie z dawnych Wpiſów obmowa lub *paritas* zaszła, w takim zdarzeniu w dawnych Wpiſach zoſtawiwszy, do nowych Trybunał przeydzie.

Ze zaś Regeſtra z dawnych Wpisów *Incarceratorum*, Taktowe i Remiſſyine, przez racyą nie wielu spraw, prędko przewołane będą, a nowych Regeſtrów w tym rodzaiu wołanie do przewołania wszyſtkich ſtarych Regeſtrów zatrzymane, ubliżałoby sprawiedliwości, przeto: w ciągu wołania dawnych Regeſtrów, Appellacyinego, Extraordynaryinego, Sprzeciwieńſtwa, Obligowego i Officii, wołać nowe Regeſtra naſtępnie wyrażone, to ieſt: Taktowy, *Incarceratorum* i Remiſſyiny sposobem powyżey przepisanym, nakazuiemy.

Regu-

Regularność Godzin Sądowych.

Sessya Trybunału w każdym dniu, wyłączywszy Niedziele i Swięta Uroczyste, niemniey trzy dni w Wielkim Tygodniu i od Wigilii Bożego Narodzenia do Nowego Roku, zaczyna się o godzinie osmey zrana, a kończy się o godzinie pierwszey *inclusive*.

Marszałek, Deputat i Pisarz, koniecznie tych godzin pilnować powinni, a Komplet ma się składać z siedmiu osób oprócz Pisarza.

Przytomność każdego Deputata, przywiązana do godzin, lubo ściśle zachowana i przez Cenzora zanotowana bydź powinna, iednak w posługach publicznych i ciągłych, maiąc dla zdrowia ludzkiego względy, deklaruiemy, iż godzina iedna na każdey Sessyi, a w iednym Tygodniu dzień ieden nieprzytomności nie będą brane za absencyą. Prócz tey excepcyi Koło może *pluralitate* z słusznych przyczyn uwolnić każdego Marszałka, Deputata i Pisarza, na kilka Niedziel razem, lub częściami w przeciągu Kwartału. Co takoż nie będzie brano za absencyą.

Pomimo wyrażone excepcye, choroba zaprzysiężona nie będzie brana za absencyą.

A inaczey każdy dzień absencyi wiernie przez Cenzora zanotowany, i do Podskarbiego podany, będzie wytrącony z Pensyi.

Summa z tey Detrunkaty nie będzie się dzielić na innych Deputatów, ale w Kassie zostanie.

Deputat, który na wszystkich stron produktach przytomnym nie będzie, sprawy sądzić nie może, i za absencyą będą rozumiane dni iego, w których nie znaydował się, i w których sprawa bez iego decydowana bydź powinna.

O Pisarzu i Regencie Dekretowym Trybunalſkim.

Na każdy Trybunał będzie obrany na Seymikach z Powiatu Pisarz przez koley Woiewództw *ex turno:* wszytskim Powiatom postanawiamy porządek obierania Pisarza tym sposobem: aby na pierwszy Trybunał zacząwszy od pierwszego Powiatu w pierwszym Woiewództwie, poszła koley przez wszystkie pierwsze Powiaty we wszystkich Woiewództwach, potym taż koley przez wszystkie Powiaty w liczbie drugiey, nakoniec przez wszystkie Powiaty w liczbie trzeciey kontynuowaną była.

Bydź Pisarzem obranym powtórnie nie może, chyba po upłynieniu między iedną i drugą Elekcyą lat czterech; Kondycye do Pisarstwa są te, które do Deputacyi są założone, obrany w Powiecie Pisarz na Seymiku, równie iak Deputat wykona Przysięgę.

Nadto Osoba idąca do Pisarstwa, powinna posiadać wiadomość Prawa niepoślednią, i sposob pisania Dekretów, niemniey formy dekretowania, aby Pisarz w czasie funkcyi przez nikogo w powinności swoiey wyręczanym bydź nie potrzebował, wszakże w ciągłych rocznie pracach czyniąc ulgę Pisarzowi, prócz Regenta Trybunalskiego Dekretowego od Rzeczypospolitey nadgrodzonego, może Pisarz iednego Regenta ustanowić od siebie nadgrodzonego, który od Pisarza Trybunałowi prezentowany, i iednomyślnością, lub większością przyięty, po wykonaniu Pisarskiey przysięgi, może w kole znaydować się, i obowiązki Pisarza zastępować. Regenta Dekretowego, na ieden Trybunał trwać maiącego, obierze Trybunał *unanimitate* lub *pluralitate* przez podkreślanie, który na drugi Trybunał może bydź potwierdzony, ale nad cztery lata *consecutive* bydź nie może, chybaby ieden Trybu-

nał przeminąwszy, znowu może bydź Regentem. Jego Przysięga, powinność i kondycye do Pisarstwa takie, iak o Pisarzu wyrażono.

Pisarzów powinnością iest, pisać Dekreta wszelkie, czytać przed stronami; za wzięciem do Namowy, Kancellarya, to iest Pisarz, lub Regent podadzą propozycye w całey sprawie światło, prosto i porządnie ułożone.

W czasie decyzyi, w dysputy z Deputatami wpadać i przechadzać się po Izbie, inspiruiąc decyzyą Deputatom, nie maią.

Spytani o zdanie, powinni otworzyć *consultive*, a na żądanie każdego Deputata obowiązani Dokumenta strony, lub Prawo allegowane w Namowie głośno, wyraźnie i wiernie przeczytać.

W pisaniu Dekretów będą unikać wszelkiey zawiłości, i słów oboiętnych, ale wyrok Sądu, kontrowersye stron i racye, ile możności, krótko wyrażą.

Po promulgacie Dekretu przed stronami, gdyby w Protokule, lub Regestrze w czym poprawiony przez Pisarza, Regenta, lub z ich wiadomością bydź się okazał, stracą *activitatem* na zawsze, a Dekret do wyrazów pierwszych ma bydź naprostowany za wniesieniem.

Pisarze darmo powinni wydawać Dekreta, i Tranzakcye przyimować do Akt Trybunalskich, strony *Jura* tylko *Cancellariæ* zwyczayne, to iest: pisanie dla Manualisty, a Pisarskie susceptę, korrektę i Pieczęć, niemniey za wpisy, do skrzynki Trybunalskiey opłacą; z czego Podskarbi zebrać rachunek, do Protokułu swego wciągnąć, sposobem iako wyżey opisano, będzie obowiązany.

Sama sentencya darmo żądaiącym będzie wydana, oprócz pisania i powyższych Artykułów. A kiedy który przyznaie, lub oblatuie Dokumenta, koszt na ich do Xiąg wpisania ma zapłacić, chociażby Extraktu brać nie chciał, kopia każdemu do wypisania wolna.

Pisasze dopilnuią, aby Akta porządnie zebrane, wieczyste z Dekretowemi, a potoczne oddzielnie przy końcu Kadencyi, kosztem skrzynki oprawione, i po zakończonym Trybunale naydaley w tygodniu do Regenta Archiwisty Trybunalskiego oddane były.

Każda Tranzakcya przez Marszałka, lub Vice-Marszałka i Pisarza, w Xięgach podpisana będzie.

W każdym wykroczeniu, Pisarz w mnieyszych trzema dniami, a w większych dwóma tygodniami wieży, wcale zaś w znacznych wykroczeniach, oddaleniem od funkcyi ukarany będzie za wniesieniem, a do odsądzenia z Regestru Taktowego.

Pisarz i Regent, gdyby umarł, złożył, lub był odsądzonym, Izba obierze innego, aż do końca Trybunału trwać maiącego.

Pisarze w nadgrodę odbytego Urzędu, będą mieli stopień do Urzędu, równie iak wszyscy dotąd byli Regenci Trybunalscy.

Pisarze Wokandy w połowie Kadencyi, i na końcu oblatować dawnym zwyczaiem obowiązani.

Pisarze wpisów w Regestrze uczynionych mazać, czyli za omylone przekreślać nie pozwolą, chyba za przywołaniem z porządku Sądownie; wszakże w każdym czasie strona wpis swóy zmązać wolna, podpisuiąc przy zmazaniu imie swoie, lub Plenipotenta.

O Regencie Archiwiście Trybunalſkim.

Regenta Archiwistę Król Jmść *ad vitæ tempora*, lub do postąpienia na inny Urząd Sądowy czy Exekucyiny przez Przywileie ustanawiać będzie z Obywatelów Wielkiego Xięstwa Litewskiego, i osiadłość Ziemską maiącego.

Regent Archiwista mieć będzie dozor nad Kancellaryą, Regeſtrami i Protokułami, pilnować Wpisów, przyimowania i wydawania wszelkich Tranzakcyy, do niego należeć będzie rząd nad Kancellarzyſtami, których ſobie obierze i za nich będzie w odpowiedzi.

Regent Archiwista Trybunalſki będzie w obowiązku trzymania Archiwum we wszelkim porządku, tak dawnych, iako też nowo przyimowanych Aktów. Obowiązany zregeſtrować dawne Archiwa, ile mu czas wyſtarczy, a Trybunał kiedy znaydzie tego potrzebę, do prędszego zregeſtrowania przyda osoby, i nadgrodę im wyznaczy.

Kondycye do Archiwiſtowſtwa są: mieć znaiomość Prawa, dobre i nienotowane obyczaie.

Strony biorące Dokumenta z Archiwum, płacić maią do ſkrzynki Lektę, Korrektę, Pieczęć i Kwerendę, a Kancellarzyſtom za pisanie, czego Regeſtr Archiwiſta ma utrzymywać, i po każdym mieſiącu Perceptę podług Regeſtru oddawać Podſkarbiemu.

Pieczęć Trybunału zwyczayna będzie Pogonia, ma zoſtawać zawsze przy Regencie Dekretowym Trybunalſkim, który pieczętuiąc Extrakty od Archiwiſty podpisane, ma razem notować ich wielość, dla mierności percepty Archiwiſty.

Kiedy Regent Archiwiſta umrze, albo Urząd złoży, Król innemu oſiadłemu w W. X. Litt: Przywiley wyda.

O Rapportach do Rady Nieuſtaiącey.

Pisarz Trybunalſki obowiązany będzie dawać na końcu każdego Mieſiąca Rapport czynności Sądowych do Rady Nieuſtaiącey, i w nim donoſić, wiele Wpisów z przeszłego Mieſiąca zoſtało, wiele przybyło, i nie przewołano, niemniey Rapport Percepty i Expensy. Pierwszy Rapport Marzałek z Pisarzem do Departamentu Sprawiedliwości, a drugi Marszałek z Podſkarbim do Departamentu Skarbowego ma odeſłać.

Paleſtra.

Prawo o Paleſtrze Koronney pod Artykułami Trybunałów Koronnych każdemu opisane, ze wſzyſtkim przyimuie Prowincya Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego, i mieć go będzie za Prawidło na zawsze.

O Wniesieniach.

Wnieſienia w Trybunale wolne są naſtępne: O lezye Osób i Akcye w okręgu domu Sądowego i w ſamey Izbie, i inne przypadki, wedle Prawa, iako wyżey, o należność Skrzynki, z powodu więźnia w iakiey okoliczności potrzebuiącey prędkiey rezolucyi, o pomoc Woyſkową do Dekretów oczywiſtych i nieſtannych, wedle oſtatecznego Prawa Seymu przeszłego, o zapisanie Urzędników lub innych Osób na Kommiſſye, Inkwizycye i wszelkie Akta do Dekretu promulgowanego.

Wnieſienia o Opiekę dotąd w Trybunale praktykowane, przenoſiemy do własnego Ziemſtwa, z którego wyroku nieukontentowana ſtrona, lub z położenia Dóbr w innych Województwach, maiąca kilka przydanych Opiek, może w Trybunale z Regeſtru Taktowego mieć ſprawę, a Trybunał oſtatecznie, choćby w nieſtaniu ſtrony po roztrząśnieniu dowodów i zarzutów, Opiekę wedle Prawa przyzna, i Dekreta wnieſienia o Opiekę, choćby Trybunalſkie lub innych Juryzdykcyów przy Aktoracie rozpozna.

Dalsze wszystkie wniesienia niewolne, pod karą dwóch Niedziel wieży na stronę i Plenipotenta.

Pensye.

Deputat Swiecki mieć będzie pensyi z Skarbu W. X. Litt: Złł: 7,500 Takąż samę pensyą mieć będzie Vice-Marszałek Trybunału. Marszałkowi zaś dwa razy tyle, to iest: Złł: 15,000 wyznacza się.

A Pisarz Trybunalski Złł 8,000. Regent zaś Dekretowy 5,000. Złł: mieć będzie. Składki z Grzywien i Adjudykatòw do skrzynki przychodzących wchodzące, nie mogą pod żadnym pretextem między Deputatów iść na podział: z tych po odtrąceniu Expensy Trybunalskiey Izby i Kancellaryi, na papier, lak, świece, sukno do stołu Trybunalskiego, krzesła, drwa, &c: &c: tudzież na inne koniecznie potrzebne wydatki, po wypłaceniu kwoty z niey na Regenta *Archivi* Złł: 5,000. Instygatorom dwóm po Złł: 1,500. Woźnym po Zł: 600. Pozostała summa resztuiąca Kassy skrzynkowey, stosownie do opisu pod Trybunałem Koronnym *Paragrapho 25.* urządzona będzie.

Porządek zasiadania i obowiązki Cenzora.

Stół Sądowy sposobem do tego zwyczaynym będzie postawiony w tròykąt, u środka stołu po prawey ręce mieysce Marszałka, obok iego po lewey Censora, obok Censora, Pisarz usiędzie.

Drugie dwa stoły zasiędą Deputaci, iak się podoba, wszakże gdyby który *ex turno* żądał wyżey usieć, to mu wolno będzie. Regenci w boku stołu Marszałkowskiego, będą mieli stół oddzielny.

W końcu stołów Deputackich Izba będzie podzielona baryerą zamykaną, za którą prosto Marszałka stół suknem obity i stopniem iednym podniesiony od ziemi, będzie mieyscem indukowania spraw przez Aktorów lub Plenipotentów.

Nikomu więc w Izbie Sądowey za szranki przechodzić, ani Deputatowi kogożkolwiek z Palestry, lub Stron i Arbitrów wpuszczać nie będzie się godziło.

Cenzor *ex turno* Deputatów na każdy tydzień ma się koleią odmieniać; Jego powinnością będzie notować wiernie absencyą Deputatów, Pisarzów, i Podskarbiemu po skończonym tygodniu oddawać.

Censor w decyzyi równo z Marszałkiem wota notować, i strzedz powinien, aby Marszałek wiernie liczył, zapisywał i promulgował.

O Instygatorach.

Instygatorów dwóch Trybunał obierze, iednomyślnością, lub większością zdań przez podkreślanie Osob.

Maią bydź Szlachta nie notowani, dożywotni na to obrani, i po obraniu we dwa tygodnie rękoymią dobrze osiadłą zaręczeni.

[I]ch powinnością będzie, odbierać Lukra za Regestrem od Podskarbiego i Pisarza podanym, od samych stron lub Plenipotentów, których w odpowiedzi za Aktorów zawsze mieć chcemy, a Plenipotentom na Aktorach repetycyą z tegoż Regestru zachowuiemy.

Ktoby Lukrów nie oddał, Instygator wnieść powinien, a Trybunał w niestaniu nawet wskaże zapłacenie.

Ktoby Lukrami czuiąc się bydź obciążonym, zapłacenie odmówił, za wniesieniem przez Instygatora wolno mu dowodzić tey uciążliwości, a Trybunał ieżeli tak znaydzie, kalkulacyą *decretorie* poprawi, niesłuszne zaś wskazanie uchyli.

Instyga-

Instygator zawsze ieden ma bydź przytomny pod czas Sądów, postrzegać aby głośnemi dyskursami, a tym bardziey zwadą lub też wpadaniem iedney strony w kontrowersye, drugiey skromność, i spokoyność Izby zagłuszoną nie była. Powinien każdego prosić o skromne zachowanie się; czego gdyby proszony niedopełnił, Instygator może wniesienie uczynić, a każdy nieskromnie zachowuiący się, w nnieyszym zdarzeniu, zapłaceniem pięciu kop do skrzynki, będzie ukarany, a w większym, *decretorie* obowiązany będzie do ustąpienia z Izby, i dziesięć kop zapłaci.

Instygator, który pieniądze wybrane straci, albo więcey nad Regestr odbierać odważy się, odpadnie od funkcyi, a Poręcznik z sowitością za niego zapłaci; O co rozprawa z Regestru Taktowego.

Instygator w mnieyszym zdarzeniu kilko dniami wieży, albo dwoma tygodniami, za wniesieniem skarany będzie, a w cale ważnym przeciwko powinności wykroczeniu, odpadnie od funkcyi, za dowodem słusznym, i przez Pozew.

O Woźnych.

Woźnych dwóch dożywotnich obierze Trybunał iednomyślnością lub większością zdań, przez podkreślanie

Ich powinnością: pilnować Izby i godzin Sądowych, przywoływać wpisy za rozkazem od Laski, ogłaszać i zamykać Sądy, ostrzegać o szemranie w Izbie Sądowey za uderzeniem od Laski.

Woźny wykraczaiący, może bydź *ex arbitrio* za wniesieniem skarany, a w ważnym wykroczeniu, z Regestru Taktowego sądzony i oddalony od Trybunału, lub *ab activitate.*

Stroż ieden rocznie ze skrzynki złotych trzysta płatny, będzie utrzymywany dla ochędostwa Izby, i palenia pieców pod dozorem Woźnych.

Prawa dawne, które teraźnieyszą odmianą nie są zaięte, zostawuiemy w swoiey ważności.

Listy instancyalne odtąd Prawem ściśle zakazuiemy. Deputat i Pisarz obowiązany List takowy w Izbie złożyć, czego gdy niedopełni, może bydź od kogożkolwiek doniesionym.

Piszący, Instancye i przyimuiący, ieżeli natychmiast sądownie nie złoży, podpadną z Regestru Taktowego karze dwuniedzielney wieży Cywilney i sto kop do skrzynki Sądowey, oraz expensom dla Delatorów.

O Przysięgach.

Deputat po obraniu swoim na Seymiku przysięgę wykona w Konstytucyi 1726 roku wyrażoną.

Przysięga Marszałka i Vice-Marszałka w Trybunale.

„ Ja NN. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S.
„ iedynemu, iako będąc przy Lasce Trybunalskiey, wszystko co do o-
„ bowiązku mego należy, dopełnię, porządku Izby dopilnuię, propo-
„ zycyi i sentencyi nie ogłoszę i nie podpiszę, ktòraby iednomyślno-
„ ścią lub większością zdań utrzymana nie była, i we wszystkim wedle
„ Boga, sprawiedliwości i Prawa na tym Urzędzie zachowam się. Tak
„ mi Panie Boże dopomoż, &c.

Przysięga Podſkarbiego w Trybunale.

„ Ja NN. przysięgam Panu Bogu &c. iako będąc Podſkarbim, Lu-
„ krów Sądowych wyciągać, ani na ucisk ſtrony, ani na szkodę Skarbu
„ nie będę, iako sprawiedliwie przychód i rozchód utrzymywać, ab-
„ sencyą Deputatów od Censora podaną uważać, i podług niey pensye
„ opłacać będę, pieniędzy ze ſkrzynki na żadną potrzebę nie zażyię, i
„ we wſzyſtkim na tym Urzędzie wedle Boga, Sprawiedliwości i Prawa
„ zachowam się. Tak mi Panie Boże dopomoż, &c.

Przysięga Pisarza po Elekcyi na Seymikach.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu &c. iako kontrowerſye, dowody i
„ odwody ſtron wiernie wpisywać będę, kategorye proſto, porządnie
„ i światło, żadney nie opuſzczaiąc Trybunałowi podawać, i Senten-
„ cyą Trybunału bez żadnych inwolucyi w Dekrecie opiſywać będę,
„ Tranzakcye do Xiąg przyimować, i Extrakta wydawać rzetelnie będę,
„ zapłaty żadney ani przez siebie, ani przez subordynowane Osoby wy-
„ magać nie będę, i ażeby Kancellarya nie brała i nie depaktowała, nie-
„ mniey żeby Kancellarya w porządku trzymaną była, ile zemnie do-
„ pilnuię, sekretu Izby nie wydam i wszyſtkie obowiązki Urzędu Pisa-
„ rza, wedle Boga i sumnienia odbywać będę. Tak mi Panie Boże
„ dopomóż &c.
Przyſięga Regenta Sądowego taż sama.

Przysięga Archiwisty Regenta.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu &c. iako Archiwum Trybunalſkiego
„ wiernie pilnować, onego od wſzelkiego przypadku i szkody ſtrzedz,
„ Extrakty wydawać wiernie, należności Skarbowey pilnować, bez de-
„ paktacyi ſtron będę, i wszyſtkie obowiązki Archiwiſty Prawem prze-
„ pisane, wedle Boga, sprawiedliwości i Prawa dopełnię. Tak mi Pa-
„ nie Boże dopomóż &c.

Przysięga Instygatora.

„ Ja N. przysięgam &c. iako Sądowi we wszyſtkich nakazach do
„ mnie z Prawa ściągaiących się, będę posłusznym, Lukra Sądowe od-
„ bierać i do ſkrzynki oddawać, wiernie będę, ſtron depaktować nie
„ mam, bezpieczeńſtwa, spokoyności i uſzanowania Trybunału doſtrzegać
„ będę, oraz wſzelkie obowiązki dla Inſtygatora Sądu przepiſane, nay-
„ ściśley wykonam. Tak mi Panie Boże dopomóż, &c.
Woźni przysięgać powtórnie nie będą.

TRYBUNAŁ DUCHOWNY W. X. LITEWSKIEGO

COMPOSISTI JUDICII.

22. TRybunał Duchowny W. X. Lit: na sprawy swego rodzaiu, ſtoſo-
wnie do dawnych praw mieć chcemy.
Mieyſce iego w Wilnie i w tymże domu, gdzie Trybunał Ziemſki.
Zacznie się na zaiutrz po ſkończeniu Trybunału Ziemſkiego, a ſkoń-
czy się w Wigilią Reaſſumpcyi Trybunału tegoż.

Liczba

Liczba Deputatów ma bydź ośm, to ieſt: czterech Duchownych, czterech Swieckich, wybieranych tym sposobem: Między oſtatniemi dwóma tygodniami Trybunału Ziemſkiego, koło Trybunału Ziemſkiego z pomiędzy siebie wybierze czterech Deputatów, nie zaymuiąc Marszałka, który do Trybunału Duchownego należeć nie ma, a 4rech Deputatów Duchownych, obiorą Kapituły, to ieſt: Wileńſka iednego, Zmudzka iednego, a za Smoleńſką i Inflantſką po iednemu Biſkup Wileńſki wyznaczać będzie, dopóki tych Kapituł Katedry doſtatecznym Fundufzem opatrzone nie zoſtaną.

Tak uformowany Trybunał Duchowny, pod prezydencyą Deputata Duchownego Wileńſkiego, lub *ex ordine* Duchownych prezydować maiącego, obierze Marſzałka i Podſkarbiego z Deputatów Swieckich, którzy spoſobem o Trybunale Ziemſkim opisanym obrani, przysięgi wykonaią. Prezydent z Kapituły Wileńſkiey mieć będzie mieyſce po prawey ręce Marszałka, Marſzałek zaś po lewey ręce Prezydenta siedzieć będzie, przy Prezydencie będzie dzwonek, a przy Marszałku Laſka.

Censor z kolei ma zasiadać, iak w Trybunale Ziemſkim, do którey Podſkarbi nie należy. Regent Trybunalſki Dekretowy w Trybunale Duchownym będzie trzymał pióro.

Sprawy i Regestra.

Wszyſtkie sprawy podług dawnych Praw, mianowicie Konſtytucyi 1726 i 1764 temu Sądowi należą, wpisywane do Regeſtrów i wołane tym porządkiem:

1mo: Regeſtr powſzechny, do którego wszyſtkie sprawy będą wpisywane, między Duchownemi a Swieckiemi i nawzaiem, iako też między Duchownemi a Duchownemi *in temporalibus*, ma bydź wołany *consecutive*.

2do: Regeſtr Taktowy, na sprawy lezyi i bezpieczeńſtwa wedle opisu o Trybunale Ziemſkim, niemniey z Plenipotentami i Woźnemi, o wykroczenie pod tymże Sądem, wołany będzie iak w Trybunale Ziemſkim.

Dalsze Urządzenie.

Aſſyſtencya Woyſkowa, Inſtygatorowie i Woźni ciż sami, Trybunałowi Duchownemu aſſyſtować maią, którzy Trybunałowi Ziemſkiemu.

Deputaci Duchowni w materyi Funduszów swoich Kapituł, z których są opatrywani, wotować nie maią, ale sprawa przez innych Deputatów sądzona będzie.

Komplet naymniey z Osob sześciu ſkładać się będzie, w którym zawsze równa liczba Duchownych i Swieckich ma się znaydować, a w decyzyi gdyby więcey z iednego ſtanu było Deputatów, tedy ieden losem oddalony będzie od decydowania, co mu za absencyą poczytanym bydź nie może.

Nadgroda Deputatów Swieckich ma bydź z kop, (z których każda dwa złote i piętnaście groszy Polſkich wynosi) z Adjudykatów, *et ex Juribus Cancellariæ*, tym sposobem dzielona: Dwie porcye Marszałkowi, Podſkarbiemu półtory porcyi, Deputatom Swieckim po iedney porcyi, Inſtygatorom dwom iedna porcya, Woźnym pół porcyi.

Duchowni chwalebnie zrzekaią się nadgrody, za co im wdzięczność Rzplta oświadcza.

Pensya Deputatów Trybunału Duchownego, iako iedynie z skrzynki ich będzie opatrywana, tak też Skarb publiczny, ani dokładać, ani cokolwiek z tey skrzynki odbierać będzie, wyiąwszy Regenta, który ze Skarbu Publicznego dwoma tysiącami złotych opatrzony będzie, a żadnych innych dochodów mieć niema. Regent zaś przez cały komplet Duchownego Trybunału obierany będzie.

Prawa o ustępie, wprowadzeniu Spraw, regularności godzin, i wszystkie inne Trybunałowi Ziemskiemu przepisane, maią służyć podobnież Trybunałowi Duchownemu, chybaby w czym powyższą Ustawą odmienione były.

SĄDY ZIEMSKIE w KORONIE.

23 Znosząc podział Sądów Obywatelskich na Ziemstwa i Grody rozdwoiony, Sąd będzie ieden na wszystkie sprawy, które dotąd do Ziemstw i Grodów należały, pod tytułem Sądu Ziemskiego, od którego iako pierwszey Instancyi iść będzie podług przepisów i stopniów Prawa, appellacya do Trybunału.

§. I.

Mieysca Sądów Ziemskich, Aktów Sądowych, w całym Kraiu Koronnym raz na zawsze wyznaczaią się, i w Prawie rozkładu Województw są determinowane.

Domy Sądowe, które w mieyscach na Sądy Ziemskie, lub Grodzkie powyznaczanych aktualnie znayduią się, a z tych, które są wygodnieysze, służyć i nadal maią, iak dotąd do odbywania Sądów, składu Aktów wszystkich Ziemskich i Kancellaryi.

Kommissya Policyi doglądać tego będzie, ażeby Archiva i Domy, dla Sądów i Aktów były porządne, murowane, i od ognia ubezpieczone. Znosić się będzie z Kommissyami Porządkowemi w tey okoliczności, i do składki na ten fundusz zobowiąże Starostów i Possessorów Emfiteutycznych i Miasta.

Bezpieczeństwo ogólne tak dla samego Sądu, aktualnie odprawuiącego się, iako też szczególne w mieyscu Sądowym dla Osób Sądowych, dla Officyalistów do Sądu należących, zgoła dla wszystkich pod bokiem Sądu znayduiących się, waruie się podług Praw wszystkim Juryzdykcyom służących.

§. II.

Każdy Sąd oddzielny Ziemski Województwa lub Ziemi, będzie odtąd w Osobach sześciu.

Sześciu do każdego Sądu oddzielnego będzie Komorników Sądowych, którzy iako *brachia* Sądu w przypadku śmierci, choroby niezmyśloney, zawieszenia od sprawowania Sędziowskiey funkcyi, albo zaięcia inną funkcyą którego z Sędziów, bądź postąpienia na Urząd Dignitarza, lub Senatora, lub też złożenia Urzędu swego Sędziowskiego, mieysce iego zastępować będą ci tylko, którzy przez Obywatelów przytomnych, zpomiędzy innych do tego wybrani będą.

W przypadku sprawy którego z Osób Sędziowskich, Sędzia z mieysca swego ustąpi i na ustęp wyidzie, a pierwszy z porządku Sędzia, mieysce iego zabierze, do kompletu zaś ieden z Komorników, z porządku starszeństwa w *Laudum* zapisany, wezwany będzie. Komornicy wszy-

wszyſtkie *Actus* na gruncie Inkwizycyi, kalkułacyi i weryfikacyi, z nakazu Sądu, lub wyższych Inſtancyi, expedyować, i exekucye Dekretów odbywać maią, gdyż odtąd Sędziowie powinności swoiey w rozsądzeniu spraw Obywatelſkich na mieyſcu Sądów, iedynie pilnować są obowiązani.

§. III.

Sędziowie przeszli Ziemſcy i Grodzcy są teraz *Candidati Nati*, do wyboru przed innemi Obywatelami.

Aby bydź Kandydatem do wyboru na Urząd Sędziego Ziemſkiego, prócz kondycyy potrzebnych do wszelkich Urzędów Elekcyinnych, a w Prawie o Seymikach przepiſanych, nie mogą bydź obrani na Sędziów, ani Komorników ci, którzy są pod Proceſſem: którzy *Crimine notati* po kondemnacie, lub Dekrecie choćby nieoſtatecznym. Nie może także na Sędziego bydź obrany ten, któryby był od Urzędu Sędziowſkiego odsądzonym, przez wyrok Naywyżſzey Inſtancyi, albo na którymby kara infamii, przez odsądzenie od czci i wiary Publiczney, Dekretem któreykolwiek Inſtancyi rozciągniona była.

Dwie osoby iednego Imienia i Domu, oraz Teść z Zięciem i Szwagrowie na Urzędy wzmiankowane, obranemi bydź nie mogą. W przypadku takowey konkurencyi, naywięcey wotów maiący, przy funkcyi utrzymany będzie, równość wotów los rozwiąże.

Na Poselſtwo lub Deputata, choćby się więcey z liczby Sędziów iedney Ziemi podało, ieden tylko z liczby teyże Ziemi Sędziów obrany bydź może.

Sprawowanie urzędu Sędziego Ziemſkiego przez całe lat cztery, ma bydź liczone za odbycie funkcyi Publiczney. Komornicy Ziemscy po upłynionych lat czterech, będą także pierwszemi Kandydatami do funkcyi i wyboru na Sędziów Ziemſkich.

§. IV.

Przy Elekcyi Sędziów Ziemſkich i ich Zaſtępców, z liczby Kandydatów, którzy się Marſzałkowi Seymikowemu na te Urzędy podadzą, Artykuł Prawa o Seymikach w spoſobie i porządku Elekcyi, we wszyſtkich punktach zachowany bydź ma.

§. V.

Sądy te Ziemſkie ciągiem przez Mieſięcy dziesięć odbywać się maią, sądząc i przywołuiąc wszyſtkie wpisy aż do oſtatniego. Czas wypocznienia od dnia 1 Sierpnia do oſtatniego Września, w każdym roku naznacza się. A gdyby w pierwszych dwóch mieſiącach spraw nie było, Sądy od czasu do czasu odwoływane bydź maią.

Na tych Sądach prezydować będzie ten z Sędziów, który pierwszy w Elekcyi naywięcey wotów mieć będzie.

Sędziowie wszyſcy zasiadać mogą, a komplet do sądzenia naymniey z osób trzech ſkładać się powinien. Gdy Sędziowie wſzyſcy na Sądach albo w mieyscu Sądów przytomnemi *sine ullo legali impedimento* znaydować się będą, Komornik na ten czas w Sądzie mieysca mieć nie może. Toż samo ma się rozumieć, gdyby komplet trzech Sędziów był zupełny. Sąd także ten z samych Komorników nie będzie się mógł ſkładać, wyiąwſzy przypadek, ieżeliby Sędziowie Sąd Ziemſki ſkładaiący, mieli wſzyſcy sprawę taką u Sądu, do któreyby bądź *ex actoratu*, bądź

ex realu tak należeli, iżby kompletu Prawem przepisanego składać nie mogli, w ten czas podług §. 2. teraźnieyszego Prawa zastąpieni będą.

Zaden z Sędziów należeć nie będzie mógł do decyzyi tey sprawy, w której przytomnym nie był na Induktach obódwoch stron i potym na Replikach.

Sędzia aktualny komplet składaiący, nie może bydź z mieysca ruszany przez stronę, czyli od sądzenia sprawy iakiey wyłączony, tylko w przypadkach. *1mo:* W swoiey własney sprawie będąc stroną czyniącą, bądź powodową, bądź odwodową. *2do*: W sprawach Rodziców, Zony, Braci rodzonych niedzielnych: w sprawach także z teyże fortuny niedzielney wynikaiących: niemniey w sprawach Dzieci własnych, Pasierbów, lub Zięciów, tudzież Sierot, których iest Opiekunem. *3tio:* W sprawie, w której iest Ewiktorem; kondemnata otrzymana na Sędzim w czasie Sędziowskiey funkcyi iego, byleby nie była w kryminalney sprawie, tamować nie będzie Sędziemu sprawowania Urzędu iego Sędziowskiego. Strony zaś kondemnatę na nim maiącey, w żadney sprawie nie będzie mógł sądzić.

Gdyby zaś dwa razy w iedney sprawie dał się wzdawać, tedy zawiesza się sprawowanie Urzędu, a natomiast na mieysce iego Komornik zasadzony bydź powinien.

Gdyby się trafić miało, iżby Sędziego kto umyślnie do sprawy przypozwał, i nienależycie Pozwem wmieszał dla tego, aby go od sądzenia odsuwał, takowy Sędzia przez innego z Kollegów zastąpiony, a komplet od Komornika, lub Komorników pierwszych, dopełniony będzie; i naprzód kwestya ta w Sądzie rozwiązana bydź powinna przez wyrok, czyli słusznie lub niesłusznie z powodu sprawy iest implikowanym.

Zaden Sędzia w czasie ustępu z Izby wychodzić nie ma, dopóki Sentencya podpisana niebędzie. A w czasie ustępu nikt znaydować się w Izbie nie może, tylko same osoby komplet składaiące: tudzież Pisarz Sądowy, lub iego mieysce zastępuiący.

Każdy Sędzia, tak iak Deputat, sekretu Izby dochować obowiązany.

W Sądach Ziemskich, wota sekretne w sądzeniu nigdy bydź dozwolone nie mogą. *Paritatem* Prezyduiący Sędzia rozwiązywać będzie. W sprawie Kryminalney zaś, gdyby *paritas* wypadała, Sąd karę śmierci na inną odmieni.

Dekreta *pluralitate* decydowane, równie exekwowane będą, iak i te, których iednomyślność zaszła w decyzyi. Protokuł Sentencyonarz w Ziemstwach ustanowiony będzie; Jeden z liczby Sędziów utrzymywać będzie tenże Sentencyonarz, i przysięgę też samę, iaką Deputat w Trybunale na utrzymywanie Sentencyonarza wykonywać powinien.

Każdą Sentencyą komplet zasiadaiący na sprawie podpisywać będzie; któryby z Sędziów innego był zdania, mieć będzie moc zapisać toż zdanie różniące się, lub podać ie do Sentencyonarza. Sentencya zaraz po Decyzyi Sprawy nie zchodząc z ustępu, powinna bydź w Sentencyonarz zapisana i podpisana. Pisarz podług Sentencyi Dekret stosownie napisze. Każdy Dekret Sąd przed czytaniem podpisywać powinien.

Sessye Sądowe będą tylko raz na dzień, od godziny osmey ranney, do godziny pierwszey z południa, dnie wolne od Sessyi będą Niedziele i Swięta, także przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkonocnemi na tydzień ustawać maią Sądy, a po Swiętach zaraz zbierać się, w inne zaś dni, każdy Sędzia obowiązany będzie przychodzić punktu-

alnie

alnie na Sessye Sądowe, o godzinie Prawem wyznaczoney, i na teyże Sessyi aż do skończenia iey znaydować się. Dla czego przytomność każdego z Sędziów, tak co do dnia Sessyi, iako też iey godziny wiernie zapisywaną przez Pisarza bydź ma.

Niewolno żadnemu z Sędziów, ani całemu nawet Sądowi, dla iakieykolwiek przyczyny, przenosić i składać Sessye po domach i innych mieyscach, prócz tych, w których raz na zawsze są ustanowione; robić i przyimować tym końcem Jllacye.

Zrywaiący komplet i niepilnuiący Sądu, rygorowi Prawa (w Artykule 3cim ustanawiaiącego władzę i powagę Rady Nieustaiącey) *suspensionis ab Officio* podpadną, nieprzytomność Sędziego zrywaiącego komplet z przyczyny choroby, ma bydź przez tego w komplecie zaprzysiężona. Gdyby w Miesiącach do odpoczynku Sądowi powyższym opisem Prawa wyznaczonych, zdarzyła się iaka sprawa kryminalna, która podług dawnych Praw *extra-Cadentiam* sądzona bywała, wtedy Pisarza lub Regenta przy Aktach znayduiącego się, obowiązkiem będzie, uwiadomić Sędziów o tym zdarzeniu, którzy odebrawszy takie uwiadomienie, zaraz ziachać i sprawę takową niezwłocznie sądzić powinni.

Sądy te Ziemskie odsyłać będą co dwa Miesiące Rapporta, czyli uwiadomienia do Rady Nieustaiącey, pod Adressem Departamentu Sprawiedliwości w teyże Radzie, o Regestrach i sprawach z nich odsądzonych, oraz do sądzenia pozostaiących się, bez wymienienia Osób do sprawy wchodzących, tudzież Extrakt prezencyi Sędziów, a takowe Rapporta Sąd każe wciągać do Xiąg Sądowych

Ponieważ odtąd Sędziowie Ziemscy *ad Officia executiva* wyznaczonemi bydź nie mogą, ale przez Komorników w tey mierze zastąpionemi podług Prawa teraźnieyszego będą; przeto ciż Komornicy w przypadku depaktacyi stron przez nich uczynioney, a sądownie dowiedzioney, w tymże Sądzie Ziemskim sądzeni, karze odsądzenia od funkcyi popadną.

Sędziowie przed datą teraźnieyszego Prawa, do Exekucyi Dekretów wyrokiem, czy to wyższych, czy niższych Instancyi wyznaczeni, zastąpieni będą przez te Sądy Ziemstw, które na mieyscu dawnych wybrane zostaną, czyli Komorników Sądu Ziemskiego *executivum Officium* maiących, i ci Dekreta zapadłe exekwować będą obowiązani. Po upłynionych lat czterech, ciż sami Sędziowie, ieżeli utwierdzeni będą, lub inni na ich mieyscu następuiący przez wybór powtórny, exekucyą Dekretów nakazywać, a Komornicy na mieyscu dawnieyszych wybrani, Dekreta exekwować będą powinni.

Naostatek każdy Sąd Ziemski, mieć będzie Pieczęć z Herbem swoiego Województwa, z napisem: *Pieczęć Ziemstwa N.*

§. VI.

Każdy Sąd Ziemski mieć będzie Pisarza na lat cztery, który co się tycze kondycyi i sposobu Elekcyi, ten sam ma bydź zachowany, iak na Elekcyi Sędziów i wszystkich Urzędów Elekcyinych, prócz tego, dokładną wiadomość Prawa mieć, i formę Dekretów pisania umieć powinien, żeby zastępca nigdy Dekretów za niego nie pisał, w przypadku śmierci, choroby, lub *legalis impedimenti*, Sąd innego na iego mieysce weźmie, za poprzedzaiącą Rotą przysięgi.

Obowiązki Pisarza Ziemskiego następuiące będą. *1mo:* Zasiadać w Sądzie *cum voce consultiva* tylko, nie mogąc nigdy bydź użytym na mieysce Sędziego do czynienia Kompletu. *2do:* Zapisywać przyto-

mność Sędziów, tak co do dnia, iako też i godziny Seſſyi Sądowych. *3tio:* Protokuły Sądowe i Protokuły wpiſów utrzymywać., Dekreta w Polſkim języku pisać, i napiſane z rozkazu Sądu czytać, i te żądaiącey ſtronie wydawać. *4to:* Wpiſy przyimować: te zaraz ſkoro przez ſtronę za okazaniem relacyi Pozwu podane będą, do Protokułów oprawnych wpiſywać. *5to:* Protokuliſtę i Kancellarzyſtów przyſięgłych, za których Sądowi będzie w odpowiedzi, do pomocy sobie utrzymywać, nad któremi zwierzchni dozór mieć będzie.

§. VII.

Regent nie tylko że przysięgły, ale nadto dobrze osiadły bydź powinien: będzie dożywotni, na pierwszych Seymikach obrany bydź ma spoſobem o Seymikach przepisanym. To się ma rozumieć i o naſtępcach po śmierci iego, lub złożeniu Urzędu.

Regenta tego nayſzczególnieyszym obowiązkiem będzie: *1mo:* Mieć w pilnnym dozorze Archiwa i Kancellaryą. *2do:* Aktykacye, przyznania, i Suscepty w Polſkim Języku przyimować, tudzież i tranzakcye wszelkie. *3tio.* Extrakty ſtronom rekwiruiącym wydawać. *4to:* Xięgi w naylepſzym porządku utrzymywać, zgoła co tylko do bezpieczeńſtwa i porządnego utrzymywania Archiwum należy, i co szczególnieyſzym Prawem przepiſano mu będzie, to wszyſtko pilnie dopełniać.

Regent iak tylko na Seymikach obrany będzie, i przysięgę podług Aryngi poniżey przepisaney wykona, tak zaraz obeymie pod rząd swóy Archiwa, tak Ziemſkie, iako też Archiwa do Kancellaryéw przedtym Grodzkich należące. Każdy zdaiący Archiwum Regentowi temu, powinien mu podać dokładny Regeſtr spisanych Xiąg, Regent przyimuiący Archiwum, zweryfikuie Regeſtr, takowy zweryfikowany podpiſze własną ręką sposobem rewersu i do Oblaty poda. Gdy tym spoſobem obeymie Archiwum, poda Sądowi całkowity Regeſtr Xiąg przyiętych, a Sąd w komplecie takowy Regeſtr, i Akta zweryfikuie; po zwerſikowaniu zaś dokładnym, Regeſtr cały podpiſze i do oblaty podać każe. Sądu zaś obowiązkiem szczególnym odtąd będzie, co dwa Miesiące rewidować Protokuły zapiſywanych przez ten czas Tranzakcyi, i takowe Protokuły zasummowawszy podpisywać: Przy tymże Regencie zoſtawać będzie Pieczęć Ziemſka na wszelkie Extrakty i Dekreta, od którey więcey nad taxę brać nie powinien.

§. VIII.

Każdy Sąd Ziemſki mieć będzie Inſtygatora, którego sam iednomyślnością, albo większością zdań obierze; obowiązkiem iego będzie czynić w imieniu i rozkazie Sądu w sprawach bezpieczeńſtwa Sądu, i w sprawach kryminalnych, chocby Delatora nie było, i to wszyſtko dopełniać, co mu tenże Sąd w obowiązkach iego przepisze.

§. IX.

Sąd także każdy Ziemſki będzie miał dwóch Woźnych, i tych iednomyślnością lub większością wotów wybierze.

Gdyby Obywatel żądał u Sądu uſtanowienia Woźnego iakiego, Sąd mocen będzie to uczynić, a po uczynionym dokładnym examinie Osoby na Woźnego przez Obywatela zaleconey, i wysłuchaniu Prawem iemu przepiſaney przysięgi, wyda mu Autentyczny Inſtrument.

Woźni ci mogą bydź iakieykolwiek kondycyi, byle byli ludźmi dobrey wiary, nie podpadali żadnemu zarzutowi, karę kryminalną za sobą

bą ciągnącemu, trzeźwi, umieli prócz tego czytać i pisać. Woźni zaś dotąd iuż kreowani, przy pełnieniu obowiązków swoich zachowuią się.
Powinnością Woźnego będzie dopełniać to wszystko, co Prawa i szczególne obowiązki iego przepisuią.

§. X.

Rota Przysięgi Sędziego Ziemskiego.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S. „ Jedynemu: Iż obrany na Urząd Sędziego, sprawiedliwie podług „ Boga, Prawa podanego, i słuszności, spory między stronami do „ Sądu przychodzące, i według dowodów i zeznań, w tymże Są- „ dzie złożonych, a nie według wiadomości moiey prywatney, są- „ dzić będę: Względów żadnych na bogatego lub ubogiego, na przy- „ iaciela lub nieprzyiaciela, na Obywatela lub Przychodnia, mieć nie „ będę: nie uwodząc się, ani przyiaźnią, lub nienawiścią, ani obietni- „ cami, lub podarunkami, ani pogróżkami, ale w sądzeniu moim samego „ Boga, Prawo podane, słuszność, dowody lub odwody stron przed oczy- „ ma mieć będę, i starać się, aby sprawiedliwość zwłoki nie cierpia- „ ła, odrzucaiąc wszelkie wyszukane wybiegi, na przewłokę i opo- „ źnienie sprawiedliwości dążące. W tym zaś wszystkim, sumnienia me- „ go, rozsądku naśladować i słuchać obowiązuię się, sekretu Izby ża- „ dnym sposobem nie wydam; tudzież inne sprawy mnie należące, „ wiernie i według możności moiey, czynić i sprawować będę. Tak „ mi Panie Boże dopomoż, i niewinna Syna Jego Męka. „

Rota Przysięgi Komornika Ziemskiego.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Tróy- „ cy Swiętey Jedynemu: iż obrany na Urząd Komornika Ziemskie- „ go, sprawiedliwie podług Boga, Prawa podanego i słuszności, „ spory między stronami do Sądu przychodzące, i według dowodów „ i zeznań w tymże Sądzie złożonych, a nie według wiadomości „ prywatney sądzić będę; względów żadnych na bogatego, lub ubo- „ giego, na przyiaciela lub nieprzyiaciela, na Obywatela lub Przy- „ chodnia mieć nie będę, nie uwodząc się ani przyiaźnią lub niena- „ wiścią, ani obietnicami, ani podarkami, ani pogróżkami, ale w są- „ dzeniu moim, samego Boga, Prawo podane, słuszność, dowody i „ odwody stron przed oczyma mieć będę, i starać się, aby sprawie- „ dliwość zwłoki nie cierpiała, odrzucaiąc wszelkie wyszukane wy- „ biegi, na przewłokę i opoźnienie sprawiedliwości dążące. W wy- „ konywaniu Dekretów i innych Sądowych wyroków, podług Prawa „ i przepisów tychże Dekretów i wyroków, zachowam się, zapłatą „ od takowych obowiązków, tylko taką kontentować się będę, iaka „ przez Prawo iest ustanowiona, większey ani wymagaiąc, ani dobro- „ wolnie ofiarowaney przyimuiąc; w tym zaś wszystkim sumnienia „ mego, rozsądku, naśladować i słuchać obowiązuię się, sekretu Izby „ w żadnym sposobie nie wydam; tudzież inne sprawy mnie należą- „ ce, wiernie i według możności moiey, czynić i sprawować bę- „ dę. Tak mi Panie Boże dopomoż, &c.

Rota Przysięgi Pisarza Ziemskiego.

„ Ja N. przysięgam &c: iż maiąc powierzone Regestra do przyi- „ mowania wpisów spraw wszelkich, sam swoią ręką one, nie na kar-

„ tki, ale zaraz w Regestr na to sporządzony, całkowicie i z wyra-
„ źnym wyszczególnieniem powodów i pozwanych, iako i przypo-
„ zwanych, z wypisaniem o co rzecz ma do Sądu przychodzić, pil-
„ nie i wiernie pod Numerami, bez żadney odwłoki wpisywać, i na
„ każdą rekwizycyą potrzebuiącego, one wydawać będę. Od których
„ wpisów, depaktacyi żadney, tylko podług opisu *in Tabella Juri-*
„ *um Cancellariæ* biorąc, czynić nie mam, ani nadto cokolwiek
„ *etiam ab ultro offerentibus* przyimować, obowiązuię się. Przy stra-
„ ży Regestrów, aby się iakiekolwiek nie działy nieprzyzwoitości,
„ albo fabrykacye, pilność i należytą ostrożność zachowam. Wszy-
„ stkie stron spory, wniesienia i dowody, pilnie zważać, w nich po-
„ dług Prawa pisanego i dowodów, w Sądzie złożonych, doradzać,
„ wszystkie rezolucye Sądowe, tak iak z jednomyślności, lub większości
„ zdań wypadną, w Protokuł wciągać, i podług nich układać będę:
„ zgoła wszystkie obowiązki Pisarza Prawem teraźnieyszym na mnie
„ włożone, wedle Boga, i sumnienia odbywać będę. Tak mi &c.

Rota Przysięgi dla Regenta.

„ Ja N. przysięgam &c: iż maiąc powierzone Akta do przyięcia
„ wszelkich Tranzakcyy, one wiernie sprawować i utrzymywać bę-
„ dę, rekognicye wszelkie, stosownie do zeznania i przełożenia po-
„ daiącego, przyimować, i oszukania wszelkiego między zeznaiące-
„ mi przestrzegać będę. Też rekognicye i tranzakcye wszelkie sam
„ swoią ręką, nikomu Protokułu nie pozwalaiąc, w Kancellaryi, a nie
„ w gospodzie wpisywać będę, i rekwiruiącym zaraz wydawać, bez
„ depaktacyi nie omieszkam, i od Suscepty więcey wymagać nadto,
„ iak iest w teraźnieyszey Ustawie, nie będę. Od Extraktów więcey
„ płacić, iak od arkusza ścisłym charakterem po Złotemu iednemu
„ nie dopuszczę, i Palestrantów przy Kancellaryi będących, w tym
„ pilnie przestrzegać będę: a nieposłusznych temu Prawu, Sądowi
„ donieść powinienem, żadnego nie maiąc względu, tak na bogate-
„ go, iako i na ubogiego, na Obywatela lub Przychodnia, na przy-
„ iaciela lub nieprzyiaciela, każdemu wedle Boga, i sumnienia przyi-
„ mować, i nic przeciwnego Prawu w tranzakcyach podpisywać, o-
„ bliguię się. Tak mi Panie Boże dopomoż, &c.

Rota Przysięgi dla Instygatora.

„ Ja N. przysięgam &c: iako Sądowi we wszystkich nakazach do
„ mnie ściągaiących się posłusznym będę: też nakazy i rezolucye
„ Sądowe, dopełnię i uskutecznię, oraz wszelkie obowiązki ninley-
„ szym Prawem dla mnie przepisane, wykonywać iak nayściśley bę-
„ dę. Tak mi Panie Boże dopomoż, &c.

Rota Przysięgi Woźnych.

„ Ja N. przysięgam &c: iako Sądowi we wszystkich iego naka-
„ zach do mnie ściągaiących się posłusznym będę, też rozkazy i re-
„ zolucye Sądowe, mnie do położenia lub oznaymienia stronom zle-
„ cone, tymże stronom oddawać, i do naybliższey ich wiadomości,
„ iaka tylko z mey strony dopełniona bydź może, donosić, oraz ze-
„ znania położonych i oznaymionych, naywierniey bez żadney przewło-
„ ki czynić, opłaty większey nad wyznaczoną Prawem, od stron wy-
„ magać nie będę: zgoła wszystkie powinności ninieyszym Prawem

„ prze-

„ przepisane, nayściśley dopełniać, pod odpowiedzią Sądowi, z oso-
„ by i maiątku mego obowiązuię się. Tak mi P. Boże dopomoż &c.

§. XI.

Co się tycze postępowonia Sądowniczego, następuiący ma bydź zachowany przepis:

1mo. Pozwy do Ziemstwa wychdzić będą pod tytułem Króla, powinny bydź podpisane przez tego, który ie pisał, i tego na czyią Instancyą są podane, z terminem sześcio Niedzielnym, rachuiąc od zeznania, przed przypadaiącą sprawą. Zapozwy iednak rekonwencyonalne byle w iedneyże sprawie bez formowania w nich na nowo innego Aktoratu, choćby na trzy tygodnie wydane, legalność mieć będą. Wpisy zaś z swych Pozwów strony powodowe naydaley do Niedziel dwóch od zeznania Pozwów zrobić obowiązane będą, pod upadkiem takowych terminów. A kto wyda Pozew, powinien podać go do zeznania w Akta Ziemskie tego Ziemstwa, pod którego Juryzdykcyą leżą te Dobra, na których Pozew położony, a to naydaley tygodnia pod upadkiem Pozwu. Co się zaś tycze spraw z Konserwat, w których przez Dekreta termin stronom zachowany, te wpisane w Protokuł wpisów i podpisane, dopiero od daty wpisania się, w dwa tygodnie wzięte mogą bydź do sądzenia, w Pozwie cała sprawa ma bydź wypisana, tak iak *merita* do Sądu. Pozew któryby się nie zgadzał z relacyą onego, ma bydź nieważny: i ktoby go wydał, będzie karany.

2do. Cały Proces i Tranzakcye w Polskim ięzyku czynione bydź maią, a Akt Sądowy codziennie zapisywany będzie.

3tio. Stan Sprawy czyli Indukty stron, na nie Repliki w każdey sprawie: Konkluzye zaś do większych spraw, także i Summaryusze na piśmie, Sądowi podawane, przez Plenipotentów podpisane, i w Sądzie czytane bydź maią. Samym zaś stronom opowiedzenie sprawy lub przymówienie się w Sądzie, wolne będzie.

4to. Wpisy zaległe w Regestrach Ziemskich, Grodzkich i Konfederackich, porządkiem czasu iak Kadencyami idą po sobie, nie gatunkuiąc Juryzdykcyi, przeniesione bydź maią w nowe Protokuły wpisów oprawne: Sąd zupełny skonfrontować, i codziennie one podpisywać obowiązany będzie.

5to. Akcessorye wszelkie przed Dekretem oczywistym przechodzić powinny, iakie są: Adcytacya z treści interessu potrzebna: wyłączenie się od Regestru nieprzyzwoitego i *forum:* Rozwiązanie zaś Aktorstwa i akcyi za samę sprawę, nie za *Accessorium* rozumianie będą. Wszelkie inne Akcessorya dotąd używane, znoszą się.

6to. Na iakim stopniu stanął Process w Grodzie lub Ziemstwie, i Konfederacyi Mieyscowey, od takiego w złączonym teraźnieyszym Sądzie Ziemskim, z Pozwów iakie wydane lub przez Sąd zachowane były, rozpoczęty bydź powinien.

7mo. Appellacye tylko od ostatecznego wyroku dopuszczone bydź maią do Trybunału, i te Sędziowie w sprawach, w których Prawo appellacyi nie zabrania, dopuszczać powinni. W sprawach zaś uprzywileiowanych, iakiemi są sprawy prostego długu, wysłużoney zapłaty, wydania poddanego, wybicia z Dóbr, wykupna, opłacenia prowizyi od wyderkaffu, rozsądzenia pretensyi z Kontraktu arendownego wynikaiących, appellacye dopuszczane nie będą. W sprawie iednak kryminalney każdey, appellacya dupuszczoną bydź powinna.

O zgwałcenie Possessyi spokoyney, i oderwanie gruntu, pod tytułem *Granic*, gdyby się widocznie z świadectw wywiedzionych pokazało, że strona iest ukrzywdzona, i grunt iey spokoynie posiada-

 ny,

ny, gwałtem zabrany, do Possessyi wrócona bydź powinna, choćby kto appellacyą zakładał, ta tylko co do kary dopuszczoną bydź ma. Niesłusznie w takowey sprawie appelluiący, podwóynie ukarany w Trybunale będzie, tak iak ten, coby zatrzutu gwałtowności nie dowiódł.

8vo. Regestra Sądowe w Ziemstwie te będą: *1wszy* Ordynaryiny, w którym wszystkie sprawy mieścić się maią. *2gi Incarceratorum* dla spraw kryminalnych, i kryminalnie przez strony prożekwowanych: tudzież o zgwałcenie bezpieczeństwa Sądu, lub Osob w Sądzie siedzących. A sprawy kryminalne przed wszystkiemi sprawami sądzone bydź maią. Do tego także Regestru będą należeć sprawy, co do kar w przestępstwach przeciwko Seymikom, i w Prawie o Seymikach wyrażone. *3ci* Regestr *Pœnalium*, w którym szczególnie o przezyski Sądowe sprawy wpisywane będą, brany bydź ma, raz na końcu każdego Miesiąca ostatniego dnia. Dla nieopłaty grzywien, *Adjudicat* Sądowych, nikomu wydanie Dekretu wstrzymane bydź nie ma, przez Sąd i Pisarza, *sub pœna amissionis Officii*, tudzież pod tąż samą karą nie wolno będzie narzucać na stronę zastąpienia grzywien, za drugą stronę w Processie będącą.

9no. Regestr *Executionis Processus* odtąd znosi się, a zamiast potrzeby zyskiwania Dekretu *Executionis* po przewiedzionym Processie, Sąd każdy w Dekrecie swoim ostatecznym, od którego podług Prawa nie powinna bydź dopuszczona appellacya, zaraz exekucyą zapisze, i termin satysfakcyi oznaczy.

Gdyby zaś Debitor kondemnować się dopuścił; po iedney Kondemnacie na drugim termine, z Pozwu wcześnie wydanego przypadłym, Dekret zaoczny przypadać będzie, przy którym zaraz exekucya wskazaną ma bydź.

A w przypadku Kontrawencyi, przez stronę Prawem przekonaną popełnioney, wyrazi Sąd termin exekucyi, niedalszy ani prędszy, iak w dwa tygodnie po terminie Kontrawencyi.

Komornik exekwuiący, opisze w Akcie swoim przypadek tamowaney exekucyi, i ten sposobem autentycznego Rapportu do Sądu, gdzie Dobra skonwinkowanego leżą, prześle. Sąd natychmiast uczyni autentyczną rekwizycyą w komplecie podpisaną do Kommendy pobliższey, czyli Sztabs-Officyera Kommendę maiącego, o dodanie temuż Officyaliście lub innemu na rekwizycyą strony pomocy Woyskowey.

Kara za oppugnę na tego, ktoby ią czynił 2,000. Zł: i 4ry Tygodnie Wieży, oprócz uczynku gwałtownego, który w miarę przestępstwa ukarany będzie.

Powtorną oppozycyą czyniący, lub osadzonego z tradycyiney Possessyi ruguiący, dwoiakiey karze podpadnie, osobna kara za uczynek.

10mo. Komornik zjeżdżaiący na rekwizycyą Kredytora, wyciągnie Intratę ze wszelkich źrzódeł w Dobrach Dłużnika: opisze stan tychże Dóbr; Poddanych powinności i ludności: i podług tego Inwentarza Kredytorowi poda w Possessyą. Jeżeliby Dług połowę Intraty przewyższał, Kredytor do zapłacenia Ratami *anticipative* Dłużnikowi, zbywaiącey Intraty obowiązany będzie.

11mo. Kredytor w Possessyi zatradowaney, lokowany, nad Inwentarz exekwuiącego Komornika do inney kalkulacyi pociągany potym nie będzie; Właściciel atoli Dóbr, ieżeliby się czuł skrzywdzonym w wyciąganiu Inwentarza, mieć będzie wolność w czasie dwóch Miesięcy podać do Sądu zupełnego tłumaczenie, i wyiaśnienie każdego Artykułu siebie pokrzywdzaiącego. A Sąd za poprzedzaiącą na dwa tygodnie kommunikacyą stronie takowego Memoryału, weźmie do roztrząśnienia tę okoliczność, i ześle na weryfikacyą, ieśli potrzeba Komornika innego, a tak udecydowany Inwentarz i Intrata zostaną nieporuszone.

12mo,

12mo. Ci wszyscy, którzyby po wprowadzeniu przez Urząd exekutoryalny w Dobra, z Possessyi tradowaney wyruszyli i wyrugowali swoiego Kredytora, dobrodzieystwa zaskarżenia Inwentarza tego mieć nie będą.

13tio. Dekreta *executionis* przed tym Prawem uzyskane, a nieuskutecznione, lub z wypadłych iuż Dekretów zyskiwać się maiące, przy dawnym opisie Prawa zachowuią się; Regestr *executionum* dla nich tymczasowy w każdą Sobotę naznacza się.

14to. Wpisy w Protokule codzień Sędziowie podpisywać, i Akt codziennie w komplecie zapisywać będą.

15to. Co się tycze urządzenia w Ziemstwach Palestry, i ich obowiązków, Sądy Ziemskie zachować się maią w tym, na wzór Prawa teraźnieyszego o Palestrze Trybunalskiey.

16to. *Jura Cancellariæ* i opłata Kondemnat i Processu &c. takie będą, iakie w Tabelli przy opisie Trybunału Koronnego znayduią się.

A.

Deklaracya ogólna do Woiewództw i Ziem, w Koronie.

My Król za zgodą Seymuiących Stanów, w pośrzód okoliczności, w których widocznie w Seymie dzisieyszym zostawaliśmy, wszystkie czynności Nasze będą świadectwem, nietylko obecnym, lecz i potomności, żeśmy, ile wolno Nam było, przedsiębrali śrzodki, iakie bydź mogły do odwrócenia powszechney tey klęski Narodu, która z zbiegu interessów Europy całey, Rzeczpospolitą Polską przycisnęła. Lecz gdy ulęgać losowi przymuszeni zostaliśmy, a odwrócenie nieszczęścia ogòlnego nie w Naszey mocy było, uczyniliśmy to, co Nam czynić pozostało, aby przynieść ulgę uciśnionym Obywatelom pozostałym, przez przywrócenie porządku, bliskiey i rychłey sprawiedliwości, przez wrócenie w karby i kluby ogòlnego Rządu Kraiowego, ustanowieniem nowych i poprawą starych Praw Rzeczypospolitey, a tym samym iey szczęście i trwałość wewnątrz i zewnetrzne związki umocnić staraliśmy się. Ażeby zatym ustanowione przez wprowadzenie Formy Rządu, do exekucyi przywieść Prawa; Deklaruiemy, iżby wszelkie Magistratury Kraiowe i Dykasterya, Sądy i Juryzdykcye dotąd trwaiące według swoich opisów, i Aktu Konfederacyi Grodzieńskiey, po skończonym Seymie do dnia pietnastego następuiącego Miesiąca Grudnia urzędowanie swoie sprawowały; Magistratury zaś i Dykasterya z Osób teraz przez Nas Króla, z woli Seymu nominowanych na dniu szesnastym Grudnia Roku bieżącego urzędowanie swoie rozpoczęły; Trybunał zaś i wszelkie Juryzdykcye Sądowe Ziemskie, Kommissye Porządkowe w Koronie, w mieyscach sobie przez Prawo teraźnieysze oznaczonych w dniu pietnastym Miesiąca Kwietnia rozpoczęły się, nakazuiemy.

Seymiki podług opisu teraźnieyszego Prawa odbywać się maiące we wszystkich Woiewództwach, i Duchownych Kapitułach, na dzień dwudziesty Lutego w Koronie, na ten raz naznaczamy, a to dla przybliżenia sprawiedliwości Obywatelom, końcem wyboru Osób na Urzędy Deputackie, Podkomorskie, Sędziów Ziemskich, Komorników Ziemskich, Kommissarzów Porządkowych, Pisarzów Sądowych, Regentów Aktowych, w sposobie w Prawie o Seymikach na teraźnieyszym Seymie ustanowionym, przepisanym, z tym ostrzeżeniem, iż Osoby Sędziowskie, i do Funkcyy innych wybrane na takowych Seymikach, trwać będą do czasu, iaki Prawo dla Urzędów Elekcyinych ordyna-

ryinie przeznaczyło, tudzież iż Seymiki, na ten raz ieden prędzey oznaczone, Deputackie i Sędziowskie, drugi raz w następuiącym Roku w Kadencyi swoiey ordynaryiney, odprawować się nie będą mogły.

Trybunał piętnastego Kwietnia zaczynaiący się w Roku Tysiąc Siedmset Dziewięćdziesiąt Czwartym, kończyć się będzie w Roku Tysiąc Siedmset Dziewięćdziesiąt Piątym, dnia czternastego *Septembris*; Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe po Woiewództwach i Ziemiach z wyboru na lat cztery, zaczęte dnia pietnastego Kwietnia, kończyć się będą w Roku Tysiąc Siedmset Dziewięćdziesiąt Osmym dnia ostatniego Lipca. Deputaci w pierwszym tym Trybunale ci tylko, którzy w aktualnym komplecie zasiadać będą, mieć będą bonifikowaną sobie pensyą z Skarbu w proporcyi Prawem teraźnieyszym oznaczoney. Nim do ordynaryinego Regestru przywołania w Kadencyach Trybunał przyidzie, dla zbliżenia Obywatelom sprawiedliwości, zaymować się będzie sądzeniem spraw i Regestrów niżey opisanych, wedle tu położoney tymczasowey Ordynacyi, która na ten raz ieden tylko służyć będzie Trybunałowi za prawidło.

Liczba i Porządek Regestrów tymczasowych w Trybunale Koronnym.

Regestra tymczasowe póki orydynaryine z Kadencyi nie nastąpią, utrzymywane będą podług opisu teraźnieyszego Prawa; sposób czynienia wpisów, opłata według tegoż Prawa zachowane będą następuiące. *1mo.* Regestr *Expulsionum*, czyli wygnania z Dóbr ogólny wszystkich Woiewództw Koronnych, w którym sprawy o gwałtowne z Dóbr wybicie według powyższego opisu Prawa, w Sądach pierwszey Instancyi sądzone, drógą Prozekucyi wytoczone, mieścić się będą; Sprawy zaś Expulsyi w pierwszey Instancyi niesądzone, do Sądów Ziemskich, iako pierwszey Instancyi zwracamy. *2do.* Regestr spraw kryminalnych czyli *Incarceratorum*, według opisu teraźnieyszego Prawa. *3tio.* Regestr spraw rozbiorowych czyli *Potioritatis*, w którym same tylko sprawy *Potioritatis*, w dawnieyszych Trybunałach i Ziemstwach rozpoczęte mieścić się będą, i te według Opisu na teraźnieyszym Seymie nastąpionego rozrządzone, i ukończone bydź maią, z tym warunkiem, iż w przypadku przewyższaiących Długów Dłużnika, oszacowane Dobra iego podane bydź powinny na Licytacyą publiczną, *plus offerenti* przedane Prawem dziedzictwa wieczystego nigdy naruszyć się nie mogącym, kupuiącemu służyć będą, a spadli Wierzyciele odesłani będą do Dłużnika, i do tych maiątków iego, któreby mogli wynaleść, czy z jego dorobku, czy z losu spadkowego. *4to.* Regestr spraw granicznych od Sądów Polowych i Podkomorskich, drogą appellacyi lub Prozekucyi, z delineacyą Mappy, z opisaniem duktów, reduktów i decyzyów na nie do Trybunału przychodzących, w którym to Regestrze tego rodzaiu wszystkich Woiewództw mieścić się będą. *5to.* Regestr *Executionum* tymczasowy, do Dekretów i Processów dawnieyszych.

Czas i rozporządzenie Sądzenia Regestrów zwyż opisanych w Trybunale Koronnym.

Od dnia pietnastego Kwietnia do dnia ośmnastego tegoż Miesiąca, trzy dni na Rugi, obranie Marszałka, ustanowienie porządku, Xiąg, Protokułów, i Regestrów przeyrzenie, aby według opisu Prawa na teraźnieyszym Seymie ustanowionego wszystko zachowane i dopeł-

pełnione było, naznacza się; od dnia ośmnastego Kwietnia do dnia 20. na zapisanie i ułożenie Protokułu, Palestry, odebranie od nich Przysięgi zostawuie się. Dnia dwudziestego pierwszego Kwietnia wzięty będzie Regestr spraw kryminalnych, który sądzony będzie do dnia ostatniego tego Miesiąca. Od dnia pierwszego Maia do dnia ostatniego tegoż Miesiąca, sądzony będzie Regestr *Expulsionum* bez przerwy. Od dnia pierwszego Czerwca do dnia ostatniego Lipca przez dwa Miesiące nieprzerwanie sądzony będzie Regestr spraw rozbiorowych, czyli *Potioritatis*. Od dnia pierwszego Sierpnia do ostatniego tegoż Miesiąca, sądzone będą sprawy Graniczne wyżey opisane; od dnia pierwszego Września do dnia czternastego tegoż Miesiąca, sądzony będzie Regestr Exekucyiny w sprawach z dawnieyszych Dekretów Trybunalskich, lub pierwszey Instancyi według Prawa Tysiąc Siedmset Ośmdziesiąt Czwartego Roku, Exekucyi wymagaiących, do Exekucyi zaś pomoc ma bydź dawana podług opisu teraźnieyszego Prawa.

O Dekretach w nowo ustanowionych Juryzdykcyach przez Seym zeszły wypadłych.

Dekreta wszelkie, Processa i Kondemnaty, tak w Trybunale, iako i w nowo ustanowionych Seymem przeszłym Sądach Ziemiańskich, po dniu dziewiętnastym Maia, w którym Uniwersał przez Konfederacyą Generalną Targowicką zawieszenie wszelkich Sądowości nakazuiący, był wydany, którebykolwiek były zaappellowane, lub zaskarżone, z całym ich skutkiem w Exekucyi wstrzymuiemy, a sprawy w Sądach Ziemiańskich osądzone, do Sądów Ziemskich teraz ustanowionych, sprawy zaś Trybunalskie do Trybunału Koronnego po rozpoznanie zwracamy, wyiąwszy Dekreta przez obiedwie strony dobrowolnie trzymane, i satysfakcyą nastąpioną, uspokoione. Czas Seymu Ordynaryinego odtąd za lat cztery w Roku Tysiąc Siedmset Dziewięćdziesiąt Siodmym, tudzież Seymikom Poselskim w terminie Prawem teraźnieyszym oznaczonym, determinuiemy.

PORZĄDEK

Co do Kancellaryów i Aktów w Koronie.

24. *1mo.* W każdym Mieście, gdzie Sądy teraz ustanowione, Akta znaydować się będą pod dozorem Regenta osiadłego, którego Obywatele na Seymikach obiorą.

2do. W takowych Miastach i mieyscach Władza Policyi rozciągać się będzie, i taż Policya iak nayprędzey obmyśli, ażeby Domy na Sądy, Kancellarye, *Archiva* porządne, wygodne, i od wszelkich przypadków ognia bezpieczne, oraz Wieże dla ukaranych i Więźniów, ieżeli w Miastach Wolnych Rzeczypospolitey mieysca na te Sądy są oznaczone, Possessorowie Emphiteutyczni i Dożywotni Starostw, tudzież Miasta same składkę na to dadzą podług urządzenia Policyi: ieżeli w Miastach Dziedzicznych, Miasta te będą zależały od Policyi, a Dziedzice własnym kosztem takowe Domy podług planu od Policyi podanego wymuruią.

3tio Akta, które po innych Miasteczkach dawniey były rozrzucone i sprawowane, teraz do Miast i mieysc oznaczonych przewiezione zostaną, i w iedno mieysce, oraz w iedno Archiwum, tak Podkomorskie, Ziemskie i Grodzkie, iako też Ziemiańskie, Cywilno-Woy-

ſkowe i Konfederackie, te Akta i Xięgi oddzielnie poukładane, w porządne Regeſtra zapisane, i wſzyſtkie w Seryarzach zebrane, dla wygody Obywatelów iak nayprędzey bydź powinny.

4to. Wſzyſtkie defekta doſtrzeżone w Aktach, zapisane będą w Księgę zbiór Aktów opisuiącą, ieżeli iakich Ksiąg brakuie w ciągu lat, ieżeli są iakie Protokuły zbutwiałe, podarte, rozrzucone, i nieoprawne, ieżeli iakie były co do tych Akt w przypadki, na przykład pogorzeli, zabrania przez nieprzyiaciela Kraiu, ſakrykacyi, i t. d.

5to. Kiedy znaydą ſię Akta, rozrzucone nieoprawne, te ile można do porządku zebrane, i oprawione bydź powinny, oraz Seryarzem opisane, karty wſzyſtkich Protokułów numerowane, i w Seryarzu zanotowane.

6to. Wſzyſtkie takowe poſtrzeżone Protokuły, Xięgi i Seryarze Sąd Ziemſki Mieyscowy w komplecie przeyrzy, zweryfikuie i podpisze, dla świadectwa raz na zawsze.

7mo. Protokuły nowe, w których ſię Trazakcye zapisuią, zawsze będą na dwie ręce pisane, z których w iednym zeznaiący podpisywać ſię będzie, drugi zaś na czyſto ſłowo w ſłowo przepisany bydź ma, i takowe Protokuły co pół roku przez Regenta Kancellaryi podawane będą dla konfrontacyi od Sądu, i dla przeyrzenia, które Sąd w komplecie podpisywać będzie, a ſpacya żadne zoſtawowane bydź nie mogą, ale każda Tranzakcya czyniona, lub zeznawana, natychmiaſt ma bydź wpisywana w Księgę, na *spacium* nikomu podpisywać ſię nie wolno będzie. Wolno każdemu podać na Kopii Tranzakcyą z podpisem własnym, i dwóch oſiadłych Obywatelów, lecz podaiąc też samę Tranzakcyą, równie podaiący winien podpisać ſię w Protokuł, w którym natychmiaſt nim ſię podpisze, taż sama Tranzakcya wciągniona, i w *Archivum* zachowana bydź ma.

8vo. Dla porządku Aktów, będą oddzielne Protokuły naſtępuiące: *Pierwszy* Protokuł, w ktòrym wieczyſte Tranzakcye przedaży Dóbr będą zapisywane, w tym Protokule wciągane bydź maią Roboracye przedażnych Kontraktòw, tudzież same Kontrakty przedażne, Rezygnacye i Kwity *de pretio*, niemniey i Oblaty wspomnionych Tranzakcyy, tudzież Intromiſſye z mocy takowych Tranzakcyy w Dobra kupione; każda Oblata w Oryginale lub Extrakcie ſłowo w ſłowo będzie w Protokuł wciągniona, a Oryginał, czyli Extrakt zanumerowany w osobny Protokuł porządkiem numerów i daty oprawny. Podaiący Tranzakcyą do Oblaty powinien ſię podpisać w Protokule; Kopiie Oblat odtąd przyimowane nie będą, lecz kto zechce, ażeby nie w Oryginale, ale w Kopii podał Tranzakcyą do Oblaty, uda ſię do Sądu Mieyscowego Ziemſkiego, okaże Oryginał lub Extrakt Tranzakacyi, i iey Kopią zgodną z Oryginałem, którą Sąd w komplecie przeczytawszy zweryfikuie, Kopią z Oryginałem lub z Extraktem Autentycznym zgodną podpisze. Extrakty odtąd takowych Oblat tyle ważyć będą, ile ſame Oryginały. Sąd zaś takowey konfrontacyi odmawiać, ani Kancellarya przyięcia wzbronić nie może. *Drugi* Protokuł, w którym Manifeſta, Obdukcye ran, Proklamaty i zeznania Woźnych, zapisywane będą. *Trzeci* Protokuł, w którym Plenipotencye, lub Plenipotencyów odwołania, tudzież przyznania ręcznych Plenipotencyów, lub Oblaty ich przyimowane będą. *Czwarty* Protokuł, w którym Zapisy Kompromiſſów, Roboracye Komplanacyòw, umowy między ſtronami o termina Zjazdòw, o Osoby Urzędnik w Exekutoryalanych z Dekretów zjeżdżać maiących, przez ſtrony lub Plenipotentów czynione, zeznane, i przyimowane będą.

9no.

9no: Xięgi Metryk Urodzenia, Slubów i Pogrzebów podług Konstytucyi 1764 przez Plebanów do Akt własnego Powiatu podawać zalecone, podawane będą odtąd do Akt Ziemskich na końcu każdego roku, a to tym sposobem: iż każdy Pleban lub *curam animarum* trzymaiący, powinien pisać Metryki w oddzielne Xięgi oprawne Chrztu, Slubów i Pogrzebu na dwie ręce, z tych iedne przy Kościele zostawi, a drugie na końcu każdego roku do Xiąg własney Ziemi, i Archivum wraz z ułożoną Tabellą podług schemma od Kommissyi Porządkowey podanego, przez siebie, Officyała mieysca, lub Dziekana podpisaną, złożyć powinien pod karą 1,200 złotych na Szpital, w Kommissyi Porządkowey rozciągnąć się maiącą. Dziedzice zaś, Właściciele Dóbr, Miast i Magistraty Miast Wolnych Rzeczypospolitey i Dziedzicznych, także przesyłać będą Tabellę ludności dla Kommissyów Porządkowych w każdey Ziemi, które iako i wszystkie Akta Kommissyów Porządkowych w Archivum Ziemskim porządnie i oddzielnie ułożone, zostawać będą.

10mo: Inwentarze Dóbr obeymuiące osiadłość, ludność, opisanie budowlów, i tam daley, podawane do Akt Ziemskich, przyimowane będą i zapisywane w osóbny Protokuł; Oryginały zaś Inwentarzów składane będą, i na końcu każdego roku razem zebrane, w Seryarz sposobem Alfabetu zregestrowane, oprawna bydź powinny. W tenże sam Protokuł zapisywane będą Mappy wszelkich delineacyi i Akta Mierninczych, do tychże Mapp opisy obeymuiące. Mappy zaś same, iako nayostrożniey i nayporządniey konserwowane w Archivum będą. Których kopiowanie tak, iako Extraktów Tranzakcyi każdemu wolne będzie. Każdego Regenta Aktowego Ziemskiego będzie obowiązkiem pod odpowiedzią z Osoby i Maiątku zachowywać to, co dla niego Prawem teraźnieyszym do wykonania przepisano.

11mo: Pisarze Ziemscy oddawać będą przy końcu każdego roku Regentowi Kancellaryi Protokuły i Akta Sądowe wszelkie całoroczne, to iest: w ostatnich dniach Grudnia, tudzież, choćby zupełnie rok nie był dokończony, przy końcu Urzędów Sędziowskich przed nową Elekcyą, pod karą zapłacenia 2,000 złotych w Kommissyi Porządkowey za podaniem Memoryału, mimo tego za niedopełnienie Prawa, tak iako *negligentes Officiales ipso facto* rozumiani będą za zawieszonych od sprawowania Urzędu swego, czego wszystkiego upomnienie się, będzie ścisłym obowiązkiem Regentów Aktowych.

12mo: Wszelkie Akta Kommissyi Porządkowey, w Archivum Ziemi składane być maią oddzielnie, a Protokuły tak, iak od Pisarza Ziemskiego na końcu roku oddawane bydź powinny, pod tymże samym rygorem w Sądzie Ziemskim.

13tio: Wszelkie Inkwizycye, Skrutynia, Indagacye Sądowe, osobno w Archivum w sporządzoney na to Szafie zamykane będą, do których sam tylko Regent i Archivista przysięgły klucze i przystęp mieć mogą.

14to: Regenci Aktowi mieć będą dozór nad Palestrantami i Feryantami do Kancellaryi swoiey należącemi, każdego przychodzącego za Applikanta do Kancellaryi zapisywać będą w Feryarz na to ustanowiony, i tym sposobem przychodzącego donieść Sądowi mieyscowemu, który także w Feryarz Palestry przy Kancellaryi będącey, Osoby takowe zapisze, w przypadku gdyby który z Kancellistów co wykroczył przeciwko Prawu i obowiązkom swoim, w takim sposobie, iżby to wykroczenie było przestępstwem w iakimkolwiek przypadku wiary Publiczney, natychmiast Regent przez Notę na piśmie, przypadek i Osobę donieść powinien Sądowi; w innych zaś małych przypadkach niedbalstwa, nieposłuszeństwa i t. d. mocen będzie napomnieć każdego z Kancellistów, lecz gdyby zupełnie nieposłusznym stawał się, poda na niego Notę do Sądu, a Sąd

zważywszy realność przewinienia, oddalić go każe. Nie będą mogli Regenci Aktowi wzbraniać się przyięcia w liczbę Kancelistów, nikogo z Stanu Szlacheckiego Młodzieży poświęcaiących się do Kancellaryi bez słuszney przyczyny, to iest: chyba w ten czas, gdyby chcący się mieścić w Kancellaryi był notowanych obyczaiów.

Extrakty wszelkie Tranzakcyów i Dekretów z Akt wychodzących, powinny bydź czysto i wyraźnie pisane bez paragrafów, mazania, skrobania, i tam daley. Charakter na Extraktach nie powinien bydź umyślnie rozwlokły, na każdey stronie Arkusza naymniey wierszów 24 ściśleyszym charakterem ma bydź pisano; Akt Tranzakcyi zeznania powinien bydź z góry Extraktu większemi troche literami napisany, na końcu zaś Extraktu powinna bydź zanotowana data, którego dnia Extrakt wydaie się.

Za wszelkie nieostróżności, pomyłki, falsyfikacye, w Aktach nieporządek, spacya lub fabrykacye, zatracenie papieru iakowego, Regent będzie w odpowiedzi. Toż samo za depaktacyą przez Regenta lub Subalternów Kancellaryi, gdyby co nad ustawę teraźnieyszego Prawa było wymagano.

Extrakty dawnieyszych Tranzakcyy w łacińskim ięzyku zeznawanych i pisanych, gdyby kto rekwirował, iżby mu po Polsku wypisane były, będą wydawane tym sposobem: iż na złamanym w pół arkuszu: po iedney połowie w łacińskim, a po drugiey połowie w Polskim ięzyku pisane i tłumaczone będą.

W przyimowaniu Tranzakcyy wieczystych Kancellarye trzymać się będą formy w Statucie Koronnym przepisaney, lecz każdemu zeznawaiącemu podług myśli swoiey w Tranzakcyach wolno będzie podać na piśmie tęż Tranzakcyą z podpisem swoim i dwóch osiadłych Obywateli, i obecnie w Aktach samemu przyznać.

Zwyczay obwoływania Woźnych przed Kancellaryami, a czekanie zachodu słońca z tymże obwołaniem, o niezapłacenie pieniędzy summy nakazaney z Dekretu, lub win Sądowych, Prawem teraźnieyszym uchyla się, lecz w przypadku gdyby Dłużnik w dniu oznaczonym przez Dekret summy lub należytości nieoddał i nie zapłacił, zyskuiący Dekret mieć będzie wolność w pierwszym nazaiutrz lub trzeciego dnia podać oświadczenie w Protokuł Relacyiny sam lub przez Plenipotenta umocowanego, przy okazaniu Dekretu, którym zapłacenie iest nakazane, w krótkich słowach, takowe oświadczenie zapisane bydź powinno, to iest: naprzykład Ur: N. lub iego Plenipotent przed Aktami N. dnia N. roku N. zapisany, okazał przed Aktami Dekret Sądu N. nakazuiący zapłacenie summy N. w dniu N. w mieyscu Aktów niniejszych, która summa gdy mu zapłaconą nie iest podług Dekretu wyrażonego, oświadcza tym zeznaniem, iż dla odzyskania satysfakcyi podług Dekretu i przepisów Prawa, rekwirować będzie Urzędnika Exekutoryalnego do obięcia w Tradycyą Dobra N. Ur: N. Dłużnika swego zadosyć sobie nie czyniącego, naprzykład dziedzicznych, *vel* Zastawnych, albo maiątków ruchomych, Dekretem na satysfakcyą po niezapłaceniu wskazanych, i Processem obiętych.

Toż samo po upłynieniu Kontraktu zastawnego wolno będzie oświadczenie uczynić w pierwszym, nazaiutrz lub nakoniec w trzecim dniu, ktoby był w zastawney possessyi, gdy mu dziedzic summy w dniu oznaczonym i mieyscu nie złoży. Lecz wzaiemnie Dłużnikowi to dobrodzieystwo, czy z Dekretu, czy z Kontraktu do złożenia summy służyć nie może, lecz koniecznie *praecisè* w dniu, w którym Dekret mu nakazał zapłacić, lub Kontrakt obowiązał summę złożyć w Aktach lub na mieyscu opisanym Kontraktem, podług opisu i nakazu powinien, inaczey *reposita* bydź przyimowaną nie może.

Zwy-

Zwyczay prezentowania pieniędzy w Kancellaryach przez Dłużników na szkodę i oszukanie Wierzycielów z odbieraniem na powrót dla niepewney lokacyi znosiemy i uchylamy, przyimować takich prezent Kancellaryom wszelkim zakazuiemy pod karą nadgrodzenia szkod i odsądzenia *ab activitate*.

Nie powinni Regenci Aktowi większych wymagać opłat nad ustanowioną Taxę *Jurium Cancellariæ* w prawie teraźnieyszym przepisaną, owszem będą obowiązani iako nayściśley dostrzegać, ażeby ich Subalterni i Kancelliści również większych opłat od nikogo niewymagali, inaczey sami za swych Subalternów i Kancellistów w odpowiedzi zostaną, a depaktuiący z liczby Osób Kancellaryą składaiących przez Sąd wygluzowany zostanie.

Na przełożenie tak zasłużonych Osób w stopniach swoich, iako też dla utrzymania w porządku Aktów i Xiąg publicznych w Woiewództwie Hełmskim, na Regenta Parczewskiego Ur: Kazimierza Szaniawskiego, a zaś przy Pisarstwie Ziemi Łukowskiey Ur: Kazimierza Zaleskiego dawnieyszego Pisarza i Posła Ziemi Łukowskiey, niemniey Ur: Jozefa Kalasantego Szaniawskiego dawniey Regenta Grodzkiego Łukowskiego, potym Pisarza Aktowego teyże Ziemi dotąd Akta utrzymuiącego, przy Regencyi Ziemskiey Łukowskiey zachowuiemy. Którzy UUr: Kazimierz i Jozef Szaniawscy Regenci, oraz Ur: Kazimierz Zaleski Pisarz przysięgę przed Aktami Łukowskiemi wykonaią w Woiewództwie Lubelskim przy Regencyi Trybunału Ur: Jakoba Pawłowskiego Pisarza Aktowego Trybunalskiego, dotąd Akta Trybunału utrzymuiącego, przy Pisarstwie zaś Ziemskim Lubelskim Ur: Wincentego Gałęzowskiego Posła Lubelskiego zachowuiemy. Wszyscy zaś pomienieni tak UUr: Pisarze Ziemscy, iako i Regenci, nie dłużey, iak na lat cztery, to iest: do następuiących Seymików w roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt osmym, na tych Urzędach zostawać będą, chybaby potym przez wybór Obywatelów podług Prawa na dalszy czas zostali potwierdzeni.

PORZĄDEK

Urzędów Woiewodzkich w Koronie.

25 Każda Ziemia mieć będzie Urzędników swoich Elekcyinych co do Sądów i Juryzdykcyi Sądowniczey, oraz Urzędników drugich Uprzywileiowanych, iakiemi byli dotąd Chorążowie, Stolnikowie i tam daley. Urzędnicy Elekcyini, iakiemi są Podkomorzowie i Sędziowie w Ziemiach, mieć będą pierwsze mieysca w publicznych posiedzeniach i na Obradach przed Urzędnikami Uprzywileiowanemi. Urzędnicy Uprzywileiowani póydą odtąd po Urzędnikach Elekcyinych, iakiemi byli dotąd Chorążowie, Stolnikowie, Podczaszowie, a to tym porządkiem: *Urzędnicy Elekcyini:* Podkomorzy, Sędzia Ziemski 1, 2, 3, 4, 5, 6. *Urzędnicy Uprzywileiowani:* Chorąży, Stolnik, Podczaszy, Podstoli, Cześnik, Łowczy, Woyski pierwszy, Miecznik, Woyski drugi, Skarbnik, dziewięciu Kommissarzów Porządkowych. *Officyaliści Ziemscy:* Sześciu Komorników Sądowych, Pisarz Sądowy, Regent Aktowy. Posłowie obrani w czasie funkcyi, mieć będą mieysce po Podkomorzych. Deputaci po Posłach.

Utrzymywana będzie przy każdey Xiędze Ziemiańskiey Xięga, w którą zapisywane będą Osoby Funkcye odbywaiące, i w którą Xięgę wszyscy Województwa tego, którzy iuż Funkcye odbyli, będą zapisani. Podkomorzowie w każdey Ziemi bydź powinni, w któreyby dotąd nie byli na naypierwszych Seymikach, wybranemi będą, podług dawnieyszego

szego zwyczaiu ze czterech Kandydatów za Przywileiami Króla Jmci. Urząd Podkomorzych będzie dożywotni, Sędziowie zaś Przywileiu potrzebować nie będą. Sędziowie Ziemscy pokąd tylko Urząd swóy sprawuią, mieysce swoie mieć będą między Urzędnikami iak wyżey. Gdy zaś Urząd swóy złożą, lub po czterech latach odbytych, na Seymiku inni na ich mieysce wybrani zostaną, iuż ci, którzy Urząd swóy sprawować przestali, *Stallum* Sędziego między Urzędnikami mieć nie mogą, chybaby inne Urzędy posiadali.

Starostowie Grodowi dawnieysi, mieć będą mieysce do życia po Podkomorzych; po śmierci ich, Urzędy Starostów ustaną, i nikt tego Urzędu, ani upraszać, ani otrzymywać nie może. Toż samo Sędziowie dawni Ziemscy zostaną na mieyscach swoich do życia pomiędzy Urzędnikami; w posiedzeniach zaś publicznych i na obradach iako zasłużeni przed Sędziami nowego wyboru mieysca mieć będą.

Urzędnicy po Powiatach teraz do Ziem inkorporowanych Uprzywileiowani zostaną przy swoich Urzędach do życia, po śmierci zaś ich, Urzędy takowe Powiatowe ustaną, i bydź od nikogo uproszonemi nie mogą. Które zaś Powiaty lub Ziemie do innych Woiewództw zostały przyłączone, choćby w tych Woiewództwach, do których nowo przyłączeni zostali, Urzędnicy dawnieysi osiadłości nie mieli, iak tylko tych, do których przedtym należeli, na Obradach z Urzędu znaydować się i mieysca swoie zasiadać będą: również w Woiewództwach, w których osiadłość maią między Urzędnikami w swoim mieyscu, w obradach *stalla* mieć będą. Urzędy Uprzywileiowane do nowych Woiewództw i Ziem, gdzieby dotąd nie były, teraźnieyszym Prawem ustanawiamy, i wydanie Przywileiów J. K. Mci oddaiemy.

Do wszelkich Urzędów Elekcyinych i Uprzywileiowanych, tudzież na Officyalistów Ziemskich, Osoby w Woiewództwie osiadłe bydź powinny, chociażby w tey Ziemi, w którey Urząd chcą otrzymać, osiadłości nie mieli, byle tylko w drugiey lub trzeciey Ziemi tegoż samego Woiewodztwa byli osiadłemi, obranemi bydź i Urzędy posiadać będą mogli

Do Urzędów Podkomorskich w każdym Woiewództwie co do Ziem, też same warunki zachowane bydź powinny, iakie są Prawem teraźnieyszym o Sądach Ziemskich w §. 3cim opisane.

SĄDY ZIEMSKIE

WIELKIEGO XIĘSTWA LITEWSKIEGO.

26 ZNosząc podział Sądów Obywatelskich na Ziemstwa i Grody rozdwoiony, Sąd będzie ieden na wszystkie sprawy, które dotąd do Ziemstw i Grodów należały, pod tytułem Sądu Ziemskiego, od którego, iak pierwszey Instancyi iść będzie podług przepisow i stopniow Prawa Appellacya do Trybunału.

Mieysca Sądow Ziemskich w całym Xięstwie Litewskim, raz na zawsze wyznaczaią się, i w Prawie rozkładu Woiewodztw są determinowane.

Domy Sądowe, ktore w mieyscach na Sądy Ziemskie, lub Grodzkie dawniey używanych, aktualnie znayduią się, służyć nadal maią, ieżeli są wygodne, do odprawowania Sądow, składu Aktow i Kancellaryi; w mieyscach zaś, w ktorychby Domow takowych niebyło, albo znalazły się niewygodne, iak nayrychley wystawione bydź maią, a to z funduszu, ktory na pierwszym Seymiku obmyślą Obywatele, tak na

wysta-

wyſtawienie, iako też na utrzymywanie mieſzkań Sądowych. Domy takowe do żadnego partykularnego zamiaru lub mieſzkania, od kogożkolwiek używane bydź nie maią.

Domy na Areſzta Więźniów i Wieże z tegoż funduſzu maią bydź wyſtawione i utrzymywane. A gdzie Wieże Cywilne i Fundowe nie są dotąd, Sąd przy Dekrecie deſtynować będzie Cywilne, w którym bądź Domu, byle w tym Sądowym Mieście; a Fundową w Domu od siebie wyznaczonym, a koſztem tym czaſem choćby ſtrony wygrywaiącey erygować się maiącym. W Miaſtach Dziedzicznych, lub Królewſkich, Dziedzice i Poſſeſſorowie, Place za zniesieniem się z Kommiſſyą Porządkową poſtąpić obowiązani.

Kommiſſya Policyi doglądać tego będzie, żeby Archiva i Domy dla Sądów i Aktów były porządne, ieżeli można murowane, osobliwie zaś i koniecznie na ſkład Aktów i od ognia ubezpieczone, znosić się będzie z Kommiſſyami Porządkowemi w tey okoliczności.

Bezpieczeńſtwo ogólne, tak dla samego Sądu, aktualnie odprawuiącego się, iako też szczególne w mieyſcu Sądowym dla oſob Sądowych, dla Officyaliſtów do Sądu należących, zgoła dla wſzyſtkich pod bokiem Sądu znayduiących się, waruie się według dawnych Praw, nie daley iednak, iak w okręgu Miaſta o milę iednę, wſzakże wyimuiąc akcye proſto z gruntu i Poſſeſſyi wynikłe.

Elekcya i liczba Sędziów Ziemſkich.

Każdy Sąd Ziemſki ſkładać się będzie z Sędziów sześciu, obranych na Seymikach co cztery lata, na każdey takiey Elekcyi dawni Sędziowie na nowo obranemi bydź mogą.

Co ſię tycze kondycyi do wyboru na Urząd Sędziego, Prawo o Seymikach zachowane mieć chcemy przy Elekcyi Sędziów Ziemſkich, z naſtępuiącym oſtrzeżeniem: *1mo:* Nie mogą bydź obrani na Sędziów do iednego Powiatowego Sądu dwie Oſoby iednego Imienia, oraz Teść z Zięciem. *2do:* Nie mogą bydź obrani na Sędziów ci, którzy są *Crimine notati*, po Kondemnacie, lub Dekrecie, choćby nieoſtatecznym, podobnież kto ieſt pod Kondemnatą Cywilną, wedle opiſu Trybunałów. *3tio:* Nie może bydź na Sędziego obrany ten, któryby był od Urzędu Sądowego, lub *ab omni activitate* odsądzony przez wyrok Sądu nayważſzey Inſtancyi. *4to:* Na Posłów i Deputatów nie będzie wolno obierać więcey, iak dwie osoby z iednego Sądu, to ieſt: iednego na Posła, iednego na Deputata. *5to:* Sędzia obrany nie będzie potrzebował Przywileiu, ale *Laudum* Seymikowe służyć będzie za dowód iego Elekcyi, zaraz po obraniu w mieyſcu Elekcyi przysięgę wykona na Rotę Prawem przepiſaną *6to:* Każdy Sędzia może w przeciągu urzędowania swego złożyć Urząd Sędziowſki z warunkiem, aby sześciu Niedzielami przed naſtępuiącemi Seymikami zapisał w Aktach Ziemſkich złożenie Urzędu swego Sędziowſkiego, do póki iednak nowy na mieysce iego Sędzia obrany nie będzie, obowiązki Urzędu swego Sędziowſkiego pełnić winien. *7mo:* Gdyby w przeciągu czteroletniego urzędowania Sędziowſkiego umarł który Sędzia, zoſtał Senatorem, Miniſtrem, Dygnitarzem, Kommiſſarzem Rządowym, lub poſtąpił na wyżſzy iaki Urząd czynny, albo Elekcyiny, albo wszedł w aktualną służbę Woyſkową, wtedy na mieyſce iego inny obrany bydź ma na pierwſzych naſtępuiących Seymikach.

O obowiązkach Sądu Ziemſkiego.

Sądy Ziemſkie ciągiem przez dziewięć Mieſięcy odbywać się maią, zaczynaiąc od pierwſzego Października aż do oſtatniego Czerwca.

Czas wypocznienia od dnia pierwszego Lipca do dnia oſtatniego Września w każdym roku naznacza się, a gdyby wpiſow nieſtało, tedy Sądy niezupełnie limitowane, ale od czasu do czasu odwoływane bydź maią.

Na Sądach prezydować będzie ten z Sędziów, który *ex ordine* na tenczas w Sądach zasiadaiąc, pierwſzym *in Laudo* Elekcyi ieſt zapisanym, a komplet do sądzenia naymniey z Osob trzech ſkładać się powinien.

Zaden z Sędziów należeć nie będzie mógł do decyzyi tey sprawy, w którey przytomnym nie był na Produktach obudwóch ſtron i potym na Replikach.

Sędzia nie może bydź z mieysca ruszany, czyli od sądzenia sprawy iakiey wyłączany, tylko w przypadkach. *1mo:* W swoiey własney sprawie będąc ſtroną Powodową lub odwodową. *2do:* Będąc od drugiey ſtrony pociągnioną z iedności Intereſsu lub Ewikcyi i wyrokiem Sądu do tey sprawy połączoną w sprawach Rodziców swoich i Zony, Braci Rodzonych, Dzieci, Pasierbów, Zięciów, tudzież Sierot, których ieſt exekwuiącym Opiekunem.

Gdy z porządku wołanych Wpiſów przypadać będzie sprawa, przez którą Sędzia czy Sędziowie byliby w sprawę zaięci tak, że komplet aktualny Sądowy nie byłby doſtatecznym, wtedy Sąd przy Aktoracie takowym zapisawſzy świadectwo, iż w tey sprawie kompletu Sądowego nie ma, dalsze naſtępuiące wpisy wołać i sądzić będzie. Za złożeniem zaś kompletu, Aktorat z powyższym świadectwem zoſtawiony, wołać i sądzić powinien przed innemi wszyſtkiemi sprawami: Jeżeliby zaś Sędziowie Ziemscy zaięci do sprawy iakiey byli, iżby kompletu do sprawy złożyć nie mogli, na ów czas sprawa do Trybunału z Regeſtru Remiſſyinego *pro determinatione Fori* należeć będzie.

Kondemnata otrzymana na Sędziu w czasie Sędziowſkiey funkcyi, byleby nie w Kryminalney sprawie, tamować nie będzie sprawowania Urzędu Sędziowſkiego, chyba gdyby dwa razy w iedney sprawie wzdawać się dopuścił.

Każda decyza Sądu iednomyślnością albo większością zdań ſtanowiona będzie, w przypadku równości zdań Sędziowie ciągnąć będą losy, a który z nich weźmie los do decyzyi, ten równość zdań rozwiąże, w sprawie zaś kryminalney, gdyby *paritas* wypadła, Sąd karę śmierci na doczesną odmieni.

Sąd Ziemſki będzie miał oſobny Sentencyonarz rozpiſowy, w którym Sędziowie zdania swoie przeciwne więkſzości zapiſować powinni z podpiſem ręki własney, a to na teyże samey Seſſyi, na którey sprawa decydowana była nie wychodząc z Izby Sądowey; Rozpis iednak takowy nie ma nic ubliżać wyrokowi Sądu więkſzością zdań zapadłemu. *2do*: Zaden Sędzia w czaſie uſtępu czyli namowy wychodzić z Izby Sądowey nie ma, dopóki Dekret promulgowany nie będzie. Nikt w czasie teyże namowy znaydować się w Izbie Sądowey nie będzie mógł, tylko same Oſoby Sądowe do decyzy należące, ſtoſuiąc się w tym punkcie do opiſu Trybunalſkiego, tudzież Piſarz Sądowy lub mieyſce iego zaſtępuiący.

Seſſye Sądowe będą tylko raz na dzień od godziny ósmey z rana, do pierwſzey z południa *inclusivè*: Dni wolne od Seſſyi będą Niedziele i Swięta, niemniey od Wilii Bożego Narodzenia do dnia pierwſzego

po

po Nowym Roku, i w wielkim tygodniu od środy przed Wielkonocą, do środy po Wielkieynocy *inclusivè*; Tudzież trzy dni przed Seymikami, trzy dni po Seymikach i dnie samego Seymikowania. Waruiemy iednak, iż tak oznaczone dnie i godziny wolne od Sessyi Sądowych przerywać niemaią raz rozpoczętey namowy. W inne zaś dni każdy Sędzia obowiązany będzie przychodzić punktualnie na Sessye Sądowe o godzinie Prawem wyznaczoney, i na teyże Sessyi, aż do skończenia iey znaydować się; dla czego przytomność każdego z Sędziów tak co do dnia Sessyi, iako też iey godziny wiernie zapisywana przez Pisarza bydź ma.

Niewolno żadnemu z Sędziów, ani całemu nawet Sądowi, dla iakieykolwiek przyczyny przenosić i składać Sessye po Domach i innych mieyscach, oprócz tych, które raz na zawsze są obrane i ustanowione, z wyłączeniem przypadku pod Trybunałem opisanego.

Zrywaiący komplet i niepilnuiący Sądu, rygorowi Prawa (w Artykule trzecim ustanawiaiącego władzę i powagę Rady Nieustaiącey) *suspensionis ab Officio* podpadnie. Nieprzytomność Sędziego zrywaiącego komplet z przyczyny choroby, ma bydź przez tegoż w komplecie zaprzysiężona, chociażby nikt nie żądał, pod karą na zrywaiących komplet wyżey opisaną.

Gdyby w Miesiącach do odpoczynku Sądowi powyższym opisem Prawa wyznaczonych, zdarzyła się iaka sprawa Kryminalna, dawniey *ad extra Cadentiam* należąca, wtedy strona żądaiąca Sądu, ma uczynić w Aktach oświadczenie, a Pisarza Aktowego lub Regenta przy Aktach znayduiącego się, obowiązkiem będzie uwiadomić wszystkich Sędziów o tym zdarzeniu, którzy odebrawszy takie uwiadomienie, zaraz ziechać i sprawę kryminalną odsądzić powinni.

Sędziowie Ziemscy tak w czasie kadencyi niezrywaiąc kompletu, iako też w każdym czasie póki Sędziami będą, mogą zieżdżać na Akta Inkwizycyi, kalkulacyi, weryfikacyi, exdywizyi, tradycyi; niemniey Sędziowie Ziemscy Powiatów w Litwie exystuiących, dawney elekcyi Przywileiami Króla zaszczyceni, chociażby na Sędziów obrani nie byli, lub chociażby recessowawszy po tey ustawie od Sądownictwa, exekutoryalność dla siebie zachowali, iednak przy tytule i urzędzie exekutoryalnym do śmierci swoiey, albo do postąpienia na wyższy Urząd zostawać będą, pod odpowiedzią iednak za złe sprawowanie Urzędu. Podobnież Urzędników Grodzkich Woiewództw i Powiatów w Polszcze exystuiących zachowuiemy przy Urzędzie exekutoryalnym, póki żyć będą ci, lub na wyższy stopień przeydą, od których kredensowanemi byli, albo też póki ci sami Urzędnicy na inny Urząd postąpią, z obowiązkiem odpowiedzi za złe sprawowanie Urzędu.

Sędzia Ziemski nowey Elekcyi chociażby na drugie cztery lata nie był obranym, iednakże wykonywać mocen będzie te Dekreta, na wykonanie których w czasie funkcyi swoiey Sędziowskiey, z któregokolwiek Sądu był wyznaczonym.

Sądy Ziemskie odsyłać będą co dwa Miesiące Rapporta czyli uwiadomienia do Rady Nieustaiącey, pod adressem Departamentu Sprawiedliwości w teyże Radzie, o Regestrach i Sprawach z nich odsądzonych, oraz do sądzenia pozostaiących się bez wymienienia Osób do sprawy wchodzących, tudzież Extrakt prezencyi Sędziów, a takowe Rapporta Sąd każe wciągać do Xiąg Sądowych.

Każdy Sąd Ziemski mieć będzie Pieczęć z Herbem swego Powiatu, z napisem: *Pieczęć Ziemska Powiatu N.*

O Sprawach i Regeſtrach w Sądach Ziemſkich.

Każdy Sąd Ziemſki do sądzenia spraw swemu Powiatowi podległych, mieć będzie trzy Regeſtra, pierwſzy Cywilny, drugi Taktowy, trzeci *Incarceratorum.*

Do Regeſtru Cywilnego będą należeć te wszyſtkie Sprawy, które dotąd po Ziemſtwach i Grodach z opiſu Prawa mieściły się w Regeſtrze Ordynaryinym i Summaryinym.

Do Regeſtru Taktowego należeć będą sprawy:

1mo: O zgwałcenie bezpieczeńſtwa Sądu i wſzyſtkich Osob pod Sądami jako wyżey ieſt opiſano.

2do: O przeſtępſtwa uczynkowe na Seymikach, które Prawo teraźnieyſzego Seymu Sądom Ziemſkim rozpoznawać zleciło.

3tio: Z Officyaliſtami Sądowemi, z któremi Sąd albo Inſtygatorowi czynić nakaże, albo sama ſtrona pociągnie.

4to: Z Paleſtrantami, Plenipotentami i Woźnemi według Prawa 1784 roku, ieżeliby tych ſtrony o zdradę i niepilność ſkarżyły.

5to: O przezyſki Sądowe z Stroną lub Plenipotentami, których w nieprzytomności ſtrony do płacenia przezyſków obowiązanemi mieć chcemy, a tymże Plenipotentom o zaſtąpione Lukra i expenſa, rozprawę zachowuiemy z tegoż Regeſtru.

W przypadku uciśnienia lukrami, ſtrona może przełożyć Sądowi spoſobem w Trybunale opiſanym, a z wyroku nieukontentowana, może póyść do Trybunału pod winami iednak *pro temera appellatione.*

6to: Sprawy Urzędników exekwuiących Dekreta, ieżeliby ci pod czas exekucyi urzędu oſobiście pokrzywdzonemi zoſtali.

Do Regeſtru *Incarceratorum* nie inne będą należeć sprawy, tylko *pure* kryminalne, z popełnionego zaböyſtwa, lub rozboiu na drodze wynikłe, gdziekolwiek w okręgu i granicach Sądu Ziemſkiego, tak w czasie Kadencyi, iako też między Kadencyą zdarzone, bez podciągania iednak spraw dyfferencyinych i innych wſzelkich, które do osöbnych należą Regeſtrów.

Wołanie tych Regeſtrów chcemy mieć taką koleią: naypierwey Regeſtr Cywilny porządkiem wpiſów.

Regeſtr Taktowy porządkiem wołać się będzie, *in tractu* spraw z Regeſtru Cywilnego sądzących się, barziey iednak i koniecznie pod czas sprawy oczywiſtey wedle opiſu o tym Trybunalſkiego

Regeſtr *Incarceratorum* wołany mieć chcemy w każdym czasie *in tractu* każdey sprawy, z któregokolwiek Regeſtru zawołaney, ſkoro tylko za wpiſaniem w tym Regeſtrze Aktoratu, prośba do Sądu uczyniona zoſtanie.

Wypiſywanie Aktoratów do Regeſtrów ninieyſzą Deklaracyą uſtanowionych, ma naſtępować z Relacyi Pozwu albo z Dekretu odkładowego, wpiſane zaś do niewłaściwego Regeſtru będą ściągać *nullitatem* zyſkanych *in contumaciam* wyroków.

Spoſób wydania i zeznawania Pozwów, niemniey termin za niemi rozprawy zachowuie się ten sam, iaki dotąd do każdego gatunku spraw był opiſany przez Prawa; Co się iednak tycze spraw *pure* kryminalnych do Regeſtru *Incarceratorum* przynależących, w tych termin do rozprawy od podania Pozwu naznacza się za dwie Niedziele.

Sprawy, które z teraźnieyſzego rozkładu Powiatów do nowego Powiatu należeć będą, niemniey i te, które w dawnych swoich Powiatach zoſtaną, a z przeſzłych Regeſtrów przeniosą się do Regeſtrów teraz ſtanowiących się, maią bydź zachowane w tym samym ſtopniu *litispendentii*, w iakim są dotąd; a przeniesienie to do nowych Regeſtrów,

strów, ma nastąpić tym sposobem, że każdy za dawnym Pozwem przy Excerpcie Aktoratu za nim uczynionego, może się wpisać do nowych Regestrów; dla czego Excerpta dawnych Aktoratów wydawać i wpisy takowe przyimować Kancellarya obowiązana bezpłatnie. Używanie nowych Regestrów, i onych sądzenie, ma się zaczynać od dnia piętnastego *Decembra* Roku bieżącego.

Dylacye w sprawach według rodzaiu, stopnie kondemnowania, sposób tychże Kondemnat znoszenia, także według spraw rodzaiu exekwowanie Dekretów oczywistych i kontumacyinych, expedyowanie Aktów Inkwizycyi, Kalkulacyi, Weryfikacyi, tudzież Aktów Taxy i Exdywizyi, podawanie do tychże Aktów przez strony Urzędników, i sposób ich wyznaczenia przez Juryzdykcye. Obrządek zyskania Pomocy Woyskowey za Dekretami, za któremi Exekucye, Tradycye, i inne Akta na Gruncie następować powinne, pisanie Dekretów tak dylacyinych, iako też oczywistych, niemniey kontumacyinych, z wyrażeniem obecności na sprawie samych stron, lub Plenipotentów do pilnowania tychże spraw zlecenie maiących, sposób zakładania Appellacyów, i wolność ich dopuszczania według spraw gatunku, przyznawania i Aktykacya, tak pod czas Sądów, iako też i w czasie niebytności Sądów: Nakoniec sposób *in principali* rozwiązywania sporów wszelkich, *tam in causis juris*, *quam facti* maią bydź zachowane, i stosowane do poprzedzaiących Praw Prowincyi W. X. Litt. dopóty, dopóki *Codex* spisany, i za Prawo przyięty nie będzie.

Sprawy z Trybunałów wysłane, maią się kończyć w tym Sądzie Ziemskim, do którego Remissa zaszła. Te zaś, które były z Trybunałów wysłane do Grodu, maią bydź podobnież rozsądzone w Sądzie Ziemskim tego Woiewództwa lub Powiatu, do którego wprzódy Grodu odesłanemi były.

Wniesienia w Sądzie Ziemskim nie będą wolne, tylko te, króre pod opisem Trybunału są wyszczególnione.

Dochody Sądom Ziemskim, Sędziom i Kancellaryom zostawuiemy też same, iakie według Praw dawnych należały Ziemstwom, a to dopóty, nim się te przez osobne ustawy opiszą.

O wyborze Pisarza Sądowego Ziemskiego i iego obowiązkach.

Każdy Sąd Ziemski mieć będzie Pisarza swego Sądowego obranego przez siebie na lat cztery, iednomyślnością, albo większością zdań przez podkreślanie.

Kondycye do wyboru na Pisarza Sądów Ziemskich, maią bydź zachowane też same, które są przepisane w Prawie o Seymikach do wszystkich Urzędów elekcyynych.

Obowiązki Pisarza Sądowego są następuiące: *1mo.* Zasiadać w Sądzie *cum voce consultiva*, zapisywać przytomność Sędziów, tak co do dnia, iako też i godziny Sessyi Sądowey, Protokuły i Regestra Sądowe utrzymywać, w Namowie na rekwizycyą Sędziego Dokumenta strony, lub Prawa allegowane wiernie czytać, Dekreta iasno i bez żadnych inwolucyy pisać, napisane z rozkazu Sądu stronom ogłaszać, wszystkie Extrakty stronom wydawać, Aktoraty za przyniesieniem Relacyi, natychmiast z wyrażeniem treści, iak w Trybunale opisano, do Regestrów wpisywać; Kopie z Akt każdemu wypisać wolno. *2do.* Tranzakcye wieczyste i różne przed Sądem przyznawane, niemniey Oblaty do Ksiąg wciągać i stronom wydawać. *3tio.* Pisarz zawsze na Sądach przytomny bydź powinien, wyiąwszy, gdyby z przyczyny nieuchronney potrzeby, za pozwoleniem Sądu był oddalony, lub w przypadku choroby, a wtedy Sąd wyznaczy tymczasowego zastępcę iego, który na Rotę Pisarza ma przysiądz.

Pisarz nie może należeć do Exekucyi żadnych Dekretów, będzie zostawał pod zwierzchnym rządem Sądu, którego iest Pisarzem; Tenże Sąd za niedopełnienie obowiązkow iego Prawem opisanych, ukarać, a w znacznym wykroczeniu, może go odsądzić od funkcyi z wolną appellacyą do Trybunału.

Pisarz Protokulistę i Kancellarzystów przysięgłych, za których Sądowi będzie w odpowiedzi, do pomocy sobie utrzymywać, nad któremi zwierzchny dozór mieć będzie.

Gdyby Pisarz umarł, był odsądzony, zrzekł się, albo na wyższy elekcyiny, lub czynny Urząd postąpił, Sąd Ziemski innego wybierze Pisarza.

Urząd Pisarza Sądowego w sposobie dawnych Regentów, ponieważ iest placem zasługi, przeto za stopień odbytey publiczney funkcyi ma bydź poczytany. Podobnież Regentom w Juryzdykcyach zasiadaiącym i aktualnie funkcyą Regentowską dawniey sprawuiącym, funkcya ich Regentowska uważana będzie za stopień odbytey funkcyi publiczney.

O wyborze Pisarza Aktowego i iego obowiązkach.

Każdy Sąd mieć będzie Pisarza Aktowego na Seymikach obranego, kondycye Elekcyi iego są też same, które przepisane w Prawie o Seymikach do wszystkich Urzędów elekcyinych.

Urząd Pisarza będzie dożywotni, i na iego mieysce inny obrany bydź nie może, tylko po śmierci, postąpieniu, odstąpieniu, lub odsądzeniu za przewinienie. Postępuiąc na wyższy Urząd, ma uczynić sprawę z urzędowania swoiego, lokacye i *Archivum* w całości zdać za Kwitem Sądu Ziemskiego.

Pisarz Aktowy gdyby chciał złożyć swóy Urząd, sześcio-Niedzielami przed Seymikami powinien uczynić oświadczenie w Sądzie Ziemskim, i dać do zapisania w Protokuł Sądowy. A póki nowy Pisarz obranym nie będzie, obowiązki Pisarza dopełniać iest obowiązanym.

W przypadku śmierci, lub odsądzenia Pisarza Aktowego, Sąd Ziemski tymczasowego obierze Pisarza z iego Regentów, który obowiązki do urzędu iego przywiązane, sprawować będzie, aż do nowey Pisarza Aktowego na pierwszych Seymikach Elekcyi.

Pisarza Aktowego szczególnym będzie obowiązkiem. *1mo.* Mieć w pilnym dozorze Archiwa i Kancellarye. *2do.* Przyznania i Oblaty wszelkich Dokumentów, chociażby w czasie Kadencyi Sądowey i Relacye Wozieńskie przyimować, Księgi i Protokuły w naylepszym porządku utrzymywać, i Extrakta stronom wydawać, mieć zwierzchny dozor nad Regentami i Kancellarzystami przysięgłemi, których sobie obierze, i za nich w odpowiedzi Sądowi i stronie w każdym przypadku będzie; zgoła, co tylko do bezpieczeństwa i porządnego utrzymywania *Archivum* Ziemskiego należy, i co szczególnieyszym Prawem przepisano mu będzie, to wszystko dopełniać obowiązkiem będzie Pisarza Aktowego, zostaiącego zawsze pod zwierzchnym dozorem Sądu Ziemskiego.

Akta dawne Ziemskie na swoich mieyscach dotąd znayduiące się, pod dozorem Pisarzów Aktowych zostawuiemy, a nowo przybyłych konserwacyą w nowych Powiatach, pod dozor obrać się maiących Pisarzów Aktowych oddaiemy.

Konstytucyą 1775. względem ubezpieczenia długów reassumuiąc, mieć chcemy, ażeby Pisarze Aktowi, wedle tego Prawa Protokuł uformowali, a Obywatele, ażeby wszystkie pieniężne skrypta do tego Protokułu wnieśli, i na zawsze zapisywali, czego dozor Sądowi Ziemskiemu zalecamy.

Pisarz

Pisarz Aktowy na Seymikach obrany, obeymie zaraz pod rząd swóy Archiwa tak Ziemskie, iako też Archiwa do Kancellaryi Grodzkiey dotąd należące, każdy zdaiący *Archivum* Pisarzowi temu, powinien mu podać dokładny Regestr spisanych Ksiąg: Pisarz przyimuiący *Archivum* zweryfikuie Regestr takowy, zweryfikowany podpisze własną ręką, sposobem Rewersu i do Oblaty poda; Gdy tym sposobem obeymie *Archivum*, poda Sądowi całkowity Regestr Ksiąg przyiętych, a Sąd wyznaczy z grona swoiego Osoby w liczbie, iaką za potrzebną uzna do zweryfikowania takowego Regestru, po zweryfikowaniu zaś dokładnym, Regestr cały podpisze i do Oblaty podać każe. Sądu zaś obowiązkiem szczególnym odtąd będzie przy końcu każdey Kadencyi, rewidować Protokuły zapisywanych Tranzakcyy przez czas Kadencyi, i takowe Protokuły zasummowawszy podpisywać.

Pisarz Aktowy i Sądowy, każdy nowy Protokuł czy Regestr, sznurkiem iedwabnym przeciągnąwszy, i karty ponumerowawszy, poda Sądowi Ziemskiemu, do podpisania i przypieczętowania sposobem Trybunalskim.

O Ustanowieniu Instygatora.

Każdy Sąd Ziemski mieć będzie Instygatora, którego sobie iednomyślnością, albo większością zdań obierze. Obowiązkiem iego będzie odbierać Lukra Sądowe, czynić w imieniu i rozkazie Sądu w sprawach bezpieczeństwa Sądu i w sprawach kryminalnych, choćby Delatora nie było, i to wszystko dopełniać, co mu tenże Sąd w obowiązkach iego przepisze.

O Ustanowieniu Woźnych.

Sąd także każdy Ziemski będzie miał dwóch Woźnych, i tych iednomyślnością, lub większością wotów wybierze.

Gdyby Obywatel żądał u Sądu ustanowienia Woźnego iakiego, Sąd mocen będzie to uczynić, a po uczynionym dokładnym examinie osoby na Woźnego przez Obywatela zaleconey, i wysłuchaniu Prawem iemu przepisaney Przysięgi, wyda mu Autentyczny Instrument.

Woźni ci mogą bydź iakieykolwiek kondycyi, byle byli ludźmi dobrey wiary, nie podpadali żadnemu zarzutowi, karę kryminalną za sobą ciągnącemu, trzezwi, umieli prócz tego czytać i pisać. Woźni zaś dotąd iuż kreowani, przy pełnieniu obowiązków swoich zachowuią się.

Powinnością Woźnego będzie dopełniać to wszystko, co Prawa i szczególne obowiązki iego przepisuią.

Woźni odtąd nie maią się nazywać Generałami J. K. Mci, ale Woźnemi Sądu N. lub Powiatu N.

Rota Przysięgi dla Sędziego.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy S.
„ Jedynemu: Iż obrany na Urząd Sędziego, spory między stronami
„ do Sądu przychodzące, według Prawa pisanego, według dowodów
„ w Sądzie złożonych, a nie według wiadomości swoiey, nic nie
„ przydaiąc, ani uymuiąc, sprawiedliwie sądzić będę, żadney stro-
„ nie w sporach sądowych będącey, rady dawać nie będę: Darów
„ żadnych i obietnic, ani przez siebie, ani przez inne osoby od stron
„ sądzących się pod żadnym pozorem, ani przed sprawą, ani w cza-
„ sie sprawy, ani po sprawie nie przyimę, sekretu Izby nie wydam,
„ w wykonywaniu Dekretów i innych sądowych wyroków podług Pra-

 „ wa

„ wa i przepisu tychże Dekretów i wyroków zachowam się, i w ca-
„ łym ciągu urzędowania moiego pilnuiąc we wszystkim Prawa, Bo-
„ ga maiąc przed oczyma, podług sumnienia mego, niczym nie u-
„ wodząc się, zdanie moie w każdey sprawie dawać będę. Tak mi
„ Panie Boże dopomoż, i niewinna Syna Jego Męka. „

Rota Przysięgi Pisarza Sądowego.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Tróy-
„ cy Swiętey Jedynemu: iako obowiązków Urzędu mego ninieyszym
„ Prawem opisanych, ściśle dopełniać będę, i wszystkie stron spo-
„ ry, wniesienia i dowody pilnie zważać, i w nich podług Prawa pi-
„ sanego, i dowodów w Sądzie złożonych, doradzać, wszystkie re-
„ zolucye Sądowe, tak iak z jednomyślności, lub większości zdań
„ wypadną, w Protokuł wciągać, podług nich Dekreta układać bę-
„ dę; Wpisy podług Prawa przyimować będę; sekretu Izby nie wy-
„ dam, żadney stronie prawuiącey się rady dawać nie będę; zgo-
„ ła w całym urzędowaniu moim samego Boga przed oczyma maiąc,
„ Prawą i przepisy iego za prawidło mieć będę. Tak mi Panie Bo-
„ że dopomoż, i niewinna Syna Jego Męka. „

Rota Przysięgi Pisarza Aktowego.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy Swię-
„ tey Jedynemu, iako powinności Urzędu mego ninieyszym Prawem
„ przepisanych, wiernie i pilnie dopełniać będę, wszystkie zlecenia
„ od Sądu mi dane uskutecznię, i onym posłusznym będę, nad wyzna-
„ czoną Prawem opłatę, większey wyciągać nie będę, i w całym
„ urzędowaniu Prawo i przepisy iego za prawidło mieć będę, co
„ wszystko obowiązuię się dopełniać pod odpowiedzią z osoby i ma-
„ iątku mego. Tak mi Panie Boże dopomoż, i niewinna Syna Je-
„ go Męka. „

Rota Przysięgi dla Instygatora Sądu.

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy Swię-
„ tey Jedynemu, iako Sądowi we wszystkich nakazach do mnie ścią-
„ gaiących się posłusznym będę, też nakazy i rezolucye Sądowe
„ dopełnię i uskutecznię, oraz wszelkie obowiązki ninieyszym Pra-
„ wem dla mnie przepisane, wykonywać iak nayściśley będę. Tak
„ mi Panie Boże dopomoż, i niewinna Syna Jego Męka. „

Rota Przysięgi Woźnych.

„ Ja N. N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Tróycy
„ Swiętey Jedynemu, iako Sądowi we wszystkich iego nakazach do
„ mnie ściągaiących się posłuszny będę, też rozkazy i rezolucye Są-
„ dowe, mnie do położenia lub oznaymienia stronom zlecone, tym-
„ że stronom oddawać, i do naybliższey ich wiadomości, iaka tyl-
„ ko z mey strony dopełniona bydź może, donosić, oraz zeznania
„ położonych i oznaymionych, naywierniey bez żadney przewło-
„ ki czynić, opłaty większey nad wyznaczoną Prawem, od stron wy-
„ magać nie będę: zgoła wszystkie powinności ninieyszym Prawem
„ przepisane, nayściśley dopełniać, pod odpowiedzią Sądowi z oso-
„ by i maiątku mego obowiązuię się. Tak mi Panie Boże dopomoż,
„ i niewinna Syna Jego Męka. „

Deklaracya

A.

Deklaracya względem Ziemſkich Sędziów, Elekcyów, i innych Urzędników W. X. Lit.

Zachowuiąc wzgląd dla Urzędnikow dawnych, przeszły Sąd Ziemski składaiących, ktorzy po obraniu siebie przez Obywatelów, byli też zaszczyceni Przywileiami od Nas Króla do sprawowania swych Urzędow exekutoryalnie, *ad vitæ tempora aut aſcenſum*; i tych przeto w Sądzie Ziemskim w iakim *immediate* siedzieli, na pierwsze lat czetery przy Urzędzie Sędziowskim zostawuiemy; między temi, oraz i przeszłych Pisarzów Ziemskich, nie iuż przy Urzędzie Pisarskim, lecz *circa activitatem* Sędziów Ziemskich zachowuiemy, uchylaiąc *hoc in puncto* Sancyta Konfederacyi Targowickiey, i Prezydencyą dawniey uprzywileiowanym Sędziom i Pisarzowi, odtąd Sędzią bydź maiącemu przed nowo-obranemi ostrzegamy. Wszystkie Elekcye na Seymikach Roku Tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt drugiego *Februarii* pierwszego dnia rozpoczętych nastąpione, wyłączywszy Normalny Sąd do oddzielney ustawy, dla pokoiu Obywatelów utrzymuiąc, przy Elekcyi Urzędów obranych zachowuiemy. Oprócz Elekcyi Seymiku Powiatu Rosieńskiego zamanifestowaney i procederem zaięte, iako w swey legalności niepewney, do następnych odsyłaiąc Seymików, a dozor Aktów osobie dopiero utrzymuiącey *tantisper* waruiemy. Ze zaś na czas przyszły sześciu postanowiono Sędziów Ziemskich, a dziesięciu w każdey Ziemi, czyli Powiecie obranych znayduie się; przeto tę liczbę obranych na pierwsze lat 4. od pierwszych Seymików zaczynaiące się, zostawuiemy, gdzieby zaś mniey, iak sześć było, dobrać do tey liczby, a w teraz nowo ustanowionych Ziemiach czyli Powiatach, nowy wszystkich Urzędów Elekcyinych wybor uczynić ma Ziemia czyli Powiat na pierwszych Seymikach; po wyszłych zaś czterech leciech na następne lat cztery, sześciu tylko Sędziów Ziemskich ma bydź obranych. Gdzieby w którym nowym Powiecie, czyli Ziemi z dawnych Elekcyów Sędziowie, z swoiemi possessyami pozostali, tam (ieśliby chcieli) bez nowey Elekcyi, mogą zostać na te lat cztery Sędziami, choćby ich więcey nad sześć było. Jak zas wszystkie Urzędy po Ziemiach czyli Powiatach w Wielkim Xięstwie Litewskim są cechą nadgrody; tak tylko samey Szlachcie i Possessye aktualnie prawne w własnych Ziemiach czyli Powiatach maiącey, rozdawane bydź maią, *ſub nullitate* Przywileiów. A zatym każdy Urzędnik na Seymiku swego Powiatu czyli Ziemi znayduiąc się, ieżeliby kwestya była, possessyalności swoiey Xięgą Ziemiańską dowieść ma, a żaden niepossessyonat w swey *reſpective* Ziemi czyli powiecie *gaudere Privilegio* nie ma. Daiąc pozostałym Obywatelom Powiatu Zawileyskiego, a teraznieyszym Rozkładem Woiewództw przyłączonym do Ziemi, czyli Powiatu Brasławskiego, Ziemstwo i Kommissyą Porządkową udzielną, oraz wolną Elekcyą w Mieście Daugieliszkach, pozwalamy też tymże Obywatelom mieć inne Urzędy Elekcyine i wszelkie uprzywileiowane.

ROZKŁAD, ROZPORZĄDZENIE Y PODZIAŁ

Woiewództw i Ziem; oraz rozkład Seymików, Sądów Ziemskich, i Kommissyów Porządkowych, W KORONIE.

27. Odpadłe od Kraiu naszego Woiewodztwa, Ziemie i Powiaty, iako niemniey przerznięte nową granicą Kraie Rzpltey naszey, ciągną za sobą koniecznie potrzebny nowy układ, i rozłożenie Woiewodztw, Ziem i Powiatow; następuiący przeto onych czyni się ogólny podział:

Odtąd Rzplta Nasza dwie tylko będzie miała Prowincye, to iest: Polską i Litewską; Koronna Prowincya z dziesięciu Woiewodztw składać się będzie, każde Woiewodztwo zawierać ma 3. Ziemie, a Powiaty do Ziem *respective* swoich, do ktorych dołączone referować się maią. Prowincya W. X. Lit. z ośmiu Woiewodztw składać się będzie, równie każde z nich maiące trzy Powiaty zwane odtąd Ziemiami.

A zachowuiąc rowność wszystkim Woiewodztwom co do Reprezentantow swoich na Seymie, każde Woiewodztwo mieć będzie 2. Senatorow, Woiewodę i Kasztelana swego; a Ci odtąd od Instrukcyi Woiewodzkich na Seymie dependować maią. Posłow zaś 6. po dwoch z każdey Ziemi rachuiąc, których Woiewodztwa i Ziemie na swoich Ziazdach podług niższego opisu, na Seymiku w czasie przez Prawo determinowanym zgromadzonych wybierać będą. Deputatow na Trybunał obierać będą, iak iest w Prawie o Seymikach Deputackich opisano.

Dla odpadłych i odciętych Woiewodztw, gdzie tylko części iakie zostały się od innych Woiewodztw dla uformowania się Ziem; przybieraią się z innych Woiewodztw niektóre Powiaty, zważaiąc ile możności wygodę Obywatelow w przebywaniu przepraw.

Woiewodztwa w Koronie zwać się będą, *1mo*: Krakowskie, *2do:* Sandomierskie, *3tio:* Wołyńskie, *4to*: Hełmskie, *5to*: Włodzimierskie, *6to*: Lubelskie, *7mo*: Mazowieckie, *8vo:* Warszawskie, *9no:* Ciechanowskie, *10mo*: Podlaskie.

1mo: Woiewodztwo Krakowskie dzieli się na 3. Ziemie, Krakowską, Proszowską i Zarnowiecką. *1sza.* Ziemia Krakowska składa się z Powiatu Krakowskiego i Xięstwa Siewierskiego, *2ga.* Ziemia Proszowska składa się z Powiatu Proszowskiego, i tey części Powiatu Wiślickiego po rzekę Nidę, ktora teraz od Woiewodztwa Sandomierskiego do Woiewodztwa Krakowskiego została przyłączona, to iest: począwszy niżey wsi Skowronna, aż do uyścia Nidy w rzekę Wisłę, to koryto, które od Nowego-Miasta naydalsze, a na bliższe starego Korczyna. *3cia.* Ziemia Zarnowiecka, składa się z Powiatu Xiężkiego i Powiatu Lelowskiego.

To Woiewodztwo Krakowskie ze wszystkiemi swemi Ziemiami Seymikować będzie w Zarnowcu w Kościele Farnym, obierać będzie co lat 4. Posłow na Seym sześciu, Deputatow na Trubunał podług alternaty między Woiewodztwami, w paragrafie 2. i punkcie 2. o Seymikach przepisaney, oraz Pisarza Trybunalskiego w porządku alternaty iednego, Sędziów Ziemskich 6. Komornikow Ziemskich 6. Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzy Porządkowych 27. dla każdey Ziemi po 9ciu, Regentow Aktowych 3. do każdey z osobna Ziemi po iednemu. Sądy Ziemskie w Mieście Krakowie, iedne dla całego Woiewodztwa naznaczaią się. Kommissye Porządkowe w każdey

Ziemi, to iest: w Krakowie, Proszowicach i Zarnowcu odbywane będą. Kancellarye 3. w Krakowie, Proszowicach i Zarnowcu postanawiaią się.

2do: Woiewództwo Sandomierskie, składa się z 3. Ziem, Sandomierskiey, Radomskiey i Chęcińskiey. *1sza* Ziemia Sandomierska składa się z Powiatu Sandomierskiego, i reszty Powiatu Wiślickiego, to iest: tey części, ktora nie iest do Woiewództwa Krakowskiego a Ziemi Proszowskiey przyłączona. *2ga* Ziemia Radomska, z Powiatu Radomskiego na Ziemię tegoż Imienia zamienia się, i zostaie sama w sobie tak, iak był w całości przedtym Powiat Radomski. *3cia* Ziemia Chęcińska składa się z Powiatu Opoczyńskiego i Chęcińskiego. To Woiewodztwo Sandomierskie ze wszystkiemi swemi Ziemiami Seymikować będzie w Kielcach w Kościele Kollegiaty; obierać będzie co lat 4. Posłów na Seym 6, Deputatów na Trybunał, podług alternaty między Woiewództwami w paragrafie 2 punkcie 2 o Seymikach przepisaney, oraz Pisarza Trybunalskiego w porządku alternaty iednego, Sędziow Ziemskich 18 dla każdey Ziemi po 6, Komorników Ziemskich 18 dla każdey Ziemi po 6, Pisarzów Ziemskich 3 do każdey Ziemi po iednemu, Kommissarzy Porządkowych 27 dla każdey Ziemi po 9. Regentów Aktowych 3 dla każdey zosobna Ziemi po iednemu; Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe, dla Ziemi Sandomierskiey w Szydłowie, dla Ziemi Radomskiey w Radomiu, dla Ziemi Chęcińskiey w Chęcinach oznaczaią się. Kancellarye 3 w Szydłowie, Radomiu i Chęcinach postanawiaią się.

3tio: Woiewództwo Wołyńſkie zoſtanie iak teraz prócz Powiatu Włodzimirſkiego, który się teraźnieyſzym Prawem odłącza, a z dwu Powiatów Łuckiego i Krzemienieckiego Obywatele proporcyonalny i wygodny rozkład uczynią na trzy ziemie, Łucką, Krzemieniecką i Poliſką, i pod aprobatę Rady Nieuſtaiącey podadzą. To Woiewództwo zewſzyſtkiemi swemi Ziemiami Seymiki Poſelſkie w Łucku w Kościele Katedralnym mieć będzie; Seymiki zaś Elekcyine Deputackie, Sędziów Ziemſkich i Kommiſſarzów Porządkowych, w Łucku w Kościele wzmiankowanym, i w Krzemieńcu w Kościele po-Jezuickim alternatą odbywane będą. Obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym 6, Deputatów na Trybunał podług alternaty między Woiewództwami, w Paragrafie 2 i Punkcie 2 o Seymikach przepisaney, oraz Piſarza Trybunalſkiego w porządku Alternaty iednego, Sędziów Ziemſkich 12 Komorników Ziemſkich 12, Piſarzów Sądowych Ziemſkich 2, Kommiſſarzów Porządkowych 18, Regentów Aktowych 2, Sądy Ziemſkie i Kommiſſye Porządkowe w Łucku i Krzemieńcu odbywane będą, w tychże Miaſtach Łucku i Krzemieńcu Kancellarye Ziemſkie zachowuią się.

4to: Woiewództwo Hełmſkie, z Ziemi tegoż Imienia Woiewództwem nazwane, będzie odtąd Woiewództwem od ktorego odłącza się ta część Powiatu Kraſnoſtawſkiego z Miaſtem Krasnoſtawem, która leży za Rzeką Wieprzem po lewym brzegu teyże rzeki; przyłącza się do Woiewództwa Hełmſkiego ta część Woiewództwa Lubelſkiego, która leży za rzeką Wieprzem po prawey ſtronie teyże rzeki, oraz cała Ziemia Łukowſka, od Woiewództwa Lubelſkiego teraz odłączona. Woiewództwo Hełmſkie ſkładać się będzie z trzech Ziem, Hełmſkiey, Parczewſkiey i Łukowſkiey; a dla porządnieyſzego między Ziemiami układu i wygody, dozwala się Obywatelom tegoż Woiewództwa uczynić równy Ziem rozkład Parafiami *salva approbatione* Rady Nieuſtaiącey. To Woiewództwo Hełmſkie ze wſzyſtkiemi swemi Ziemiami Seymikować będzie w Hełmie w Kościele XX. Piarów, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym sześciu, Deputatów na Trybunał podług alternaty między Woiewództwami

twami w paragrafie 2 i Punkcie 2 o Seymikach przepisaney, oraz Pisarza Trybunalskiego w porządku alternaty iednego, Sędziów Ziemskich dla każdey z osóbna Ziemi po sześciu, Komorników Ziemskich równie dla każdey Ziemi po sześciu, Pisarza Sądowego dla każdey Ziemi iednego, Kommissarzy Porządkowych dla każdey Ziemi po dziewięciu, Regentów Aktowych trzech dla każdey Ziemi po iednemu. Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe w każdey Ziemi odbywane będą: to iest: w Hełmie, Parczewie i Łukowie, oraz w tych samych mieyscach dla każdey Ziemi Kancellarye Ziemskie utrzymywane będą.

5to: Województwo Włodzimirskie z Powiatu od Województwa Wołyńskiego oderwanego, i dawney części Województwa Bełskiego, będzie odtąd Wwdztem. Rozkład trzech Ziem Włodzimierskiey, Dubieniechkiey i Kowelskiey Obywatele tegoż Wwdztwa proporcyonalny i wygodny uczynią i pod Approbatę Rady Nieustaiącey podadzą. To Wwdztwo ze wszystkiemi swemi Ziemiami Seymikować będzie w Włodzimierzu w Kościele Katedralnym Ruskim, obierać będzie co lat cztery, Posłów na Seym sześciu, Deputatów na Trybunał podług alternaty między Województwami w paragrafie 2 Punkcie 2 o Seymikach przepisaney, oraz Pisarza Trybunalskiego w porządku alternaty iednego, Sędziów Ziemskich dwunastu, Komorników Ziemskich dwunastu, Pisarzów Sądowych Ziemskich dwóch, Kommissarzów Porządkowych ośmnastu, Regentów Aktowych dwóch, Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe w Włodzimierzu i Kowlu odbywane będą, w tychże Miastach Włodzimierzu i Kowlu Kancellarye Ziemskie utrzymywane będą.

6to: Województwo Lubelskie będzie Województwem dawnego imienia, odpada od niego w teraźnieyszym podziale ta część Ziemi, która leży za rzeką Wieprzem z prawego brzegu tey rzeki i cała Ziemia Łukowska, a przybywa i przyłącza się część Powiatu Krasnostawskiego z Miastem swego imienia, która leży z lewego brzegu Rzeki Wieprza, począwszy od Kordonu, tudzież cała Ziemia Stężycka, i odtąd rzeka Wieprz będzie granicą między Województwem Lubelskim, a Województwem Hełmskim, od Gallicyi aż po Rzekę Tyśmienicę, a ztamtąd stara granica Ziemi Łukowskiey z Ziemią Stężycką oddzielać będzie: Rozkład trzech Ziem, Lubelskiey, Stężyckiey i Krasnostawskiey Obywatele proporcyonalny i wygodny uczynią, i pod Approbatę Rady Nieustaiącey podadzą. To Województwo ze wszystkiemi swemi Ziemiami Seymikować będzie w Lublinie w Kościele po-Jezuickim XX. Trynitarzów, obierać będzie co lat cztery, Posłów na Seym sześciu, Deputatów na Trybunał podług alternaty między Województwami w paragrafie 2 punkcie 2 o Seymikach przepisaney, oraz Pisarza Trybunalskiego, w porządku alternaty iednego, Sędziów Ziemskich dla każdey z osóbna Ziemi po sześciu, Komorników Ziemskich równie dla każdey Ziemi po sześciu, Pisarza Sądowego dla każdey Ziemi iednego, Kommissarzy Porządkowych dla każdey Ziemi po dziewięciu, Regentów Aktowych trzech dla każdey Ziemi po iednemu. Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe w każdey Ziemi odbywane będą, to iest: w Lublinie, w Rykach i Krasnymstawie, oraz w tych samych mieyscach dla każdey Ziemi Kancellarye Ziemskie utrzymywane będą.

7mo: Województwo Mazowieckie dzieli się na trzy Ziemie, Wiską, Łomżyńską i Nurską; *1wsza* Ziemia Wiska, zostaie się w dawnych swoich granicach. Ta Ziemia Seymikować będzie w Wiźnie w Kościele Parafialnym, obierać będzie Posłów na Seym co lat cztery dwóch, Deputatów na Trybunał podług alternaty między Województwami i Ziemiami w paragrafie 2 punkcie 2 o Seymikach przepisaney. Pisarza Trybunalskiego podobnież podług alternaty iednego, Sędziów Ziemskich sze-

sciu,

ściu, Komorników Ziemskich sześciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzy Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych dwóch do każdey Kancellaryi z osóbna po iednemu. Sądy Ziemskie alternatą w Wiźnie i Wąsoszu, a Kommissye Porządkowe w Wiźnie odbywane będą. Kancellarye dwie, to iest: w Wiźnie i Wąsoszu, iak dawniey taż Ziemia miała, tak dla wygody Obywatelów i na poźnieyszy czas ninieyszym Prawem zachowuią się.

2ga: Ziemia Łomżyńska składa się z Ziemi swego Imienia, i zostaie się w dawnych swych granicach. Ta Ziemia Seymikować będzie w Łomży w Kościele Parafialnym S. Michała, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwóch, Deputatów na Trybunał podług osóbnego opisu o Seymikach w paragrafie 2 punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego w porządku alternaty iednego, Sędziów Ziemskich sześciu, Komorników Ziemskich szesciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzów Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych czterech do każdey Kancellaryi z osóbna po iednemu; Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe w Łomży odbywane będą, Kancellarye cztery, to iest: w Łomży, Zambrowie, Kolnie i Ostrołęce, iak dawniey taż Ziemia miała, tak dla wygody Obywatelów i na późnieyszy czas ninieyszym Prawem zachowuią się.

3cia Ziemia Nurska składa się z Powiatów Nurskiego, Ostrowskiego i reszty Powiatu Kamienieckiego po Rzekę Bug po prawey stronie. Ta Ziemia Seymikować będzie w Ostrowiu w Kościele Parafialnym, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwóch, Deputatów na Trybunał podług osóbnego opisu o Seymikach w paragrafie 2, punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego podług alternaty między Województwami i Ziemiami iednego, Sędziów Ziemskich sześciu, Komorników Ziemskich sześciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzy Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych dwóch po iednemu do każdey Kancellaryi. Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe w Ostrowiu odbywane będą, Kancellarye dwie w Nurze i Ostrowiu zachowuią się.

8vo: Województwo Warszawskie dzieli się na trzy Ziemie, Czerską, Warszawską i Liwską.

1wsza Ziemia Czerska składa się z Powiatów Czerskiego, Groieckiego, Wareckiego, i z tego wszystkiego co przedtym należało do Ziemi Rawskiey, Powiatu Bielskiego i Województwa Łęczyckiego, a kordonem nie iest zaiętego. Ta Ziemia Seymikować będzie w Warce w Kościele XX. Franciszkanów, obierać będzie Posłów na Seym co lat cztery dwóch, Deputatów na Trybunał podług osóbnego opisu o Seymikach w paragrafie 2, punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego podług alternaty między Wwdztwami i Ziemiami iednego, Sędziów Ziemskich 6ciu, Komorników Ziemskich 6ciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzy Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych dwóch do każdey Kancellaryi po iednemu. Sądy Ziemskie alternatą w Warce i Białey, a Kommissye Porządkowe w Warce odbywać się będą. Kancellarye trzy to iest: w Czersku, Warce i Białey, gdzie przedtym były, dla wygody Obywatelów zachowuią się.

2ga Ziemia Warszawska składać się będzie z całkowitey Ziemi swego imienia i z Powiatu Sochaczewskiego, który Powiat Sochaczewski składać się będzie z tego wszystkiego, co do Ziemi Sochaczewskiey i Powiatu Mszczonowskiego należało, a kordonem nie iest zaiętego. Ta Ziemia Warszawska z Powiatem Sochaczewskim Seymikować będzie w Warszawie w Kościele XX. Bernardynów na Krakowskim Przedmieściu sytuowanym, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwóch, Depu-

putatów na Trybunał podług alternaty między Woiewództwami i Ziemiami w paragrafie 2, punkcie 2 o Seymikach przepisaney; Pisarza Trybunalskiego podług alternaty iednego, Sędziów Ziemskich dla Ziemi Warszawskiey sześciu i dla Powiatu Sochaczewskiego sześciu, Komorników Ziemskich dla Ziemi Warszawskiey sześciu, i oddzielnie dla Powiatu Sochaczewskiego 6ciu, Pisarza Sądowego Ziem: iednego dla Ziemi Warszawskiey, i iednego dla Powiatu Sochaczewskiego, Kommissarzy Porządkowych dziewięciu dla Ziemi Warszawskiey, i dziewięciu dla Powiatu Sochaczewskiego, Regentów Aktowych dwóch do każdey Kancellaryi po iednemu, Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe, w Warszawie i Sochaczewie odbywać się będą. Kancellarye dwie w Warszawie i Sochaczewie gdzie przedtym były, dla wygody Obywatelów, zachowuią się.

3cia Ziemia Liwska składać się będzie z Ziemi swego imienia, i Powiatu Garwolińskiego po Rzekę Wisłę przedtym do Ziemi Czerskiey należącego, oraz z Powiatu Kamienieckiego, po rzekę Bug po lewym brzegu teyże rzeki leżącego, od Ziemi Nurskiey odłączonego. Ta Ziemia Seymikować będzie w Liwie w Kościele Parafialnym, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwòch, Deputatów na Trybunał podług alternaty między Woiewództwami i Ziemiami zachodzącey, o Seymikach w paragrafie 2, punkcie 2 przepisaney; Pisarza Trybunalskiego alternatą między Woiewództwami i Ziemiami iednego, Sędziów Ziemskich sześciu, Komorników Ziemskich sześciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzy Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych trzech, do każdey Kancellaryi po iednemu, Sądy Ziemskie alternatą w Liwie i Garwolinie, a Kommissye Porządkowe w Liwie odbywane będą. Kancellarye trzy w Liwie, Garwolinie i Kamieńcu, iak przedtym były, dla wygody Obywatelów zachowuią się.

9no: Woiewództwo Ciechanowskie dzieli się na trzy Ziemie, to iest: Ciechanowską, Zakroczymską i Rożańską.

1wsza Ziemia Ciechanowska składa się z Powiatu Ciechanowskiego i reszty Powiatu Sochocińskiego, oraz z Powiatu Zawskrzyńskiego, a Powiat Zawskrzyński składa się z dawnego Imienia Ziemi Zawskrzyńskiey, i Powiatów Raciązkiego, Płońskiego, Mławskiego i Niedzborskiego. Ta Ziemia Ciechanowska ze swoim Powiatem Zawskrzyńskim Seymikować będzie w Ciechanowie, w Kościele Parafialnym, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwòch, Deputatów na Trybunał podług osobnego opisu o Seymikach w paragrafie 2 i punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego podług alternaty między Woiewództwami iednego, Sędziów Ziemskich dla Ziemi Ciechanowskiey sześciu, i zosobna dla Powiatu Zawskrzyńskiego sześciu, Komorników Ziemskich dla Ziemi Ciechanowskiey sześciu, i podobnież dla Powiatu Zawskrzyńskiego sześciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego dla Ziemi Ciechanowskiey, i iednego dla Powiatu Zawskrzyńskiego. Kommissarzy Porządkowych dla Ziemi Ciechanowskiey dziewięciu, i dla Powiatu Zawskrzyńskiego dziewięciu, Regentów Aktowych trzech do każdey Kancellaryi po iednemu. Sądy Ziemskie, i Kommissye Porządkowe dla Ziemi Ciechanowskiey, w Ciechanowie, a dla Powiatu Zawskrzyńskiego w Mławie odbywać się będą. Kancellarye trzy, w Ciechanowie, Mławie i Raciążu, iak przedtym były, dla wygody Obywatelow zachowuią się.

2ga Ziemia Zakroczymska składać się będzie z dawney Ziemi swego Imienia, z reszty Ziemi Wyszogrodzkiey, i Powiatu Sochocińskiego po rzekę Płonnę. Ta Ziemia Seymikować będzie w Zakroczymiu w Kościele Parafialnym, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwóch, Deputatów na Trybunał, podług osobnego opisu o Seymikach w paragrafie 2 i punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego

go podług alternaty między Wwdztwami iedngo, Sędziów Ziemskich sześciu, Komorników Ziemskich sześciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzów Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych dwóch do każdey Kancellaryi po iednemu. Sądy Ziemskie alternatą w Zakroczymiu i Nowym Mieście, a Kommissye Porządkowe w Zakroczymiu odbywane będą; Kancellarye dwie w Zakroczymiu i Nowym Mieście iak przedtym były, dla wygody Obywatelów zachowuią się.

3cia Ziemia Rożańska składać się będzie z Imienia swey Ziemi, i z Powiatu Prasnyskiego. Ta Ziemia Seymikować będzie w Makowie w Kościele Parafialnym, obierać będzie co lat czterey Posłów na Seym dwóch, Deputatów na Trybunał podług opisanego opisu o Seymikach w paragrafie 2, punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego podług alternaty iednego, Sędziów Ziemskich sześciu, Komorników Ziemskich sześciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzy Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych trzech, do każdey Kancellaryi po iednemu. Sądy Ziemskie alternatą w Przasnyszu i Makowie, a Kommissya Porządkowa w Przasnyszu odbywane będą. Kancellarye trzy, to iest: w Rożanie, Przasnyszu i Makowie, gdzie przedtym były, dla wygody Obywatelów w dalszy czas zachowuią się.

10mo: Woiewództwo Podlaskie dzieli się na trzy Ziemie, Drohicką, Mielnicką i Bielską.

1sza: Ziemia Drohicka zostaie się w tym samym ograniczeniu, iak przedtym była, Seymikować będzie w Drohiczynie w Kościele XX. Franciszkanów, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwóch, Deputatów na Trybunał podług opisu o Seymikach w paragrafie 2 i punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego według alternaty iednego, Sędziów Ziemskich sześciu, Komorników Ziemskich sześciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzy Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych dwóch, do każdey Kancellaryi po iednemu, Sądy Ziemskie alternatą w Drohiczynie i Sokołowie, a Kommissye Porządkowe w Drohiczynie odbywane będą. Kancellarye dwie w Drohiczynie i Sokołowie, iak przedtym były, zachowuią się.

2ga Ziemia Mielnicka, zostaie się w tym samym ograniczeniu, iak przedtym była. Seymikować będzie w Mielniku w Kościele Parafialnym, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwóch, Deputatów na Trybunał podług osobnego opisu o Seymikach, w paragrafie 2, punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego według alternaty między Woiewództwami i Ziemiami iednego, Sędziów Ziemskich sześciu, Komorników Ziemskich sześciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzów Porządkowych dziewięciu, Regenta Aktowego iednego. Sądy Ziemskie i Kommissye Porządkowe, oraz Kancellarya w Mielniku zachowuią się.

3cia Ziemia Bielska zostaie się w tym samym ograniczeniu, iak przedtym była. Seymikować będzie w Brańsku, w Kościele Parafialnym, obierać będzie co lat cztery Posłów na Seym dwów, Deputatów na Trybunał podług opisu o Seymikach w paragrafie 2 i punkcie 2 wyszczególnionego; Pisarza Trybunalskiego podług alternaty iednego, Sędziów Ziemskich 6ciu, Komorników Ziemskich 6ciu, Pisarza Sądowego Ziemskiego iednego, Kommissarzy Porządkowych dziewięciu, Regentów Aktowych trzech, do każdey Kancellaryi po iednemu, Sądy Ziemskie alternatą w Brańsku, Tykocinie i Goniądzu, a Kommissya Porządkowa w Tykocinie odbywane będą. Kancellarye trzy, w Brańsku, Tykocinie i Goniądzu, iak przedtym były, dla wygody Obywatelów zachowuią się.

Ze zaś rozporządzenie Granic tychże Woiewództw, Ziem i Parafii między sobą, tudzież uproporcyonowania od każdey Ziemi Dymów, w tych czasach tak prędko i porządnie uskutecznione bydź nie może;

 więc

więc zostawia się Radzie Nieustaiącey, aby wraz z Kommissarzami Porządkowemi Woiewództw i Ziem, toż umiarkowanie przedsięwzięła, porządny rozkład tychże Woiewództw i Ziem podług ostatnich Taryff w proporcyi, maiąc na celu wygodę Obywatelów, z granicami opisanemi wygotowawszy, do exekucyi przywiodła.

Dla dokładnieyszego rozpoznania tegoż ułożenia, tak co do Woiewództw i Ziem, tudzież liczby Senatorów, Posłów, Deputatów, Sędziów Ziemskich, Komorników, Pisarzów, Kommissarzów Porządkowych, Regentów Aktowych, niemniey Miast i mieysc do Seymików, Sądów Ziemskich, Kommissyów Porządkowych i Kancellaryów, Tabella uformowana do Prawa służąca, wpisuie się.

Senatorowie tak w Koronie, iako i w W. X. Litewskim podług układu teraźnieyszego Seymu, mieysca swoie w Senacie zasiadać będą. Dla zmnieyszoney zaś liczby Posłów Ziemskich i ułożonego porządku i szali między Stanem Rycerskim a Senatorskim, maiąc przed oczami Prerogatywy Stanu Rycerskiego, liczbę Senatu odtąd stosownie do liczby Woiewództw pozostałych, i ich nowego rozkładu zmnieyszamy, tak ażeby w każdym Woiewództwie dwóch Senatorów, to iest: ieden Woiewoda i ieden Kasztelan, a sześciu Posłów, liczba była ustanowiona, i do składu Prawodawczego na następuiących Seymikach należała, zostawuiąc Senatorów Woiewództw pozostałych, w większey liczbie dawniey Przywileiami zaszczyconych, którzy w Kraiach Rzeczypospolitey dziedziczną osiadłość maią, przy Prerogatywach *vocis activæ* na Seymach, to iest: szczegolnie tych, ktorzy Possessye w Kraiu realne dziedziczne przed samym zakordonowaniem Kraiu mieli, ktorych dowody dla zapisania w sporządzony na to Regestr do Rady Nieustaiącey *in spatio* trzech Miesięcy, odsyłać maią.

Liczba ich gdy do Prawodawctwa powiększona bydź nie może, więc osoby Senatorskie, aktualnym z właściwych Woiewodztw zasiadaiącym zawsze ustępować powinny, tak ażeby liczba zasiadaiących w Senacie aktualnych Woiewodow i Kasztelanow, to iest: 20 z Korony a 16 z Litwy powiększać się nie mogła; co niezagradza wszelako Possessye w Kraiu maiącym Senatorom bydź wybranemi do Magistratur. Aby zaś osłodzić los tychże Osob z woli Stanow, wybor na wakuiące Krzesła zawsze tychże Senatorow *præferibiliter* do tego Woiewodztwa, gdzie dziedziczne maią teraz possessye następować będzie, napotym zaś Kancellarya Oboyga Narodow *sub responsione*, Przywileiow na odpadłe i ninieyszym Prawem w rzędzie Woiewodztw nie pomieszczone Senatorye, pieczętować nie maią.

Podobnież nowo kreowane w W. X. Litewskim Kasztelanie przez *Sancitum* Konfederacyi Targowickiey kassuiąc, Osoby Marszałkow Powiatowych tytułem Kasztelanow zaszczycone, dla iedynego względu zasług tychże Osob, przy dostoyności za poprzedzonemi Przywileiami i przed Nami Krolem wykonać się maiącą przysięgą, do dni życia tychże tylko zachowuiąc, w rzędzie tych Senatorow umieszczamy, ktorzy liczbę Senatu przyszłą aktualną stanowić nie maią, oprocz Grodzieńskiego i Brasławskiego, ktorzy iuż między Senatorami aktualnemi Woiewodzkiemi przez ninieysze Prawo są umieszczeni.

Miasta Dziedziczne, w ktorych Obrady Obywatelskie i Juryzdykcye wszelkie Kraiowe odbywaią się, lub odbywać się będą, są tym samym w rzędzie Miast Rzpltey drugiey Klassy, i pod rząd Kommissyi Policyi podpadaią.

ROZPO-

Tu należy Tabella rozkład i podział Woiewodztw zawieraiąca.

ROZPORZĄDZENIE, UKŁAD I PODZIAŁ

Woiewództw Prowincyi Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

28. Odpadłe od Kraiu Naszego Woiewództwa i Powiaty, iako niemniey przerznięte nową granicą Kraie Naszey Rzeczypospolitey, ciągną za sobą potrzebny nowy układ, i rozłożenie Woiewództw i Ziem, następuiący przeto onych czyni się ogólny podział:

Odtąd Prowincya W. X. Litewskiego składać się będzie z ośmiu Woiewództw; każde Woiewództwo zawierać ma trzy Powiaty.

A zachowuiąc równość wszystkim Woiewództwóm, Ziemiom czyli Powiatom, co do Reprezentantów swoich na Seymie, każde Woiewództwo mieć będzie dwóch Senatorów, Woiewodę i Kasztelana swego, a ci odtąd od Instrukcyy Woiewòdzkich na Seymie dependować maią. Posłów zaś sześciu, to iest rachuiąc po dwóch z każdey Ziemi czyli Powiatu, udzielnie na każdym Ziemskim czyli Powiatowym Seymiku obranych. Deputatów zaś wielość i koley obrania w osobnym Artykule pod Trybunałem wyrażona.

Woiewództwa w Litwie zwać się będą: 1. Wileńskie, 2. Trockie, 3. Zmuydzkie, 4. Nowogrodzkie, 5. Mereckie, na mieyscu Smoleńskiego, 6. Brzeskie, 7. Brasławskie, 8. Grodzieńskie.

1mo. Woiewództwo Wileńskie dzieli się na trzy Ziemie czyli Powiaty: 1. Wileński, 2. Oszmiański, 3. Lidzki.

Pierwsza Ziemia Wileńska, którey Miasto Wilno na Seymiki i Sądy naznaczamy, wszystkie te Parafie zawierać będzie, które dotąd do nieyże należały, oprócz trzech do Ziemi Trockiey odłączonych.

Druga Oszmiańska, którey Miasto Oszmianę naznaczamy, zawierać będzie Parafie, które *immediate* do teyże Ziemi należały.

Trzecia Lidzka, którey Miasto Lidę naznaczamy, zawierać będzie dawnieysze swoie Parafie wszystkie, które ninieyszym Prawem do Ziemi Eyszyńskiey nie są przyłączone.

2do. Woiewództwo Trockie, dzieli się na trzy Ziemie: 1. Trocką, 2. Kowieńską, 3. Upitską.

Pierwsza Trocka, którey Miasto Troki naznaczamy, zawierać będzie Parafie te wszystkie, które do Powiatu Trockiego zdawna należały, a nie są od niego odłączone do innych Ziem. Przydaią się od Ziemi Wileńskiey: Giegużyńska i Czabiska Parafie.

Druga Kowieńska, którey naznaczamy Miasto Kowno, będzie zawierać dawnieysze swoie Parafie, które nie są do Preńskiey Ziemi przyłączone.

Trzecia Upitska, którey naznaczamy Miasto Poniewież, z zdawna do siebie należącemi Parafiami.

3tio. Woiewództwo Zmudzkie, dzieli się na trzy Ziemie, które dawniey Repartycyami zwały się, to iest: na Rosieńską, Szawelską, i Telszewską, a do nich należeć maią te same Parafie, które dotąd należały. Seymiki zaś i Sądy swoie mieć będą: Ziemia Rosieńska w Rosieniach, Szawelska w Szawlach, Telszewska w Telszach.

4to. Woiewództwo Nowogrodzkie zawiera w sobie trzy Ziemie: 1. Nowogrodzką, 2. Stwołowicką, 3. Słonimską.

Pierwsza Ziemia Nowogrodzka, którey Miasto Nowogrodek wyznaczamy, zawierać będzie w sobie dawnieysze swoie Parafie, prócz tych, które ninieyszym Prawem do Ziemi Stwołowickiey przyłączaią się.

Druga Ziemia Stwołowicka, którey Miasto Stwołowicze naznaczamy, będzie mieć Parafie Stwołowicką, Horodyską, Darewską, My-

ſką, Połonecką, Zadwieyſką, Iſkołdcką, Snowſką, Swoiatycką, Kroszyńſką, Krzywoszyńſką, i części pozoſtałych od Kordonu Parafiów, to ieſt: Nieświſkiey, Łachowickiey, Niedźwiedzickiey i Mirſką. Z przyczyny zaś rozległey Parafii Mirſkiey, tak ią dzielemy. Hrabſtwo Mirſkie z Folwarkami, wſzyſtkie Horodzieie, oraz Podleſie od różney Szlachty poſſydowane, Niedźwiadkę Radziwiłowſką, a drugą Jabłońſkich, Horkę, Worotyszcze, i oba Koryciny do Ziemi Stwołowickiey dołączamy, resztę zaś Parafii Mirſkiey, przy Ziemi Nowogrodzkiey zoſtawuiemy.

Trzecia Ziemia Słonimſka, ktorey Miaſto Słonim naznaczamy, w tey iſtocie zachowuie ſię, iak był dotąd, oprócz Parafii Olszewſkiey do Powiatu Bereſkiego przyłączoney.

5to. Woiewództwo Mereckie na mieyscu Smoleńſkiego ſtanowiąc, Senatorów Smoleńſkich zachowuiemy, którzy odtąd nie Smoleńſkiemi, ale Mereckiemi mianuiąc ſię i podpisuiąc, używać będą wszelkich Prerogatyw Senatorom należących. To Woiewództwo z trzech Ziem ſkłada ſię: *1mo.* Mereckiey, *2do.* Preńſkiey, *3tio.* Eyſzyńſkiey.

Pierwsza Ziemia Merecka, ktorey Miaſto naznaczamy Merecz, do ktorego należeć będą Parafie: Merecka, Niemonoyſka, Daugowſka, Olicka, Puńſka, Metelſka, Sereyſka, Swiętojeziorſka, Łozdzieyſka, Sienneńſka, Miroſławſka, Urdomińſka, Lubowſka, Wiżańſka, Liszkowſka, Leypuńſka, Wieysieyſka.

Druga Ziemia Preńſka, ktorey naznaczamy Miaſto Preny, zawiera w sobie Parafie: Preńſką, Balbierzyſką, Wiłkowiſką, Udryiſką, Olwicką, Bartnicką, Wiſtynicką, Władyſławowſką, Grayżyſką, Kalwaryſką, Poiewońſką, Punieńſką.

Trzecia Eyſzyſka, ktorey naznaczamy Miaſto Eyſzyſzki, ſkłada ſię z Parafiów: Eyſzyſkiey, Nackiey, Raduńſkiey, Osowſkiey, Bieniakońſkiey, Woronowſkiey, Zabłockiey.

6to. Woiewództwo Brzeſkie Litewſkie, ſkładać ſię ma z trzech Ziem: Brzeſkiey, Kobryńſkiey, i Bereſkiey, na mieyscu Pińſkiego Powiatu.

Pierwsza Ziemia Brześka, ktorey naznaczamy Miaſto Brześć, ſkładać ſię będzie z dawnieyszych swoich Parafiów, które nie są przyłączone do Ziem Kobryńſkiey i Bereſkiey.

Druga Kobryńſka, ktorey naznacza ſię Miaſto Kobryń, zawierać będzie Parafie: Kobryńſką, Zbierochowſką, Kiwatycką, Horedecką, Dywińſką, Braszewicką, Prużańſką, Szereszowſką.

Trzecia Berezka, ktorey naznaczamy Miaſto Berezę, ſkładać ſię będzie z tych wſzyſtkich Parafiów, które od zakordonowanego Powiatu Pińſkiego zoſtały ſię, nadto oddaie ſię Parafia Olszewſka, od Powiatu Słonimſkiego, Berezka, Sielecka, Siechniewicka, od Woiewodztwa Brzeſkiego.

7mo. Woiewództwo Braſławſkie ſkłada ſię z Ziem: Braſławſkiey, Wiłkomirſkiey i Onikſztyńſkiey.

Pierwsza Ziemia Braſławſka, ktorey Miaſto Widze naznaczamy, będzie zawierać Parafie dawne ſwoie, od Kordonu pozoſtałe, i te Parafie, które *immediate* do Powiatu Zawileyſkiego należały, z warunkiem: iż Obywatele Zawileyscy, mimo takowe przyłączenie, będą mieć udzielnie od Ziemi Braſławſkiey Sądy Ziemſkie, i Kommiſſyą Porządkową; iakowym Juryzdykcyom, równie i Seymikom Elekcyynym Sądu Ziemſkiego, i Kommiſſyi Porządkowey Miaſto Swięciany przeznaczamy.

Druga Wiłkomierſka, ktorey Miaſto Wiłkomierz naznaczamy, zamyka w ſobie te ſame Parafie, które dawniey przy niey były, oprócz tych, które teraz do Ziemi Onikſztyńſkiey są przyłączone.

Trze-

Trzecia Oniksztyńska, którey Miasto Onikszty naznaczamy, składa się z Parafiów: Oniksztyńskiey, Skiemiańskiey, Kurklewskiey, Owanckiey, Bolnickiey, Komayskiey, Rakiskiey, Krewiańskiey, Swiadoskiey, Abelskiey, Duszatskiey, Czadowskiey, Dobeyskiey, Wiżuńskiey, Uszpolskiey, Uszwinskiey, Ucianskiey, Malatskiey, Kukuciskiey, Kołtyniańskiey.

8vo. Województwo Grodzieńskie zawiera trzy Ziemie: Grodzieńską, Wołkowyską, Sokolską.

Pierwsza Ziemia Grodzieńska, którey naznaczamy Miasto Grodno, zawiera Parafie: Grodzieńską, Jezierską, Teolińską, Hoską, Kwasowską, Mostowską, Eysymontowską, Lipską, Krasnoborską, Kamionską, Indurską, Łunianską, Brzostowicy Wielkiey, Raczkowską, Wygierską, Filipowską, Przerośiską, Wiżańską, Jeleniowską, Krasnopolską, Seyneńską, Berznicką, Janowiecką, Szniborską, Bakałarzewską.

Druga Wołkowyska, którey Miasto Wołkowysk naznaczamy ze swemi dawnemi Parafiami, niemniey w całości z Parafią, Replanską, Wołpienską, oprócz Jałowskiey do Ziemi Sokolskiey odłączoney.

Trzecia Sokolska, którey naznaczamy Miasto Sokołkę, zawierać będzie resztę Parafiów od Powiatu Grodzieńskiego pozostałych, prócz tych, które się od dawnieyszego Powiatu Grodzieńskiego do Ziemi Mereckiey powyższym Prawem przyłączyły; nadto Parafią Jałowską teyże Ziemi Sokolskiey dodaiemy.

Gdy z teraźnieyszego układu, Województwo Smoleńskie na Mereckie przemieniamy, a tym samym Smoleński i Starodubowski Powiaty ustaią; przeto Wojewodę i Kasztelana Smoleńskich, na Senatorów nowo erygowanego Województwa Mereckiego przenosiemy; zachowuiąc teraz tylko będącym Senatorom takie w Senacie mieysce, iakie dotychczas posiadali.

Podobnież Urzędy Sądowe: Marszałka, Podkomorzych, Starosty, Sędziów Ziemskich, i Pisarza Ziemskiego, który odtąd ma bydź Sędzią, od Króla Przywileiami zaszczycone, zostaną *in executione* tych Prerogatyw, iakie dotąd mieli, aż do śmierci, lub wyższego postąpienia, od których są Kredensowani: Smoleńscy Mereckiemi, a Staroduboscy Preńskiemi nazywać się maią. Inne zaś Urzędy nie Sądowe, ale Przywileiami Królewskiemi zaszczycone, podobnież Smoleńskie Mereckiemi, a Starodubowskie Preńskiemi, *ad vitæ tempora* nazywać się maią: a *Stallum* na Seymikach i wszelkich Zjazdach, mieć będą w tym Powiecie, gdzie maią Possessyą Prawem opisaną. Marszałka, Podkomorzego, Sędziego, Stolnika, i dalszych Smoleńskich i Starodubowkich, z Podkomorzym, Sędzią i Stolnikiem tegoż Powiatu, gdzie z osiadłości Seymikować maią Prawo, pierwszeństwo uważane będzie, z daty Przywileiu, lub *Laudum.*

Ziemia Merecka i Preńska, mieć będą na zawsze, iak i teraz swoich własnych Urzędników: Urzędnicy zaś Smoleńscy i Starodubowscy, teraz przyłączeni, tylko *ad vitæ tempora*, *vel ascensum*, zostaną. Po śmierci zaś ich, lub postąpieniu na wyższe stopnie, te Urzędy Smoleńskie i Starodubowskie, za zgasłe deklaruiemy, i bydź upraszane od nikogo więcey nie mogą.

Powiat Piński, ponieważ odmienia się na Ziemię Berezką, przeto Urzędy Pińskie od Króla Przywileiami zaszczycone, odtąd nie Pińskiemi, ale Berezkiemi nazywane będą. A Sędziowie tak uprzywileiowani Ziemscy, iako też obrani Ziemscy, którzy w Kordon wpadli, ieżeli Urzędy Sędziowskie w Polszcze exekwować zechcą, przed następnemi Seymikami Possessyi nabyć, i do Księgi Ziemiańskiey podać się obowiązani.

Pisarza Aktowego, ieżeliby Possessyi teraźnieysi nie mieli w tym Powiecie, i Dekretowego przez Sąd na nowo obrać, i Sądy Ziemskie w Berezie 1794. Roku rozpocząć, a w nich sprawy z położenia tey Ziemi właściwe, i z Remissy Trybunalskiey odesłane, Sądowi dawniey Pińskiemu, a teraz Ziemskim Berezkim nazwanemu, rozsądzać nakazuiemy.

Reszta Powiatu Słuczoreskiego, ponieważ z nowego rozkładu, do Ziemi Stwołowickiey przechodzi, przeto Sędziów Ziemiańskich Słuczoreskich, w Polszcze teraz Possessye maiących, przenosiemy do Ziemi Stwołowickiey.

Powiatu Zawileyskiego Parafie pozostałe, ponieważ z pozostałą resztą Powiatu Brasławskiego łączą się, a niektorzy Sędziowie Ziemscy i Ziemiańscy Brasławscy z Possessyami swemi w Kordon Rossyiski wpadli; niektórzy zaś Zawileyscy Sędziowie, w Kraiu Rzeczypospolitey pozostali, przeto Sędziów Brasławskich i Zawileyskich, którzy z Possessyami swemi pozostali; w ieden Sąd połączamy Ziemi Brasławskiey. Inni zaś Sędziowie, którzy w Kordon odpadli, a Urzędy swe w Polszcze exekwować zechcą, przed następnemi Seymikami Possessyi nabyć, i do Xięgi Ziemiańskiey podać się obowiązani.

Urzędnicy Zawileyscy, ieżeli elekcyą lub Przywileiami od Króla zaszczyceni zostali i zostaną, *ad vitæ tempora aut ascensum gaudebunt activitate*, i będą mieć *Stalla* na Seymiku tak własnym, iak Oszmiańskim.

Ponieważ w Wielkim Xięstwie Litewskim po wszystkich Powiatach, Marszałkowie, Podkomorzowie, Chorążowie, zawsze byli dożywotni, przez Seymiki obierani, a od Króla Przywileiami, inne zaś Urzędy w Woiewództwach i Powiatach, za Przywileiami także *ad vitæ tempora* dawane; przeto też same Urzędy wszystkie, tak obieralne, iako przywileiowane, aby we wszystkich na zawsze Powiatach tak dawnych, iako i innych wszystkich zachowywane były, stanowiemy; i gdzie w Powiatach przy Woiewództwie nie było Marszałków, tam obior ich naznaczamy. Ze zaś w Wileńskim i Trockim Woiewództwach, zawsze Ciwunowie byli, przeto napotym nie iuż Ciwunami, ale Marszałkami zostaią, od Seymiku dożywotnie obrani, a od Króla Przywileiem zaszczyceni *salvis modernis*.

Ciwunowie Xięstwa Zmudzkiego do Sądów Granicznych wzywani, i nadal potrzebni, zostawuią się przy dawney Prerogatywie, a *Stallum* ich na Seymikach po Kasztelanie naznaczamy.

Starostowie niegdyś Grodowi Powiatów pozostałych w Rzeczypospolitey, że ich tytuł do śmierci tylko zachowuiemy, z przyczyny skassowanych Grodów, aby mieysca swe na Obradach Seymikowych, zdawna Urzędowi ich przyzwoite mieli, i *activitatem* na Sądach Granicznych *ad vitæ tempora*, mieć chcemy.

Urzędy i porządek między Urzędnikami każdego Powiatu dawnego i nowego, zachowuiemy dawnym Prawem i sposobem, iaki się dotąd praktykował, a Pisarzom Aktowym naznaczamy mieysce po Horodniczym przed Skarbnikiem.

Jeżeliby obrany Sędzia Ziemski na niedawnych byłych Elekcyach, lub dawnieyszy dożywotni, przez nowy Rozdział Ziemi, dostał się z swemi Dobrami do innego, wolno mu będzie zostać z swym Urzędem na mieyscu dawnym, albo z gotowym Urzędem przyiść do nowey Ziemi, ale dwóma tygodniami przynaymniey przed Seymikami, powinien uczynić w Aktach własnych oświadczenie.

Konstytucyą Koronną Seymu teraźnieyszego, Senatorów odeszłych Woiewództw pod obce Panowanie, a maiących swoie Possessye dzie-

dziczne

dziczne w Kraiach Polskich, zostawuiącą tylko *circa capacitatem* bydź obieranemi do Dykasteryów, w całym iey znaczeniu dla W. X. Litt. przyimuiemy.

Po nowych Powiatach czyli Ziemiach, że nie masz mieysca przeznaczonego do Seymikowania, nim będą postawione na obrady Seymikowe Szopy, tym czasem do lat dwóch po Parafialnych Kościołach odprawować Seymik dozwalamy, a Woiewództwo Mereckie w Kościele dawnym drewnianym Dominikańskim Seymikować będzie. O place na gmachy wszystkie w nowych Powiatach czyli Ziemiach potrzebne, Kommissye Porządkowe z Possessorami tychże Miast Stołecznych umowę i ugodę uczynią. Dawne Powiaty czyli Ziemie dla nowych odłączaiących się teraz Powiatów czyli Ziem, Xięgi Ziemiańskie wedle teraźnieyszego rozkładu w Kancellaryach porobią, i nowym przed Seymikami przyślą, a Kommissya Skarbowa Litewska udzielne Taryffy każdego Powiatu czyli Ziemi dla podatkowania porobi.

Warunki dla nowo ustanowionego Woiewództwa Helmskiego.

29 *1mo:* POsłów po dwóch z każdey Ziemi obranych bydź ma, a co się dotycze Deputatów, koley będzie zachowana następuiąca, *1wszy* z Ziemi Hełmskiey, *2gi* z Ziemi Łukowskiey, *3ci* z Ziemi Parczewskiey obierani *decursive* bydź maią; ten sam porządek i w zasiadaniu stallów w czasie Seymików, i Ziazdów przez Urzędników zachowany mieć chcemy.

2do: Dla szczupłości Obywatelów Ziemi Parczewskiey *etiam* Hełmianie i Łukowianie Urzędy posiadać i funkcye publiczne z teyże Ziemi odbywać prawo na zawsze mieć będą.

3tio: Xięgę Ziemiańską całego Woiewództwa układać i dozierać Kommissya Porządkowa Hełmska obowiązana będzie.

Ducatus Curlandiæ et Semigalliæ.

30 COnservando nexum feudalem Ducatuum Curlandiæ et Semigalliæ cum Regno, Magnoque Ducatu Lithvaniæ confirmamus Illustrissimo Duci, Ordini Equestri, Civitatibus ac omnibus Incolis Ducatuum Curlandiæ et Semigalliæ Jura, Privilegia, Immunitates, libertates in genere, in specie autem Investituras Ducales, Pacta Subjectionis, Privilegium Nobilitatis, Privilegium Ducis Gothardi, formulam Regiminis, Statuta, decisiones Com missioriales de anno 1642 et 1717, Pactum conditum inter Illustrissimum Ducem Ernestum Joannem die

Xięstwo Kurlandyi i Semigallii.

ZAchowuiąc związki Feodalne Xięstwa Kurlandyi i Semigallii z Koroną Polską i W. X. Litewskim potwierdzamy Xiążęciu Jmci, i Stanowi Rycerskiemu, Miastom i wszystkim Xięstw Kurlandyi i Semigallii Obywatelom, Prawa, Przywileie, bezpieczeństwo wolności ogułem, w szczególności zaś Inwestytury Xiążęcia, *Pacta Subjectionis*, Przywileie Szlachectwa, Przywiley Xiążęcia Gottarda, Formę Rządu, Ustawy, Decyzye Kommissoryalne pod R. 1642 i 1717 zapadłe, umowę zawartą między Xiążęciem Ernestem Janem, dnia 8go

8va Junij 1737, ita et Actum Compositionis de die 8va Augusti 1776. Pari modo etiam nuperrimum Compositionis actum inter Jllustrissimum Ducem, Ordinemque Equestrem ad lites nonnullas inter eos sopiendas, in Conventu publico die 21ma Februarij initum, Laudoque publico die 13tia Martij A. C. reassumptum, eaque in omnibus punctis et articulis ejus, ac si iste actus de verbo ad verbum hic insertus esset, approbamus, volentes ut huic actui Compositionis uti legi publicæ ac fundamentali Ducatibus Curlandiæ et Semigalliæ inservienti, omnis vis et robur in perpetuum tribuatur, salvis per omnia Dominii supremi juribus, quemadmodum et Nos non minus Laudum publicum nuperrimo in Conventu Publico ab Jllustrissimo Duce, Regimine totoque Ordine Equestri die 11ma M. Septembris A. C. respectu Jllegalium, ac tranquillitati publicæ nocivarum associationum conditum, pro suprema Nostra auctoritate hâcce Nostra Constitutione confirmamus, atque rati habemus.

Czerwca 1737, oraz Akt ugody dnia 8go Sierpnia roku 1776, równo także Akt naypóźnieyszy między Xiążęciem Jmcią i stanem Rycerskim dla umorzenia niektórych wzaiemnych pretensyi, na publicznym ziezdzie dnia 21 Lutego podpisany, oraz powszechną uchwałą dnia 13 Marca wznowiony równie we wszystkich punktach i artykułach swoich, tak właśnie, iak gdyby ten Akt od słowa do słowa był tu wypisany, będąc wolą Naszą aby ten Akt Ugody iako z Prawami publicznemi i fundamentalnemi Xięstw Kurlandyi i Semigallii zgodny, na zawsze był niewzruszony, *Salvis per omnia Dominii Supremi Juribus*, iako też i My *Laudum publicum* na ostatnim ziezdzie od Xiążęcia Jmci, Rządu i Stanu Rycerskiego dnia 11 Mca Września roku b, względem illegalnych i publiczności szkodliwych koalicyi przyiętą i podpisaną, mocą naywyższey Naszey Władzy, ninieyszą Konstytucyą zatwierdzamy.

Districtus Piltinensis.

31 Districtum Piltinensem in perpetuum circa antiqua sua Jura, Privilegia, immunitates atque prærogativas juxta Tractatum Croneburgensem de anno 1585, Pacem Olivensem de anno 1660, Formam Regiminis de anno 1617, Constitutionesque Regni de anno 1768 et 1776 inviolabiliter tam in politicis quam in Ecclesiasticis conservare, atque in statu suo seculari manutenere sacre promittimus; ast cum supradictæ Leges secundum naturam suam fundamentales ac Cardinales sint, idcirco omnia ea, quæ in præjudicium Districtus Piltinensis decreta fuerint, pro nullis ac irritis solemne declaramus.

Powiat Piltyński.

Powiat Piltyński nazawsze przy dawnych swych Prawach, Przywileiach, całościach i Prerogatywach, podług Traktatu Kroneburskiego, Pokoiu Oliwskiego, Formy Rządu pod rokiem 1617, wedle Konstytucyy Kraiowych roku 1768, i 1776 nienaruszenie, tak w rzeczach Politycznych, iako i Duchownych zachowane mieć chcemy. Ponieważ zaś wzmienione Prawa z natury swoiey są fundamentalne i Kardynalne; przeto wszystko to, co z krzywdą Powiatu Piltyńskiego uchwalone było uchylamy, i za niebyłe uznaiemy.

Urządzenie Funduszów Duchownych.

32 WYnnikłe w granicach Kraiów Rzeczypospolitey zdarzenia, gdy rozmaite w składzie i Rządzie Duchownym, pociągnąwszy za sobą potrzeby, nieuchronnego onym wyciągaią zaradzenia; My Król za zgodą Skonfederowanych Stanów, stosownie do zezwolenia i approbacyi S. Stolicy Apostolskiey, o którą starać się będziemy do Traktatowych umów między Nayiaśnieyszą Rzecząpospolitą, a graniczącemi z nią Potencyami zawartych, tudzież wyroku władzy Rządowey, mocą ktorego Fundusz Biskupstwa Krakowskiego, z pod Administracyi Skarbu Koronnego wyięty, a w Administracyą i użytek dochodów Przewielebnemu Biskupowi Inflantskiemu oddany został, i w aktualney iego zostaie Possessyi, w celu zabezpieczenia własności Kościelney w ogólności i każdemu w szczególności, następuiące czyniemy rozrządzenia.

1mo: A naprzód: approbuią się i potwierdzaią, wszystkie Fundacye, Przywileie, i zapisy Kościołowi oboyga obrządków, Łacińskiego i Græco Unickiego, tak pod rządem Duchowieństwa Swieckiego, iako i Zakonnego zostaiącemu.

2do: Niemniey nadania i rozrządzenia niektórych dóbr i Dziesięcin, po Duchowieństwie Gallicyańskim w Polszcze pozostałych, które Nayprzewielebnieyszy Xżę Prymas, udzieloną sobie, przez Seym Warszawski tysiąc siedmset ośmdziesiąt szóstego R. Władzą, na wsparcie pokrzywdzonych stratami i ubogich Kościołów Farnych uczynił, zupełnie potwierdzaią się.

3tio: Gdy fundusz prawie całkowity Arcy-Biskupstwa Gnieźnieńskiego z Kościołem Archi-Katedralnym i Kapitułą zaięty został od Króla Jmci Pruskiego, a dostoyność Arcy-Biskupia i oraz Prymasostwa, nie tylko z władzy Duchowney, lecz i z Konstytucyi Rządowey, związek ma z układem Rzpltey ogólnym, przeto zatrzymuiąc w Kraiach naszych takową dostoyność w wszelkiey rozciągłości tak Praw Kraiowych, iako i Duchownych, chcemy ią mieć stale przywiązaną, do iednego z Biskupstw Koronnych w Kraiach Rzpltey pozostałych, które S. Stolica Apostolska, na dostoyność Arcy-Biskupią podnieść raczy, zapewniaiąc Naszym i Następców Naszych Imieniem, iż zachowuiąc ścisłą alternatę po śmierci dzisieyszego Xiążęcia Prymasa (który przy swoiey nienaruszoney Juryzdykcyi zachowuie się) nominować będziemy na Prymasostwo, raz z pomiędzy Obywateli Prowincyi Koronney, drugi raz Litewskiey. Ze zaś dostoyność ta tak ze składu Rządu Cywilnego, iako i Duchownego potrzebuie świetności znakomitey, Przeto oprócz dochodów z Biskupstwa, które na Arcybiskupstwo podniesione zostanie, przeznaczamy, aby dla Xięcia Jmci Prymasa aktualnego, Summa sześćdziesiąt tysięcy złotych co rok *anticipative* onemu do śmierci iego wypłacona została przez Administratora Biskupstwa Krakowskiego, dwoma ratami po trzydzieści tysięcy złotych na każdą, zacząwszy od S. Jana tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt czwartego roku. Po śmierci zaś Xiążęcia Prymasa teraźnieyszego, rzeczony aktualny Administrator, odda Sukcessorowi iego Klucze Biskupstwa Krakowskiego, Kielecki, Sżehedniowski i Samsonowski zwane, z Inwentarzami, i wszelkim sprzętem, w takim stanie, w iakim onemu óddane były w teraźnieyszym roku, z pod Administracyi Kommissyi Skarbowey: w przypadku zaś poprzedzaiącego zeyścia Przewielebnego Biskupa Inflantskiego, przez dzisieyszego Nayprzew: Xcia Jmci Prymasa w Possessyą obięte bydź maią.

4to: A że Xięstwo Siewierskie, własnym groszem Biskupów Krakowskich nabyte, zawsze własnością tychże Biskupów, nadania niepotrzebuiącą, i nayuroczystszemi Prawami przyznaną i obwarowaną była, gdy iednak teraźnieyszy Biskup Krakowski przestał na dochodach iemu pod czas Nominacyi iego oznaczonych, chcemy zatym, aby ta własność, to iest Xięstwo Siewierskie, ze wszelkiemi Prawami i Prerogatywami, nieubliżaiąc w niczym Prawom Seymu teraźnieyszego, względem Szlachty tam Possessyonowaney, ich Prerogatyw, Podatków i Juryzdykcyi dla nich, iako wyiętych z pod Władzy Biskupów Krakowskich, iako Xiążąt Siewierskich przyzwoitey, było oddane przyszłemu Biskupowi Krakowskiemu i iego Sukcessorom, iako też i Dom Promnik zwany, z przyległościami w Mieście Krakowie.

5to: Ponieważ Kapituła Krakowska, przez zaięcie Klucza Pabianickiego, przez Króla Jmci Pruskiego podług brzmienia Traktatu Cessyi, traci prawie całkowity fundusz po upłynionych latach czterech; Przeto stanowiemy, ażeby Przewielebny Biskup Inflantski, *qua* Administrator Dóbr, do Biskupstwa Krakowskiego należących, po wyiściu owych czterech lat, oddał z pomiędzy Dóbr pod Administracyą będących tey Kapitule, ile taż Kapituła utraca, *in aequivalenti* tyle dochodów rzeczonych Dóbr, i na Terminie w Traktacie Pruskim zawartym wyznaczonym: czego dozór i uskutecznienie Kommissyi Skarbu Koronnego oddaiemy: podług stanu Dochodów teraźnieyszemi Kontraktami zaiętych, i co do realności przez tęż Kommissyą zweryfikowanemi bydź maiących.

6to: Gdy znaczna część Dyecezyi Krakowskiey, przyłączona i wcielona została do Dyecezyi Biskupa Hełmskiego, za słuszną rzecz uznaiemy, dla pomnożenia obowiązków zwiększyć dochody tegoż Biskupstwa, iako też one w samey rzeczy pomnażamy, zalecaiąc ażeby Administrator Biskupstwa Krakowskiego oddał Biskupowi Hełmskiemu na Swięty Jan tysiąc siedmset dziewićdziesiąt czwartego Dobra 70,000 złotych intraty roczney, z Inwentarzami do tychże dóbr należącemi, a w Woiewództwie Sandomirskim sytuowanemi, tak, iak one odebrał od Skarbu Koronnego, a to stosownie do opisu w punkcie powyższym wyrażonego.

7mo: A że Biskupstwa Poznańskie i Płockie, wespół z swemi Kościołami i Kapitułami Katedralnemi, kordonem Pruskim są zaięte, znaczna iednak część ich Dyecezyi i dochodów w Polszcze pozostałych, Erekcyi dwóch oddzielnych Biskupstw w Państwach Rzpltey wystawia potrzebę i sposobność; Przeto My Król nie zaniedbamy o to prośb Naszych zanieść do świętey Stolicy Apostolskiey, ażeby pomienione Biskupstwa z ich Kapitułami były erygowane; a iako fundusz do Archi-Dyecezyi Gnieźnieńskiey, który się w Polszcze został, z resztą pozostałey Dyecezyi, i Funduszów Biskupstwa Poznańskiego, który podobnie się został w Polszcze, będą funduszem intrat rocznych przyszłego Biskupstwa Krakowskiego, wraz z zapewnionemi przez Artykuł III. Nayprzew: Xciu Prymasowi teraźnieyszemu, 60,000 złotych, które przyszłemu Biskupowi Warszawskiemu, po długim życiu teraźnieyszego Xcia Prymasa, w dobrach leżących co do intraty, podług powyższey reguły, wyrachowanych wraz z Biskupstwem oddane zostaną; przeto stanownowiemy, ażeby Pałac posiadany teraz przez Biskupów Krakowskich w Warszawie, na potym należał do przyszłych Biskupów Warszawskich, w przypadku, iżby do Biskupstwa Krakowskiego Prymasowska godność przyłączoną była, po śmierci Nayprzewielebnieyszego Xcia Prymasa, Pałac Prymasowski podobnież będzie do dostoyności Prymasowskiey należał; intraty nakoniec drugiego Biskupstwa

będą

będą te, które były dotąd Biskupa Płockiego, z Dóbr w Polszcze pozostałych. Dobra Kapituł: Gnieźnieyskiey, Poznańskiey i Płockiey, podzielone będą między Kapituły dwóch Biskupstw erygować się maiących, stosownie do rozmaitych potrzeb, między któremi liczyć należy erekcyą Suffraganii, w pomoc temu Biskupowi, któryby go nie miał; Dobra do Biskupstwa Kujawskiego w Polszcze pozostałe, po śmierci aktualnego onych Possessora, także podzielone będą między Kapituły: Łucką i Helmską, approbuiąc oraz Fundusz Suffraganii Lubelskiey dawniey uczyniony; Zgromadzenia także Zakonne, stosownie do Traktatu w stratach swoich, nadgrodzone bydź maią z Funduszów Zakonnych w Polszcze pozostałych, tak iak Duchowieństwo Swieckie w stratach swoich, z Funduszów po Duchowieństwie Swieckim w Polszcze pozostałych nadgrodzone bydź ma.

8vo. W Wielkim Xięstwie Litewskim, gdy dwa Biskupstwa Wileńskie i Zmudzkie swoie maiąc Dyecezye, Kościoły i Fundusze, w niezaprzeczoney własności używaią; a Biskupi zaś Inflantski i Smoleński, nie maią żadnych w Kraiach Rzeczypospolitey Dyecezyy, a wszelako są Senatorską powagą zaszczyceni, przyzwoitego nie maią opatrzenia; Przeto My Król za zgodą Stanów deklaruiemy, iż za ułożeniem się dobrowolnym z Przewielebnemi Biskupami, Wileńskim i Zmudzkim, albo po ich zeyściu *post eorum cessum, decessum vel ascensum*, i za przychyleniem się Swiętey Stolicy Apostolskiey, ażeby każdy z wymienionych dwóch Biskupów Inflantski i Smoleński, Katedrę uzyskawszy, pewną część Dyecezyi, i Katedrą w Kraiu wydzieloną, byli opatrzonemi do przystoyności stanu i obowiązków, Funduszami dostatecznemi, na ich Kapituły, *Seminaria*, i inne potrzeby Kościołów Katedralnych, a to z Dóbr Biskupstwa Krakowskiego, i którym tym czasem oddzielamy, i każdemu z wymienionych Biskupów, Inflantskiemu i Smoleńskiemu, po dwadzieścia pięć Tysięcy Złotych rocznego dochodu w Dobrach.

9no. Chcemy też, ażeby reszta Dóbr należących przedtym do Biskupstwa Krakowskiego, które ninieyszym rozrządzaniem nie są obięte, były użyte po śmierci Przewiel: Biskupa Inflantskiego na pomnożenie Funduszu Biskupów i Kapituł niedostatecznie opatrzonych, Seminaryów, i ubogich Kościołów Parafialnych, i aby każdy w proporcyi swoiego opatrzenia, opłacał Podatki publiczne, wyiąwszy Domy mieszkalne Seminaryów, Szpitalów i *Mendicantium.*

10mo. Chcemy też, ażeby po zeyściu Administratora rzeczonego Biskupstwa, dano było każdemu Szpitalowi z ośmnastu Woiewództw Rzeczypospolitey Dochodu rocznego pięć Tysięcy Złotych, na utrzymanie i Erekcyą Szpitalów w Miastach Głównych Woiewódzkich.

11mo. Co do pretensyy, któreby Kommissya Skarbowa mogła formować, z tytułu Remanentów w Dobrach w Administracyi swoiey trzymanych, gdy dostatecznie trzechletnim nadgrodzone są użytkiem, za umorzone deklaruiemy, i te, które iuż są podane, i te, któreby mogły z tegoż powodu kiedykolwiek bydź formowane.

12mo. Będzie naostatek Naszym staraniem, aby iedno z Biskupstw w Obrządku Greckim z Kościołem złączonym, z położenia swego i dochodów naysposobnieysze erygowane było, i żeby po śmierci teraźnieyszego Administratora Biskupstwa Krakowskiego, było onemu z tychże Dóbr wyznaczono roczney Intraty sześćdziesiąt Tysięcy Złotych na Biskupstwo z Władzą Metropolitalną, i Prawem Krzesła w Senacie po Biskupach Łacińskich.

13tio. Stanowiemy nadto, ażeby czterech w Koronie, a czterech w Litwie było odtąd tylko Biskupów Obrządku Łacińskiego, oprócz

Prymasa, a z pomiędzy Koronnych, Biskup Warszawski mieysce Poznańskiego, Pułtuski Płockiego w Senacie mieć będzie; a w celu zabezpieczenia Dochodów publicznych, chcemy, aby z Dóbr niegdyś Biskupstwa Krakowskiego Podatek dwudziestu od sta przez każdego, część Dochodów takowych biorącego, w proporcyi onychże był opłacany do Skarbu Koronnego.

Aby takowa Ustawa we wszystkich swych Artykułach niezawodnie do skuktu przywiedziona była, zapewniamy za zgodą Stanów, iż zaraz po skończonym Seymie, tak z S. Stolicą Apostolską, iako i z kim będzie należało negocyacyą, nietylko względem Erekcyi Biskupstw, Dysmembracyi i uformowania Dyecezyy, których układ Zgromadzenie Biskupów, Nam Królowi podać ma w Proiekcie, ale i względem nadania, i kompensowania Funduszów, i Administracyi przyznanych Prowentów, otworzemy. Wszystko zaś, co iest ku tey potrzebie wskazano, urządziwszy, Powagą Naszą wyiednawszy, i do skutku iak nayrychley doprowadziwszy, Urządzenie takowe za niewzruszone pod powagą Prawa własności deklaruiemy.

Warunek dla Stanu Duchownego w Koronie i w Wielkim Xięstwie Litewskim.

33. Przez winny wzgląd dla Stanu Duchownego, i dogadzaiąc myśli Praw tak Koronnych, iako Statutu Wielkiego Xięstwa Litewskiego, stanowiemy: iż Juryzdykcye Swieckie Kraiowe w przypadkach, w których z Ustaw Prawa iest przeznaczona osobista kara siedzenia wieży, Duchowne Osoby odsyłać będą *ad Officium loci ordinarii*, aby ci podług Prawa dopełnić ich tęż karę przynaglili. *Officium loci ordinarii* za pobłażanie i opór niedopełnienia Prawa, dwa Tysiące Złotych Polskich zapłaci stronie, trzecią część do Sądu; *forum* o to w tymże samym Sądzie, w którym Dekret zapadł: a to tyle razy, ileby nakazu Prawa depełnić wzbraniało się. Toż samo, równey karze *Loci Ordinarius* za własne przewinienie podpadać będzie. Sędzia zaś nad Prawo Dekret wieży na Duchowney Osobie exekwować nakazuiący, odtąd sam podwóyney karze, *pro pœna talionis* podpadać będzie. W Wielkim Xięstwie Litewskim za wieżę Kontrawencyą Duchowni w sprawach Cywilnych, nie zaś uczynkowych, pieniężną karę podwóyney Kontrawencyi wyrównywaiącą, płacić będą.

Wyznaczenie Osob do ułożenia Codicis Legum Civilis et Criminalis.

34. Do ułożenia *Codicis Legum Civilis et Criminalis*, i Nam Królowi, oraz Stanom Zgromadzonym na przyszłym da Bog Seymie do Approbacyi podania wyznaczamy następuiące Osoby: Które to ułożenie *Codicis* ile możności stosować się ma do Statutów Koronnych i Xięstwa Litewskiego.

Osoby nominowane do dzieła tego, vide *niżey w Części III. pod Tytułem:* Nominacya Osób do Magistratur.

Ordery Nasze Królewskie, Orła Białego i Swiętego Stanisława.

35 POmnażaiący się co raz bardziey nacisk Pretendentów do zaszczytu Orderów, ponieważ z czasem mogłby osłabić przyzwoitą onym dystynkcyą, przeto My Król za zgodą Skonfederowanych Rzeczypospolitey Seymuiących Stanów stanowiemy: iż liczba Orderów Naszych Królewskich, Orła Białego i S. Stanisława iaka dotąd za Dyplomatami znayduie się, pomnożoną nadal nie będzie, chyba za wydarzyć się mogącym wakansem przez śmierć teraźnieyszych onych Kawalerów; i to nie więcey konferować ich przyrzekamy iak w ciągu całego roku naywięcey 4ry Ordery Orła Białego, a 6 S. Stanisława. Mieć chcemy oraz, iżby nikt przypuszczonym nie był do zaszczytu Orderu Orła Białego z Obywateli Kraiowych, kto nie iest w Urzędzie Senatora, Ministra, Urzędnika Koronnego lub Litewskiego, Marszałka Seymowego albo Trybunalskiego: z Zagranicznych zaś, kto nie iest Xiążęciem udzielnym, Hrabią panuiącym, lub z Familii Królewskiey, Xiążąt i Hrabiów panuiących; Ministrem, Konsyliarzem taynym, lub Generałem Leitenantem: Także do zaszczytu Orderu Sgo Stanisława przypuszczonym bydź nie może z Obywateli Kraiowych, kto nie iest w Urzędzie Podkomorzego, Chorążego, Sędziego Ziemskiego, Generała Leitenanta, Generała Maiora lub Szeffa: do teyże Dystynkcyi w Kraiu szczególnie tylko prowadzić mogą odbyte usługi publiczne, iako to: odbycie zupełne Funkcyi Kommissarza Porządkowego, Deputata na Trybunał, Posła na Seym lub za granicę, Kommissarza w Magistraturach Rządowych, lub Konsyliarza w Radzie: bez odbycia któreykolwiek z nich, ta dystynkcya konferowana bydź nie może. Do Zagranicznych zaś szczególnie ściąga się, iżby przynaymniey posiadali Urzędy Generała Maiora lub Szambelana. Zalecamy oraz WW. Kanclerzom O. N. aby nad opis wyżey wyrażony, *sub responsione*, żadnych Dyplomatów nie pieczętowali.

Rozgraniczenie Normalne w Koronie i w W. X. Litewskim.

36 GDY Dzieło Rozgraniczenia Normalnego, tak w Koronie, iak w Wielkim Xięstwie Litewskim, iuż to dla krótkości czasu Seymowi teraźnieyszemu zamierzonego, iuż to dla potrzebnego Obywatelom przy tylu klęskach, któremi są uciśnieni, tak publicznego, iak i prywatnego zaspokoienia się, tudzież w Ludziach zdatnych, i sposobach, które mogą bydź do tego Dzieła użyte, rozpatrzenia się; nie może bydź tak urządzone, aby ile bydź powinno w zamiarach swoich Kraiowi i Obywatelom użyteczne, przez swą niedokładność nie stało się źrzódłem przykrości, kosztów i bezskutecznych zachodów; przeto My Król wraz z Skonfederowanemi Stanami, zalecamy Radzie przy Boku Naszym Nieustaiącey, aby częścią z gotowych iuż Proiektów, częścią zasięgaiąc świeżych informacyi, zkąd ich będzie widziała potrzebę, uformowała wspólny lub oddzielny na każdą Prowincyą, do Praw łatwości i okoliczności każdey, stosowny Proiekt Normalnego Rozgraniczenia, końcem podania go pod dyskussyą i approbacyą następuiącego da Bóg Seymu, czyniąc oraz wedle możności stosowne w Ludziach i sposobach przygotowania, aby Dzieło to iak naydokładniey wszystkim w ogóle, i każdemu w szczególności po przyszłym Seymie uskutecznione zostało. Czas zaś pozostaiący między teraźniey-

raźnieyszym a przyszłym Seymem, zostawia się Obywatelom do dobrowolnego ugodzenia się w sporach o granice między Sąsiadami zachodzących, i takowe dobrowolne ugodzenie się, nie tylko Normalnemu Rozgraniczeniu podpadać nie będzie, ale owszem Obywatele dopełniaiący takowe, od ciężarów iakie będą nałożone na Obywatelów, dla uskutecznienia Rozgraniczenia Normalnego potrzebnych, wyłączonemi zostaną. Będzie iednak obowiązkiem ich, dobrowolnie ułatwiony spór o granice poddać pod approbatę Kommissyi Normalnego Rozgraniczenia.

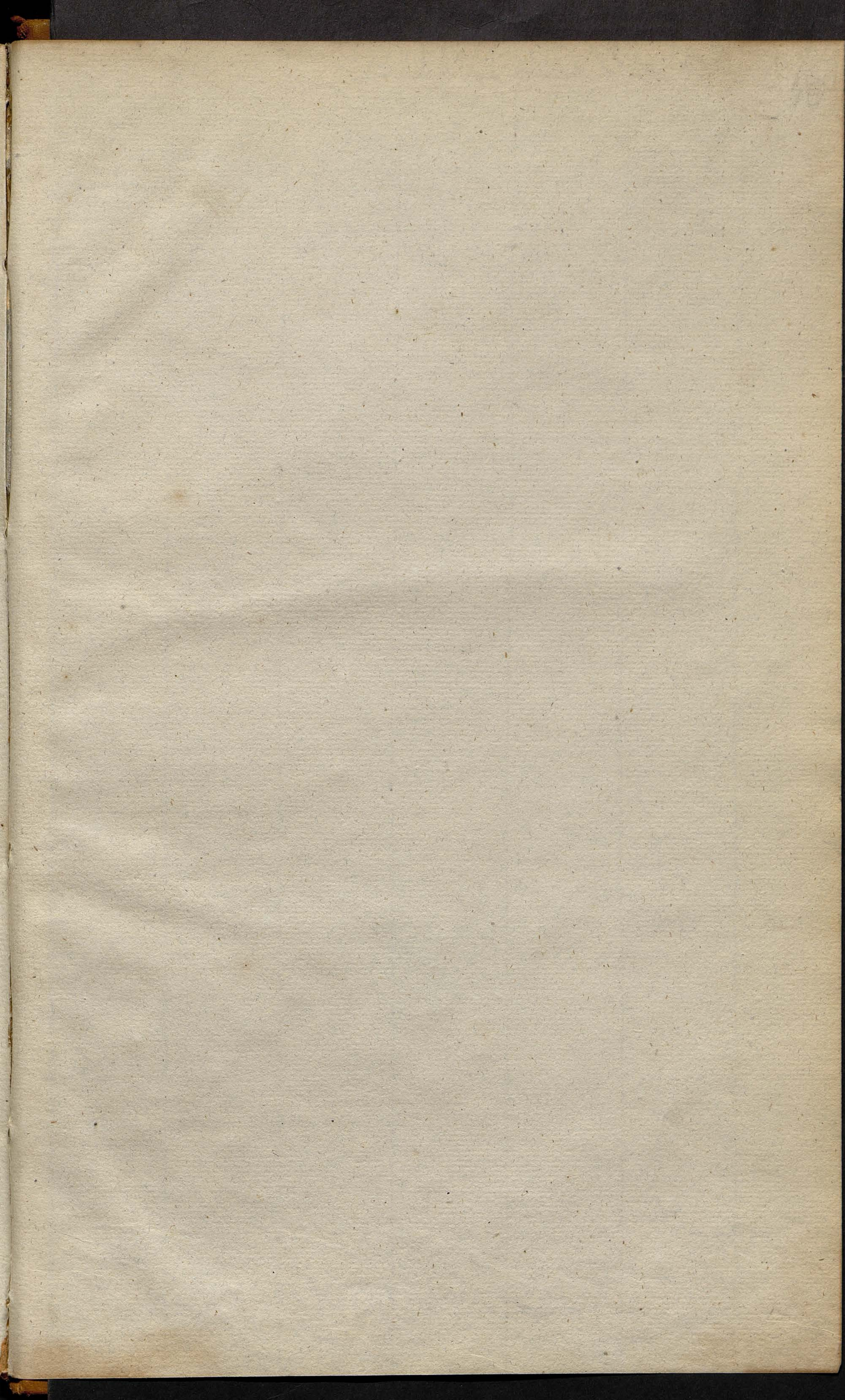
Uchylenie Seymu roku 1788, i wszystkich na nim ustanowionych Praw.

87 Nie chcąc Seymu Ordynaryinego w roku 1788 zaczętego, poźniey w Rewolucyiny na dniu 3 Maia 1791 zamienionego, dla potomnych czasów zostawiać pamiątki, tenże Seym za powszechną zgodą zgromadzonych Rzpltey Stanów za niebyły, i wyroki od niego wypadłe za nic nieznaczące deklaruiemy: Konstytucye, Prawa i wszelkie Uchwały w ciągu iego całym ustanowione, iako okazyą sprowadzenia na Rzpltą Naszę różnych klęsk i utraty licznych Prowincyy, kassuiemy i uchylamy, i żeby w Xięgi Praw naszych umieszczone nie były, stanowiemy.

A że Seym ów, między inszemi, i Prawo o niewybieraniu za życia Naszego Następcy, i przyznania komużkolwiek do Korony Polskiey Sukcessyi wywrócił, i od Nas Króla przychylenia się do tey odmiany usilnie żądał; lubo My Król pamiętni na *Pacta Conventa* wyraźnym w głosie przekładaniem przy tychże zastawialiśmy się; gdy iednak niemogąc powtarzanym zgromadzonych w ówczas Stanów oprzeć się żądaniom, które nas Imieniem całego Narodu od zaprzysiężonego Artykułu w Paktach Konwentach względem Następstwa i Sukcessyi do Tronu uwalniały, poszliśmy w czystey myśli za widocznym ich zdaniem: Znamy, że krok ten nasz, ktory nie miał w zamiarze własney naszey, ani Krewnych naszych korzyści, ściągnąć na Nas żadney winy nie może, ani powinien, atoli gdy widoki Seymu owego zawiedzione, zamiast szczęścia naywyższe na Rzpltą Naszę ściągnęły niepomyślności, za powszechną Seymuiących dziś Stanow zgodą przyrzekamy, iż odtąd ani Nam, ani Następcom Naszym, bez woli Rzpltey, Prawa tego, iako szczególnieyszey Narodu Polskiego zasady, wzruszać lub osłabiać wolno nie będzie.

CZĘSC III.

2.000 —

